

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**SELÇUKLU ANADOLUSU'NDA KULLANILAN TÜRKÇE ŞAHİS
ADLARININ TESPİTİ, TAHLİLİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(1075-1318)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET KÖSEDAĞ

İSTANBUL 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

**SELÇUKLU ANADOLUSU'NDA KULLANILAN TÜRKÇE ŞAHİS
ADLARININ TESPİTİ, TAHLİLİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ
(1075-1318)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET KÖSEDAĞ

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. OSMAN G. ÖZGÜDENLİ

İSTANBUL 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	VII
KONUyla İLGİLİ KAYNAKLARA TOPLU BİR BAKIŞ	IX
1. Vekâyinâmeler	IX
2. Epigrafik Kaynaklar	X
3. Vakfiyeler	XII
4. Temlik-nâmeler (Satış Senetleri, Satış Hücetleri vb.)	XIII
5. Edebî Kaynaklar	XIII
6. Nümizmatik Kaynaklar	XIV
7. Resmî Vesikalar (Mektuplar)	XIV
GİRİŞ	1
Ad Bilimi ve Önemi	1
Türklerde Ad Verme Gelenekleri	2
1. İslâmiyet Öncesi Türk Ad Verme Geleneği	2
2. İslâmî Dönem Türk Ad Verme Geleneği	9
Türklerde Ad Vermeyi Belirleyen Etmenler	11

BİRİNCİ BÖLÜM

SELÇUKLU ANADOLUSU'NDA KULLANILAN TÜRKÇE ŞAHIS ADLARI

1. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Şahıs Adlarının Alfabetik Katalogu	14

İKİNCİ BÖLÜM

SELÇUKLU ANADOLUSU'NDA KULLANILAN TÜRKÇE ŞAHIS ADLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2. 1. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Şahıs Adlarının Kökeni ve Yapısı	284

2. 1. 1. Kökenine Göre Adlar	284
2. 1. 2. Yapısına Göre Adlar	291
2. 2. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Adların Anlam Bakımından Sınıflandırılması	301
2. 3. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Adların Ad Verme Geleneklerine Göre Sınıflandırılması	310
2. 3. 1. Totemistik Adlar	310
2. 3. 2. Teofor (Theophoric = Tanrı Adını Kapsayan) Adlar.....	312
2. 3. 3. Arzulanan Şeyler ve Amaçlı Adlar	313
2. 3. 4. Koruyucu Adlar	315
2. 3. 5. Tesadüfî Adlar (İşaret İsimleri)	315
2. 3. 6. Rütbe ve Unvan Adları	316
2. 4. Selçuklu Anadolu'sunda Türkçe Adları Kullanan İnsanların Toplumsal Konumu	320
2. 5. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe İsimlerin Yüzyıllara Göre Sınıflandırılması	345
2. 6. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Adların Cinsiyet ve Kullanım Sayılarına Göre Sınıflandırılması	352
2. 7. Tespit Edildikleri Kaynak Türlerine Göre Şahıs Adları.....	356
SONUÇ	358
BİBLİYOGRAFYA	361

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe şahıs adlarının tespiti, tahlili ve değerlendirilmesi ele alınmaktadır. Çalışmanın ana hedefi, Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimlerin kökeni, yapısı, anlamı, ad verme gelenekleri ile ilişkisi, Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumu, Türkçe adları kullanan insanların yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı, tespit edildikleri kaynak türlerine göre sınıflandırılması, Türkçe adları kullanan insanların cinsiyeti ve kullanım sayılarını tespit etmektir. Yani, Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe şahıs adlarının hem etimolojik izahını yapmak hem de ismi kullanan insanların tarihî şahsiyetini ortaya koymaktır.

Bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkçe şahıs adlarının etimolojik izahı, hangi ad verme geleneğine girdiği ve kimler tarafından kullanıldığı tespit edilmiş, bir katalog halinde alfabetik olarak sıralanmıştır. İkinci bölümde ise, Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimlerin kökeni, yapısı, anlamı, ad verme gelenekleri ile ilişkisi, Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumu, Türkçe adları kullanan insanların yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı, tespit edildikleri kaynak türlerine göre sınıflandırılması, Türkçe adları kullanan insanların cinsiyeti ve kullanım sayılarına ilişkin bir sınıflandırma yapılmaya çalışılmıştır.

Tarih ilmine olan merakımı çeken ve beni hem maddî hem de manevî olarak destekleyen muhterem hocam Şerife TUĞLUK'a şükranlarımı arz ediyorum. Tarihe farklı açılardan bakmamı sağlayan, her koşulda beni destekleyen ve dünya görüşüm üzerinde büyük tesiri olan aziz hocam Dr. Salim AYDIN'a şükranlarımı arz ediyorum. Türk tarihine ve kültürüne ilgimi ve sevgimi artıran saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Okan YESİLOT, Dr. Sait BAŞER, Dr. Çoşkun YILMAZ, Prof. Dr. Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞÇI, Prof. Dr. Erhan AFYONCU, Prof. Dr. Vahdettin ENGİN, Prof. Dr. M. Said POLAT ve merhum Prof. Dr. A. Haluk DURSUN'a şükranlarımı arz ediyorum. Öğrencilik hayatım boyunca çok güzel şeyler öğrendiğim ve birçok konuda örnek aldığım muhterem arkadaşlarım Mehmet İPEK, Erol EYİGÜN, Muammer UĞUR, Emre ÖZGÖREN ve Seyfullah TÜZMEK'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca, hayatım boyunca beni hem maddî hem de manevî olarak destekleyen abim Metin KÖSEDAĞ'a şükranlarımı sunarım.

Bana bu tez konusunu tespit edip, çalışmanın ilmi camiada nasıl bir boşluğu dolduracağını anlatan, literatüre hâkim olmamı sağlayan ve tarihçilik konusunda rehber ve destekleyicim olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Osman G. ÖZGÜDENLİ'ye en kalbi duygularıyla şükranlarımı arz ederim. Ayrıca, bu çalışmayı hazırlarken maddi ve

manevi olarak çaresizliğe ve umutsuzluğa düştüğüm her an, fikri ve ameli yardımlarını bir an bile benden esirgemeyen ve hayata umutla bakmamı sağlayan biricik eşim Asya KÖSEDAĞ’a, gereği gibi babalık görevini ifa edemediğim oğlum Osman Batur Doğutürkistan KÖSEDAĞ’a ve beni bu günlere getiren sevgili annem Hülya KÖSEDAĞ’a en kalbi duygularımla şükranlarımı sunarım.

Mehmet KÖSEDAĞ

ÖZET

İnsanoğlunun var olmasıyla ortaya çıkmış bir olgu ve kavram olan ad, bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya ve bildirmeye yarayan söz anlamına gelmektedir. Dünyadaki tüm varlıkları diğer türdeşlerinden ayırmak, varlıkları sınıflandırıp, onları somutlaştırmak ve kendilerine yabancı gelen varlıkları işaretlemek için, insanlar tarafından ad verilmeye başlandığı genel kabuldür. Canlıların, nesnelerin ve kavramların, kısaca çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilime ise, ad bilimi (onomastique) denir.

Kişilere verilen adlar ve ad verme sırasındaki bir takım törenler, bir milletin dinî, siyasî, sosyal ve kültürel yapısını yansıtan en önemli öğelerden birisi olarak kabul edilir. Onun için her milletin kendine has ad ve ad verme törenlerinin araştırılması sadece tarih çalışmaları için değil, aynı zamanda dil bilimi, sosyoloji, folklor, etnografi gibi bilim dalları açısından da çok önemlidir. Bu sebeple tarihî ve edebî metinlerde geçen şahıs adlarının doğru bir şekilde tespit ve tahlil edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe şahıs adlarının tespiti, tahlili ve değerlendirilmesi ele alınmaktadır. Çalışmanın ana hedefi, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe isimlerin kökenini, yapısını, anlamını, ad verme gelenekleri ile ilişkisini, Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumunu, Türkçe adları kullanan insanların yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımını, tespit edildikleri kaynak türlerine göre sınıflandırılmasını, Türkçe adları kullanan insanların cinsiyetini ve kullanım sayılarını tespit etmektir. Yani, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe şahıs adlarının hem etimolojik izahını yapmak hem de ismi kullanan insanların tarihî şahsiyetini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Ad Bilimi, Kişi Ad Bilimi, Selçuklular, Anadolu, Türkçe Şahıs Adları, Ad Verme Gelenekleri

ABSTRACT

The name, which is a phenomenon and a concept that emerged with the existence of human beings, means the word that is used to explain, define, explain and report a person. It is the general acceptance that people have started to be named in order to distinguish all assets in the world from their other homogeneous species, classify and embody them, and mark the assets that are foreign to them. Science, which deals with the name of living things, objects and concepts, briefly everything we see and perceive around us, is called onomastique.

Names given to individuals and some ceremonies during naming are considered as one of the most important elements that reflect the religious, political, social and cultural structure of a nation. For this reason, researching the unique names and naming ceremonies of every nation is very important not only for history studies, but also for science branches such as linguistics, sociology, folklore and ethnography. For this reason, it is of great importance to correctly identify and analyze the names of individuals mentioned in historical and literary texts.

In this study, the determination, analysis and evaluation of the Turkish names used in the Seljuk Anatolia are discussed. The main goal of the study is the origin, structure, meaning, relationship between naming traditions of Turkish names used in Seljuk Anatolia, the social position of people using Turkish names, the distribution of people using Turkish names according to their centuries, their classification according to the types of sources they are identified, the gender of those who use Turkish names. and to determine the usage numbers. In other words, Turkish personal names used in Seljuk Anatolia are both etymological explanations and revealing the historical personality of the people using the name.

Keywords: Name Science, Person Name Science, Seljuks, Anatolia, Turkish Personal Names, Naming Traditions

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AİBÜ	: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Ar.	: Arapça
bkz.	: Bakınız
böl.	: Bölüm
bs.	: Baskı, basım
C.	: Cilt
çev.	: Çeviri
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Et ²	: Encyclopaedia of İslam Second Edition
ed	: Editör
H.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
mad.	: Madde
M.	: Miladî
MÜ.	: Marmara Üniversitesi

neşr. : Neşreden
Nu. : Numara
TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK : Türk Dil Kurumu
terc. : Tercüme eden
s. : Sayfa
S. : Sayı
vr. : Varak
yy. : Yüzyıl
Y. : Yıl

KONUyla İLGİLİ KAYNAKLARA TOPLU BİR BAKIŞ

1. Vekâyinâmeler (Kronikler/Chronique)

Vekâyinâmeler, tarihçiler tarafından kaleme alınan ve tarihî hadiseleri anlatan eserlerdir.¹ Ortaçağ ile ilgili siyasî, sosyal, dinî ve kültürel tarih araştırmaları için, en önemli kaynak türlerinden birisi olan vekâyinâmeler, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe şahıs adları hakkında en fazla veri sunan eserlerdir. Vekâyinâmelerde, bu çalışma kapsamında toplam da 179 Türkçe isim tespit edildi. Bunların 154'ü İslâmî vekâyinâmelerine, 25'i Gayrimüslim vekâyinâmelerine aittir.

Vekâyinâmeler, sadece Türkçe isimler hakkında veri sunmamış, aynı zamanda ismi kullanan şahısların doğumu, ölümü, baba adı, yaşadığı mekan ve mesleği başta olmak üzere birçok konu hakkında önemli malumatlar sunmuştur. Yani, ismin hem etimolojik izahına hem de ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yardımcı olacak malumatları sunmuştur.

Bu çalışma kapsamında istifade edilen bazı İslâmî vekâyinâmeler ile Gayrimüslim vekâyinâmeler şunlardır: İbn-i Bîbî², Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî³, Niğdeli Kadı Ahmed⁴, *Anonim Selçuknâme*⁵, İbnu'l-Ezrak⁶, İbnü'l-Esir⁷, İbn Kesîr⁸,

¹ Osman G. Özgüdenli, "Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş", *Tarih Metodu*, Ed. Zekeriya Kurşun, Eskişehir 2011, s. 108; Cihat Güler, Mehmet Özer, Mehmet Öztemel, *Selçuklu Tarihçiliği'ne Başlarken*, ed. Ayşe Dudu Kuşçu, Konya 2017, s. 20; M. Fuad Köprülü, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *Belleten*, C. VII, S. 27, Y. 1943, s. 388.

² İbn Bîbî (el-Hüseyin b. Muhammed b. 'Alî el-Ca'feri er-Rugadî), *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, Tıpkıbasım, Ankara 1956; İbn Bîbî (el-Hüseyin b. Muhammed b. 'Alî el-Ca'feri er-Rugadî), *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, Ankara 2014; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, Leiden 1902; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, İstanbul 2017.

³ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, Ankara 1999; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000.

⁴ Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak)*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, Ankara 2015; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak)*, inceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, Ankara 2015.

İbnü'l-Kalânîsî⁹, Ravendî¹⁰, Azîmî Tarihi¹¹, Ahmed b. Mahmud¹², Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî¹³, Reşîdü'd-dîn Fazlullah¹⁴, Baybars el-Mansûrî¹⁵, Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm¹⁶, Sıbt İbnü'l-Cevzî¹⁷, Bündârî¹⁸, Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî¹⁹, Ioannes Kinnamos²⁰, Niketas Khoniates²¹, Gegory Abû'l-Farac²², Süryanî Patrik Mihail²³, Anna Komnena²⁴.

2. Epigrafik (Epigraphy/Kitâbî) Kaynaklar

Epigrafik kaynaklar, umumiyetle yapılar, mezartaşları, çeşitli eşyalar ve sert cisimler üzerine yazılan, verdikleri dakik ve sıhhatli bilgiler neticesinde tarih araştırmalarında kullanılan en güvenilir kaynak türlerinden birisini oluşturan yazılı metinlerdir.²⁵ Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe şahıs adları hakkında en fazla

⁵ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, Tahran 1999; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, Ankara 2014; Feridun Nâfiz Uzluk, *Anadolu Selçukluları Devleti III*, Ankara 1952.

⁶ İbnü'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, Erzurum 1987; İbnü'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, Erzurum 1992.

⁷ İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-devleti'l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), Kahire 1963; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11-12, Leiden 1867; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9-10, Beyrut 2003; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C. 10-11 İstanbul 1987; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Ahmet Ağırakça-Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C. 12 İstanbul 1987.

⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16-17, Y. 1999; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12-13, İstanbul 2017.

⁹ İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, Leyden 1908.

¹⁰ Ravendî, *Rahatu's-Sudur ve Ayetü's-Surûr*, neşr. Muhammed İkbâl, Leyden 1921.

¹¹ *Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, Ankara 2006.

¹² Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, haz. Erdoğan Merçil, Ankara 2015.

¹³ Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l-Ebsâr)*, çev. ve Notlar: Ahsen Batur, İstanbul 2014.

¹⁴ Reşîdü'd-dîn Fazlullâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. II, Tahran 1373; Reşîdü'd-dîn Fazlullah, *Cami'ü't-Tevârih (Selçuklu Devleti)*, terc. Erkan Göksu - H. Hüseyin Güneş, İstanbul 2010.

¹⁵ Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlar Armağan - (1152-1312)*, terc. Hüseyin Polat, Ankara 2016.

¹⁶ Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb min Târihi Haleb'de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, Seçme, Terc. ve Değerlendirme: Ali Sevim, Ankara 2014; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü'l-Adîm, Bugyetü't-Taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, Ankara 1982.

¹⁷ Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân fi Târihi'l-Âyân'da Selçuklular*, Seçme, Terc. ve Değerlendirme: Ali Sevim, Ankara 2011.

¹⁸ Bündârî, *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi*, neşr. M. Th. Houtsma, Türkçe terc. Kıvameddin Burslan, İstanbul 1943.

¹⁹ Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî, *Tabakât-ı Nâsirî (Gazneliler, Selçuklular, Atabegiler ve Harzemşâhlar)*, terc. ve Notlar: Erkan Göksu, Ankara 2015.

²⁰ *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, Ankara 2001.

²¹ Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, terc. Fikret Işıltan, Ankara 1995.

²² Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus), *Ebû'l-Farac Tarihi*, Süryaniceden İngilizceye terc. Ernest A Wallis Budge, Türkçe terc. Ömer Rıza Doğrul, C. I-II, Ankara 1999; Ebû'l-Ferec İbnü'l-İbrî, *Târihu Muhtasari'd-Düvel*, terc. Şerafeddin Yaltkaya, Ankara 2011.

²³ *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, Y. 1944

²⁴ Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirtin Sonrası*, terc. Bilge Umar, İstanbul 1996.

²⁵ O. G. Özgüdenli, "Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş", s. 101; R. Stephen Humphreys, *İslam Tarihi Metodolojisi - Bir Sosyal Tarih Uygulaması -*, çev. Murtaza Bedir - Fuat Aydın, İstanbul 2016, s. 92-99; Ali Alparslan, "Kitabe", *DİA*, C. XXVI, Ankara 2002, s. 76-81.

veri sunan ikinci kaynaktır. Epigrafik kaynaklarda, bu çalışma kapsamında toplam da 85 Türkçe isim tespit edildi.

Epigrafik kaynaklar, sadece Türkçe isimler hakkında veri sunmamış, aynı zamanda ismi kullanan şahısların doğumu, ölümü, soy kütüğü, unvanı, lakabı ve mesleği başta olmak üzere birçok konu hakkında önemli malumatlar sunmuştur. Yani, ismin hem etimolojik izahına hem de ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yardımcı olacak malumatları sunmuştur.

Bu çalışma kapsamında, eserlerinden istifade edilen bazı araştırmacılar şunlardır: Etienne Combe, Jean Souvaget ve Gaston Wiet²⁶, Ali Yardım²⁷, Seton Lloyd ve D. Storm Rice²⁸, Clement Huart²⁹, İ. Hakkı Uzunçarşılı³⁰, İ. Hakkı Konyalı³¹, Ali Kemali³², Halil Edhem (Eldem)³³, Max Van Berchem³⁴, Cevat Hakkı Tarım³⁵, Leyla Yılmaz³⁶, Hakkı Önkal³⁷, M. Şakir Ülkütaşır³⁸, Hüseyin Karaçam³⁹, Şevki Duymaz⁴⁰, Cevdet Çulpan⁴¹, M. Zeki Oral⁴², Süheyl Ünver⁴³, Halit Erkiletlioğlu⁴⁴, Hakkı Acun⁴⁵, Ali Boran⁴⁶, Mehmet Önder⁴⁷, Remzi Duran⁴⁸, Yaşar Erdemir⁴⁹, Yılmaz Önge⁵⁰, Zeki

²⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. I-XV, l'Institut Français d'Archéologie Orientale, Cairo 1931-1956.

²⁷ Ali Yardım, *Alanya Kitabeleri (Tebîr, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*, İstanbul 2002.

²⁸ Seton Lloyd ve D. Storm Rice, *Alanya ('Alâ'ıyya)*, Terc. Nermin Sinemoğlu, Ankara 1964.

²⁹ Clement Huart, *Épigraphie Arabe d'Asie Mineure*, Paris 1895.

³⁰ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, İstanbul 1927; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçuklularla Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, İstanbul 1932; Rıdvan Nafiz – İsmail Hakkı (Uzunçarşılı), *Sivas Şehri*, İstanbul 1346/1928.

³¹ İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Yeniden Gözden Geçiren: Ali Bektaş - Muhammed Ali Orak, Konya 2007; İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, İstanbul 1974, C. I-II; İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, İstanbul 1960; İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi (Ermenek ve Mut Abideleri)*, İstanbul 1967.

³² Ali Kemali, *Erzincan Tarihi, Coğrafi, İktisadi, Etnoğrafî, İdari, İhsaî Tetkikat Tecrübesi*, Erzincan 1932.

³³ Kemal Göde, *Halil Edhem (Eldem) ve Kayseri Şehri - Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm -*, Kayseri 2012.

³⁴ Max Van Berchem – Halil Edhem, *Matériaux Pour Un Corpus Inscriptionum Arabicarum: Troisième Partie, Asie Mineure, Sivas, Diwriği*, C. I, Cairo 1917; Max Van Berchem, “Arabische Inschriften”, *Materialien zur älteren Geschichte Armeniens und Mesopotamiens*, Emittieren C. F. Lehmann – Haupt, Berlin 1906, s. 125-160.

³⁵ Cevat Hakkı Tarım, *Tarihte Kırşehir-Gülşehir ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler*, İstanbul 1948.

³⁶ Leyla Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, Ankara 2002.

³⁷ Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Erzurum Atatürk Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi, Doktora Tezi, Erzurum 1977.

³⁸ M. Şakir Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçuklular Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeolagya ve Etnografya Dergisi*, S. V, İstanbul 1949, s. 112-151.

³⁹ Hüseyin Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

⁴⁰ Şevki Duymaz, “Uluborlu Alâeddin Cami”, *Vakıflar Dergisi*, C. 32, S. 32, Ankara 2005, s. 65-90.

⁴¹ Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağ'dan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, Ankara 2002.

⁴² M. Zeki Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, *VI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1967, s. 140-145; M. Zeki Oral, “San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, *Vakıflar Dergisi*, C. 5, S. 5, Ankara 1962, S. 22-78.

⁴³ Süheyl Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV'üncü Asırlar)(Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, Ankara 2014.

⁴⁴ Halit Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, Kayseri 2001; Halit Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, Kayseri 1993.

⁴⁵ Hakkı Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007.

⁴⁶ Ali Boran, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, Ankara 2001.

⁴⁷ Mehmet Önder, *Tarihî - Turistik Konya Rehberi*, Konya 1950; Mehmet Önder, “Konya'da Selçuklu Köşkü ve Koruması”, *Antalya 3. Selçuklu Semineri*, İstanbul 1989, s. 104-110.

⁴⁸ Remzi Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri(İnşa ve Ta'mir)*, Ankara 2001.

⁴⁹ Yaşar Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, Konya 2009.

⁵⁰ Yılmaz Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, Ankara 1997.

Sönmez⁵¹, Beyhan Karamağaralı⁵², Abdülhamit Avcı⁵³, Scott Redford⁵⁴, Mahmut Akok⁵⁵, Zafer Bayburtluoğlu⁵⁶, Mehmet Behçet Yazar⁵⁷, Cevdet Yakupoğlu⁵⁸.

3. Vakfiyeler

Vakfiyeler, vakıfların ne şekilde işleyeceğiyle ilgili düzenlemeleri ihtiva eden resmî vesikalardır.⁵⁹ Özellikle vakifyelerde, vakfeden kişinin ismi, vakfiyeye şahitlik eden kişilerin ismi ve vakfedilen yerde çalışacak kişilerin isimleri en detaylı şekilde belirtilmektedir. Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin üçüncü kaynak türü vakfiyelerdir. Vakfiyelerde, toplamda 65 Türkçe isim tespit edilmiştir.

Vakfiyeler, sadece Türkçe isimler hakkında veri sunmamış, aynı zamanda ismi kullanan şahısların baba adı, etnik kökeni, memleketi (Kayserevî gibi), yaşadığı yer, yaşadığı dönem, mesleği (vakıf mütevellisi gibi) ve toplumsal konumu (azatlı, köle gibi) başta olmak üzere birçok konu hakkında önemli malumatlar sunmuştur. Yani, ismin hem etimolojik izahına hem de ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yardımcı olacak malumatları sunmuştur.

Bu çalışma kapsamında, eserlerinden istifade edilen bazı araştırmacılar şunlardır: Osman Turan⁶⁰, Ahmet Temir⁶¹, Refet Yinanç⁶², İsmet Kayaoğlu⁶³, Sadi Bayram⁶⁴, Deniz Erdağı⁶⁵.

⁵¹ Zeki Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara 1995.

⁵² Beyhan Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, Ankara 1972.

⁵³ Abdülhamit Avcı, *Eskişehir'deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2017.

⁵⁴ Scott Redford, "Kâğıt, Taş, Makas: Alâeddîn Keykubâd, İsmetü'd-Dünyâ Ve'd-Dîn ve Selçuklu Tarih Yazımı", *Anadolu Selçukluları Ortaçağ Ortadoğusu'nda Saray ve Toplum*, ed. A. C. S. Peacock – Sara Nur Yıldız, çev. A. Sait Aykut, İstanbul 2017.

⁵⁵ Mahmut Akok, "Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi", *Vakıflar Dergisi*, S. VIII, Ankara 1969, s. 113-140

⁵⁶ Zafer Bayburtluoğlu, *Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, Erzurum 1993.

⁵⁷ Mehmet Behçet Yazar, "Sinop Kitabeleri" *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. 1, S. 2, İstanbul 1930, s. 35-45.

⁵⁸ Cevdet Yakupoğlu, "Kastamonu-Taşköprü'de Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii", *TAD*, C. 36, S. 61, Y. 2017, s. 41-47.

⁵⁹ O. G. Özgüdenli, "Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş", s. 103; Osman Gazi Özgüdenli, "Vakfiye", *DİA*, C. 42, İstanbul 2012, s. 465-467; Mehmet Altay Köymen, "Selçuklu Devri Kaynakları Olarak Vakfiyeler", *Studi Preottomani e Ottomani, Atti del Convegno di Napoli (24-26 settembre 1974) / CIEPO Konferansları*, Napoli 1976, s. 153-163.

⁶⁰ Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", *Belleten*, C. XI, S. 42, Ankara 1942, s. 197-235; Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi", *Belleten*, C. XI, S. 43, Ankara 1947, s. 415-429; Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Belleten*, C. XII, S. 45, Ankara 1948, s. 17-143.

⁶¹ Ahmet Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, Ankara 1989.

⁶² Refet Yinanç, "Selçuklu Medreselerinden Amasya Hilafet Gazi Medresesi ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, C. 15, S. 15, Ankara 1982, s. 5-22; Refet Yinanç, "Sivas Abideleri ve Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, C. 22, S. XXII, Ankara 1991, s. 15-44; Refet Yinanç, "Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)", *Vakıflar Dergisi*, C. 23, S. 23, Ankara 1994, s. 5-18; Refet Yinanç, "Mengüçeklere Ait Bir Vakfiye Sureti", *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 14, Y. 1974, s. 17-21.

⁶³ İsmet Kayaoğlu, "Turumtay Vakfiyesi", *Vakıflar Dergisi*, C. 12, S. XII, Ankara 1978, s. 91-112.

⁶⁴ Sadi Bayram, "Amasya-Taşova-Alp Arslan Beldesi Seyyid Nureddin Alp Arslan Er-Rufai'nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi" *Vakıflar Dergisi*, C. XXIII, S. XXIII, Ankara 1994, s. 31-75; Sadi Bayram, "Arşivlerde Kayıtlı Mardin'de Yapılmış En Eski Vakıflar: İmam Zeynel Abidin'in 1158 M. Tarihli ve Artukoğulları'ndan Kutbuddini İlgazi İbni Melik Necmeddin

4. Temlik-nâmeler (Satış Senetleri, Satış Hücetleri vb.)

Temlik-nâme, İslâm devletlerinde bilhassa devlete hizmeti geçenlere hükümdar tarafından mülk olarak verilen yerlerin belgesini ifade eden bir terimdir.⁶⁶ Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin dördüncü kaynak türü temlik-nâmelerdir (temlik-nâmeler, satış senetleri, satış hücetleri vb.). Temlik-nâmelerde, toplamda 22 Türkçe isim tespit edilmiştir.

Temlik-nâmeler, sadece Türkçe isimler hakkında veri sunmamış, aynı zamanda ismi kullanan şahısların baba adı, etnik kökeni, memleketi (Kayserevî gibi), yaşadığı yer, yaşadığı dönem, mesleği (saltanat nâibi gibi) ve toplumsal konumu (azatlı, köle gibi) başta olmak üzere birçok konu hakkında önemli malumatlar sunmuştur. Yani, ismin hem etimolojik izahına hem de ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yardımcı olacak malumatları sunmuştur.

Bu çalışma kapsamında, eserlerinden istifade edilen bazı araştırmacılar şunlardır: Osman Turan⁶⁷, Halil Sahillioğlu⁶⁸, M. Zeki Oral⁶⁹.

5. Edebî Kaynaklar

Ortaçağ tarihi araştırmaları için büyük öneme sahip olan edebî kaynaklar, şairlerin biyografilerini ve şiirlerinden örnekleri ihtiva eden tezkireler, dîvânlar ve edebî nitelikli eserlerdir.⁷⁰ Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin beşinci kaynak türü edebî eserlerdir. Edebî eserlerde, toplamda 15 Türkçe isim tespit edilmiştir.

Edebî kaynaklar, sadece Türkçe isimler hakkında veri sunmamış, aynı zamanda ismi kullanan şahısların baba adı, etnik kökeni, memleketi (Konevî gibi), yaşadığı yer, yaşadığı dönem, mesleği (ahî, berber gibi) ve toplumsal konumu (azatlı, köle gibi) başta olmak üzere birçok konu hakkında önemli malumatlar sunmuştur. Yani, ismin hem etimolojik izahına hem de ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yardımcı olacak malumatları sunmuştur.

İbni Emir Timurtaş 1178 M. Tarihli Vakfiyeleri”, *Makalelerle Mardin I*, İstanbul 2007, s. 289-306; Sadi Bayram - Ahmet Hamdi Karabacak, “Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, *Vakıflar Dergisi*, C. 13, S. 13, Ankara 1981, s. 31-69.

⁶⁵ Deniz Erdağı, *Anadolu Selçuklu Vakıflarına Birkaç Örnek*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kars 2011.

⁶⁶ Mehmet İpşirli, “Temliknâme”, *DİA*, C. 40, İstanbul 2011, s. 430-431.

⁶⁷ Osman Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, *Vakıflar Dergisi*, C. 10, S. 10, Ankara 1975, s. 127-129; Osman Turan, “II. İzzeddin Keykâvus'e Aid Bir Temlik-Nâme”, *Zeki Velidi Toğan'a Armağan*, Ankara 2010, s. 157-176; Osman Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, *Belleten*, C. XVI, S. 62, Y. 1952, s. 259-260.

⁶⁸ Halil Sahillioğlu, “İkinci Keykâvus'un Bir Mülknâmesi”, *Vakıflar Dergisi*, C. 8, S. 8, Ankara 1973, s. 57-66.

⁶⁹ M. Zeki Oral, “Sultan Hatun Senedi”, *Belleten*, C. XIX, S. 75, Y. 1955, s. 385-394.

⁷⁰ O. G. Özgüdenli, “Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş”, s. 124

Bu çalışma kapsamında istifade edilen bazı edebî kaynaklar şunlardır: Mevlânâ Celaleddîn-i Rumî⁷¹, Yunus Emre⁷², Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â'rîfî⁷³, Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr⁷⁴.

6. Meskûkât (Nümizmatik/Paralar/Sikkeler)

Verdikleri dakik bilgilerle tarih araştırmacıları için en güvenilir kaynak türlerinden birisi olan meskûkât, basılmış madeni paralar ve bununla ilgili bilim dalının adıdır.⁷⁵ Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin altıncı kaynak türü meskûkât (nümismatik) eserleridir. Meskûkât eserlerinde, toplamda 12 Türkçe isim tespit edilmiştir.

Meskûkât eserleri, sadece Türkçe isimimler hakkında veri sunmamış, aynı zamanda ismi kullanan şahısların unvanı, lakabı, soy kütüğü, yaşadığı veya hükmettiği yerler, yaşadığı dönem, ve toplumsal konumu (sultan vb.) başta olmak üzere birçok konu hakkında önemli malumatlar sunmuştur. Yani, ismin hem etimolojik izahına hem de ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yardımcı olacak malumatları sunmuştur.

Bu çalışma kapsamında, eserlerinden istifade edilen bazı araştırmacılar şunlardır: Ahmed Tevhid⁷⁶, Stanley Lane-Poole⁷⁷, İsmail Galip⁷⁸, Yılmaz İzmirlier⁷⁹, Sıddık Öncü⁸⁰, İbrahim Artuk⁸¹, Mustafa Polat⁸², Halit Erkiletlioğlu ve Oğuz Güler⁸³, Sezai Arık⁸⁴, Betül ve Gültekin Teoman⁸⁵.

⁷¹ Mevlânâ Celaleddîn-i Rumî, *Mesnevi*, Türkçe terc. Veled İzbudak - Gözden Geçiren Abdülbaki Gölpınarlı, C. I-VI, İstanbul 2001; *Dîvân-ı Kebîr*, haz. Abdülbâkî Gölpınarlı, Ankara 1992; *Fîhi Mâ Fih*, Türkçe terc. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1959; Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar*, terc. Abdülbâkî Gölpınarlı, İstanbul 1963; *Mecâlis-i Sab'a: Yedi Ögüt*, Türkçe terc. Mehmet Hulusi, İstanbul 2001; *Mevlânâ'nın Rubaileri*, Türkçe terc. Nuri Gençosman, İstanbul 1997.

⁷² Yunus Emre, *Yunus Emre Divanı*, haz. Mustafa Tatcı, C. I-IV, Ankara 1997.

⁷³ Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifîn*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, Ankara 1980; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifîn)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, İstanbul 1973.

⁷⁴ Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr, *Mevlânâ ve Etrafındakiler, Risâle*, terc. Tahsin Tazıcı, İstanbul 1977.

⁷⁵ O. G. Özgüdenli, "Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş", s. 103; Oğuz Tekin, "Meskûkât", *DİA*, C. 29, Ankara 2004, s. 317-318; R. S. Humphreys, *İslam Tarihi Metodolojisi – Bir Sosyal Tarih Uygulaması* – , s. 86-92.

⁷⁶ Ahmed Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmîyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi'*, Kostantiniyye 1321

⁷⁷ Stanley Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, London 1875; Stanley Lane-Poole, *Catalogue of the Oriental Coins in the British Museum*, Vol. IX, London 1889.

⁷⁸ İsmail Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukiye*, İstanbul 1309.

⁷⁹ Yılmaz İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, İstanbul 2010.

⁸⁰ Sıddık Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul 2017

⁸¹ İbrahim Artuk, "Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlûklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı", *V. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1960.

⁸² Mustafa Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van 2010.

⁸³ Halit Erkiletlioğlu – Oğuz Güler, *Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri*, Kayseri 1996.

⁸⁴ Sezai Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2018.

⁸⁵ Betül – Gültekin Teoman, *Malatya'da Basılmış Danişmendli ve Anadolu Selçuklu Sikkeleri, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 1, Y. 2014, s. 49-66.

7. Resmî Vesikalar (Mektuplar)

Fermân, menşur, taklîd, berat, mektup gibi resmî ya da özel nitelikli vesikalardır.⁸⁶ Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en fakir kaynak türülerinden birisi de resmî vesikalardır. Resmî vesikalarda, toplamda 2 adet Türkçe isim, tespit edilmiştir. Resmî vesikalar, Türkçe ismi kullanan şahısların unvanı, lakabı, soy kütüğü, yaşadığı yerler, yaşadığı dönem, ve toplumsal konumu hakkında diğer kaynaklara nazaran yeterli malumat vermediği için, ismin etimolojik izahına açıklamaya veya ismi kullanan kişinin tarihî şahsiyetini ortaya koyulabilmesine yeteri kadar yardımcı olmadı.

Resmî vesikalarda bulunan Türkçe isimlerin tespiti için, Osman Turan⁸⁷ gibi müelliflerin eserlerinden yararlanılmıştır.

⁸⁶ O. G. Özgüdenli, “Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş”, s. 105-107.

⁸⁷ Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, Ankara 2014.

GİRİŞ

Ad Bilimi ve Önemi

İnsanoğlunun var olmasıyla ortaya çıkmış bir olgu ve kavram olan ad, bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya ve bildirmeye yarayan söz (kelime) anlamına gelmektedir.⁸⁸ Dünyadaki tüm varlıkları diğer türdeşlerinden ayırmak, varlıkları sınıflandırıp onları somutlaştırmak ve kendilerine yabancı gelen varlıkları işaretlemek için, insanlar tarafından ad verilmeye başlandığı genel kabuldür.⁸⁹ Adlar gösterdikleri nesnelerin tek bir kişi ya da belli bir varlık oluşuna göre “özel ad” ve aynı cinsten varlıkların tamamını ifade eden “cins ad” olmak üzere genel olarak ikiye ayrılır.⁹⁰ Canlıların, nesnelerin ve kavramların, kısaca çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilime ise, ad bilimi (*onomastik/onomastique/onomastics/namenkunde/onomasiologie/onomasiology/bezeichnungslehre*) denir.⁹¹ Ad bilimi kendi içerisinde “yer adları (toponimi)”, “su adları (hidronimi)”, “kişi adları (antroponimi/anthroponymy)”, “halk adları (etnonim)” gibi farklı disiplinlere ayrılmaktadır.⁹²

Kişilere verilen adlar ve ad verme sırasında takip edilen bir takım törenler, bir milletin dinî, siyasî, sosyal ve kültürel yapısını yansıtan en önemli öğelerden birisi olarak kabul edilir. Onun için her milletin kendine has ad ve ad verme törenlerinin araştırılması sadece tarih çalışmaları için değil, aynı zamanda dil bilimi, sosyoloji,

⁸⁸ *Türkçe Sözlük*, haz. Şükrü Halûk Akalın, Ankara 2011, s. 23; Emre Özgören, *Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Yer Adlarının Tespiti, Tahlili Ve Değerlendirmesi (1075-1318)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 1; Nurcan Aras Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, Kafkas Üniversitesi Sosyalbilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kars 2012, s. 1

⁸⁹ Ünsal Yılmaz Yeşildal, “Atalar Kültüne Dair İnanmaların Türklerin Ad Verme İnanç ve Gelenekleri Üzerindeki Tesiri” *Millî Folklor*, 119, Güz 2018, s. 49.

⁹⁰ Hülya Pılandı, *Anadolu'daki Türkçe Yer Adları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1996, s. 6.

⁹¹ Burcu Seren, *Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Özel Adlar*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019, s. 1; Mevlüt Metin Türktaş, “Türklerde Ad Verme İle İlgili Bazı Tespitler”, *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat Ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 17, Y. 2019, s. 35; O. G. Özgüdenli, “Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş”, s. 91; Nevin Balta, “Gaziantep'te Çocuklara Ad Verme Geleneği”, *Folklor/Edebiyat*, C. 19, S. 76, Y. 2013, s. 195; Bayram Durbilmez - Fatma Tekin, “Nevşehir Yöresi Yerleşim Adları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Folklor/Edebiyat*, C. 20, s. 77, Y. 2014, s. 113.

⁹² E. Özgören, *Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Yer Adlarının Tespiti, Tahlili Ve Değerlendirmesi (1075-1318)*, s. 1; B. Seren, *Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Özel Adlar*, s. 2.

folklor, etnografi gibi bilim dalları açısından da çok önemlidir.⁹³ Orhun yazıtlarından günümüze kadar gelen bir döngü içerisinde Türklerin ad ve ad verme geleneğindeki değişim onların sosyal ve politik hayatlarındaki değişim ve gelişmelerin bir göstergesi olmuştur.⁹⁴ Bu sebeple tarihî ve edebî metinlerde geçen şahıs adlarının doğru bir şekilde tespit ve tahlil edilmesi büyük önem taşımaktadır.⁹⁵ Fakat, tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan ancak bugün unutulup kaybolan pek çok şahıs adının tespiti, gerek Türkler hakkında bilgi veren yabancı kaynakların yapısı, gerekse yabancı müelliflerin şahıs adları yazımındaki yaptıkları tahrifattan dolayı oldukça güçtür.⁹⁶ Böyle sıkıntılı durumlarda araştırmacıların onomastik (ad bilimi) çalışmalara müracaat etmelerini ve şahıs adlarıyla ilgili hazırlanmış ayrıntılı el kitaplarından istifade etmelerini gerekli kılmaktadır.⁹⁷ İşte bu sebeple, bu çalışmada onomastik ve toponimi uzmanı László Rásonyi'nin çalışmaları ve yöntemi ile Faruk Sümer'in çalışmaları esas alınmıştır.

Türklerde Ad Verme Gelenekleri

İnsanoğlunun ad verme gelenekleri konusunda ortak eğilimleri olduğu gibi, toplumdan topluma birbirinden farklı birçok ad verme geleneğinin olduğu bilinmektedir.⁹⁸ Türk ad verme geleneğinin tarihi incelendiği zaman ise, İslâmiyet öncesi Türk ad verme geleneği ve İslâmiyet tesirindeki Türk ad verme geleneği şeklinde iki kısma ayrıldığı görülmektedir.

1. İslâmiyet Öncesi Türk Ad Verme Geleneği

İslâmiyet öncesi Türk ad verme geleneğini ortaya koymak için, iki husus ele alınmalıdır. Birinci husus, İslâmiyet öncesi Türkler tarafından kullanılan Türkçe isimlerin ifade ettiği anlamları ortaya koymak ve ardından ad verme gelenekleri ile ilişkisini incelemektir. İkinci husus ise, ad verme sırasında takip edilen birtakım hususları, sözlü anlatılardan bulup çıkarmaktır.

İslâmiyet öncesi Türkler tarafından kullanılan Türkçe isimlerin ifade ettiği anlamlara bakıldığında zaman, bu isimlerin, doğal ve fizikî koşulları yansıtan adlar, bir eylemi yansıtan adlar, anne – babanın duygusunu, sevgisini ve iyi dileklerini yansıtan adlar, doğadaki elementleri ve bitkileri yansıtan adlar, insanın fizikî özelliklerini yansıtan adlar, doğadaki renkleri yansıtan adlar, bir milletin veya boyun ismini yansıtan adlar, unvan ve saygı bildiren adlar, bir yiyeceğin ismini yansıtan adlar, bitki ve bitki

⁹³ Nurcan Aras Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, Yüksek Lisans Tezi, Kars 2012, s. 24; Osman G. Özgüdenli, “Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış”, *Bozkırdan Batıya Prof. Dr.Hüseyin Salman’a Armağan*, Ed. Güler Yarcı, İstanbul 2017, s. 75; Osman G. Özgüdenli – Göksel Öztürk – Aylin Koç, “Toktamış Adı Hakkında”, *Osmanlı Araştırmaları*, XXIV, ed. Halil İnalcık, İsmail E. Erünsal, Heat W. Lowry, Feridun Emecen, Klaus Kreiser, İstanbul 2004, s. 231; Minara Aliyeva Esen, “Ahıska Türklerinde Kişi Adları”, *Uludağ Ün. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 16, Y. 2009, s. 167.

⁹⁴ N. A. Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, s. 24.

⁹⁵ O. G. Özgüdenli, *Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış*, s. 75.

⁹⁶ O. G. Özgüdenli, *Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış*, s. 75.

⁹⁷ O. G. Özgüdenli, *Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış*, s. 75.

⁹⁸ N. A. Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, s. 32.

kalıntılarını yansıtan adlar, gün, ay, yıl gibi zamanı yansıtan adlar ve hayvan adlarını yansıtan adlar şeklinde çeşitli gruplara ayrıldığı görülmektedir.⁹⁹ Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe isimlerin ifade ettiği anlamlar ve ardından ad verme gelenekleri ile ilişkisi, bu tezin birinci ve ikinci bölümlerinde incelenerek ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Ad verme sırasında takip edilen birtakım hususlar, zaman içerisinde bir âdet halini alması ve belli kurallara dayandırılması birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Ancak, İslamiyet öncesi Türkler'de var olan bu geleneklerin İslamiyet öncesi yaşayan bütün Türkler'e teşmil etmek (sıradan insanlar dahi) veya İslamiyet ile birlikte nasıl bir serüven geçirdiğini takip etmek oldukça zor olsa da, o dönemde var olan ad ve ad verme gelenekleri hakkında önemli malumatları, destanlar, hikayeler gibi sözlü anlatılardan (zaman içerisinde yazıya aktarılmış olanlar) tespit etmek mümkündür. Çünkü, destanlar, hikayeler gibi sözlü anlatılar, yaşaması muhtemel insanların (özellikle önemli kişilerin) doğumu, ergenliğe geçiş ve topluma katılma süreci, düğünü, ölümü gibi ad ve ad verme geleneğine kaynaklık edecek birtakım verileri araştırmacılara sunmaktadır.¹⁰⁰ Özellikle, İslamiyet öncesi dönemde var olan Türk ad verme geleneklerini – doğrudan veya dolaylı yansıtan örnekleri – Oğuznâme'de, Manas Destanı'nda, Altay Destanı'nda ve Dede Korkut Hikayeleri'nde (bazı İslamî figürler ihtiva etse de) görmek mümkündür. Ayrıca, bir kişinin kimliği olan ad, İslamiyet öncesi Türkler'de gelişigüzel bir şekilde değil, bir olay sonucu doğan bir durum veya bir meziyet neticesinde verildiğini, ancak sözlü anlatılardan tespit etmek mümkündür. Mesela, Oğuz Kağan Destanı'nda "...Uraz Bey'in oğlu, babasının kendisine saklamasını emrettiği şehri iyi saklayıp Oğuz Kağan'a teslim edince Oğuz Kağan'ın ona Saklap adını vermesi; Oğuz Kağan'ın Muz Tağ (Buz Dağı) ına kaçan atını, dokuz günde kurtarıp getiren beye, üstü başı karla örtülü olduğundan Karluk adının verilmesi; Tömürtü Kağul adında bir beye, duvarları altın pencereleri gümüş, çatısı demirden yapılmış fakat kapalı büyük bir evi orada kalıp açmasını buyurup kendisine Kalaç adının verilmesi; kağının atası olarak görülen (Kanga) adındaki arabayı yapan beye, Kangalug denmesi; İtil Suyu'nun nasıl geçileceği düşünülürken Uluğ Ordu Bey denilen bir bey, ağaçları keserek üzerlerine yatıp geçince, kendisine "içi oyuk ağaç" anlamıyla ilgili olarak Kıpçak denmesi."¹⁰¹ gibi örnekler bu durumu destekleyen örneklerdir. Bu sebeptendir ki, sözlü anlatılara başvurmak, İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneklerini tespit etmekte hayati bir öneme sahiptir.

İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneği ile ilgili ilk örnek (ayrıca, Türk kültüründe kişinin kendi kendine ad vermesiyle ilgili ilk örnek), Oğuznâme'de şu şekilde geçmektedir:

"...Türkler doğan çocuğa, hemen ad vermezlerdi,
Bir yaşma girmeden, ona ad seçmezlerdi.
Büyük toy yapıldı, eski Türk adetince,

⁹⁹ László Rásonyi - İmre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I-II, Bloomington 2007, s. 1-836.

¹⁰⁰ N. A. Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, s. 33.

¹⁰¹ Hilal Demir, *Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, S. 6; Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, Ankara 2010, s. 115-122.

Öyle ad seçilürdi, çocuğun kudretince.
Kara-Han atlar kesti, yurdum şen olsun diye,
Çağırdı hep Türkleri, bir ad bulunsun diye.
Oğlancuk birden bire, “Adım Oğuz’dur!” dedi,
Beklemedi kimseyi, kendi adım verdi...”¹⁰².

İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneği ile ilgili bir başka örneği, Manas Destanı’nda (peygamberler gibi bazı İslamî figürler ihtiva etse de) görmek mümkündür. Destanda ad verme geleneği ile ilgili ilk örnek şu şekilde geçmektedir:

“...Cakıp Han (Yakup Han), karısı Çıyrıçı’dan
şimdi bir oğlan doğurttu.
Oğlunun yüzüne baktı,
beyaz eti pamuk gibi,
kemikleri bakır gibi.
Bir ak kısrak kestirdi,
Cakıp Han, doğan oğlunun adını,
dört ulu peygambere,
“Manas” koydurdu.
Dört peygamber onu kucakladı,
peygamberler çocuğu sınıdı.
Yerkent’den gelen yedi elçi
yemeği övüp yiyip gitti,
“Manas obur çıkacak!” deyip gitti.
Çin’den gelen kırk elçi
yemeklerden bol yiyip gitti,
“Manas Çinlileri kıracak!” deyip gitti.
Nogay’dan gelen on elçi,
oturup eti yiyip gitti,
“Manas korkunç olacak!” deyip gitti...”¹⁰³

¹⁰² B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 158-159; A. Zeki Velidi Togan, *Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme Ve Tahlili*, İstanbul 1982, s. 18.

¹⁰³ Wilhelm Radloff, *Manas Destanı, Kırgız Türkçesi Metin – Türkiye Türkçesi Çerivi*, Yayına haz. Emine Gürsoy – Naskali, Ankara 1995, s. 17-18; H. Demir, *Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*, s. 10. B. Ögel, bu destanın Türkiye Türkçesine çevirisini şu şekilde vermiştir:

“...Çıyrıçı’dan Bir Çocuk, Doğup Geldi, Ağladı,
Yakup-Han Sevinerek, Yayı Bele Bağladı.
Kim Baksa Bu Oğlana, Eti Ap Ak, Tüy Sanki!
Görünce Sanırdı Ki, Kemiği Bakır Sanki!
Yakup-Han, (Çok Sevindi), Ak-Boz Kısrak Kestirdi,
Dört Peygamber Neslinden, Manas Adı Verdirdi.
Dört Peygamberin Hepsini, Ona Yakın Geldiler,
Sınıdılar Çocuğu, Öğerek Kut Verdiler.
Yarkend’den Yedi Elçi, Gelerek Yiyip İçti,
Manas Yavuz Bir Yiğit, Diyerek Kalkıp Gitti.
Hitay’dan Da Kırk Elçi, Gelerek Yiyip İçti,
Bu Manas Hitay’ı Da, Kıracaktı Diye Gitti.
Nogay’dan Da On Elçi, Oturup Etler Yedi
Bu Manas Müthiş Yiğit, Diyerek Kalkıp Gitti...” (bkz. B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 507).

Manas Destanı'nda ikinci bir ad verme geleneği (aynı zamanda ad verme töreni), Manas'ın oğlu olan Semetey'in ad alma geleneğinde görülmektedir. Bahaeddin Ögel, Manas'ın oğlu olan Semetey'in ad alma törenini şu şekilde aktarır:

“(Manas'ın ölümünden sonra bir oğlunun dünyaya gelir ve Kanıkey ve Baybiçe, doğan çocuğu, Cakıp Han, Abeke ve Köböş'ün kötülüğünden korumak için kaçırıp Kanıkey'in babası Kara Han'a götürür)¹⁰⁴ ... Bir ara ihtiyar kadının, gözleri bulanır, başı döner. Gelin der ki: “Hanım Anne, biraz daha sabret bari, babam Kara-Han'm yurduna varalım.” Derken Elmalı dağa gelirler, gelin kendisinin eski yurdu olan dağı tanır, elmalardan toplarlar, meyvalardan yerler ve yine yola koyulurlar. Gelin bir de bakar ki, kardeşi Solton-Kul (Sultan-Kul) at üstünde karşısında duruyor. Sultan-Kul kız kardeşini tanımaz: “Nereden geliyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?” diye sorar. Gelinle sözleşirler ve nihayet adam, bu kadının kendi kız kardeşi olduğunu anlar. Kucaklaşırlar, öpüşürler. Beraberce babaları Kara Han'a giderler. Babası kızını yanında alıko. Halkı toplar, şölen verir, ziyafet çeker, kısraklar kestirir, dağ gibi etler yıgar. Halk çevrenip yemekleri yemeğe başlarlar. Ama bakarlar ki, Manas'm bu oğluna henüz daha bir ad konmamış. Bunun üzerine dedesi Kara-Han, Ak sakallıları toplar. Kara sakallıları toplar. Çocuğa bakarlar ne ad koyalım diye. Bakarlar, bakarlar ama oğlana, bir türlü, bir ad bulamazlar. Herkes oğlana bir ad düşünüp de bulamazken, birdenbire elinde bir âsa tutan, ak-boz bir ata binmiş, ak sakallı bir adam ortaya çıkar ve Kara-Han'a yaklaşır. Der ki: “Anlaşıldı, kimse bu çocuğa bir ad veremiyecek. Onu koluma verin de, ben ona bir ad vereyim”, der. Çocuğu alan ihtiyar, şöyle söylemeğe başlar:

“Tepeler etrafını, kızıl çayırlar sarsın,
O da böyle büyüsün, Tanrı ona yâr olsun,
Yurtların etrafını, kızıl çayırlar sarsın,
Bu da böyle büyüsün, Koca Hızır yâr olsun.
Keçiden kalan oğlak, beyim!
Mızraktan kalan bayrak, beyim!
Manas'tan kalan oğlan, beyim!
Manas'tan miras kalan, beyim!
Kara kanlı, gök bitli, Semetey koy adın.
Öyle müthiş olsun ki, öldürsün atasını,
Doğmamışken sıçrasın, doğunca da çırpınsın,
Beşiği çalkalasın, beş yaşında yurt yıksın,
On beşinde ok atsın, büyük illeri alsın,
Büyük yurtları gütsün, halkın başında kalsın,
Semetey olsun adı, bu adı benden alsın.”

Çocuğa böylece ad veren ak sakallı Koca Hızır, hemen ortadan kaybolur.”¹⁰⁵

Manas Destanı'nda üçüncü bir ad verme geleneği, Semetey'in oğlu olan Seytek'in ad alması ile ilgili gelenekte görülmektedir. Bahaeddin Ögel, Semetey'in oğlu olan Seytek'in ad alma törenini şu şekilde aktarır:

¹⁰⁴ H. Demir, *Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*, s. 10.

¹⁰⁵ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 533-534.

“...Kül-Çora, Semetey’in ölümünü duyar. Gideyim evine bari haber salayım der. Bakar ki, Er-Kuyaş da arkasından geliyor. Döner çarpışır ama, başa çıkmanın çaresi yok. Er - Kuyaş’a teslim olur. Er-Kuyaş, Semetey’in karısı Ay-Çörek’i kendisi alır, Kül-Çora’ın karısını da, vefasız Kan-Çora’ya verir. Kül-Çora bir esir gibi ağasının kapısında kölelik yapar durur. Semetey’in karısı meğerse yedi aylık gebe imiş. Er-Kuyaş bir gün demiş ki, “Bari Semetey’in şu çocuğunu da öldüreyim de, neslini tüketeyim.” demiş ve beklemiş doğum gününü. Günü gelmiş, Ay-Çörek, nur topu gibi bir oğlan doğmuş. Kimse kıyamamış kendisi gelmiş, bu oğlam da öldüreyim diye kılıcını kaldırmış ama, Ay-Çörek hırsıyla üzerine yürümüş: “Eğer onu öldürürsen girerim bir kuğu şekline, giderim babam Akın Han’a haber veririm. O zaman gününü görürsün,” demiş. Bunu duyan Er-Kuyaş korkmuş ve kılıcını kınına koymuş. Üstelik de oğlana ad vermek için büyük bir şölen ve ziyafet vermiş. Toplamış bütün halkı etrafına. Ama hiç kimse ona bir ad bulamamış. Bu sırada gökden altın sakallı Ay-Koca inmiş ve oğlana Seytek adını vermiş, sonra da ortadan kaybolmuş...”¹⁰⁶

İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneği ile ilgili bir başka örnek, Altay Destanı’nda şu şekilde geçmektedir:

“...Ak-Han’ın oğlu, doğduktan bir kaç gün, bir kaç ay içinde büyümüş. “Haydi beni adlayın! Bir ad koyun!” demiş. ‘Ak Han büyük bir toy toylamış. Bütün halkı çağırmış. Yeme içme vermiş. Oğluma bir ad bulun, demiş. Fakat kimse bir ad bulamamış. Adsız oğlan bir gün, aksakallı bir ihtiyar görmüş. Yaşlı kişiden bir ad istemiş. O da şöyle demiş (Ad veren yaşlı Hızır olmalıdır):

“Ak-Han’ın oğluna, Ak-Kır atlı, Altın Taycı desinler!

Ak-Kıratın koştuğu yerlerde sular eksik olmasın!

Güçlüler seni Alt edemesin!

Alplar, yığdler seni yenemesin!

Bu sabah Tanrı Ak-kıratını göndermiş olsun!

Giysilerle silahlarını Tanrı versin!”

Ak sakallı kişi bu sözleri söyledikten sonra kaybolmuş. Oğlan sabah olmuş, uyanmış. Evin önünde, ak kır bir atın bağlanmış ve üzerine de giysiler ile silahların konmuş olduğunu görmüş!...”¹⁰⁷

Destanlar vasıtasıyla verilen bilgilerden anlaşıyor ki, bir çocuğa hemen isim verilmiyor. Ya bir yaşını doldurması ya da bir şölen düzenlenmesi (muhtemelen bu şölenin ismi “Ad koyma toyu”) bekleniyor. Ardından, çocuğa ad verilirken, insanlara danışıldığı ancak, insanların çocuğun vasfına (çocuğun kudretince) uygun bir ismi bulmakta zorlandıkları, hatta bulamadıkları görülmektedir. İşte tam bu sırada (insanlar uygun ismi düşünürken), efsanevî bir şekilde şölene gelen bir ulu insan (ulu peygamber, ak sakallı bir adam, altın sakallı Ay-Koca vb.) tarafından çocuğa bir isim veriliyor ve ardından efsanevî bir şekilde şölene gelen ulu insan, efsanevî bir şekilde ortadan kayboluyor. Ayrıca, çocuğa isim verilirken, gelişigüzel bir şekilde verilmediği, hatta

¹⁰⁶ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 538.

¹⁰⁷ H. Demir, *Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*, s. 11-12.

sanki bir gelenek haline gelmiş bir tören konuşması (özellikle, çocuğun “alplik” vasfına uygun bir kahraman olmasını dileyen cümleler) yapıldığı destanlarda görülmektedir.

İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneğini doğrudan veya dolaylı olarak yansıtan (İslamiyete geçiş evresinin etkilerini de yansıtmaktadır.) bir başka örneği, Dede Korkut Hikayeleri’nde görmek mümkündür.

Dede Korkut Hikayeleri’nde, İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneği ve töreni ile ilgili örnek şu şekilde geçmektedir: “...Meğer sultanım, Dirse Han’ın oğlancığı, üç de ordu uşağı meydanda aşık oynuyorlardı. Boğayı koyuverdiler, oğlancıklara “kaç!” dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Han’ın oğlancığı kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı, durdu. Boğa da oğlana sürdü, geldi, diledi ki oğlanı öldüreydi. Oğlan boğanın alnına yumruğunu kaya gibi çaldı. Öyle vurdu ki boğa götün götün gitti. Boğa oğlana sürdü, geri geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğunu indirdi. Oğlan bu kez boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğa ile oğlan meydanda bir hamle çekiştiler. Han Bayındırlar temaşaya bakiştılar. Boğa’nın iki küreğinin arasına köpük durdu. Ne oğlan boğayı yendi ne boğa oğlanı yendi. Oğlan düşündü, kendi kendine, “Bir dama direk vururlar, o dama dayak olur. Ben bunun alnına neye dayak olur dururum.” dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayaküstünde duramadı, düştü, tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el vurdu, boğanın başını kesti.

Oğuz beyleri gelip oğlanın üstüne yığmak oldular, “yaşa!” dediler. Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, birlikte alıp babasına varsın, babasından oğlana beylik istesin, taht alıversin, dediler. O zamanda bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı, öyle olunca çağırdılar, Dedem Korkut gelir oldu, oğlanı alıp babasına vardı. Dedem Korkut oğlanın babasına soylamış, görelim hânım, ne soylamış?

Hey Dirse Han,

Oğlana beylik versene, taht versene,

Erdemlidir;

Boynu uzun bidevi at versene, bu oğlana binit olsun,

Hünerlidir;

Ağıldan tümen koyun versene bu oğlana şişlik olsun,

Erdemlidir;

Kaytabandan kızıl deve versene bu oğlana yüklet olsun,

Hünerlidir;

Altın başlı ban ev versene bu oğlana gölge olsun,

Erdemlidir;

Omuzu nakışlı cübbe, ton versene bu oğlana giyer olsun,

Hünerlidir!

Bayındır Han’ın ak meydanında bu oğlan ceng etmiştir, bir boğa öldürmüş, senin oğlunun adı Boğaç Han olsun, adını ben verdim, yaşını Allah versin, dedi.”¹⁰⁸

¹⁰⁸ Orhan Şaik Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, İstanbul 2006, s. 36-36.

İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneği ve töreni ile ilgili bir başka örnek, Dede Korkut Hikayeleri'nde, şu şekilde geçmektedir: “...(Bay Büre Bey'in Rum diyarına gönderdiği bezirgânlar) Birden bezirgânlar geldiler. Bağır basıp, baş indirip, selam verdiler. Gördüler ki o yiğit ki baş kesmiştir, kan dökmüştür Bay Bey'in sağında oturur. Yüzlerini yere koyup yürüdüler, o yiğidin elini öptüler. Bunlar böyle edince Bay Büre Bey öfkeleni. Bezirgânlara,

- Bre kavat oğlu kavatlar, ata dururken oğul elini mi öperler, dedi.
- Hânım, bu yiğit senin oğlun mudur, dediler.
- Evet, benim oğlumdur, dedi.
- Öyleyse incinme hânım, ilkin onun elini öptüğümüze. Eğer Sultanım bu senin oğlun olmasaydı bizim malımız Gürcistan'a gitmişti, hepimiz tutsak olmuştuk, dediler.

Bay Büre,

- Bre benim oğlum baş mı kesti, kan mı döktü? dedi.
- Evet Sultanım baş kesti, kan döktü, at üstünden adam aldı, dediler.
- Bre bu oğlana ad koyacak denli var mıdır? dedi.
- Evet sultanım, artuktur bile, dediler.

Bay Büre Bey hemen soylu Oğuz beylerini çağırdı, konukladı. Oğlunun kıssasını arz eyledi. Bütün beyler alkışladılar. Sonra Dedem Korkut geldi, oğlana ad koydu. Görelim ne dedi?

Ünüm anla, sözüm dinle Bay Büre Bey,

Allah-u Taâlâ sana bir oğul vermiş, bağışlasın!

Ağır sancak götürdüğünde Müslümanlar arkası olsun!

Karşı yatan kara karlı dağlardan aşar olsa,

Kadir Allah-u Taâlâ senin oğluna aşıt versin!

Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin!

Kalabalık kâfire girdiğinde,

Allah-u Taâlâ senin oğluna fırsat versin!

Sen oğlunu Bamsam deyü okşarsın,

Bunun adı Boz Aygırlı Bamsı Beyrek olsun,

Adını ben verdim, yaşını Allah versin! dedi. Soylu Oğuz beyleri el kaldırdılar, dua ettiler. Bu ad, bu yiğide kutlu olsun, dediler...”¹⁰⁹

İslamiyet öncesi Türk ad verme geleneği ve töreni ile ilgili bir başka örnek, Dede Korkut Hikayeleri'nde, şu şekilde geçmektedir: “Hânım hey! Bir gün Oğuz otururken üstüne yağı geldi. Gece içinde ürktü, göçtü. Kaçıp giderken Aruz Koca'nın oğlancığı düşmüş, bir arslan bulup götürmüş, beslemiş. Oğuz yine günlerden sonra gelip yurduna kondu. Oğuz Han'ın ılkıcısı gelip haber getirdi,

- Hânım, ormandan bir arslan çıkar, at vurur, apul apul yürüyüşü adam gibi, at basıp kan sömürür.

Aruz,

- Hânım, ürktüğümüz zaman düşen benim oğlancığımdır, belki, dedi.

¹⁰⁹ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 74-75.

Beyler bindiler, arslan yatağı üzerine geldiler. Arslanı kaldırıp oğlanı tuttular. Aruz oğlanı alıp evine götürdü. Şadılık ettiler; yeme, içme oldu. Ama oğlanı ne kadar getirdilerse durmadı, yine arslan yatağına gitti.

Yine tutup getirdiler, Dedem Korkut geldi,

Oğlanım, sen insansın, hayvanlarla düşüp kalkma. Gel, yahşi at bin! Yahşi yiğitlerle eş seğırt! dedi. Ulu kardaşımın adı Kıyan Selçük'tür, senin adın Basat olsun! Adını ben verdim, yaşını Allah versin, dedi..."¹¹⁰

Destanlardan farklı olarak Dede Korkut Hikayeleri'nde, bir çocuğa iki defa ad konulduğu görülmektedir.¹¹¹ Doğumdan kısa bir süre sonra evde toplanılarak verilen birinci isim (birinci isim, bugün bizde göbek adının yerini tutar), genellikle bir tören neticesinde verildiği (evde toplanılır, yenilir, içilir, baba, ebe veya toplantının en yaşlı kişisi çocuğa isim verirdi. Ebe de misafirlerden hediye toplardı) ve bu isimin çoğunlukla geçici bir ad olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.¹¹² Çocuğun asıl adı olan ikinci isimin ise, ok – yay kullanıp bir kahramanlık (yani alplik) gösterdiği zaman verildiği görülmektedir.¹¹³ Ayrıca, hem destanlarda hem de Dede Korkut Hikayesi'nde ortak olan bazı noktaların mevcut olduğu görülmektedir. Mesela, iki anlatıda da bir çocuğa isim verilirken, bir şölen düzenlenmesi, bir ulu bir kişinin teşrif ederek ismi vermesi, ismi veren kişinin iyi dilekte bulunması ve verilen isim ile ismi alan kişinin vasıf olarak uyuşması gibi.

İslâmiyet öncesi Türk ad verme gelenekleri hakkında bilgi veren sözlü anlatılar, erkek çocuk odaklı olmasından dolayı, kız çocukların hangi olay ve durum neticesinde isim aldıklarını tespit etmeyi imkansız kılmaktadır.

2. İslâmî Dönem Türk Ad Verme Geleneği

Özelde Selçuklular'ın genelde Türklerin İslâm medeniyetine girişi, pek çok alanda olduğu gibi, ad ve ad verme geleneklerini de etkilemiştir. Bu dönemde Türkçe adların hemen önüne Arapça (İslâmî) adlar eklenerek ikili kombinasyonlar oluştururken, diğer yandan da İslâmiyetin Türkler arasında yayılmasına paralel olarak Türkçe adlar yerine Arapça adlar yaygınlık kazanmaya başlamıştır.¹¹⁴ Yusuf Has Hacib, Kaşgarlı Mahmud, Edip Ahmet Yükneki'nin adlarında görüldüğü gibi, önceleri aydın tabaka ve yönetici kesim arasında başlayan Arapça kökenli adlar giderek halk arasında da yaygınlaşmaya başlamıştır.¹¹⁵ Özellikle, Hz. Muhammed (sav.) öncesi peygamberlerin, Hz. Muhammed'in kendi ismine ilaveten ailesinin ve arkadaşlarının isimleri, İslâm öncesi ve sonrası meşhur tarihî şahsiyetlerin (devlet adamı, savaşçı)

¹¹⁰ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 174.

¹¹¹ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36-37.

¹¹² N. A. Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, s. 33.

¹¹³ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36; Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I, Giriş – Metin – Faksimile*, Ankara 1989, s. 5; N. A. Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, s. 33.

¹¹⁴ O. G. Özgüdenli, *Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış*, s. 76.

¹¹⁵ N. Balta, "Gaziantep'te Çocuklara Ad Verme Geleneği", s. 196.

adları, bu bağlamda çocuklara verilen adların başında gelmektedir.¹¹⁶ Ayrıca, Anadolu Selçukluların Farsçayı resmî dil olarak kabul etmeleri, “Keyhüsrev”, “Keykubat” gibi Farsça kökenli isimlerin özellikle Oğuz Türkleri tarafından kullanılmasına sebebiyet vermiştir.¹¹⁷

Türkler tarafından kullanılan adlar büyük değişikliğe uğradığı gibi, Türk ad verme gelenekleri de değişikliğe uğradı. Ancak, İslâmiyet öncesi Türkler tarafından uygulanan ad verme geleneklerinin İslâmiyetin kabulü ile nasıl değiştiğini veya ne kadar değiştiğini tespit etmek oldukça zordur. Fakat, Türkologların etnografik araştırmalarıyla topladıkları bilimsel materyaller ile İslâm devrinde yazılan tarihi kaynaklarda Türkler tarafından kullanılan adların derlenmesinin yardımlarıyla bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür.¹¹⁸

Türklerin İslâmiyete girişi ile yaşanan ad verme geleneğindeki değişimi, Boratav, şu şekilde anlatır: “Eski Türklerde oğlan çocuğa ya uzun zaman hiç ad verilmez yahut da ilk verilen ad ömrünün sonuna kadar kalmazdı; geçici bir ad idi. Önemli bir iş başardığı zaman, yani delikanlılık çağına geldiğinde ya yaptığı önemli işi hatırlatan ya da ilerisi için bir dilek anlamını taşıyan bir ad verilirdi ki buna er at (erkek adı) derlerdi. Türkler, İslâm dinine girdikten sonra bu gelenek gitgide gücünü yitirmiştir.”¹¹⁹

Nevin Balta’ya göre, İslâmiyet döneminde ad koyma geleneklerinden birisi şöyledir: “İslâm’da çocuğa ad seçme ve ad koyma hakkı babaya aittir. Baba ölmüş veya hukuki tasarruflardan men edilmişse bu hakkı anne kullanır. Çocuğa ad seçilirken gayet titiz davranılması gerektiğini belirten Hz. Peygamber, ‘Siz kıyamet günü hem kendi adınızla hem de babalarınızın adıyla çağrılacaksınız. Bu sebeple kendinize güzel adlar koyun.’ buyurmuştur.”¹²⁰

Sedat Vayis Ören’ e göre, İslâmiyet döneminde ad koyma geleneklerinden birisi de şöyledir: “Çocuğa ad koyma, sıradan bir olay olmadığı için, bu iş küçük çapta da olsa kutlanarak ve kutsanarak yerine getirilir. Ad koyma amacıyla düzenlenen toplantıda hoca, müftü, dinselliği ile tanınan saygın kişi, babası veya dedesi, ezan okur çocuğun kulağına adını üç kez söyleyerek ‘hayırlı, uğurlu’ olmasını diler, hazırlanan yemekler yenir ve birtakım hediyeler verilerek ad verme töreni sürdürülür.”¹²¹

Alaattin Uca’ya göre, İslâmiyet döneminde ad koyma geleneklerinden birisi de şöyledir: “Kur'an-ı Kerim'den esinlenerek çocuğuna veya herhangi bir çocuğa ad vermek isteyen kişi, bir sayfa açar. Ayetlerden birini okur. Tesadüf ettiği ilk kelimeden ilham alarak adı verdiği gibi, gözüne çarpan ve kişi adı olabilecek ilk kelimeyi de ad olarak verebilir. (Günümüzde bile) Pek çok yöremizde bu gelenek yaşatılır.”¹²²

M. Özgü Aras göre, İslâmiyet döneminde ad koyma geleneklerinden birisi de

¹¹⁶ O. G. Özgüdenli, *Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış*, s. 77, 79, 81, 83.

¹¹⁷ N. A. Okşak, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, s. 39.

¹¹⁸ Şehure Ergüzel, *Tokat'ta Müslüman Şahıs İsimleri (1455-1642)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 19.

¹¹⁹ Emine Çakır, “Toplumsal Bellekte Ad Verme Geleneği ve İdeoloji: Satuk Buğra Han” *Millî Folklor*, 119, Güz 2018, s. 34.

¹²⁰ N. Balta, “Gaziantep’te Çocuklara Ad Verme Geleneği”, s. 196.

¹²¹ Sedat Vayis Ören, “Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma”, *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı*, İstanbul 1975, s. 103-104; H. Demir, *Nevşehir’in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*, s. 15.

¹²² Alaattin Uca, “Türktoplumunda Ad Verme Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 23, Erzurum 2004, s. 149-150.

şöyledir: “Aileler çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına ikamet okuduktan veya okutturduktan sonra ismini koymakta, onun için hayırdada bulunmaktadır. Doğan çocuğun yedinci gününde (erkek kız ayırmaksızın) başı traş edilerek, o çocuğun adına Akıka kurbanı kesilir.”¹²³

İslâmiyet döneminde ad koyma geleneklerinde göze çarpan altı unsurun olduğu görülmektedir. Bunlar, sırayla şu şekildedir: Bir ad verme töreninin düzenlenmesi, İslâmiyet dininde saygı duyulan kişilerin kullandıkları adların veya İslâmiyet ile alakalı isimlerin seçilmesi, dinî ve toluumsal olarak saygı duyulan (baba ve dede dahil) kişilerin isim vermesi, çocuğun kulağına ezan okunması, doğan çocuğa iyi dilekte bulunulması ve hediyeleşme.

Türklerde Ad Vermeyi Belirleyen Etmenler

Türklerde ad vermeyi belirleyen etmenler üzerine birçok akademik çalışma kaleme alınmış, çeşitli tasnifler yapılmıştır.¹²⁴ Ancak, Türk özel adlarını köken bilimi, anlam bilimi ve ses bilimi açısından inceleyen onomastik ve toponomi uzmanı László Rásonyi’nin yaptığı tasnif, en kapsamlı tasnif olarak görülmektedir.

László Rásonyi’nin yaptığı tasnif, şu şekildedir:

“Türk Kişi Adlarının Sınıfları

I. Hatıra Adlar

I. 1. Totemistik (Totemistic) Adlar

I. 2. Tanrı Adını Kapsayan (Theophoric) Adlar

I. 3. Şerefli İnsanların (Ecdat, değerli tanıdıklar vb.) Adları

II. Arzulanan Şeyler veya Amaçlı Adlar

II. 1. Kaderi Çeken Adlar

II. 1. 1. Ailedeki Çocuğun Doğumunu ya da Ölümünü Durdurmak İsteyen Adlar

II. 1. 2. (Bir Kızın Doğumu) Çocuk Doğumunu İsteyen Adlar

II. 1. 3. Bir Oğlanın Doğumunu İsteyen Adlar

II. 1. 4. Sağlık ve Gücü İsteyen Adlar

II. 1. 5. Uzun Ömürü İsteyen Adlar

II. 1. 6. Güzelliği İsteyen Adlar

II. 1. 7. Müsbet Zihinsel ya da Ahlakî Kaliteyi İsteyen Adlar

II. 1. 8. Mutluluğu, İyi Şansı, Sağlığı İsteyen Adlar

II. 1. 9. Başarıyı İsteyen Adlar

II. 1. 10. Makamı, Gücü İsteyen Adlar

II. 1. 11. İyi Bir Meslek, Müreffeh İş veya Ticareti İsteyen Adlar

II. 2. Koruyucu Adlar (Apotropaeon)

¹²³ M. Özgü Aras, “Ad Koyma”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (NEÜİFD)*, C. 1, S. 1, Y. 1985, s. 118-119

¹²⁴ E. Çakır, “Toplumsal Bellekte Ad Verme Geleneği ve İdeoloji: Satuk Buğra Han”, s. 36

- II. 2. 1. Kötü ya da Değersizlik Anlamındaki Adlar
- II. 2. 2. Çocuğun Hor Görülen Hayvan veya İnsanlara Benzediğini Gösteren Adlar
- II. 2. 3. Kötü Ruhları Şaşırtan Kişi Adları
- II. 2. 4. Kötü Ruhları Korkutmayı Amaçlayan Antroponymler (Anthroponyms)
- II. 3. Sembolik Adlar
- II. 3. 1. Vahşi ve Evcil Hayvanlar, Avcı Kuşlar Anlamındaki Antroponymler
- II. 3. 2. Değerli Metaller ve Taşların Adları
- II. 3. 3. Silahların Adları
- II. 3. 4. Çeşitli Aletlerin Adları
- II. 3. 5. Saygı Duyulan İnsanların Adları
- II. 3. 6. Büyüklüğü, Gücü Amaçlayan Antroponymler
- II. 3. 7. Güzel, İyi ve Hoş Bir Şey Anlamındaki Antroponymler
- III. Tesadüfi Adlar (İşaret Adlar)
- III. 1. Bebeğin Göze Çarpan Bir Özelliği (Rengi, Eksikliği vb.)
- III. 2. Doğumda Görülen İlk Nesne (Enstrüman, Alet, Silah vb.)
- III. 3. Doğumdan Sonra Görülen veya Adı Geçen İlk Hayvan
- III. 4. Doğumdan Sonra Görülen veya Adı Geçen İlk Bitki (Çiçek, Ağaç, Meyve vb.)
- III. 5. Doğumdan Sonra Görülen İlk İnsan (ya da İlk Görülen Misafir)
- III. 6. Doğumda Telaffuz Edilen İlk Kelime
- III. 7. Astronomik ve Meteorolojik Olaylar
- III. 8. Doğum Günü, Ayı, Mevsimi, Yılı
- III. 9. Tarihsel veya Ailevi Olay, Bayram, Şölen
- III. 10. Doğum Zamanında Mağlup Edilen Düşman (İnsan, Ülke, Hükümdâr)
- III. 11. Doğum Yeri
- III. 12. Çocuk Doğduğunda Baba Kaç Yaşındaydı, Ailede Kaçınca Çocuktuk?
- III. 13. Evcil Hayvan İsimleri (Hypocoristica)¹²⁵
- III. 14. Mollanın (İslâm'da Din Uzmanı) Arabuluculuğu İle Meydana Gelen Olay¹²⁶

¹²⁵ Bu ad verme geleneği, László Rásonyi'nin orijinal tasnifinde bulunmayıp, sonradan İmre Baski tarafından eklenmiştir (bkz. L. Rásonyi – İ. Baski, Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names, C. I, s. LI)

¹²⁶ L. Rásonyi – İ. Baski, Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names, C. I, s. XXXIX-LI. Bu tasnif, László Rásonyi'nin nihayi tasnifidir. Ancak, daha öncede bazı tasniflerde bulunmuştur. Daha önce yaptığı tasnif şu şekildedir:

“I. Totemistik adlar (?).

II. Amaçlı adlar. Ruhlara verilen işaretler:

A. Ana babanın kendileri için dilekleri:

1. Yeni doğan çocuk diri kalsın.

2. Kız değil, oğlan doğsun.

B. Apotropaeon - Koruyucu adlar:

1. Kötü ruhları dahi korkutan kudretli hayvanların adları, yahut bunlarla sıkı ilişkileri gösteren adlar, mesela: Böriberdi, Bunların bir kısmı belki totemistik kökenlidir.

2. Hor görülen hayvanların adları (Mesela: Köpek),

3. Oğlanlara verilen kadın adları, yahut kadın anlamında olan adlar (Mesela: Karakız),

4. Çocuğun sevilmediğini göstermek için kullanılan çirkin adlar (Mesela: Bok),

5. Kötü ruhları yanıltan başka cins adlar. Bunlar arasında nefret edilen kavimlerin adı (Mesela: Kırgız, Sartkalmak, bkz. RÂSONYI, Categories 326, 343).

6. Teofor (Allah adını kapsıyan) adların bir kısmı (Mesela: Tâñriberdi).

C. Çocuk için iyi dilekleri doğrudan doğruya dolaşıksız anlatan adlar:

1. Mutluluğu, başarıyı diliyen adlar (Mesela: Bekbol, İğdir, Hindal, Bk. RÂSONYI, impératifs 236-42).

2. Uzun ömrü diliyen adlar (Mesela: Yüzyaşar, Kobcasar, bk. RÂSONYI, Nombres 68-71).

3. İyi karakter özellikleri anlatan adlar (Mesela: Tımbek, bk. H. EREN: Köprülü Armağanı 127-129). Saygı duyulan kavimlerin adı; güzelliği, kuvveti herkesçe bilinen şeylerin adları da buraya girer (Mesela: Elmas, Bulat vb.)..

4. Cisimle, vücutla ilgili iyi özellikleri belirten adlar.

D. Görkemli (majestétique) adlar.

Bir bölümünü yahut bütününü bağımsız gruplar çerçevesine aldığım, ataların ve büyük kimselerin adlarından gelme adları, rütbe bildiren adları bu ikinci kategorinin çerçevesine dahi alabilmekteyiz.

III. Tesadüf adları. Ruhlar âleminde alınmış işaretler (indicium'lar):

A. Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği (vücut parçası, renk, şişmanlık vb) (Mesela: Kabak, Mângli, Toksaba vb)..

B Doğumdan sonra ilk göze çarpan yahut işitilen bir nesnenin (âlet, yemek v.b). adı.

C. Doğumdan sonra görülmüş ilk hayvan ve bitki (Mesela: Karga, Kabak),

D. Çadıra, odaya ilk giren kimse (onun işi, adı, rütbesi, bağlı olduğu kavim, millet). Aulda, köyde bulunan yabancı.

E. Ana babanın ilk duyduğu, ya söylediği söz.

F. Meteorolojik, ya astronomik bir olay.

G. Mevsim, gün, bayram günü.

H. Doğum zamanındaki önemli olay, ziyafet vb.

İ. Doğum zamanında yenilen kavim, devlet, hükümdarın adı. J. Doğum yerinin yanında bulunduğu nehir (bk. Râsonyi, Categories 345-50), şehir, yayla, taşın ev (bk. Râsonyi, Kiskunsâg 106); babanın bulunduğu yer.

K. Babanın yaşı (bk. Râsonyi, Nombres 47).

L. Yeni doğan çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu (Râsonyi, aynı yer), M. Mollanın bulduğu raslantı: Kuran yapraklarının karıştırılmasıyla bulunmuş Müslüman adı.

IV. Teofor adlar (Tâñribermiş, Kudayberdi vb).. Bunların gerisinde bazen kötü ruhları şaşırtmak niyeti var, ama bazen ana babanın sevincini göstermektedir.

V. Ana baba duygularını, sevgisini, şefkatini gösteren adlar (hypochoristica); bunlar genellikle güzel, ince, tatlı, değerli, küçük bir şey anlatmaktadır.

VI. Kişilere bağlı adlar:

A. Atanın, akrabanın adı.

B. Büyük, herkesçe tanınan kişilerin adları (kısmen moda adlar, bk. RÂSONYİ, Categories 326-27).

VII. Rütbe, unvan adları (Bunların gerisinde II/C, III/D. kategorilerinin niyetleri, düşünceleri de bulunabilir).” (bkz. László Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, Y. 1961, s. 74-75)

BİRİNCİ BÖLÜM

SELÇUKLU ANADOLUSU'NDA KULLANILAN TÜRKÇE ŞAHIS ADLARI

1. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Şahıs Adlarının Alfabetik Katalogu

1. Abuşga (أَبْشَغَا):

Abışga/Abuşga/Abuşka/Avuşga kelimesi, Türkçede “ihtiyar, yaşlı, yaşlı adam, kocamış kimse, er, zevç, koca”¹²⁷ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Abışga isminin izahı ise, şu şekildedir: “Abı-” kelimesi ile “-(u)şka” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹²⁸

Abışga isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum sonrası odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini, ad olarak takma âdeti oldukça yaygın bir gelenektir.¹²⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Abışga isminin de “yaşlı adam” masına gelmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu

¹²⁷ Recep Toparlı - Hanifi Vural - Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2014, s. 1; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, İstanbul 2015, s. 413; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, Ankara 1970, s. 1; Muharrem Güzelidir, *Abuşka Lügati(Giriş-Metin-İndeks)*, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum 2002, s. 22; Ferhad Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; Tuncer Gülensoy - Paki Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, İstanbul 2015, s. 6.

¹²⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, haz. Ahmet B. Ercilasun - Ziyat Akkoyunlu, Ankara 2014, s. 538; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 413; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 1; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks)*, s. 22; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 6.

¹²⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

göstermektedir. Bu bağlamda, Abışga ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfî Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.¹³⁰

Abışga ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Abışga: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eseri ile Şemseddin Ahmed el-Eflakî el-Â'rîfî'nin *Menâkibü'l-ârifin* adlı eserinde geçmektedir.¹³¹ Bu isim, Aksarayî'de "أبشغا" (Abışga)" şeklinde, Eflakî'de "نوين أبشغا" (Apışga Noyan)" şeklinde yazılmıştır.¹³² Abışga, Gazan Han'ın (1295-1304) emriyle Anadolu'ya atanan Moğol komutanlarından biridir.¹³³ Anadolu'da "Köse Peygamber" olarak tanınan Abuşga, 1304 yılına kadar Anadolu'da görev yapmıştır.¹³⁴ Abışga'nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat tespi edilemedi.

2. Akbal (أقبال):

Ak/Aq kelimesi, Türkçede "beyaz renk, ak renk; temiz"¹³⁵ manalarına gelmektedir. Bal kelimesi, Türkçede "bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları polenler ile yaptıkları tatlı, koyu ve sıvı bir madde; arı balı; olgunlaşmamış incirin dışına sızan tatlısı; ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besî suyu"¹³⁶ manalarına gelmektedir. Akbal isminin manası ise, "beyaz bal, ak bal, temiz bal" şeklinde izah edilebilir.¹³⁷ Yapısal olarak Akbal isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle

¹³⁰ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹³¹ Bu isim, Aksarayî'de altı kez, Eflakî'de üç kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 281; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 231-233, 235, 236, 238; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 818-819).

¹³² Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 281; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 818-819.

¹³³ Osman Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, İstanbul 2017, s. 648.

¹³⁴ T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 6.

¹³⁵ Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Ankara 2011, s. 762; Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Ankara 2013, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; Ahmet Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, İstanbul 1931, s. 4; Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1968, s. 9; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, İstanbul 2001, s. 114; Bedri Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, Ankara 2014, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, haz. Hatice Şahin, C. II, Harvard Üniversitesi 2006, s. 4; Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 122; Sir Gerard Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford 1972, s. 77; Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, İstanbul 2018, s. 16; Murat Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2017, s. 22; Türkçe Sözlük, haz. Şükrü Halûk Akalın, s. 58; *İbnü'l-Mühennâ Lügati*, haz. Aptullah Battal, İstanbul 1934, s. 8.

¹³⁶ Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 571; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 432; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, s. 22; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; *Türkçe Sözlük*, haz. Şükrü Halûk Akalın, s. 2411.

¹³⁷ Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 571; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 432; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; A. Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, s. 9; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, s. 5, 22; *Eski Oğuzca Sözlük*, haz. Fikret Turan, s. 114, 119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16; L. Rásonyi – İ.

bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibariyle bir renk sınıfına giren “ak” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla bağımsız bir yapıda bulunan “bal” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹³⁸ Ak ve bal kelimeleri, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹³⁹

Akbal isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini çocuğa ad olarak verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁴⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Akbal isminin de “beyaz bal” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Akbal ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴¹

Akbal ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Akbal: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁴² Bu isim, kronikte “أقبال (Akbal)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴³ Anadolu’da Moğol komutanı olarak görev yapan Akbal, 1297’deki Sülemiş İsyanını desteklemiş ve daha sonra diğer Moğol askerleri tarafından esir alınmıştır.¹⁴⁴ 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu’da yaşayan Akbal’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat tespit edilemedi.

Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 28; *Türkçe Sözlük*, haz. Şükrü Halûk Akalın, s. 58, 241; *İbnü-Mühennâ Lûgati*, haz. Aptullah Battal, s. 8.

¹³⁸ Kaşgarlı Mahmud, *Divânü Lugâti’t Türk*, s. 545, 571; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 432; Ahmet Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 22; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türki*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lûgati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 28; *Türkçe Sözlük*, haz. Şükrü Halûk Akalın, s. 58, 241.

¹³⁹ Ak kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: ak, Türkmence: âk, Azerice: aq, Başkurt Türkçesi: ak; Bal kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkmence: bal, Kara Kalpak Türkçesi: bal, pal, Altay Türkçesi: bal, pal, Kazakça: bal, Karayay Balkar Türkçesi: bal, Telafer ağzı: pal, Çuvaşça: pıl (bkz. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 57-58; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22)

¹⁴⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁴¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII .

¹⁴² Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 246; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 198).

¹⁴³ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, Ankara 1999, s. 246.

¹⁴⁴ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000, s. 198; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 639-640.

3. Akbuga/Ak Boğa (أقبوغا):

Ak/Aq kelimesi, Türkçede “beyaz renk, ak renk; temiz”¹⁴⁵ manalarına gelmektedir. Buga/Buka/Bugha/Boğa/Boğa kelimesi, Türkçede “ineğin erkeği, tohumluk erkek hayvan: boğa”¹⁴⁶ manasına gelmektedir. Akbuga isminin manası ise, “beyaz boğa, ak boğa; inek ve kömüş türünden olan beyaz erkek sığır” şeklinde izah edilebilir.¹⁴⁷ Yapısal olarak Akbuga isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla bir renk sınıfına giren “ak” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla bağımsız bir yapıda bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla bir hayvan sınıfına giren “buga/boğa” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁴⁸ Ak ve buga kelimeleri, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁴⁹

Akbuga isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların

¹⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16.

¹⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 599; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112.

¹⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 599; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 13; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 33, 36; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4, 22; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122, 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77, 112; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 97-98; László Rásonyi - İmre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 29-30.

¹⁴⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 599; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 13; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 33, 36; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4, 22; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122, 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77, 112; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 97-98; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 13, 76; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 29-30.

¹⁴⁹ Ak kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: ak, Türkmence: âk, Azerice: aq; Buga kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: boğa, Karaçay Balkar Türkçesi: boğa, Kumuk Türkçesi: boğa, Başkurtça: boğa, Macarca: bika (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 57-58; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22).

çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁵⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Akbuga ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Koruyucu Adlar" ile "Totemistik Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.¹⁵¹

Akbuga ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Akbuga: Bu şahsa ait bu isim, Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁵² Bu isim, kronikte "أقبوغا" (Akbuga) şeklinde yazılmıştır.¹⁵³ 13. yüzyılın son çeyreğinde, İlhanlı hükümdarı Ahmed Teküder tarafından Anadolu'ya atanmış bir Moğol komutanıdır.¹⁵⁴ 624/1295 yılında İlhanlı Devleti tarafından öldürülmüştür.¹⁵⁵

4. Akkuş (اقوش):

Ak/Aq kelimesi, Türkçede "beyaz renk, ak renk; temiz"¹⁵⁶ manalarına gelmektedir. Kuş/Quş kelimesi, Türkçede "vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki kanatlı ve omurgalı uçucu hayvanların genel adı; kuş"¹⁵⁷ manasına gelmektedir. Akkuş isminin manası ise, "beyaz kuş, akkuş, doğan, sungur" şeklinde izah edilebilir.¹⁵⁸ Yapısal olarak Akkuş isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve

¹⁵⁰ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁵¹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁵² Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 246; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 148, 198).

¹⁵³ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, Ankara 1999, s. 246.

¹⁵⁴ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000, s. 148, 198; Faruk Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, İstanbul 1999, s. 312.

¹⁵⁵ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 312.

¹⁵⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; Sir Gerard Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16.

¹⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 765; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1538; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 670.

¹⁵⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 750; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 765; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1538; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4, 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 14; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 75, 670; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 694; Galip Güner, "Memlük-Kıpçak Sözlük ve Gramerlerini Kişi Adları", *Dil Araştırmaları*, Güz 2018/23, s. 105.

içerdiği anlam itibarıyla bir renk sınıfına giren “ak” kelimesi ile Türkçede hem tek başına hem de birleşik adlarla çok kullanılan “kuş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁵⁹ Ak ve kuş kelimeleri, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirir de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁶⁰

Akkuş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁶¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Akkuş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁶²

Akkuş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Akkuş: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Caca Nûreddin 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁶³ Bu isim, vakfiyede “اقوش (Akkuş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁴ Akkuş ismi, vakfiye metninde “Akkuş b. Abdullah” olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁵ Nûreddin memlûklerinden biri olan Sarrafçı oğlu Akkuş, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁶⁶ Fakat, Akkuş’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

¹⁵⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 545, 750; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762 M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 765; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1538; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 4, 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 14; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 75, 670; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 694.

¹⁶⁰ Ak kelimesinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Ak, Türkmençe: Āk, Azerice: Aq; Kuş kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım şekilleri şu şekildedir: Kırgızca, Özbekçe Ve Uyurca: ~Kuş, Başkutça Ve Kazan Tatar Türkçesi: Koş, Kazakça: Kus, Azerice ve Türkmençe: Guş (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 469).

¹⁶¹ László Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁶² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁶³ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141, 225).

¹⁶⁴ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 225.

¹⁶⁵ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141, 225.

¹⁶⁶ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 694.

5. Aksunkur (اقتنقر):

Ak/Aq kelimesi, Türkçede “beyaz renk, ak renk; temiz”¹⁶⁷ manalarına gelmektedir. Sunkur/Sonqur/Sonkar/Sunur/Songur/Sungur kelimesi, Türkçede “yırtıcı ve avcı kuşlardan biri; doğan, beyaz doğan, kartal; şahin, doğan türünden bir kuş türü”¹⁶⁸ manalarına gelmektedir. Aksunkur/Aksonkar/Aksungur/Aksongur/Aq-Sonqur ismi ise, Türkçede “beyaz doğan, akdoğan, beyaz şahin, akşahin, çakır cinsi kuş türü; çakır cinsi arasında en uzun yaşayan ve özellikle padişahların avlandığı bir kuş türü; Sungur adı ile bilinen bir kuş türü (bu kuş türü, aksunkur ve karasunkur şeklinde ikiye ayrılır); Türk padişahların kullandığı lakaplardan biri; mecaz anlamda: gündüz, güneş”¹⁶⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Aksunkur isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla renk sınıfına giren “ak” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla bağımsız olarak bulunan ve içerdi anlam itibarıyla bir yırtıcı kuş sınıfına giren “Sunkur/Sonkar/Sunur/Songur/Sungur/Sonqur” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁷⁰

Aksunkur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların

¹⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, C. II, s. 4; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22.

¹⁶⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401-402; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1999, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 669.

¹⁶⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 240; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1582; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, C. II, s. 4; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 18, 669; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22, 566; Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 34-35.

¹⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 240; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 555; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 243; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1582; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22, 566; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 18, 669; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 114; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 34-35.

çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁷¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Aksunkur ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷²

Aksunkur ismi, Selçuklu Anadolu'sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırasıyla şunlardır:

1. Aksunkur Siyâbî: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁷³ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*'de “اقسنقر ثيابي (Aksunkur Siyâbî)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁴ Aksunkur Siyâbî, Sultan Alâeddin Keykubâd (1220-1237) döneminde “esvâbçıbaşılık” görevinde bulunmuştur.¹⁷⁵ 1223'te, Lîfiyûn Kalesi ele geçirilince Aksunkur Siyâbî kale emîrliğine atanmıştır.¹⁷⁶ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu'da yaşayan Aksunkur Siyâbî'nin ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat tespit edilemedi.

2. Aksunkur: Bu şahsa ait bu isim, Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹⁷⁷ Bu isim, vakfiye metninde “اقسنقر البغدادى (Aksunkur el Bağdâdî)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁸ Aksunkur, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁷⁹ Aksunkur yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat tespit edilemedi. Ancak, 647/1247-1248 yılında oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Kayseri civarında yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

6. Akşebe (اقشبه):

Ak/Aq kelimesi, Türkçede “beyaz renk, ak renk; temiz”¹⁸⁰ manalarına gelmektedir. Şebe kelimesi, Farsçada “gece”¹⁸¹ manasına gelmektedir. Akşebe isminin manası ise, “ak gece, beyaz gece” şeklinde izah edilebilir.¹⁸² Yapısal olarak Akşebe

¹⁷¹ László Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁷² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁷³ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*'de yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 89; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 41).

¹⁷⁴ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 89.

¹⁷⁵ *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 41.

¹⁷⁶ *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 41; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 695.

¹⁷⁷ Vakfiye metninde sadece bir kere zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99, 118).

¹⁷⁸ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99, 118.

¹⁷⁹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 118.

¹⁸⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16.

¹⁸¹ Mehmet Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, İstanbul 2016, s. 862.

¹⁸² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb*

isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibariyle bir renk sınıfına giren “ak” kelimesi ile Farsça “şebe (شبه)” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁸³

Akşebe isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁸⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Akşebe isminin de “beyaz gece” anlamına gelmesi, bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Akşebe ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸⁵

Akşebe ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Akşebe: Bu şahsa ait bu isim, Alanya’da bulunan Sultan Akşaba Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁸⁶ Bu isim, kitâbede “اقشبه (Akşebe)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁷ Akşebe hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat tespit edilemedi. Ancak, kitâbenin 628/1231 yılında Alanya’da oluşturulmuş olması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Alanya’da yaşamış olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

al-İdrak li-lisân al-Atrâk, s. 4; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; . Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 862.

¹⁸³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; . Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 862.

¹⁸⁴ László Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹⁸⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

¹⁸⁶ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 18; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri (Teskîl, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*, 2002, s. 123; S. Lloyd ve D. S. Rice, *Alanya ('Alâ'yya)*, s. 628).

¹⁸⁷ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 18; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 123; S. Lloyd ve D. S. Rice, *Alanya ('Alâ'yya)*, s. 628. Osman Turan, bu ismin “Akça-aba” şeklinde okunmasının Türkçeye daha uygun olduğunu belirtir (bkz. O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 359).

7. Aktaş (اقطاش):

Ak/Aq kelimesi, Türkçede “beyaz renk, ak renk; temiz”¹⁸⁸ manalarına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş, kaya”¹⁸⁹ manalarına gelmektedir. Aktaş isminin manası ise, “beyaz taş, ak renkli taş, parlak taş, ak taş” şeklinde izah edilebilir.¹⁹⁰ Yapısal olarak Aktaş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla bir renk sınıfına giren “ak” kelimesi ile yine Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle sık kullanılan “taş” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁹¹

Aktaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk

¹⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16.

¹⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

¹⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 99; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4, 153; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77, 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

¹⁹¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 545, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 99; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1359, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 4, 153; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 22; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 122; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 77, 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini çocuğa ad olarak verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenektir.¹⁹² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Aktaş isminin de “beyaz taş” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Aktaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹³

Aktaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır.

1. Hüsâmeddin Aktaş: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ve II. İzzeddin Keykâvus’un IV. Kılıç Arslan’a gönderdiği mektupta geçmektedir.¹⁹⁴ Bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde “اقباش (Akbaş)” şeklinde, İbn-i Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde “اقتاش (Aktaş)” şeklinde, II. İzzeddin Keykâvus’un IV. Kılıç Arslan’a gönderdiği mektupta “حسام الدين اقتاش بك (Hüsâmeddin Aktaş Beg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁵ Hüsâmeddin Aktaş, II. İzzeddin Keykâvus (1246-1249/1249-1254/1257-1259/1259-1262) döneminin şârahsâlarıdır.¹⁹⁶ 654/1256 yılında, Sultan Hanı Savaşı’na katılmıştır.¹⁹⁷ 13. yüzyılın ortalarında, Konya, Aksaray ve Antalya’da yaşayan Hüsâmeddin Aktaş’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Aktaş: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁹⁸ Vakfiye metninde, “اقطاش (Aktaş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁹ Aktaş, vakfin azatlılarından biridir.²⁰⁰ Fakat, Aktaş’ın yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1277 yılında Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

8. Alıncak (النجاج):

¹⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII.

¹⁹⁴ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ve mektupta birer kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 623; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 577; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 287; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 213 O. Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, s. 61, 86).

¹⁹⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 623; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 287; O. Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, s. 87.

¹⁹⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 577; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 213; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 695.

¹⁹⁷ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 498; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 695.

¹⁹⁸ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 224).

¹⁹⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 224.

²⁰⁰ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133.

Alıncak/Alınçak kelimesi, Türkçede “alınlık, güçlü alın; süt için atın alına takılan alet”²⁰¹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Alıncak isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “alın” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmek kullanılan “-cak, -cāk” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.²⁰²

Alıncak isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bundan dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.²⁰³ Ad verme geleneğindeki, bu anlayışa bakılarak, Alıncak ismini alan bu şahsın göze çarpan bir alına sahip olma ihtimalinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Alıncak ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰⁴

Alıncak ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Alıncak: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁵ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*’de “تاتار عليچاق (‘Alicak Tatar)’” şeklinde, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde “النچاق نوين (Alıncak Noyan)’” şeklinde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “عليچاق نوين (‘Alicak Noyan)’” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁶ Alıncak, 1259 yılında, Muînüddin Pervane’yi desteklemek için, Anadolu’ya gönderilen 10.000

²⁰¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 548, 611; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 419, 680; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 45; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan115; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1364; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 23; Tuncer Gülensoy - Paki Küçükler, s. 21.

²⁰² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 548, 611; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 74, 419, 680; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 45; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan115; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1364; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 23; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 21; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI; A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Ankara 1988, s. 46.

²⁰³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

²⁰⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁰⁵ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*’de bir kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*’de beş kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*’ta altı kez zikredilmiştir (bkz. *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 99; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 44; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 629, 632, 635, 642, 644; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 581, 584, 587, 593, 594; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 292-296, 299, 300; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 218, 219, 220, 223, 224).

²⁰⁶ *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 99; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 629, 632, 635, 642, 644; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 292-296, 299, 300.

kişilik Moğol ordusunun komutanıdır.²⁰⁷ 13. yüzyılın ikinci yarısında, Anadolu’da görev yapan ve Karamanlı Türkmenlerle çok fazla mücadele eden Alıncak Noyan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

9. Alp Arslan (الْب ارسلان):

Alp sıfatı, Türkçede “kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan”²⁰⁸ manalarına gelmektedir. Arslan/Arsalan/Arıslan/Aslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi; hükümdara verilen ad ve unvan; güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”²⁰⁹ manalarını içermektedir. Alp Arslan isminin manası ise, “kahraman Arslan, yiğit Arslan, savaşçı Arslan” şeklinde izah edilebilir.²¹⁰ Yapısal olarak Alp Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan ve ayrıca içerdiği anlam itibarıyla bir yırtıcı hayvan sınıfına giren “Arslan” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²¹¹

Alp Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

²⁰⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü 'lî-Alâ 'iyye fî'l-umûri 'l-Alâiyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 581; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 21; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 513; Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, Ankara 2011, s. 195; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. Erol Üyepazarcı, İstanbul 2012, s. 256.

²⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128.

²⁰⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

²¹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549, 557; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 13; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1364, 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 54, 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128, 238; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 54, 76.

²¹¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549, 557; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 13; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1364, 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 54, 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128, 238; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 54, 76.

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.²¹² Ayrıca, verilen bu isimlerin anlamını daha da kuvvetlendirmek için, bir takım yöntemlere başvurulur. Bu yöntemlerinden biri ise, rütbe veya unvan adlarını ismin önüne veya arkasına getirmektir. Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Alp Arslan ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Koruyucu Adlar", "Totemistik Adlar" ve "Rütbe ve Unvan Adları" sınıfına dâhil edilebilir.²¹³

Alparslan ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır:

1. Seyid Nûreddin Alp Arslan: Bu şahsa ait bu isim, 700/1301 yılında, Samsun'da düzenlenen bir köy satış senedinde ve Seyyid Nureddin Alp Arslan Er-Rufai'nin 655 H./1257 M. tarihli Arapça vakfiyesinde geçmektedir.²¹⁴ Bu isim, satış senedinde "ارسلان الب (Alp Arslan)" şeklinde, vakfiye metninde "سيد نور الدين الب ارسلان (Seyid Nûreddin Alp Arslan)" şeklinde yazılmıştır.²¹⁵ Seyid Nûreddin Alp Arslan ismi, "Alp Arslan b. Muhammed" şeklinde kaydedilmiştir.²¹⁶ Bu şahsın kaynaklarda "şeyh, âlim ve fakih" olarak adlandırılması, ülema sınıfından olduğunu göstermektedir.²¹⁷ Fakat, kaynaklarda Seyid Nûreddin Alp Arslan'ın yaşamı hakkında herhangi bir bilgi tespit edilemedi. Ancak, 655/1257 yılında Amasya'da hazırlanan vakfiye ile 700/1301-2 yılında gerçekleştirilen köy satış senedine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Amasya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

10. Alpi (البي):

Alpi kelimesi, Türkçede "kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan"²¹⁸ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Alpi isminin izahı ise, şu

²¹² L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²¹³ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²¹⁴ Bu isim, satış senedinde bir kez, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, "Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika", s. 128-129; Sadi Bayram, "Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H./1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H./1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi", s. 40, 62).

²¹⁵ O. Turan, "Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika", s. 128-129; Sadi Bayram, "Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H./1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H./1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi", s. 40, 62.

²¹⁶ O. Turan, "Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika", s. 128-129.

²¹⁷ O. Turan, "Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika", s. 128-129; S. Bayram, "Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H./1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi", s. 40, 62.

²¹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi*

şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile “-ı/-i” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.²¹⁹

Alpi isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden birisi ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.²²⁰ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, dayanıklı, sağlam, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.²²¹ Alpi isminin de “savaşçısı” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu ismin bir unvan adı olarak kullanılması, rütbe ve unvanların kişi adı olarak verilmesi geleneğine de girmesine sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda, Alpi ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.²²²

Alpi ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Necmeddin Alpi: Bu şahsa ait bu isim, Silvan Ulu Cami’nin kitâbesinde, Silvan Kalesi’nin kitâbesinde ve Diyarbakır Çermik Köprüsü’nün kitâbesinde, Artuklular tarafından kullanılan sikkelerde, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde ve İbnü’l-Esir’in *et-Târîhu’l-bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eserinde geçmektedir.²²³ Bu isim, kitâbelerde “الـب ابنانـج قـتلـغ بك أبوالمظفر البـي (Alp İnanç Kutluğ Bey Ebu’l-Muzaffer Alpi)” şeklinde, sikkelerde “نـجـم الدين ملك ابو المظفر / البـي / أبوالمظفر البـي / البـي (Alpi/Ebu’l-Muzaffer Alpi/Necmeddin Ebu’l-Muzaffer Alpi/Necmeddin Melik-i Diyârbekir Alpi)” şeklinde, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde “نـجـم الدين البـي (Necmeddin Alpi)” şeklinde, İbnü’l-Esir’in *et-*

Sözlüğü, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 56.

²¹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXVIII, 56.

²²⁰ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

²²¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

²²² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

²²³ Bu isim, incelenen toplam dört kitâbede altı kez, toplam altı sikkede altı kez, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde on altı kez, İbnü’l-Esir’in *et-Târîhu’l-Bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 49, 50, 102-103, 148-149; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 136-138, 154-157; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 49; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 24-26, 28; İbnu’l-Azrak Al-Fânki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 18, 72, 111, 117, 126, 134-136, 142, 144, 146, 165, 166, 169, 174, 185; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 40, 78, 107, 111, 112, 120, 121, 128, 129, 135, 136, 139, 155, 156, 159, 163, 171; İbnü’l-Esir, *et-Târîhu’l-Bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 73).

Târîhu'l-bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye adlı eserinde “البي (Alpi)” şeklinde yazılmıştır.²²⁴ Kitâbeler ve sikkelerde “Alpi b. Temürtaş b. İlğazi b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.²²⁵ Alpi, 1154-1176 yılları arasında, Mardin Artuklu Beyliği’ni yönetmiştir.²²⁶ 1176 yılında, Mardin’de ölmüştür.²²⁷

11. Alpka (Alphikharas/Pikharas):

Alp sıfatı, Türkçede “kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan”²²⁸ manalarına gelmektedir. Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”²²⁹ manalarına gelmektedir. Alpka ismin manası ise, “güçlü kahraman, güçlü yiğit, kara alp, cesur alp” şeklinde izah edilebilir.²³⁰ Yapısal olarak Alpka isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve içerdiği anlam bakımından bir renk sınıfına giren “kara” kelimesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²³¹ Kara kelimesi, bazı

²²⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 49, 50, 102-103, 148-149; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri* (1102-1409), s. 136-138, 154-157; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 49; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 24-26, 28; Ibnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 18, 72, 111, 117, 126, 134-136, 142, 144, 146, 165, 166, 169, 174, 185; Ibnu'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye* (555-630 H), Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 73.

²²⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 49, 50, 102-103, 148-149; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri* (1102-1409), s. 136-138, 154-157; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 49; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 24-26, 28.

²²⁶ Coşkun Alp tekin, “Artuklular”, *DİA*, C. 3, Y. 1991, s. 148; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 696.

²²⁷ C. Alp tekin, “Artuklular”, s. 148; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 696

²²⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128.

²²⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; Abdülkerim Özeydin, “Karahanlılar” *DİA*, C. 24, Y. 2001, s. 412.

²³⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549, 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759, 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 368; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644.

²³¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549, 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759, 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491; R. Toparlı – H. Vural – R.

yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²³²

Alpkara isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bundan dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.²³³ Ayrıca, Türk ad verme geleneğinde, bazı büyük savaşçıların, yani herkesçe tanınan insanların rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirerek) verme geleneği de oldukça yaygın bir âdettir.²³⁴ Bu bağlamda, Alpkara ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfî Adlar" ile "Rütbe ve Unvan Adları" sınıfına dâhil edilebilir.²³⁵

Alpkara ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından kullanılmıştır:

1. Alpkara: Bu şahsa ait bu isim, Ioannes Kinnamos'un *Historia* adlı eseri ile Niketas Khoniates'in *Historia* adlı eserinde geçmektedir.²³⁶ Bu isim, Ioannes Kinnamos'un eserinde "Pikharas (Alpkara)", Niketas Khoniates'in eserinde "Alphikharas (Alpkara)" şeklinde yazılmıştır.²³⁷ Ladik şehrinin başkomutanlığını yapmış olan Alpkara, 1119 yılında, Türk asıllı Bizans komutanı İoannes (Aksukhos)'in saldırısı sonucu ölen Selçuklu emiridir.²³⁸ Alpkara'nın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi tespit edilemedi. Ancak, Alpkara'nın ölüm tarihine dayanılarak, 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

12. Alpsaru (البسارو):

Alp sıfatı, Türkçede "kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan"²³⁹ manalarına gelmektedir. Sarığ/Saru/Sarı/Şaru kelimesi, Türkçede

Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 368; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C.I, s. 55.

²³² Kırgızca, Kazakça, Uygurca, Kumuk Türkçesi, Karaçay Balkar Türkçesi, Başkur Türkçesi ve Kazan Tatar Türkçesi: ~Kara, Azerice: Gara, Türkmence: Gara, Özbekçe: Kârâ, Çuvaşça: Xora, Xura (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368).

²³³ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

²³⁴ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

²³⁵ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²³⁶ Bu isim, İki kronikte de bir kez zikredilmiştir (bkz. *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, s. 6; Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, terc. Fikret Işıltan, s. 8).

²³⁷ *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, s. 6; Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, s. 8.

²³⁸ *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, s. 6; Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, s. 8.

²³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi*

“sarı, sarı renk, altın rengi”²⁴⁰ manalarına gelmektedir. Alpsaru isminin manası ise, “sarı savaşçı, sarı alp, sarı kahraman, sarı bahadır” şeklinde izah edilebilir.²⁴¹ Yapısal olarak Alpsaru isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve içerdiği anlam bakımından bir renk sınıfına giren “saru” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁴² Saru kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²⁴³

Alpsaru isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bundan dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.²⁴⁴ Ayrıca, Türk ad verme geleneğinde, bazı büyük savaşçıların, yani herkesçe tanınan insanların rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirilerek) verme âdeti de oldukça yaygın bir âdettir.²⁴⁵ Bu bağlamda, Alpsaru ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme

Sözlüğü, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128.

²⁴⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848.

²⁴¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 805; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 599; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128, 848; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55.

²⁴² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 805; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 599; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 127-128, 848; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55.

²⁴³ Sarı isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım şekilleri, şu şekildedir: Azerice, Kazakça, Kırgızca, Kazan Tatar Türkçesi, sarı, Türkmençe: ~sârı, Halaç Türkçesi: sâaruğ, Özbekçe: sarık, Tarançi Türkçesi: serik, Yakutça: sârıg (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 599).

²⁴⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

²⁴⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.²⁴⁶

Alpsaru ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Sârimüddin Alpsaru: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.²⁴⁷ Bu isim, kroniklerde “صارم الدين البسارو” (Sârimüddin Alpsaru)” şeklinde yazılmıştır.²⁴⁸ Sârimüddin Alpsaru, Rükneddin IV. Kılıç Arslan’ın emîrlerinden biridir.²⁴⁹ 1249 yılında, İsfahanlı Vezir Şemseddin’in ortan kaldırma olayına karışmıştır.²⁵⁰ Kendisi hakkında kaynaklarda başka bir bilgi tespit edilmemekle beraber, 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

13. Alptaş (البتاش):

Alp sıfatı, Türkçede “kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan”²⁵¹ manalarına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş; kaya”²⁵² manalarına gelmektedir. Alptaş isminin anlamı ise, “kahraman taş, taş gibi yiğit, kaya gibi yiğit, güçlü taş” şeklinde izah edilebilir.²⁵³ Yapısal olarak Alptaş isminin izahı, şu

²⁴⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁴⁷ Bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde bir kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 597; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 556; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 264, 271; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 196, 201).

²⁴⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 597; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 264, 271.

²⁴⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 484.

²⁵⁰ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 556; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 484; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 636.

²⁵¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157.

²⁵² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

²⁵³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay*

şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile yine Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle sık kullanılan “taş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁵⁴ Alp sıfatı ile taş kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²⁵⁵

Alptaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Bazı büyük şahısların veya savaşçıların (yani herkesçe tanınan insanların) rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirilerek) verme âdeti, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.²⁵⁶ Ayrıca, verilen bu unvan veya rütbenin anlamını daha da kuvvetlendirmek için, doğumdan sonra görülen bir takım nesnelerin (doğada bulunan elementlerin isimleri, silah aletlerin isimleri, ilk hayvan veya bitki isimleri vb.) isimlerinden de faydalanılması, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenek olduğu bilinmektedir.²⁵⁷ Bu bağlamda, Alptaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.²⁵⁸

Alptaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Alptaş: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²⁵⁹ Bu isim, kronikte “البتاش (Alptaş)” şeklinde yazılmıştır.²⁶⁰

Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 24, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 712; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396.

²⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türki*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 24, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 712; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55.

²⁵⁵ Alp sıfatının Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Alp, Uyguca: Âlp, Koybal Türkçesi: Âlep, Çuvaş Türkçesi: Olep, Ulep; Taş kelimesimin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Taş, Daş, Türkmence: ~Dâş, Azerice: Daş, Kırgızca: Tas, Kara Kalpak Türkçesi: Tas, Sogay Türkçesi: Tas, Koybal Türkçesi: Tas, Yakutça: Tâş, Täs, Özbekçe: Tâş, Kazakça: Tas, Tuva Türkçesi: Das şeklinde kullanılmıştır (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396).

²⁵⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75-75 L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁵⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁵⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75 L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁵⁹ Bu isim, kronikte üç kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102, 103, 106; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99, 103).

²⁶⁰ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102, 103, 106; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99, 103.

Kaynakta, “Alptaş b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.²⁶¹ Kronikte, Alptaş’ın kendisi hakkında fazla bir bilgiye rastlanılmamıştır. Yalnızca, Hüsameddin Timurtaş (1122-1164)’ın hizmetinde iken ölen Emîr Ali adında bir oğlunun varlığı belirtilir.²⁶² Bu kayda göre, 12. yüzyılın ilk yarısında güneydoğuda yaşadığı anlaşılmaktadır.

14. Alp Yaruk (الـب ياروق):

Alp sıfatı, Türkçede “kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan”²⁶³ manalarına gelmektedir. Yaruk kelimesi, Türkçede “ışık, ışıkl, açık, aydınlık, parlaklık, nur, ay ışığı, rûşen; nur yüzlü”²⁶⁴ manalarına gelmektedir. Alp Yaruk isminin anlamı ise, “yiğit ışık, güçlü ışık” şeklinde izah edilebilir.²⁶⁵ Yapısal olarak Alpyaruk isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile yine Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “yaruk” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁶⁶

Alp Yaruk isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

²⁶¹ Ibnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102, 103, 106; Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99, 103

²⁶² Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 103.

²⁶³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 147.

²⁶⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 886; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 121; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1785; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 523; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 882; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 962-963; László Rásonyi - Imre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 335.

²⁶⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 549, 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759, 886; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 121; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 523; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1785; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 882; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 147; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 962-963; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I, s. 53; C. II, s. 335; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 697; Ahmet Küçük, *Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)*, *USAD*, S. 6, Y. Bahar 2017, s. 155.

²⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 549, 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759, 886; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 121; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 523; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1785; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 882; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 147; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 962-963; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I, s. 53; C. II, s. 335; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 697; A. Küçük, “Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)”, s. 155.

Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir.²⁶⁷ Bundan dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenektir.²⁶⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, Türk ad verme geleneğinde alp sıfatı ise, özellikle şahısların savaşçı özelliğini vurgulamak veya belirtmek için, ismin önüne veya arkasına getirilerek kullanılır. Bu bağlamda, Alp Yaruk ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfî Adlar" ile "Rütbe veya Unvan Adları" sınıfına dâhil edilebilir.²⁶⁹

Alp Yaruk ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Alp Yaruk: Bu şahsa ait bu isim, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²⁷⁰ Bu isim, kronikte "الب يارق (Alp Yaruk)" şeklinde yazılmıştır.²⁷¹ Kaynakta, "Alp Yaruk b. Artuk" olarak kaydedilmiştir.²⁷² Kronikte, Alp Yaruk'un Emîr Ali ve Yakutî adında iki oğlu olduğu belirtilmiştir.²⁷³ Ancak, Alp Yaruk'un yaşamı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte, torunu Memdûd'un 507/1113 yılında, Diyarbakır'da ölmüş olması, Alp Yaruk'un 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Diyarbakır'da yaşamış olduğunu göstermektedir.²⁷⁴

15. Alp Yürek²⁷⁵ (البيرك):

Alp sıfatı, Türkçede "Kahraman, yiğit, şecaatli, cesur, zorlu, çetin, müthiş, bahadır, pehlivan"²⁷⁶ manalarına gelmektedir. Yürek/Yüräk kelimesi, Türkçede "Kalp, yürek, gönül; herhangi bir şeyden çekinmeme, korkmama, korkusuzluk, cesaret; acıma

²⁶⁷ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁶⁸ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁶⁹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²⁷⁰ Bu isim, kronikte dört kez zikredilmiştir (bkz. İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 103-105; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99, 101).

²⁷¹ İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 103-105; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99, 101.

²⁷² İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 103-105; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99, 101.

²⁷³ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101.

²⁷⁴ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101.

²⁷⁵ Osman Turan, bu ismi "Yörük" şeklinde okurken; Faruk Sümer ve László Rásonyi "Yürek" şeklinde okumuştur (bkz. Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 171; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 697). Bu çalışmada "Yürek" şeklinde okunuş esas alınmıştır.

²⁷⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22; T. Gülensoy, Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, s. 24; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 147.

duygusu”²⁷⁷ manalarına gelmektedir. Alp Yürek isminin manası ise, “kahraman yürek, cesur yürek, savaşçı yürek” şeklinde izah edilebilir.²⁷⁸ Yapısal olarak Alp Yürek isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “alp” sıfatı ile “yürek/yüräk [yür (iç, öz, benlik) + - (e)k (isimden isim türeten ek)] kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁷⁹ Yürek kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²⁸⁰

Yürek isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” ve “cesaret” özellikleridir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde “bir oğlan baş kesip kan dökmese ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışa dayanan bir atıftır.²⁸¹ Bu sebeptendir ki, Eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.²⁸² Alp Yürek isminin de “cesur yürek” manasına gelmesi, bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Alp Yürek ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁸³

²⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 994; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 333; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 899; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 178; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 979-980; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 537; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 965; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 697.

²⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 994; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 333; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 75, 899; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 178; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 979-980; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 537; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 965; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 147; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 697.

²⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 994; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 759; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 7, 333; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 75, 899; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 178; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 979-980; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 22, 537; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 965; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 147; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 697; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 57.

²⁸⁰ Yürek isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Yürek (Türkmence), yüräk (Özbekçe ve Uyğurca), yürök (Altıca, Küerik Türkçesi, Telafer Ağzı, Kuğu Türkçesi, Oyrat Türkçesi ve Baraba Türkçesi), yöräk (Başkurtça ve Kazan Tatar Türkçesi), cürek (Karaçay-Balkar Türkçesi), cürök (Kırgızca), çere (Çuvaşça), çürek (Şor Türkçesi ve Sagay Türkçesi), jürek (Kazakça ve Kapakalpak Türkçesi), jüräk (Uygurca), jürük (Kazakça), sürex (Yakutça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 979-980).

²⁸¹ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

²⁸² L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

²⁸³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

Alp Yürek ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Muzafferüddin Alp Yürek: Bu şahsa ait bu isim, Kastamonu'da bulunan ve 729/1328-29 tarihli, Taşköprü Medresesi'nin kitâbesinde ve Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.²⁸⁴ Bu isim, kitâbede “البيورك (Alp Yürek)” şeklinde, kronikte ise “مظفرالدين البيورك (Muzafferüddin Alp Yürek)” şeklinde yazılmıştır. Muzafferüddin Alp Yürek'in ismi kitâbede, “Muzafferüddin Yavlak Arslan b. Alp Yörük” şeklinde kaydedilmiştir.²⁸⁵ Çobanoğlu Beyliği'nin kurucusu olan Çoban Bey'in oğlu ve ayrıca Muzafferüddin Yavlak Arslan'ın babasıdır.²⁸⁶ 13. yüzyılın ikinci yarısında, Kastamonu'da yaşayan Muzafferüddin Alp Yürek'in yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

16. Altunaba (التونبه):

Altun/Altın kelimesi, Türkçede “kolay işlenen ve değeri yüksek olan, paslanmaz bir element: altın, altın”²⁸⁷ manasına gelmektedir. Aba/Apa kelimesi, Türkçede “baba, ayı, abla, ecdat, büyükbaba, ağabey, ata, amca, emmi, şan, unvan ve rütbe adı”²⁸⁸ manalarına gelmektedir. Altunaba isminin manası ise, “değerli amca, değerli ecdat, değerli ata, değerli bey” şeklinde izah edilebilir.²⁸⁹ Yapısal olarak Altunaba isminin

²⁸⁴ Bu isim, kitâbe ve kronik.te bir kez zikredilmiştir (bkz. Talât Mümtaz Yaman, *Kastamonu Tarihi (XVinci asrın Sonlarına Kadar)*, I, Kastamonu 1935, s. 103; Cevdet Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşköprü'de Çobanoğlu Muzafferüddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, *TAD*, C. 36, S. 61, Y. 2017, s. 50; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 171; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 137).

²⁸⁵ T. M. Yaman, *Kastamonu Tarihi (XVinci asrın Sonlarına Kadar)*, I, s. 103; C. Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşköprü'de Çobanoğlu Muzafferüddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, s. 50.

²⁸⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 624-625; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 697.

²⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420, 426; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8, 36; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 159, 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 25-26; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 58-59.

²⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 538; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 185; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1.

²⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 538, 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 760; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 116, 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420, 426; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1, 8, 36; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357, 1366; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 159, 185, 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 131; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3, 24; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29, 25-26; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 58-59.

izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek kullanılan ve içerdiği anlam itibarıyla değerli bir maden sınıfına giren “altun” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla başka isimlerle kullanılan “aba/apa” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁹⁰

Altunaba isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.²⁹¹ Ayrıca, takılan bu adların anlamını daha da pekiştirmek için, birtakım yardımcı isimlere başvurulmuştur. Bu yardımcı isimler ise, genellikle renk, unvan, tabiattaki birtakım elementler veya savaş aleti isimlerinden oluşmaktadır.²⁹² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir.²⁹³ Bu bağlamda, Altunaba ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ve “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.²⁹⁴

Altunaba ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve üç farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar, sırayla şu şekildedir:

1. Şemseddin Altunaba: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, Şemseddin Âhmed el-Eflakî’nin *Menâkıbü’l-‘ârifîn* adlı eserinde ve Şemseddin Altun-Aba vakfiyesinde geçmektedir.²⁹⁵ Bu isim *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde “شمس الدين التونبة (Şemseddin Altunapa)” şeklinde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “شمس الدين التونبة (Şemseddin Altunaba)”

²⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 538, 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 760; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 116, 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420, 426; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-Idrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1, 8, 36; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357, 1366; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 159, 185, 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 131; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3, 24; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29, 25-26; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 58-59.

²⁹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

²⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

²⁹³ Birçok toplumda olduğu gibi, Türk toplumunda da “altın” gibi elementler değerli görülmüştür. Bu elementler şahıs adlarına yansıdığı gibi atasözlerine de yansımıştır. Bunun en güzel örneklerini *Dîvân-ı Lügâti’t-Türk*’te görmek mümkündür. Örneklerden birisi ise, şu şekildedir: “Bâr Bakır Yok Altun (Elde bulunan şey bakır gibidir, ona değer verilmez; bulunmayan şey ise değer bakımından altın gibidir).” (Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 155).

²⁹⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

²⁹⁵ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinden on dört kez, İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*’de on üç kez, Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî’nin *Menâkıbü’l-‘ârifîn* adlı eserinde iki kez, vakfiye metninde bir kez geçmektedir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 294-296, 380-384, 404, 440, 441, 464, 470, 471, 605, 606; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 211-213, 379-382, 416, 427, 428, 447, 448, 453, 454, 563, 564; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 324, 325, 162, 165, 190, 205, 207, 211, 212, 272, 275, 308, 310; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, a.g.e. s. 95, 96, 120, 142, 151-153, 155, 204-206; Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Ârifî, *Menâkıbü’l-‘ârifîn*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 29, 1011; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 223).

şeklinde, Eflakî'nin eserinde “شمس الدين التونابا / التونيا” (Şemseddin Altunapa/Altunpa)” şeklinde ve Şemseddin Altun-Aba vakfiyesinde “شمس الدين التونبه” (Şemseddin Altunapa)” şeklinde yazılmıştır.²⁹⁶ 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu’da yaşayan Altunaba, Selçuklu Devleti’nde “çaşnigirlik, melik’ül-ümerâlık ve atabeylik” gibi görevlerde bulunmuş bir Selçuklu emîridir.²⁹⁷ 635/1237-8 yılında, Sâdeddin Köpek tarafından öldürülmüştür.²⁹⁸

2. Şemseddin Altunaba: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde geçmektedir.²⁹⁹ Bu isim, eserde “شمس الدين التونبه” (Şemseddin Altunpa)” şeklinde yazılmıştır.³⁰⁰ Sultan Alâeddin Keykubâd’ın kölelerinden biri olan Şemseddin Altunaba, Amid sipehsârlığı görevinde bulunmuştur.³⁰¹ Seyfeddin Türkeri tarafından 651/1253-254 yılında, zehirletilerek öldürülmüştür.³⁰²

17. Altunbaş (التونباش):

Altun/Altın kelimesi, Türkçede “kolay işlenen ve değeri yüksek olan, paslanmaz bir element: Altın, altın”³⁰³ manasına gelmektedir. Baş kelimesi, Türkçede “insan başı, insan kafası, başta gelen, başkan, kumandan, reis”³⁰⁴ manalarına gelmektedir. Altunbaş isminin anlamı ise, “altın baş, sarı renkli baş, değerli baş, kıymetli baş” şeklinde izah edilebilir.³⁰⁵ Yapısal olarak Altuntaş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede birleşik

²⁹⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 294-296, 380-384, 404, 440, 441, 464, 470, 471, 605, 606; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 324, 325, 162, 165, 190, 205, 207, 211, 212, 272, 275, 308, 310; Şemsü’l-dîn Ahmed el-Eflakî el-Â-rîfî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 29, 1011; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 223

²⁹⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, terc. Mürsel Öztürk, s. 382; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 371.

²⁹⁸ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 200.

²⁹⁹ Bu isim, kronikte iki kez zikredilmiştir.(bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 605, 606; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 563, 564).

³⁰⁰ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 605, 606.

³⁰¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 563.

³⁰² F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 698.

³⁰³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420, 426; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 26; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 159; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131.

³⁰⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 576; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 434; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 172; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 76; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 15; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 67; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 375; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 285-289.

³⁰⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 549, 576; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760, 771; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 119; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8, 24; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125, 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420, 426, 434; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 172; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 76; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 15; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 26; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s.

adlarla çok sık kullanılan ve içerdği anlam itibarıyla değerli bir maden sınıfına giren “altun” kelimesi ile Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “baş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.³⁰⁶ Altun kelimesi ile baş kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.³⁰⁷

Altunbaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.³⁰⁸ Ayrıca, takılan bu adların anlamını daha da pekiştirmek için, birtakım yardımcı isimlere başvurulması oldukça yaygın bir âdettir. Bu yardımcı isimler ise, genellikle renk, unvan, tabiattaki birtakım elementler, insan organları veya savaş aleti isimlerinden oluşmaktadır.³⁰⁹ Bu bağlamda, Altunbaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.³¹⁰

Altunbaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki farklı kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Altunbaş: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nüreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.³¹¹ Bu isim, vakfiye metninde “التونباش” (Altunbaş)’ şeklinde yazılmıştır.³¹² Altunbaş, vakfin azatlısıdır.³¹³ Altunbaş’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1272 yılında

24, 67; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 159, 285-89; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131, 375; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 59.

³⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 549, 576; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760, 771; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 119; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8, 24; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125, 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 420, 426, 434; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 172; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 76; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 15; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 26; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 67; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 159, 285-89; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131, 375; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 59.

³⁰⁷ Altun isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Altın, Çağatay Türkçesi, Türkmençe, Kazan Tatar Türkçesi, Kırgızca ve Kapakalpak Türkçesinde: ~Altın, Tarançı Türkçesi: Altun, Tuva Türkçesi: Aldun, Çuvaşça: ÎlttĚN, ÎldĚN; Baş kelimesinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Baş, Azerice, Türkmençe, Kazan Tatar Türkçesi, Kırgızca ve Altay Türkçesi: ~Baş, Özbekçe: Bâş, Kazakça, Nogay Türkçesi ve Kapakalpal Türkçesi: Bas, Yakutça: Bâş, Bäs, şeklinde kullanılmıştır (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 67; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10).

³⁰⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

³⁰⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

³¹⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

³¹¹ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 225).

³¹² A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 225.

³¹³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133.

Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

2. Altunbaş: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.³¹⁴ Bu isim, vakfiye metninde “التونباش (Altunbaş)” şeklinde yazılmıştır.³¹⁵ Bu şahsın adı, kaynakta “Altunbaş b. Abdullah el-Silâhî” olarak kaydedilmiştir.³¹⁶ Altunbaş, vakfın şahitlerinden birisidir.³¹⁷ Altunbaş’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1272 yılında Kırşehir’de oluşturulan vakfiyeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

18. Altuntaş (التونتاش):

Altun/Altın kelimesi, Türkçede “kolay işlenen ve değeri yüksek olan, paslanmaz bir element: Altın, altun”³¹⁸ manasına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş, kaya”³¹⁹ manalarına gelmektedir. Altuntaş isminin anlamı ise, “altın taş, altın gibi taş, altın kaya, sarı taş, değerli taş” şeklinde izah edilebilir.³²⁰ Yapısal olarak Altuntaş isminin izahı, şu

³¹⁴ Bu isim, vakfiye metninde bir zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141, 226).

³¹⁵ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 226.

³¹⁶ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141, 226.

³¹⁷ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141.

³¹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420, 426; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 26; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 159; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131.

³¹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 497-498.

³²⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 420,426, 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 26, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 712; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 159; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131, 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10, 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 60; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 497- 498.

şekildedir: Türkçede genellikle birleşik adlarla çok kullanılan ve içerdiği anlam itibarıyla değerli bir maden sınıfına giren “altun” kelimesi ile yine Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “taş” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.³²¹ Altun kelimesi ile taş keimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.³²²

Altuntaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.³²³ Ayrıca, takılan bu adların anlamını daha da pekiştirmek için, birtakım yardımcı isimlere başvurulmuştur. Bu yardımcı isimler ise, genellikle; renk, unvan, tabiattaki birtakım elementler, insan organları veya savaş aleti isimlerinden oluşmaktadır.³²⁴ Bu bağlamda, Altunbaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.³²⁵

Altuntaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve üç farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Sa’düddeve Altuntaş: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.³²⁶ Bu isim, kronikte “سعدالدولة التنتاش (Sa’düddeve Altuntaş)” şeklinde yazılmıştır.³²⁷ Sa’düddeve Altuntaş, Mardin Artuklu Emîri Necmeddin Alpi (1154-1176) tarafından hâcibliğe getirilmiş ve ardından Sümeysat

³²¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 549, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 760, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 8, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 420,426, 567; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1366, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 26, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 24, 712; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 159; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 131, 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10, 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 60; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 497- 498.

³²² Altun isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Altun, Çağatay Türkçesi, Türkmençe, Kazan Tatar Türkçesi, Kırgızca ve Kapakalpak Türkçesinde: ~Altun, Tarançı Türkçesi: Altun, Tuva Türkçesi: Aldun, Çuvaşça: İlttĖN, İldĖN; Taş kelimesimin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Taş, Daş, Türkmençe: ~Dâş, Azerice: Daş, Kırgızca: Tas, Kara Kalpak Türkçesi: Tas, Sogay Türkçesi: Tas, Koybal Türkçesi: Tas, Yakutça: Tâş, Täs, Özbekçe: Tâş, Kazakça: Tas, Tuva Türkçesi: Das şeklinde kullanılmıştır (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s.24, 712; S.G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s.556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 9-10, 396).

³²³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

³²⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

³²⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

³²⁶ Bu isim, kronikte iki farklı yerde zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 113, 128; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 108, 122).

³²⁷ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 113, 128.

kendisine ikta olarak verilmiştir.³²⁸ Kendisi hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, verilen malumata dayanılarak, bu şahsın 12. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Mardin’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

2. Eminateddin Altuntaş: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.³²⁹ Bu isim, kronikte “أمين لدين التونتش” (Eminateddin Altuntaş)” şeklinde yazılmıştır.³³⁰ Eminateddin Altuntaş, 563/1167-8 yılında, el-Müeyyid ile birlikte Mardin ve beldeleri divanına atanmış bir Artuklu emîridir.³³¹ 12. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Mardin’de yaşayan Eminateddin Altuntaş, 570/1174-5 yılında öldürülmüştür.³³²

3. Hüsâmeddin Altuntaş: Bu şahsa ait bu isim, 700/1301-2 yılında Samsun’da düzenlenen bir köy satış senedinde geçmektedir.³³³ Bu isim, satış senedinde “الدين التونتاش” (Hüsâmeddin Altuntaş)” şeklinde yazılmıştır.³³⁴ Emîr Ömer adında birisinin azatlısıdır ve ayrıca satış senedinin şahitlerinden biridir.³³⁵ Kendisi hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1301-2 yılında Samsun’da düzenlenen satış senedine dayanılarak, bu şahsın 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Samsun’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

19. Argunşâh (ارغونشاه):

Argun kelimesi, Türkçede “sıçan cinsinden kemîrici bir hayvan adı veya Pars cinsinden yırtıcı bir hayvan adı: Argun; hızlı, çevik, çabuk”³³⁶ manalarına gelmektedir. Şâh kelimesi, Farsçada “şah, padişah, kral, damat, tanrı, İran hükümdarı, aşk” manalarına gelmektedir.³³⁷ Argunşâh isminin manası ise, “Argunların efendisi, Argunların şâhi” şeklinde izah edilebilir.³³⁸ Yapısal olarak Argunşâh isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe kökenli “Argun” kelimesi ile Farsça kökenli “şâh” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.³³⁹

Argun isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

³²⁸ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 108, 122.

³²⁹ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Ezrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 162; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 152).

³³⁰ İbnu’l-Ezrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 162.

³³¹ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 152.

³³² F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 698.

³³³ Bu isim, satış senedinde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 28-29).

³³⁴ O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 28-29.

³³⁵ O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 28-29.

³³⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 554; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1369; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 31; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 313.

³³⁷ M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

³³⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 554; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1369; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 31; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 313; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

³³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 554; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1369; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 31; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 313; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.³⁴⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Argun ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.³⁴¹

Argun ismi, Selçuklu Anadolu'sunda yalnızca bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Nizâmeddin Argunşâh: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde, Niğdeli Kadı Ahmed'in *el-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk* adlı eserinde, Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme* adlı eserinde ve *Habîbü's-siyer* adlı eserde geçmektedir.³⁴² İbn-i Bîbî'nin eseri ile Niğdeli Kadı Ahmed'in eserinde “نظام الدين ارغونشاه (Nizâmeddin Argunşâh)” şeklinde yazılmıştır.³⁴³ Nizâmeddin Argunşâh, II. Kılıç Arslan'ın on bir oğlundan biridir.³⁴⁴ Babası tarafından kendisine Amasya şehrinin yönetimi bırakılmıştır.³⁴⁵ 12. yüzyılın son çeyreğinde, Amasya'da yaşayan Nizâmeddin Argunşâh'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

20. Arıkuş (اریقش):

Arığ-/Arı-/Arı kelimesi, Türkçede “saf, katıksız hale gelmek, temiz, pak; bir hayvan adı: arı”³⁴⁶ manalarına gelmektedir. Kuş/Quş kelimesi, Türkçede “vücudu

³⁴⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

³⁴¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

³⁴² Bu isim, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*'de iki kez, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk*'te bir kez, Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme*'de bir kez ve *Habîbü's-Siyer* adlı eserlerde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11, 70; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20, 169; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak)*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak)*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 301; Ahu Deniz, “*Habîbü's-Siyer Adlı Eserin Selçuklular İle İlgili Kısımın Çeviri ve Değerlendirilmesi*”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, Ankara 2016, s. 28, 250).

³⁴³ İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11, 70; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360.

³⁴⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 242.

³⁴⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 242.

³⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati't Türk*, s. 554; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 422; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 5; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 11; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan116; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 34; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 8; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 8; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 195; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 235; T. Gülsensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 32.

tüylerle örtülü, gagalı, iki kanatlı ve omurgalı uçucu hayvanların genel adı; kuş”³⁴⁷ manasına gelmektedir. Arıkuş isminin manası ise, “temiz kuş, saf kuş, pak kuş, arı yiyen bir kuşun adı, arıkuş” şeklinde izah edilebilir.³⁴⁸ Yapısal olarak Arıkuş isminin izahı, şu şekildedir: “Arı-” kelimesi ile Türkçede hem tek başına hem de birleşik adlarla çok kullanılan “kuş” cins ismin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.³⁴⁹

Arıkuş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma âdeti, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenektir.³⁵⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Arıkuş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tasadüfi Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.³⁵¹

Arıkuş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Arıkuş: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.³⁵² Bu isim, vakfiye metninde “اريقش (Arıkuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁵³ Arıkuş, vakfın azatlılarından biridir.³⁵⁴ Arıkuş’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272

³⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 765; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1538; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 670.

³⁴⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 554, 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 5, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 11, 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 116, 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 422, 765; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 34; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 8; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74,91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1538; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 8, 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 14; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 32, 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 75, 235, 670; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 195; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 71.

³⁴⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 554, 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 4, 5, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 5, 11, 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114, 116, 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417, 422, 765; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 34; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 8; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74,91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1538; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 8, 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 14; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 16, 32, 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 75, 235, 670; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 195; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 71.

³⁵⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

³⁵¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

³⁵² Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 226).

³⁵³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 226.

³⁵⁴ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133.

yılında, Kırşehir’de oluşturulan vakfiyeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

21. Armağanşâh (ارمغانشاه):

Armağan kelimesi, Türkçede “birini sevindirmek için verilen şey: hediye, armağan; para, dirhem”³⁵⁵ manalarına gelmektedir. Şâh kelimesi, Farsçada “şah, padişah, kral, damat, tanrı, İran hükümdarı, aşk”³⁵⁶ manalarına gelmektedir. Armağanşâh isminin manası ise, “en büyük hediye, en büyük armağan”³⁵⁷ şeklinde izah edilebilir. Yapısal olarak Armağanşâh isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve anlam itibarıyla “para, dirhem” manasına gelen “Armağan [yarmak/armak/armag + -an (isimden isim yapan ek)]” kelimesi ile “şâh” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.³⁵⁸

Armağanşâh isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Türk ad verme geleneğinde önemli olay veya şöenlerde doğan çocuklar, Tanrı tarafından verilmiş bir hediye olarak telakki edilir ve isim takılırken o günün anlamını veya o günün ailede uyandırdığı tesiri hatırlatacak isimler tercih edilir.³⁵⁹ Bu anlayıştan dolayı isim verilirken, “Hediye, Armağan, Bayram” gibi lütuf anlamına gelen isimlerin tercih edilmesi Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.³⁶⁰ Bu bağlamda, Armağanşâh ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Tesadüfi Adları” sınıfına dâhil edilebilir.³⁶¹

Armağanşâh ismi, Selçuklu Anadolu’sunda yalnızca bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Mübârizeddin Armağanşâh: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bibî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde, Antalya’da bulunan Atabey Armağan

³⁵⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 556; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 12; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, 116; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 232; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 18-19; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 34.

³⁵⁶ M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

³⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 556; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 12; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 5; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, 116; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 232; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 18-19; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 34; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

³⁵⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 954, 955; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 79; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 34; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXV; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 56.

³⁵⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

³⁶⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

³⁶¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

Medresesi'nin kitâbesinde ve Mübârizeddin Er-Tokuş vakfiyesinde geçmektedir.³⁶² Bu isim, İbn-i Bîbî'nin eserinde “مبارز الدين ارماغانشه (Mübârizeddin Armağanşâh)” şeklinde, kitâbede “اتابك ارماغان (Atabek Armağan)” şeklinde ve Mübârizeddin Er-Tokuş vakfiyesinde “سعد الدين ارماغانشاه (Sâdeddin Armâğanşâh)” şeklinde yazılmıştır.³⁶³ Mübârizeddin Ertokuş'un azatlı kölelerinden biri olan Mübârizeddin Armağanşâh, Selçuklu Devleti'nde “üstâdü'd-dâr”, “atabegkik” ve “Amasya sü-başılığı” gibi çeşitli görevlerde bulunmuş bir Selçuklu emîridir.³⁶⁴ 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yaşayan Mübârizeddin Armağanşâh, 637/1240 yılında meydana gelen Baba İshak isyanında öldürülmüştür.³⁶⁵

22. Arslan Doğmuş (ارسلان دغمش):

Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”³⁶⁶ manalarına gelmektedir. Toğmuş/Doğmuş kelimesi, Türkçede “doğmuş olan, doğan”³⁶⁷ manalarına gelmektedir. Arslan Doğmuş ismin manası ise, “Arslan olarak doğan, Arslandan doğan” şeklinde izah edilebilir.³⁶⁸ Yapısal olarak Aslan Doğmuş isminin

³⁶² Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinden iki kez, Atabey Armağan Medresesi Kitâbesi ile Mübârizeddin Er-Tokuş vakfiyesinde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 473, 501; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, terc. Mürsel Öztürk, s. 456, 480; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 119; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 53, 133; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 624, 627).

³⁶³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 473, 501; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Selçukname II, terc. Mürsel Öztürk, s. 456, 480; E. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 119; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 53, 133; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 624, 627. Osman Turan, bu ismi kullanan şahsın kronik ve vakfiye metninde farklı kaydedilmesine rağmen, aynı kişi olduklarını belirtir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 627).

³⁶⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 430, 441; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 620-421; Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 93; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İhitiatında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196.

³⁶⁵ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 622; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 698.

³⁶⁶ Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

³⁶⁷ Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 886; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578, 580; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 157; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465-466; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217.

³⁶⁸ Kaşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 557, 886; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 98, 423, 578, 580; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 63; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam

izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla bir yırtıcı hayvan sınıfına giren “arslan” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “doğ-/toğ-” fiili ve fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.³⁶⁹ Arslan kelimesi ile doğ- fiili, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.³⁷⁰

Arslan Doğmuş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.³⁷¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Arslan Doğmuş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.³⁷²

Arslan Doğmuş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda yedi farklı kişi tarafından ve altı farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Arslan Doğmuş: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihî Dimaşk* adlı eserinde ve *Ebû’l-Farac Tarihi* adlı eserde kullanılmıştır.³⁷³ Bu isim, İslâmî kroniklerde “ارسلان تغمش (Arslan

el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9, 157; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201, 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 465-466; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

³⁶⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Divânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 886; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 98, 423, 578, 580; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 63; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9, 157; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201, 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 465-466; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 219.

³⁷⁰ Arslan kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkmençe: Arıslan, Kazakça: Arıslan, Arıstan, Karaçay Balkar Türkçesi: Aslan, Altay Türkçesi: Arsil, Tellafer Ağzı (Irak Türkmen Türkçesi): Arsul Ayû, Tuva Türkçesi: Arsil Aba, Arzılang, Başkurt Türkçesi: Ârslan (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20); Doğ- fiilinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkmençe: Doğ-, Doğu Türkistan Türkçesi: Doğ-, Tuğ-, Tarançi Türkçesi: Toğ-, Özbek Türkçesi: Toğ-, Tuğ-, Tarançi Türkçesi: Tuğ-, Türkmençe: Tuv-, Çuvaş Türkçesi: Tu-, Tev- (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217).

³⁷¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

³⁷² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

³⁷³ Bu isim, İbnu’l-Ezrak’ta altı kez, İbnü’l-Kalânîsî’nde bir kez ve Ebû’l-Farac’ta iki kez zikredilmiştir (İbnu’l-Ezrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 65, 66, 69, 79, 103, 106; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 73, 74, 83,

Doğmuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁷⁴ Kaynaklarda, “Arslan Doğmuş b. Davud b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.³⁷⁵ Arslan Doğmuş, Mazgird, Ergani ve Çermük bölgelerini yönetmiş bir Artuklu emîridir.³⁷⁶ Arslan Doğmuş, 543/1148-1149 yılında ölmüştür.³⁷⁷

2. Arslan Doğmuş: Bu şahsa ait bu isim, yalnızca İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.³⁷⁸ Bu eserde, “ارسلان طغمش (Arslan Doğmuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁷⁹ Kronikte, “Arslan Doğmuş b. Bektaş b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.³⁸⁰ Arslan Doğmuş, önce Dimaşk Atabeyi Tuğtekin'in ve daha sonrada Hüsameddin Timurtaş'ın hizmetine girmiştir.³⁸¹ Arslan Doğmuş'un 544/1149-1150 yılında, Mardin'de ölmüş olduğu kronikte belirtilmiştir.³⁸²

3. Fahreddin Arslan Doğmuş: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Muhtasar Selçuknâme* adlı eserinde, Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde, Eflakî'nin *Menâkibü'l-'ârifîn* adlı eserinde, Mevlânâ Celâleddin'in *Mektuplar* adlı eserinde geçmektedir.³⁸³ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*'de “ارسلان طغمش (Arslan Doğmuş)” şeklinde, İbn Bîbî'de “فحرالدين ارسلان دغمش (Fahreddin Arslan Doğmuş)” şeklinde, Aksarayî'nin ve Mevlânâ Celâleddin'in eserinde “ارسلاندغمش (Arslan Doğmuş)” şeklinde, Eflakî'de “ارسلان دغمش (Arslan Doğmuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁸⁴ Fahreddin Arslan Doğmuş, Selçuklu Devleti'nde “emîr-i âhûrluk” ve “atabeklik” gibi mevkilerde

99, 102; İbnu'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 267; Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 377, 380).

³⁷⁴ İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 65; İbnu'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 73.

³⁷⁵ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 73.

³⁷⁶ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 73-74, 83.

³⁷⁷ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 73-74, 83.

³⁷⁸ Bu isim, eserde iki kez zikredilmiştir (İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 106, 107).

³⁷⁹ İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 106, 107.

³⁸⁰ İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 106, 107.

³⁸¹ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, terc. Ahmet Savran, s. 103 – 104.

³⁸² İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, terc. Ahmet Savran, s. 104, F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 699.

³⁸³ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*'de bir kez, İbn Bîbî'de on beş kez, *Muhtasar Selçuknâme*'de on sekiz kez, Aksarayî'de bir kez, Eflakî'de iki kez, Mevlânâ Celâleddin'in *Mektuplar* adlı eserinde bir kez geçmektedir (bkz. *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 98; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök - Fahrettin Çoşkun, s. 43 - 48; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 526, 592, 596, 598, 604, 607, 615, 616, 618, 623, 624, 655, 662 - 664; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 500, 552, 553, 556, 557, 562, 564, 571, 573, 777, 602, 603, 608, 609; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 240, 260 - 271, 275, 282, 284, 286, 287, 302; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 199 - 201, 294, 209, 211, 212, 229; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 140; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 19, 31; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-'Ârifîn*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 305, 444; Ahmet Eflakî, *Âriflerin Menâkibeleri (Menakib al-Ârifîn)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 413; Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar*, s. 93).

³⁸⁴ *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 98; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 526, 592, 596, 598, 604, 607, 615, 616, 618, 623, 624, 655, 662 - 664; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 240, 260 - 271, 275, 282, 284, 286, 287, 302; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 40; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 78; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-'Ârifîn*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 305, 444; Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar*, s. 93.

bulunmuş olan bir Selçuklu emîridir.³⁸⁵ 13. yüzyılda, Anadolu’da yaşayan Fahreddin Arslan Doğmuş’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

5. Arslan Doğmuş: Bu şahsa ait bu isim, Amasya – Taşova – AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H./1257 M. tarihli Arapça vakfiyesinde geçmektedir.³⁸⁶ Bu isim, vakfiyede “ارسلان طوغمش (Arslan Doğmuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁸⁷ Vakfiye metninde, “Arslan Doğmuş b. Sevinç” olarak kaydedilmiştir.³⁸⁸ Arslan Doğmuş, vakfiyenin şahitlerinden birisidir.³⁸⁹ Arslan Doğmuş’un hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber, 1257’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Amasya’da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

6. Arslan Doğmuş: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.³⁹⁰ Bu isim, vakfiyede “ارسلانند غمش (Arslan Doğmuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁹¹ Arslan Doğmuş ismi, vakfiye metninde “Arslan Doğmuş b. Sevinç” olarak kaydedilmiştir.³⁹² Arslan Doğmuş, vakfiyenin şahitlerinden birisidir.³⁹³ Arslan Doğmuş’un hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber, 1272’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Kırşehir’de yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

7. Esedüddin Arslan Doğmuş: Bu şahsa ait bu isim, Niksar’da bulunan Kulak Arslan Türbesi ile Hacı Çıkrık Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.³⁹⁴ Bu isim, kitabelerde “ارسلان تغمش / اسدالدين ارسلان تغمش (Esedüddin Arslan Doğmuş/Arslan Doğmuş)” şeklinde yazılmıştır.³⁹⁵ Kitâbede, “Esedüddin Arslan Doğmuş b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.³⁹⁶ Esedüddin Arslan Doğmuş’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Muharrem Kesik, bu şahsın Danişmendli bir bey olduğunu belirtmektedir.³⁹⁷

³⁸⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 205; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 24.

³⁸⁶ Bu isim, vakfiyede metninde iki kez zikredilmiştir (bkz. Sadi Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43, 68).

³⁸⁷ Sadi Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

³⁸⁸ Sadi Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43.

³⁸⁹ Sadi Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43.

³⁹⁰ Bu isim, vakfiyede metninde iki kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 76).

³⁹¹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 76.

³⁹² A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 130.

³⁹³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 130.

³⁹⁴ Bu isim, iki kitâbede de bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 28; Muharrem Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, İstanbul 2017, s. 193).

³⁹⁵ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 28; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 193.

³⁹⁶ M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 193.

³⁹⁷ Muharrem Kesik, 578 / 1182-83 tarihli Hacı Çıkrık Türbesi kitabesinde, “Emîr İsfahsâlâr Bedrî’ d-dîn Atabeg Ebû Mansûr Şahinşâh bin Arslan Doğmuş es-Sultanî ” şeklinde yazılmasına dayanarak, bu şahsın Danişmendli bir emîr olacağını belirtmiştir (bkz. M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 193).

23. Arslan (ارسلان):

Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”³⁹⁸ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak, Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Arslan isminin yapısı konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşler, “arsıl (sarı) + -an = Arslan (sarı canavar)”³⁹⁹ ya da “as/arıs + lan = Aslan/Arıslan”⁴⁰⁰ şeklinde türetilmiş bir isim olarak özetlenebilir. Arslan kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁴⁰¹

Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁴⁰² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁴⁰³

Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda on üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Arslan: Bu şahsa ait bu isim, yalnızca İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserde geçmektedir.⁴⁰⁴ Bu isim, kronikte “ارسلان (Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁰⁵ Kaynakta, “Arslan b. Abdü’l-Cebbâr b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.⁴⁰⁶ Arslan, 1135

³⁹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

³⁹⁹ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38.

⁴⁰⁰ H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 21.

⁴⁰¹ Arslan isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkmençe: Arıslan, Kazakça: Arıslan, Arıstan, Karaçay Balkar Türkçesi: Aslan, Altay Türkçesi: Arsıl, Tellafer Ağzı (Irak Türkmen Türkçesi): Arsul Ayû, Tuva Türkçesi: Arsıl Aba, Arzılang, Başkurt Türkçesi: Ârslan (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20).

⁴⁰² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁴⁰³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV. Arslan motifi, Türk mitolojisinde önemli bir yere sahiptir. Onun mitolojideki yerini J. P. Roux şu şekilde açıklamaktadır: “... Arslan’ın, Türk dünyasının belirli bir bölgesinde kurdun (Böri) yerine geçtiği tahmin edilmektedir (Ayrıca) Bu tahmin, Sibirya ya da Kuzey Moğolistan’da karşılaşılan rivayetler aracılığıyla daha da güç kazanmıştır.” (bkz. J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, Ankara 2011, s. 34).

⁴⁰⁴ Bu isim, kronikte üç kere zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 49, 106, 107; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 62, 102).

⁴⁰⁵ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 49, 106, 107.

⁴⁰⁶ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 49, 106, 107.

yılına kadar Cebel-i Cûr ve es-Sîvân bölgelerini yönetmiştir.⁴⁰⁷ 1135 yılında, hakim olduğu bölgeleri Hüsâmeddin Timurtaş'a kaybetmesi üzerine, Rûknü'd-devle Davud'un hizmetine girmiş ve onun yanında ölmüştür.⁴⁰⁸ Arslan'ın kesin ölüm tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Şemseddin Yakut Arslan: Bu şahsa ait bu isim, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserde geçmektedir.⁴⁰⁹ Bu isim, kronikte “ياقوت ارسلان (Yâkut Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴¹⁰ Şemseddin Yakut Arslan, Erzen ve Bitlis'e hakim olan Dilmaçoğlu Beyliği'nin dördüncü beyidir.⁴¹¹ 1143-1145 yılları arasında beyliği yöneten Yakut Arslan, 540/1145 yılında ölmüştür.⁴¹²

3. Arslanşâh: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, Niğdeli Kadı Ahmed'in *el-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik* adlı eserinde ve Osmanlı döneminde neşredilen *Tevârih-i Âl-i Selçuk* adlı eserde geçmektedir.⁴¹³ Bu isim, İbn-i Bîbî'in eserlerinde “ملك ارسلانشاه (Melik Arslanşâh)” şeklinde, Niğdeli Kadı Ahmed'in eserinde “علاء الدين طغرل ارسلان (Alâeddin Tuğrul Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴¹⁴ Arslanşâh, II. Kılıç Arslan'ın on bir oğlundan biridir.⁴¹⁵ II. Kılıç Arslan tarafından, Niğde şehrinin yönetimi Arslanşâh'a bırakılmıştır.⁴¹⁶ 12. yüzyılın ikinci yarısında Niğde'de yaşayan Arslanşâh'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

4. Güç Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Amasya'da bulunan Hilafet Gazi Medresesi'nin vakfiyesinde geçmektedir.⁴¹⁷ Bu isim, vakfiye metninde “كوج ارسلان (Güç Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴¹⁸ Güç Arslan'ın Amasya köylerinden biri olan Gânu (غانو)

⁴⁰⁷ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 62, 102.

⁴⁰⁸ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 102.

⁴⁰⁹ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu'l-Ezrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 86; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 87).

⁴¹⁰ İbnu'l-Ezrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 86.

⁴¹¹ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 87; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 26.

⁴¹² İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 87; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 26; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 728.

⁴¹³ Bu isim İbn Bîbî'nin iki eserinde de birer kez, Kadı Ahmed'in eserinde bir kez, Osmanlı dönemi neşredilen *Tevârih-i Âl-i Selçuk*'ta bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 50; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; Rifat İlhan Çelik, *Tevârih-i Âl-i Selçuk'un Transkribi ve Değerlendirilmesi*, Ankara Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005, s. 9).

⁴¹⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360.

⁴¹⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 242.

⁴¹⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 50; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 242.

⁴¹⁷ Bu isim, vakfiyede bir kez zikredilmiştir (bkz. R. Yinanç, “Selçuklu Medreselerinden Amasya Hilafet Gazi Medresesi ve Vakıfları”, s. 12).

⁴¹⁸ R. Yinanç, “Selçuklu Medreselerinden Amasya Hilafet Gazi Medresesi ve Vakıfları”, s. 12.

köyünde kendisine ait bir bağı vardır.⁴¹⁹ Bu şahsın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, vakfiye metninin 1209 yılında Amasya’da oluşturulması, Güç Arslan’ın 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Amasya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

5. Arslan: Bu şahsa ait bu isim, 1213’te Sivas’ta oluşturulan Kesik Köprü vakfiyesinde geçmektedir.⁴²⁰ Bu isim, vakfiye metninde “قتلغ الوغ يواش خاص حاجب ابوليث ارسلان” (Kutluğ Uluğ Yavaş Has Hacib Ebu’l-leys Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴²¹ Vakfiyede, “Arslan b. Simbat b. Gürcü” olarak kaydedilmiştir.⁴²² Arslan’ın vakfiye metninde “emîrû’l-sipahsâlar” olarak yazılması, kendisinin bir Selçuklu emîri olduğunu göstermektedir.⁴²³ Arslan’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, vakfiyenin 1213 yılında Sivas’ta oluşturulması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Sivas’ta yaşadığı anlaşılmaktadır.

6. Hacı Arslan: Bu şahsa ait bu isim, I. İzzeddin Keykâvus tarafından Sivas’ta yaptırılan dârü’ş-şifanın vakfiyesinde geçmektedir.⁴²⁴ Vakfiyede, “Hacı Arslan b. Şirin” şeklinde kaydedilmiştir.⁴²⁵ Hacı Arslan, vakfiyenin şahitlerinden biridir.⁴²⁶ Hacı Arslan’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, vakfiyenin 614/1217 yılında Sivas’ta oluşturulması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Sivas’ta yaşadığı anlaşılmaktadır.

7. Nâsrüddin Arslan: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde geçmektedir.⁴²⁷ Bu isim, kronikte “ناصرالدين ارسلان” (Nâsrüddin Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴²⁸ Kronikte, “Nâsrüddin Arslan b. Kaymaz” olarak kaydedilmiştir.⁴²⁹ Nâsrüddin Arslan, 638/1240-1241’de, Selçuklu ordusunun Diyarbakır’ı ele geçirme seferine katılmış bir Selçuklu Emîridir.⁴³⁰ 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Anadolu’da yaşayan Nâsrüddin Arslan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

8. Emîr Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H./1257 M. tarihli Arapça vakfiyesinde geçmektedir.⁴³¹ Bu isim, vakfiye metninde “امر ارسلان (Emîr Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴³² Vakfiyede, “Arslan b. Aydoğmuş”

⁴¹⁹ R. Yinanç, “Selçuklu Medreselerinden Amasya Hilafet Gazi Medresesi ve Vakıfları”, s. 12.

⁴²⁰ Bu isim, vakfiyede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 10).

⁴²¹ R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 10.

⁴²² R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 10.

⁴²³ R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 6, 10

⁴²⁴ Bu isim, vakfiyede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37).

⁴²⁵ R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37.

⁴²⁶ R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37.

⁴²⁷ Bu isim, kronikte yalnızca üç kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 224-226; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 165, 167).

⁴²⁸ İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 224-226.

⁴²⁹ İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 165, 167.

⁴³⁰ İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 165, 167; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 438; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 698.

⁴³¹ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43, 68).

⁴³² S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

şeklinde kaydedilmiştir.⁴³³ Emîr Arslan, vakfiyenin şahitlerinden birisidir.⁴³⁴ Emîr Arslan'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, vakfiyenin 655/1257 yılında Amasya'da oluşturulması, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Amasya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

9. Yek Arslan: Bu şahsa ait bu isim, İkinci İzzeddin Keykâvüs'a ait bir mülknâmede geçmektedir.⁴³⁵ Bu isim, mülknâmede, “يك ارسلان (Yek Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴³⁶ Mülknâmede, “Yek Arslan b. Reşid b. Ahsen” şeklinde kaydedilmiştir.⁴³⁷ Yek Arslan, mülknâmenin şahitlerinden birisidir.⁴³⁸ Kaynaklarda, Yek Arslan'ın yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, mülknâmenin 1259 yılında Karaman'da oluşturulması, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Karaman'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

10. Pulad Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.⁴³⁹ Vakfiyede, “بولاد ارسلان (Pulad Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁴⁰ Emîr Pulad'ın Kırşehir'de kendisine ait bir mülkünün olduğu vakfiyede belirtilmiştir.⁴⁴¹ Emîr Pulad'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, vakfiyenin 1272 yılında Kırşehir'de oluşturulması, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

11. Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.⁴⁴² Bu isim, vakfiyede “ارسلان (Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁴³ Vakfiye metninde, “Muhammed b. Arslan” olarak kaydedilmiştir.⁴⁴⁴ Oğlu Muhammed, vakfiyenin şahitlerinden biridir.⁴⁴⁵ Fakat, Arslan yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlunun 1272 yılında, Kırşehir'de oluşturulan vakfiye metninde isminin geçmesi, Arslan ismini kullanan bu şahsında, 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Kırşehir'de yaşadığını ortaya koymaktadır.

12. Arslan: Bu şahsa bu ait isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.⁴⁴⁶ Bu isim, vakfiyede, “ارسلان (Arslan)”

⁴³³ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

⁴³⁴ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43.

⁴³⁵ Bu isim, mülknâmede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Sahillioğlu, “İkinci Keykâvüs'un Bir Mülknâmesi”, s. 74).

⁴³⁶ H. Sahillioğlu, “İkinci Keykâvüs'un Bir Mülknâmesi”, s. 74.

⁴³⁷ H. Sahillioğlu, “İkinci Keykâvüs'un Bir Mülknâmesi”, s. 74.

⁴³⁸ H. Sahillioğlu, “İkinci Keykâvüs'un Bir Mülknâmesi”, s. 74.

⁴³⁹ Bu isim, vakfiye metninde üç kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 108, 110, 111, 246).

⁴⁴⁰ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 108, 110, 111, 246.

⁴⁴¹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 108, 110, 111.

⁴⁴² Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 78, 139).

⁴⁴³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 78.

⁴⁴⁴ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 78, 139.

⁴⁴⁵ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 139.

⁴⁴⁶ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 78, 139).

şeklinde yazılmıştır.⁴⁴⁷ Vakfiye metninde, “Ahmed b. Arslan” olarak kaydedilmiştir.⁴⁴⁸ Oğlu Ahmed, vakfiyenin şahitlerinden biridir.⁴⁴⁹ Fakat, Arslan yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlunun 1272 yılında, Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metninde isminin geçmesi, Arslan ismini kullanan bu şahsında, 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Kırşehir’de yaşadığını ortaya çıkarmaktadır.

24. Artuk Arslan (ارتق ارسلان):

Artuk/Artuğ kelimesi, Türkçede “fazla, fazlalık, artık, ziyade, artmış olan, çok”⁴⁵⁰ manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”⁴⁵¹ manalarına gelmektedir. Artuk Arslan isminin manası ise, “çok fazla arslan, bol arslan, ziyadesiyle arslan, en güçlü arslan” şeklinde izah edilebilir.⁴⁵² Yapısal olarak Artuk isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “art- (artmak, çoğalmak, fazlalaşmak)” fiili ile “-(u)k (filden sıfat yapan ek)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁴⁵³ Yapısal olarak Arslan isminin izahı ise, şu şekildedir: Arslan isminin yapısı konusunda farklı görüşler vardır. Bu

⁴⁴⁷ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 78.

⁴⁴⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 78, 139.

⁴⁴⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 139.

⁴⁵⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 558; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 764; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 245; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 12; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 424, 637; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 37; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 13; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1371; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 35; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 36; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 202; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 204-205; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 77.

⁴⁵¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

⁴⁵² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557-558; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 764; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 245; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 12; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 424, 423, 637; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 37; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1371; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 171-172; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 35, 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 36,37-38; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 202; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 204-205; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76-77; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 77.

⁴⁵³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 82; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXVIII; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 35; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 36; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 149.

görüşler, “arsıl (sarı) + -an = Arslan (sarı canavar)”⁴⁵⁴ ya da “as/arıs + lan = Aslan/Arıslan”⁴⁵⁵ şeklinde özetlenebilir.

Artuk Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁴⁵⁶ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Artuk Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁴⁵⁷

Artuk Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Artuk Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Mardin’de bulunan Düneysir (Kızıltepe) Ulu Cami’nin kitâbesinde, Hatuniye Medresesi ve Şehidiye Medresesi’nin kitâbelerinde, Artuklular tarafından kullanılan sikkelerde, *Ebû’l-Farac Tarihi* adlı eserde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-ebsâr* adlı eserinde geçmektedir.⁴⁵⁸ Bu isim, kitâbelerde “أبوالمظفر ارتق ارسلان (Ebu’l Muzaffer Artuk Arslan)” şeklinde, sikkelerde “ارتق ارسلان (Artuk Arslan)”, “ملك دياربكر ناصرالدين ارتق ارسلان (Melik-i Diyârbekir Nâsruddîn Artuk Arslan)”, “نجم الدين ايوب الملك السعيد غازي بن ارتق (Necmüddîn Eyüb el-Melik es-Sa’id Gâzi b. Artuk)” ve “ارتق (Artuk)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁵⁹ Kitâbede, “Artuk Arslan b. İlğazi b. Alpi b. Timurtaş b. İlğazi b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.⁴⁶⁰ Artuk Arslan, 598–637/1201-2–1239-40 yılları arasında, Mardin Artuklu Beyliği’nin

⁴⁵⁴ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38.

⁴⁵⁵ H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 21.

⁴⁵⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁴⁵⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁴⁵⁸ Bu isim, üç yapıya ait toplam dört kitâbede dört kez, on beş sikkede toplam on beş kez, Ebû’l-Farac Tarihi adlı eserde bir kez, Şihabeddin b. Fazlullah el- Ömerî’nin Mesâlikü’l-Ebsâr adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 10-11; H. Karaçam, Artuklu Kitabeleri (1102-1409), s. 154-157, 160-162, 166-167; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 32-38, 40; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 25; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, s. 167; İ. Artuk, “Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlûklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı”, s. 222; Gegory Abû’l-Farac, *Ebû’l-Farac Tarihi*, C. II, s. 486; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 370).

⁴⁵⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 10-11; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 32-38, 40; H. Karaçam, Artuklu Kitabeleri (1102-1409), s. 154-157, 160-162, 166-167; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 25; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, s. 167.

⁴⁶⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 10-11.

hükümdarlığını yapmıştır.⁴⁶¹ Artuk Arslan, 637/1239-40 yılında, Türk asıllı bir Memlük tarafından öldürülmüştür.⁴⁶²

25. Artuk (ارتق):

Artuk kelimesi, Türkçede “fazla, fazlalık, artık, ziyade, artmış olan, çok”⁴⁶³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Artuk isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede “artmak, çoğalmak, fazlalaşmak” manalarına gelen “art-” fiili ile fiilden sıfat yapan ek sınıfına giren “-(u)k” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁴⁶⁴

Artuk isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun sevilmediğini göstermek için, bir takım çirkin adların çocuğa ad olarak takılması, eski Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdet olduğu görülmektedir.⁴⁶⁵ Takılan bu isimlere bakıldığı zaman, ailenin olumsuz bakışını doğrudan veya dolaylı yansıtan adlardan oluştuğu görülmektedir. Artuk isminin de “artık, fazlalık” manalarına gelmesi, bu gelenekle örtüştüğünü göstermektedir. Bu bağlamda, Artuk ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁴⁶⁶

Artuk ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından iki farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Artuk Bey: Bu şahsa ait bu isim, Meyyâfarikin Ulu Cami’nin kitâbesinde, Diyarbakır Ulu Cami’nin kitâbesinde, Mardin Ulu Cami’nin kitâbesinde, Diyarbakır Muhafaza Kulesi’nin kitâbesinde, Diyarbakır Mesudiye Medresesi’nin kitâbesinde, Diyarbakır Kalesi’nin kitâbesinde, Mardin Hatuniye Cami’nin kitâbesinde, Mardin Şehidiye Cami’nin kitâbesinde, Malabadi Köprüsü’nün kitâbesinde, Harput Ulu Cami

⁴⁶¹ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 190; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 699.

⁴⁶² F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 700.

⁴⁶³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 558; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 764; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 245; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 12; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 424, 637; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 37; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 13; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1371; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 35; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 36; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 202; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 204-205; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 77.

⁴⁶⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 558; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 764; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 245; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 12; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 424, 637; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 37; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 13; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1371; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 35; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 36; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 202; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 204-205; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII, 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 77; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 149.

⁴⁶⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLII.

⁴⁶⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

duvarındaki vergi kitâbesinde, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Muhtasar Selçuknâme* adlı eserinde, İbnü'l-Esir'in *et-Târihu'l-bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserinde, Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın *Cami'ü't-Tevârih* adlı eserinde, Sibt İbnu'l-Cevzî'nin *Mir'âtü'z-zamân fî Tarihi'l-âyân* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el- Ömerî'nin *Mesâlikü'l-epsâr* adlı eserinde ve *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde geçmektedir.⁴⁶⁷ Bu isim, İslâmî kroniklerde ve kitâbelerde “ارتق (Artuk)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁶⁸ Kaynaklarda, “Artuk b. Eksük” şeklinde kaydedilmiştir.⁴⁶⁹ Artuk Bey, Büyük Selçuklu Devleti adına 1076 yılına kadar Anadolu'da birtakım faaliyetlerde bulunmuş olan bir Selçuklu emîridir.⁴⁷⁰ Daha sonra Anadolu'dan ayrılan Artuk Bey, 1085 yılında Diyarbakır'ı ele geçirme teşebbüsünde bulunmuştur.⁴⁷¹ 1091 yılında, Kudüs'te ölmüştür.⁴⁷²

2. Artuk: Bu şahsa ait bu isim, Sinop'ta bulunan ve 612/1215-1216 tarihinde oluşturulan bir kale kitâbesinde geçmektedir.⁴⁷³ Bu isim, kitâbede “ارتق (Artuk)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁷⁴ Artuk ismi, “Mübârizeddin Mes'ûd b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.⁴⁷⁵ Kaynaklarda, Artuk hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, kitâbenin

⁴⁶⁷ Bu isim, İbnü'l Ezrak'ta yirmi kez, *Anonim Selçuknâme*'de bir kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserin de bir kez, İbn Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde iki kez, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde üç kez, toplam on kitâbede yirmi bir kez, İbnü'l-Esir'in *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserinde bir kez, Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın *Cami'ü't-Tevârih* adlı eserinde bir kez, Sibt İbnu'l-Cevzî'nin *Mir'âtü'z-Zamân fî Tarihi'l-Âyân* adlı eserinde on yedi kez, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'de dört kez zikredilmiştir (bkz. İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102-108; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 29-35, 37-39, 52, 61-62, 76, 99-104, 122; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 26; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 69; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 11; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 38; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21, 57; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 2, 6; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103, 126, 144-145, 148-149, 226, 254, 255; C. 10, s. 10-11; C. 12, 51-55; Hüseyin Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 34-37, 44-45; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 75; Reşîdü'd-dîn Fazlullah, *Cami'ü't-Tevârih (Selçuklu Devleti)*, terc. Erkan Göksu - H. Hüseyin Güneş, s. 120; Sibt İbnu'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-Zamân fî Tarihi'l-Âyân'da Selçuklular*, s. 209, 210, 221, 235-237, 244, 248, 259-261, 264, 268, 269, 272, 274; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l-Epsâr)*, s. 221, 223, 238, 240).

⁴⁶⁸ *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 26; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 11; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21, 57; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103, 126, 144-145, 148-149, 226, 254, 255; C. 10, s. 10-11; C. 12, 51-55; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 34-37, 44-45 M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 75.

⁴⁶⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103, 126, 144-145, 148-149, 226, 254, 255; C. 10, s. 10-11; C. 12, 51-55; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 34-37, 44-45; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 75.

⁴⁷⁰ Ali Sevim, “Artuk b. Eksük”, *DİA*, C. 3, İstanbul 1999, s. 414-415.

⁴⁷¹ A. Sevim, “Artuk b. Eksük”, s. 414-415.

⁴⁷² A. Sevim, “Artuk b. Eksük”, s. 415.

⁴⁷³ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 125-126).

⁴⁷⁴ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 125-126.

⁴⁷⁵ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 125-126.

612/1215-1216 yılında yazılması ve kalenin mimarının da Artuk'un oğlu Kayserili Mübârizeddin Mes'ûd olması, bu şahsın 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Kayseri'de yaşadığını ortaya çıkarmaktadır.

26. Atsuz/Atsız Elti (اتسوزالتي):

Atsız kelimesi, Türkçede “isimsiz, adsız, ünvansız, adı olmayan”⁴⁷⁶ manalarına gelmektedir. Elti kelimesi, Türkçede “erkek kardeşin karısı, kocanın yengesi, görümce, kuma”⁴⁷⁷ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Atsız isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçe “ad/at/ât” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-sız, -suz” olumsuzluk ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁴⁷⁸ Elti kelimesinin yapısal izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan “el / il” kelimesi ile “-ti” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁴⁷⁹

Atsız Elti isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: ; Kötü ruhların veya nazarın yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Yeni doğan çocuk, çok yaşamadan ölen çocuklardan sonra doğmuş ise, “Atsız, Turan, Turmuş, Durdu, Yaşar, Satılmış” gibi koruyucu adlar, yeni doğan çocuklara isim

⁴⁷⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 562, 822; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 765; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 79, 426; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 2; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan113; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 1; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1376; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 2; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 38; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 9; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 18; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 87.

⁴⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 664; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 696-697; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 250; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 713; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 134.

⁴⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 562, 822; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 765, 850; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 140; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 78; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 2; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan113; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 1; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1376; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 2; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 38; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 9; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 18; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 87; Yavuz Kartallıoğlu - Hüseyin Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, ed. Ahmet B. Ercilasun, Ankara 2007, s. 44.

⁴⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 664; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 696-697; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 250; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 713; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 134. Elti isminin kökeni hakkında kesin bir malumat bulunamadı. Ancak, Faruk Sümer, bu ismin Arapçada hanım manasına gelen “es - sitt” kelimesinin Türkçe karşılığı olduğunu belirtir (bkz. F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 700). En eski Türkçe metinlerde birleşik yapıda bulunamayan “Elti” isminin bazı yapısal değişimlere uğrayarak, Türkçenin birçok lehçesinde yer aldığı görülmektedir. Azerice: Elti, Türkmence: Elti, Başkurtça: Yingäsäy, Kazan Tatar Türkçesi: Çingäçäyy, Uygurca: Yängä, Kazakça ve Kırgızca: Abısın (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 250; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 134).

olarak takılır.⁴⁸⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Atsuz Elti ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁴⁸¹

Atsuz Elti ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Atsuz Elti Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Kayseri'de bulunan Kölük/Küllük Cami'nin kitâbesinde geçmektedir.⁴⁸² Bu isim, kitâbede, “اتسوز التي خاتون (Atsuz Elti Hatun)” şeklinde yazılmıştır.⁴⁸³ Kitâbede, “Atsuz Elti Hatun bint. Muzafferüddin Mahmud b. Yağıbasan” olarak kaydedilmiştir.⁴⁸⁴ Danişmendli bir hatun olan Atsuz Elti Hatun'un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 607/1211 yılında yazılan kitâbede, Kayseri Küllük Camisi'ni tamir ettiren kişi olarak belirtilmesi, Atsuz Elti Hatun'un 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Kayseri'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

27. Ayaba (آية):

Ay kelimesi, Türkçede “dünyanın uydusu olan gök cismi: ay, kamer”⁴⁸⁵ manasına gelmektedir. Aba/Apa kelimesi, Türkçede “baba, ayı, abla, ecdat, büyükbaba, ağabey, ata, amca, emmi; unvan ve rütbe adı”⁴⁸⁶ manalarına gelmektedir. Ayaba isminin manası ise, “ay amca, ay baba, büyük ay” şeklinde izah edilebilir.⁴⁸⁷ Yapısal olarak

⁴⁸⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 18; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 38.

⁴⁸¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV; Bülent Gül, “Hayvan Adları İle Kurulan Türk ve Moğol Kişi Adları”, *Türkbilgi*, 2006/12 s. 118.

⁴⁸² Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. X, s. 46-47; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, Kayseri 2001, s. 38; K. Göde, *Halil Edhem (Eldem) ve Kayseri Şehri - Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm -*, s. 44-45; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179)*, *Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 188; İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 163).

⁴⁸³ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. X, s. 46-47; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 38; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 44-45; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179)*, *Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 188; İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 163.

⁴⁸⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. X, s. 46-47; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 38; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 44-45; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179)*, *Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 188; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 163.

⁴⁸⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 555; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14; *Tuva Türkçesi Sözlüğü*, haz. Ekrem Arıkoğlu – Klara Kuular, Ankara, 2003, s. 8.

⁴⁸⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 538; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3.

⁴⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 555, 538; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116, 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1, 7; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1, 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir*

Ayaba isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “ay” kelimesi ile “aba/apa” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁴⁸⁸

Ayaba isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara, Türk ebeveynler tarafından “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Ayaba, Aybulmuş, Ayaz, Doğmuş, Doğdu, Aydoğmuş vb.) verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁴⁸⁹ Çünkü, eski Türk inancında, “Ay”, “Yıldız” gibi gök cisimler kutsal olarak kabul edilmiş ve bu inanç Türkler tarafından oluşturulan destanlara da yansıtılmıştır.⁴⁹⁰ Bu bağlamda, Ayaba ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁴⁹¹

Ayaba ismi, Selçuklu Anadolu’sunda yalnızca bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Seyfeddin Ayaba: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*) adlı eserde geçmektedir.⁴⁹² Bu isim, İbn-i Bîbî’nin eserlerinde

Lûgat, Nisâb-ı Türkî, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357, 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185, 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3, 45; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 39; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14; *Tuva Türkçesi Sözlüğü*, haz. Ekrem Arıkoğlu – Klara Kuular, s. 8.

⁴⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati’t Türk*, s. 555, 538; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116, 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1, 7; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1, 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357, 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185, 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3, 45; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 39; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14; *Tuva Türkçesi Sözlüğü*, haz. Ekrem Arıkoğlu – Klara Kuular, s. 8.

⁴⁸⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁴⁹⁰ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 202, 212-213. Ay’ın Türk mitolojisindeki yerini gösteren en önemli destanlardan birisi Memlûk Yaratılış Destanı’dır. Ay’ın önemi destanda şu şekilde anlatılmıştır:

“... Havalar çok ısınmış, ateş ile olmuş eş,
İnsan kalıbındaki, su ile toprak pişmiş,
Birbirine karışmış, zerreleryse şişmiş,
Onlara göre sanki, mağara bir kadınmış,
İnsana vücut veren, içi de bir karınmış,
Güneşin ateşiyle, su ile toprak pişmiş,
Dokuz ay süreyle de, serin bir rüzgâr esmiş,
Su, ateş, toprak, rüzgâr, Dört Unsur derler buna,
Bunlar temel olmuşlar ilk insan vücuduna,
Tam dokuz ay geçince, bir insan çıkıvermiş,
Nedense adını da, “Ay-Atam” alıvermiş,
Ay-Baba’yla, Ay-Dede, Türkçeye burdan kalır,
İnsanın ilk ceddî de, kökünü aydan alır,
Ay-Atam adlı ata, göklerden yere inmiş...”
(B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 483-484).

⁴⁹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁴⁹² Bu isim, İbn Bîbî’nin iki eserinde de on üç kez, *Anonim Selçuknâme*’de bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 110, 130, 132, 137, 175, 182, 191, 200, 203, 220, 265, 268, 271; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 140, 159, 160, 165, 201, 208, 216, 224, 227; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*), neşr. M. Th. Houtsma, s. 39, 45-49, 50, 88, 89, 94-97, 111-114, 119-121, 155, 163, 174-178, 184, 188-194, 207, 271-277; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 40, 45-46, 48, 66, 70, 74, 86,

“سيف الدين ايابه” (Seyfeddin Ayaba) şeklinde yazılırken; *Anonim Selçuknâme* adlı eserlerde “سيف الدين ايابه” şekline yazılmıştır.⁴⁹³ Seyfeddin Ayaba, Türkiye Selçuklu Devleti’nde “emîr-i çaşniğîr”, “emîr-i candâr” ve “beylerbeyliği” gibi önemli mevkilerde bulunmuş olan bir Selçuklu emîridir.⁴⁹⁴ Seyfeddin Ayaba, 1223 yılında, Sultan I. Alâeddin Keykubâd (1220-1237)’ın emriyle öldürülmüştür.⁴⁹⁵

28. Ayas/Ayaz (اياز / اياس):

Ayas/Ayaz kelimesi, Türkçede “açık, temiz, güzel yüzlü, yüzlerinin temizliği göğe benzetildiği için, kölelere verilen ad; açık gökyüzü, açık ve bulutsuz hava, dolunay, mehtap, kuru soğuk”,⁴⁹⁶ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Ayas isminin izahı ise, şu şekildedir: “aya (açık hava)” kelimesi ile ona eklenen “-s/-z” ekinin eklenmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁴⁹⁷

Ayas isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Ayas isminin anlamı incelendiği zaman, bu ismin iki farklı ad verme geleneğine dahil olduğu görülmektedir. Bu gelenekler sırayla şu şekildedir:

1. Gelenek: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁴⁹⁸ Özellikle, *Dîvânu Lugâtî’t Türk*’te, Ayaz

89; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 79; *Târih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 42; F. N. Uzluk, *Anadolu Selçukluları Devleti III*, s. 30).

⁴⁹³ İbn Bîbî, *el-Evâmîrü’l-Âlâ’iyye fî’l-umûri’l-Âlâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 110, 130, 132, 137, 175, 182, 191, 200, 203, 220, 265, 268, 271; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 39, 45-49, 50, 88, 89, 94-97, 111-114, 119-121, 155, 163, 174-178, 184, 188-194, 207, 271-277; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 79.

⁴⁹⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmîrü’l-Âlâ’iyye fî’l-umûri’l-Âlâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 140; *Târih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 42; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 312; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 700.

⁴⁹⁵ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 700.

⁴⁹⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâtî’t Türk*, s. 566; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 645; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 40; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 41; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 235; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 276; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 26; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 50; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 20; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 124; A. Kütük, “Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)”, s. 164; İsmet Zeki Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul 1991, s. 55.

⁴⁹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâtî’t Türk*, s. 566; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 645; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 40; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 41; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 235; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 276; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 26; M. Özşahin, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, s. 50; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXI, 20; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 124; A. Kütük, “Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)”, s. 164; İ. Z. Eyuboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, s. 55. Ayas / Ayaz isminin yapısı konusunda farklı görüşlerde vardır. Bu görüşlerden birisi ise, “ay” kelimesi ile “-(a)z” ekinden türetildiğini belirten görüştür (bkz. H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 27).

⁴⁹⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

isminin “yüzlerinin temizliği göğe benzediği için, kölelere verilen ad” olarak tanımlanması, bu geleneği hatırlatan bir atıftır.⁴⁹⁹

2. Gelenek: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara, “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Aybulmuş, Ayaz vb.) verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁵⁰⁰ Bu bağlamda, Ayas ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁵⁰¹

Ayas ismi, Selçuklu Anadolu’sunda on iki kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırasıyla şunlardır:

1. Necmeddin Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbn Kesîr’in *el-Bîdâye ve’n-Nihâye* adlı eserinde, Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainame* adlı eserinde ve Gegory Abû’l-Farac (Bar Hebraeus)’in *Ebû’l-Farac Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.⁵⁰² Bu isim, İbnu’l-Ezrak’ta “ایاس (Ayas)” şeklinde yazılırken, İbn Kesîr’de “نجم الدين اياز (Necmeddin Ayaz)” şeklinde yazılmıştır.⁵⁰³ Kroniklerde, “Ayas b. İlgazi” olarak geçmektedir.⁵⁰⁴ Necmeddin Ayaz’ın Şihâbüddîn Muhammed adında bir oğlu ile ismi belirtilmeyen bir kızı vardır.⁵⁰⁵ 12. yüzyılın ilk çeyreğinde, Mardin’de yaşamış olan Ayaz, Aksungur Porsukî tarafından esir alınmıştır.⁵⁰⁶ Ayaz’ın ölümü tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Necîbüddin Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddin Altun Aba vakfiyesinde geçmektedir.⁵⁰⁷ Bu isim, vakfiyede “نجيب الدين اياز (Necîbüddin Ayaz)” şeklinde yazılmıştır.⁵⁰⁸ Bu şahıs, Mübârizüddîn Ertokuş’un azatlı kölelerinden biridir.⁵⁰⁹ Necîbüddin Ayaz, Altunaba vakfiyesinin mütevellisi ve nâzırıdır.⁵¹⁰ Necîbüddin Ayaz’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 598/1202 yılında, Konya şehrinde düzenlenen vakfiyeye dayanılarak, bu şahsın II. Süleymanşâh (1196-1204) devrinde Konya’da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

3. Ayas Akçe: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.⁵¹¹ Kronikte, “آچى اياس (Akçeye-i Ayas)” şeklinde yazılmıştır.⁵¹² Ayas, I. Gıyâseddin

⁴⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 566.

⁵⁰⁰ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C.I, s. 14.

⁵⁰¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

⁵⁰² İbnu’l-Ezrak’ta iki kez, İbn Kesîr’de kere, Süryanî Patrik Mihailin’de bir kere ve Gegory Abû’l-Farac’ta bir kere zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârikî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 17; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 40, 104; İbn Kesîr, *el-Bîdâye Ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 226; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bîdâye ve’n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12, s. 12; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, s. 79; Gegory Abû’l-Farac, *Ebû’l-Farac Tarihi*, s. 354).

⁵⁰³ İbnu’l-Azrak Al-Fârikî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 17; İbn Kesîr, *el-Bîdâye ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 226.

⁵⁰⁴ İbnu’l-Azrak Al-Fârikî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 17; İbn Kesîr, *el-Bîdâye Ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 226.

⁵⁰⁵ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 104.

⁵⁰⁶ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 161.

⁵⁰⁷ Bu isim, vakfiye metninde bir kere zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 231).

⁵⁰⁸ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 231.

⁵⁰⁹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 200.

⁵¹⁰ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 200.

⁵¹¹ Bu isim, kronikte yalnızca iki kere zikredilmiştir (bkz. *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 42, 43; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 39).

Keyhüsrev (1192-1196/1205-1211) ile birlikte Alaşehir Savaşı'na (1211) katılmış olan bir Selçuklu emîridir.⁵¹³ Ayas'ın yaşamı hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1211 yılında yapılan Alaşehir Savaşı'na katılmış olması, onun 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu'da yaşamış olduğunu ortaya koymaktadır.

4. Esedüddin Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, Sinop'ta bulunan kale kitâbesinde, Denizli'de bulunan Çardak Hanı'nın kitâbesinde ve İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde geçmektedir.⁵¹⁴ Bu isim, Çardak Hanı kitâbesinde “ایاز اسد الدین ایاز / ایاز (Esedüddin Ayaz)” şeklinde, Sinop Kale kitabesinde “ایاز اسد الدین ایاز / ایاز (Esedüddin Ayaz/Ayas)” şeklinde ve İbn-i Bîbî'de “ایاز اسد الدین ایاز / ایاز (Esedüddin Ayaz/Ayas)” şeklinde yazılmıştır.⁵¹⁵ Kervansaray kitabesinde, “Esedüddin Ayaz b. Abdullah eş-Şihâbî” olarak kaydedilmiştir.⁵¹⁶ Esedüddin Ayaz, I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubâd döneminin önemli emîrlerinden birisidir.⁵¹⁷ Selçuklu Devleti'nde, “Honas (حونس) Valiliği”, “emîr-i ahûrluk” gibi önemli mevkilerde bulunmuştur.⁵¹⁸ Ölüm tarihi hakkında, kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

5. İmâdüddin Ayas: Bu şahsa ait bu isim, Sinop Kale kitâbesi ile Sivas Dârûş-şifâsının vakfiyesinde geçmektedir.⁵¹⁹ Kitâbelerde, “İmâdüddin Ayas”)” şeklinde yazılmıştır.⁵²⁰ I. İzzeddin Keykâvus döneminin önemli emîrlerinden biri olan İmâdüddin Ayas, 612/1215 yılında düzenlenen Sinop seferine katılmıştır.⁵²¹ Ayrıca, Selçuklu Devleti'nde, “emîr-i ahûrluk” mevkisinde bulunmuştur.⁵²² 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan İmâdü'd-dîn Ayas'ın ölüm tarihi hakkında, kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

⁵¹² *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Anâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 42, 43. Feridun Nâfiz Uzluk, Osman Turan ve Faruk Sümer, bu ismi “Akça-aba” şeklinde okumuştur (bkz. F. N. Uzluk, *Anadolu Selçukluları Devleti III*, s. 28; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 311; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 694).

⁵¹³ *Tarih-i Âl-i Selçuk*, Anonim *Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 39; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 311.

⁵¹⁴ Kitâbelerde birer kez, kronikte ise, üç kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 116; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 130; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 162; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 236, 275, 384; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 259, 295, 382).

⁵¹⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 116; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 130; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 162; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 236, 275, 384. M. Şakir Ülkütaşır, Sinop Kale kitabesindeki Ayas ismini, “Ayaz” şeklinde okurken; E. Combe, J. Souvaget ve G. Wiet'in eserinde Ayas ismi “Ayaz” şeklinde okumuştur.

⁵¹⁶ H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 162.

⁵¹⁷ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 369; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 77.

⁵¹⁸ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 116; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 130; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 369; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 701.

⁵¹⁹ Bu isim, kitâbede ve vakfiyede bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 117; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 127; Refet Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 39).

⁵²⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 117; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 127.

⁵²¹ Refet Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 39.

⁵²² Refet Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 39; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 127; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 328.

6. Ayaz eş-Şerâ: Bu şahsa ait bu isim, Antalya’da yapılan bir çeşme kitabesinde geçmektedir.⁵²³ Kitâbede, “اياز الشره (Ayaz eş-Şerâ)” şeklinde yazılmıştır.⁵²⁴ Ayaz eş-Şerâ’nın hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, kitâbenin 626/1228-29 yazılmış olması, Ayaz eş-Şerâ’nın 13. yüzyılın ilk yarısında Antalya’da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

7. Fahreddin Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.⁵²⁵

Bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde “فخرالدين اياز (Fahreddin Ayaz)” şeklinde yazılırken, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*’ta “فخرالدين اياز / اياس (Fahreddin Ayaz/Ayas)” şekline yazılmıştır.⁵²⁶ I. Alâeddin Keykubâd döneminin önemli emîrlerinden biri olan Fahreddin Ayaz, Türkiye Selçuklu Devleti’nde “Şarabsâlar” ve “Sivas Sü-başılığı” gibi önemli mevkilerde bulunmuştur.⁵²⁷ Sivas sü-başılığı görevinde iken, 634/1237 yılında ölmüş ve yerine Kayır Han geçmiştir.⁵²⁸

8. Atabeg Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, Alâeddin Cami ve Türbesi’nin kitabesinde geçmektedir.⁵²⁹ Kitâbelerde, “اياز الأتابكي (Ayaz el-Atabekkî)” veya “اياس الاتابكي (Ayas el-Atabekkî)” şeklini iki çeşit yazılmıştır.⁵³⁰ Bu şahsın kim olduğu tespit edilemedi. Ancak, kitâbede “atabey” ve “mütevelli” olarak zikredilmesi, bu şahsın Selçuklu emîri olduğunu göstermektedir.⁵³¹ Ayrıca, kitabenin 616-617/1219-1220 yılında Konya’da yazılmış olması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Konya’da yaşamış olduğunu göstermektedir.

⁵²³ Bu isim, kitâbede, yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 136).

⁵²⁴ L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 136.

⁵²⁵ Bu isim, İbn Bîbî’nin iki eserinde de iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 297, 446; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 313, 432, 443; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 19, 51; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 146, 151).

⁵²⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 297, 446; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 19, 51.

⁵²⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 313, 432, 443; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 146, 151; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 701; O. Turan, *Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 409; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 255.

⁵²⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 443; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 409; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 701.

⁵²⁹ Bu isim, tüm kitâbelerde, toplam beş kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 10, 163, 164, 174, 175; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 53, 104-106; Ali Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 528; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 87; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 50; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 37, 38; Y. Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, s. 113-115, 118, 120-121).

⁵³⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 10, 163, 164, 174, 175; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 53, 104-106; A. Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 528; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 87; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 50; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 37, 38; Y. Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, s. 113-115, 118, 120-121.

⁵³¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 10, 163, 164, 174, 175; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 53, 104-106; A. Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 528; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 87; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 50; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 37, 38; Y. Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, s. 113-115, 118, 120-121.

9. Tacir Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, 657/1258 yılında, Aksaray'da düzenlenen ve Aksaray şehrinin sınırları içerisinde bulunan Gelveri (Güzelyurt köyü) köyünün satın alınması ile ilgili bir satış hüccetinde (şirânâme) geçmektedir.⁵³² Bu isim, hüccette “اياز التاجر (Ayaz et-Tâcir)” şeklinde yazılmıştır.⁵³³ Ayaz ismi, hüccette “Sâdeddin b. Ramazan b. Tacir Ayaz” şeklinde kaydedilmiştir.⁵³⁴ Ticaratile uğraştığı anlaşılan Ayaz'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, torunu Sâdeddin'nin 657/1258 yılında, Aksaray'da oluşturulan bir köy satış hüccetinde şahit olarak zikredilmesi, Ayaz'ın 13. yüzyılın ilk yarısında Aksaray'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

10. Hacı Ayaz: Bu şahsa ait isim, 647/1247-48 yılında, Konya'da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.⁵³⁵ Bu isim, vakfiye metninde “الحاج اياز (el-Hacı Ayaz)” şeklinde yazılmıştır.⁵³⁶ Vakfiyede, Kayseri civarında bir mülkü olduğu belirtilmiştir.⁵³⁷ Fakat, Hacı Ayaz'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında, Konya'da oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ortasında Konya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

11. Fahreddin Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eseri geçmektedir.⁵³⁸ Bu isim, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserde “فخر الدين اياز (Fahreddin Ayaz)” şeklinde yazılırken, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*'ta “اياز / اياس فخر الدين (Fahreddin Ayaz/Ayas)” şekline yazılmıştır.⁵³⁹ 1243 yılında, Moğollar tarafından Kayseri şehri kuşatıldığı sırada, şehrin sü-başılığı görevinde bulunan kişidir.⁵⁴⁰ 13. yüzyılın ortalarında, Kayseri'de yaşadığı anlaşılan Fahreddin Ayaz'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi tespit edilemedi.

12. Fahreddin Ayaz: Bu şahsa ait bu isim, Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus)'in *Ebü'l-Farac Tarihi* adlı eserinde, Ebü'l-Ferec İbnü'l-İbrî'nin *Târîhu Muhtasari'd-Düvel* adlı eserinde ve Baybars el-Mansûrî'nin *et-Tuhfetü'l-mulûkiyye fi'd-devleti't-Turkiyye* adlı eserinde geçmektedir.⁵⁴¹ Fahreddin Ayaz, IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın

⁵³² Bu isim, hüccete bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 368).

⁵³³ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 368.

⁵³⁴ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 368.

⁵³⁵ Bu isim, vakfiyede yalnızca bir kere zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 112).

⁵³⁶ “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 112.

⁵³⁷ “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 112.

⁵³⁸ Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde iki kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*'da beş kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 528-529; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 502-503; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 198, 205, 241, 242, 311; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 179).

⁵³⁹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 528-529; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 19198, 205, 241, 242, 311, 51

⁵⁴⁰ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 502-503; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 459-460.

⁵⁴¹ Bu isim, Abû'l-Farac'ın *Ebü'l-Farac Tarihi*'inde bir kez, Abû'l-Farac'ın *Târîhu Muhtasari'd-Düvel* adlı eserinde iki kez, Baybars el-Mansûrî'nin eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. Gegory Abû'l-Farac, *Ebü'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 564; Ebü'l-Ferec İbnü'l-İbrî, *Târîhu Muhtasari'd-Düvel*, s. 31, 40; Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlara Armağan -(1152-1312)*, s. 167), s. 167).

kölesidir.⁵⁴² 1258 yılında, Malatya'ya vali olarak atanmıştır.⁵⁴³ 13. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da yaşayan Fahreddin Ayaz'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

29. Aybeg (ایبک):

Ay kelimesi, Türkçede “dünyanın uydusu olan gök cismi: Ay, Kamer”⁵⁴⁴ manasına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁵⁴⁵ manalarına gelmektedir. Aybeg isminin manası ise, “emîr ay, soylu ay, baş ay, değerli ay” şeklinde izah edilebilir.⁵⁴⁶ Yapısal olarak Aybeg isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “ay” kelimesi ile Türkçe'de sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁵⁴⁷

Aybeg isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara, Türk ebeveynler tarafından “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Ayaba, Aybulmuş, Ayaz, Doğmuş, Doğdu, Aydoğdu vb.) verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁵⁴⁸ Çünkü, eski Türk

⁵⁴² Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 564; Ebû'l-Ferec İbnü'l-İbrî, *Târîhu Muhtasari'd-Düvel*, s. 31, 40; Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetu'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlar Armağanı* (1152-1312), s. 167.

⁵⁴³ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 506; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 255.

⁵⁴⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 555; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁵⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 555, 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 119; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 436, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75, 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1391; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 73; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 555, 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 119; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 436, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75, 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1391; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 73; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁴⁸ L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

inancında, “Ay”, “Yıldız” gibi gök cisimler kutsal olarak kabul edilmiş ve bu inanç Türkler tarafından oluşturulan destanlara da yansıtılmıştır.⁵⁴⁹ Bu bağlamda, Aybeg ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁵⁵⁰

Aybeg ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Aybeg: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.⁵⁵¹ Bu isim, vakfiye metninde “ايك (Aybeg)” şeklinde yazılmıştır.⁵⁵² Aybeg, vakfın azatlılarından biridir.⁵⁵³ Aybeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, vakfiyenin 670/1272 yılında Kırşehir’de oluşturulmasına dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

30. Aydoğdu (ايدغدى):

Ay kelimesi, Türkçede “dünyanın uydusu olan gök cismi: Ay, Kamer”⁵⁵⁴ manasına gelmektedir. Doğ-/Toğ-/Togh- fiili, Türkçede “doğmak, çıkmak, dünyaya gelmek, veladet”⁵⁵⁵ manalarını gelmektedir. Aydoğdu isminin manası ise, “ay doğdu, kamer doğdu, ay yükseldi” şeklinde izah edilebilir.⁵⁵⁶ Yapısal olarak Aydoğdu isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “ay” kelimesi ile

⁵⁴⁹ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 202, 212-213.

⁵⁵⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁵⁵¹ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 231).

⁵⁵² A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 231.

⁵⁵³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133.

⁵⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 555; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁵⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217.

⁵⁵⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 555, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766, 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117, 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 96-97, 428, 444, 578; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 35; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 63; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11, 157; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

bir fiil sınıfına giren “doğ-/toğ-” fiili ve fiile eklenen “-d(i) (görülen geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.⁵⁵⁷

Aydoğdu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara, Türk ebeveynler tarafından “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Ayaba, Aybulmuş, Ayaz, Doğmuş, Doğdu, Aydoğdu vb.-) verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁵⁵⁸ Çünkü, eski Türk inancında, “Ay”, “Yıldız” gibi gök cisimler kutsal olarak kabul edilmiş ve bu inanç Türkler tarafından oluşturulan destanlara da yansıtılmıştır.⁵⁵⁹ Bu bağlamda, Aydoğdu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁵⁶⁰

Aydoğdu ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Aydoğdu: Bu şahsa ait bu isim, Tokat’ta bulunan ve 555/1160 tarihinde yazılan Cın Cami’nin kitâbesinde geçmektedir.⁵⁶¹ Bu isim, kitâbede “الملك سالار ايدغدى (el-Melik sâlâr Aydoğdu)” şeklinde yazılmıştır.⁵⁶² Cın Cami’nin banisi olan Aydoğdu, aynı zamanda Melik Yağıbasan’ın emîrlerinden biridir.⁵⁶³ Aydoğdu’nun yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 555/1160 yılında, Tokat’ta yazılan kitâbeye dayanılarak, bu şahsın 12. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Tokat’ta yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

31. Aydoğmuş (ای طوغمش):

Ay kelimesi, Türkçede “dünyanın uydusu olan gök cismi: Ay, Kamer”⁵⁶⁴ manasına gelmektedir. Doğ-/Toğ-/Togh- fiili, Türkçede “doğmak, çıkmak, dünyaya

⁵⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 555, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766, 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117, 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 96-97, 428, 444, 578; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 63; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türki*, s. 75, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11, 157; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 217; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII, 14, 18-19; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 218.

⁵⁵⁸ L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁵⁹ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 202, 212-213.

⁵⁶⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁵⁶¹ Bu isim kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 187).

⁵⁶² M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 187.

⁵⁶³ M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 187.

⁵⁶⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 555; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türki*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-*

gelmek, veladet”⁵⁶⁵ manalarını gelmektedir. Aydoğmuş isminin manası ise, “ay doğmuş, kamer doğmuş, ay yükselmiş” şeklinde izah edilebilir.⁵⁶⁶ Yapısal olarak Aydoğmuş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “ay” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “doğ-/toğ-” fiili ve fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁵⁶⁷

Aydoğmuş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri şu şekilde izah edilebilir: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara, Türk ebeveynler tarafından “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Ayaba, Aybulmuş, Ayaz, Doğmuş, Doğdu, Aydoğdu vb.-) verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁵⁶⁸ Çünkü, eski Türk inancında, “Ay”, “Yıldız” gibi gök cisimler kutsal olarak kabul edilmiş ve bu inanç Türkler tarafından oluşturulan destanlara da yansıtılmıştır.⁵⁶⁹ Bu bağlamda, Aydoğmuş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁵⁷⁰

Aydoğmuş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Aydoğmuş: Bu şahsa ait bu isim, Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H./1257 M. tarihli Arapça vakfiyesinde geçmektedir.⁵⁷¹ Bu isim, vakfiye metninde “ای طوغمش (Aydoğmuş)” şeklinde yazılmıştır.⁵⁷² Vakfiye metninde, “Arslan b.

Thirteenth-Century Turkish, s. 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁶⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 886; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578, 580; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 157; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465-466; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217.

⁵⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 555, 886, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766, 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117, 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 96-97, 428, 444, 578; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 35; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 63; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11, 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14, 253.

⁵⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 555, 886, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766, 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117, 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 96-97, 428, 444, 578; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 35; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 63; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 11, 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII, 14, 18-19, 253; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 219.

⁵⁶⁸ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C.I, s. 14.

⁵⁶⁹ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 202, 212-213.

⁵⁷⁰ L. Rásonyi, *Türklükte Kadın Adları*, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁵⁷¹ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca birker zikredilmiştir (bkz. S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi” s. 43, 68).

⁵⁷² S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

Aydoğmuş” şeklinde kaydedilmiştir.⁵⁷³ Oğlu Arslan, vakfiyenin şahitlerinden biridir.⁵⁷⁴ Ancak, Aydoğmuş’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Fakat, 655/1257 yılında, Amasya’da oluşturulan vakfiyeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Amasya’da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

32. Aygelmiş (ایکلمش):

Ay kelimesi, Türkçede “dünyanın uydusu olan gök cismi: Ay, Kamer”⁵⁷⁵ manasına gelmektedir. Gel-/Kel- fiili, Türkçede “gelmek”⁵⁷⁶ manasına gelmektedir. Aygelmiş isminin manası ise, “ay doğmuş, ay dünyaya gelmiş, ay ortaya çıkmış” şeklinde izah edilebilir.⁵⁷⁷ Yapısal olarak Aygelmiş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “ay” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “gel-/kel-” fiili ve fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.⁵⁷⁸

Aygelmiş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara Türk ebeveynler tarafından “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Ayaba, Aybulmuş, Ayaz, Doğdu, Doğmuş, Aydoğdu vb.) verilmesi,

⁵⁷³ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

⁵⁷⁴ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

⁵⁷⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 555; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14.

⁵⁷⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 700; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 130; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 809; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 135; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 498; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 136; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1455-1456; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 57; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 715; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 41.

⁵⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 555, 700; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 130; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766, 809; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117, 135; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444, 498; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 136; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1455-1456; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 11, 57; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 465, 715; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 217; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 41; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 41.

⁵⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 555, 700; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 117, 130; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 766, 809; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 117, 135; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 428, 444, 498; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 7, 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 17, 136; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1378, 1455-1456; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 11, 57; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 232; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 267, 465, 715; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 45, 217; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 41; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 41; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 145.

Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁵⁷⁹ Çünkü, eski Türk inancında, “Ay”, “Yıldız” gibi gök cisimler kutsal olarak kabul edilmiş ve bu inanç Türkler tarafından oluşturulan destanlara da yansıtılmıştır.⁵⁸⁰ Bu bağlamda, Aygelmiş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁵⁸¹

Aygelmiş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Sârumüddevle Aygelmiş: Bu şahsa ait isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.⁵⁸² Bu isim, kronikte “صارمدولة ايكلمش (Sârumüddevle Aygelmiş)” şeklinde yazılmıştır.⁵⁸³ Sârumüddevle Aygelmiş, Necmeddin Alpi (1154-1176)’nin Hâcibi olarak görev yapmıştır.⁵⁸⁴ Alpi tarafından, Vali Yinal’ın yerine Meyyâfarikin’e vali olarak atanmıştır.⁵⁸⁵ 12. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Meyyâfarikin’de yaşayan Aygelmiş’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

33. Balaban (بلبان):

Balaban kelimesi, Türkçede “yırtıcı bir kuş, kuş yavrusu, bir cins av kuşu, doğan kuşunun bir türü; şahin, atmaca, doğan, çakır”⁵⁸⁶ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Balaban isminin izahı ise, şu şekildedir: “Bala (genç kuş, kuş yavrusu)” kelimesi ile “-man” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁵⁸⁷ Balaban kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁵⁸⁸

⁵⁷⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C.I, s. 14.

⁵⁸⁰ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 202, 212-213.

⁵⁸¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁵⁸² Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 117; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 112).

⁵⁸³ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 117.

⁵⁸⁴ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 112.

⁵⁸⁵ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 112.

⁵⁸⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 572; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 432; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 23; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 48; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 121; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 114-115 Balaban kelimesinin Farsça kökenli olduğu konusunda farklı görüşlerde vardır (bkz. Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 14).

⁵⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 572, 573; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 432; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-Idrak li-lisân al-Atrâk*, s. 14; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 23; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 176; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 48; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 332; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 121; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 114-115.

⁵⁸⁸ Balaban isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Kazakça: ~Balapan, balaban, Nogay Türkçesi, Gagavuz Türkçesi, Uygurca ve Kumuk Türkçesi: Balaban, Başkurt Türkçesi ve Kırgızca: Balapan, Kabakalpak Türkçesi: Palapan (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58).

Balaban isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁵⁸⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Balaban ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Koruyucu Adlar" ile "Totemistik Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.⁵⁹⁰

Balaban ismi, Selçuklu Anadolu'sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Seyfeddin/İzzeddin Balaban: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde geçmektedir.⁵⁹¹ Bu isim, kronikte "ملك بلبان" (Melik Balaban)" şeklinde yazılmıştır.⁵⁹² Ahlatşâhı II. Sökmen'in memlûklerinden biri olan Balaban, 1207-1208 yılları arasında Ahlatşâhlar Beyliği'nin hükümdarlığını yapmıştır.⁵⁹³ Ahlatşâhlar'ın son beyi olan Balaban, 1208 yılında Erzurum'da hüküm süren Mugîsüddin Tuğrulşâh tarafından öldürülmüştür.⁵⁹⁴
2. İzzeddin Hâs Balaban: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.⁵⁹⁵ Bu isim, kronikte "خاص بلبان" (Hâs Balaban)" şeklinde yazılmıştır.⁵⁹⁶ Belli bir süre Sâhib Atabeg Fahreddin'in hâdimliğini yapan Balaban, daha sonra II. Mes'ud döneminin Selçuklu emîrlerinden biri olmuştur.⁵⁹⁷ 690/1291-2 yılında, Karamanlı Türkmenler ile yapılan mücadeleler neticesinde öldürülmüştür.⁵⁹⁸

34. Balak (بلاق):

Balak kelimesi, Türkçede "balık; manda yavrusu, ayı yavrusu, tavşan yavrusu, güvercin yavrusu; don parçası, pantolon parçası"⁵⁹⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal

⁵⁸⁹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁵⁹⁰ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁵⁹¹ Bu isim, İbn Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 48; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 76).

⁵⁹² İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 48.

⁵⁹³ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 702; Faruk Sümer, "Ahlatşahlar", *DİA*, Ankara 2013, s. 27-28; Faruk Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, Ankara 1990, s. 82; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 121.

⁵⁹⁴ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 702; F. Sümer, "Ahlatşahlar", s. 28; F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 83; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 121.

⁵⁹⁵ Bu isim, kronikte yalnızca üç kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 110, 113, 114; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 54, 56).

⁵⁹⁶ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 110, 113, 114.

⁵⁹⁷ *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 54; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 703.

⁵⁹⁸ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 703.

⁵⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 572; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 23; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58-59; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 335-336; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C.

olarak Balak kelimesinin izahı ise, şu şekildedir: “Bala (yavru)” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-(u)k” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁶⁰⁰

Balak isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma âdeti, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁶⁰¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Balak ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁰²

Balak ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Balak: Bu şahsa ait bu isim, Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm’in *Zübdetü’l-Haleb min târihi Haleb* adlı eserinde geçmektedir.⁶⁰³ Bu isim, kronikte “بلق (Balak)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁰⁴ Kaynakta, “Balak b. İshak” şeklinde kaydedilmiştir.⁶⁰⁵ Balak, I. İlgazi’nin yakın adamlarından biridir ve ayrıca 514/1120 yılında, Haçlılar ile Antakya önlerinde savaşmıştır.⁶⁰⁶ İlgazi tarafından, Haleb’in güney batısındaki el-Eşârib Kalesi’nin komutanlığına atanmıştır.⁶⁰⁷ 12. yüzyılın ilk yarısında, Mardin’de yaşayan Balak’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Balak: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.⁶⁰⁸ Bu isim, kronikte “بلق (Balak)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁰⁹ Kaynakta, “Balak b. Arslan b. Abdü’l-Cabbâr b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.⁶¹⁰ Balak’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşadığı tahmin edilmektedir.

I, s. 269; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 115; Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 114

⁶⁰⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 572; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 23; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58-59; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 335-336; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 269; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 115; Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 114; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 57.

⁶⁰¹ L. Rásonyi “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁶⁰² L. Rásonyi “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁶⁰³ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 114).

⁶⁰⁴ Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 114.

⁶⁰⁵ Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 114.

⁶⁰⁶ Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 114; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 709.

⁶⁰⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 709.

⁶⁰⁸ Bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 107; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 102).

⁶⁰⁹ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 107.

⁶¹⁰ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 107.

35. Barankuş (برنقش):

Baran kelimesi, Türkçede “devamlı olarak evine giden; sebze ve bağ çubuğu dikmek için açılan çukur; üzüm, yemiş ağaçlar dizisi; karanlık, koyu, esmer, kahverengi”⁶¹¹ manalarına gelmektedir. Kuş/Quş kelimesi, Türkçede “vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki kanatlı ve omurgalı uçucu hayvanların genel adı: kuş”⁶¹² manasına gelmektedir. Barankuş isminin manası ise, “siyah renkli kuş, koyu renkli kuş” şeklinde izah edilebilir.⁶¹³ Yapısal olarak Barankuş isminin izahı, şu şekildedir: “Baran” kelimesi ile Türkçede hem tek başına hem de birleşik adlarla çok kullanılan “kuş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁶¹⁴

Barankuş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takılması geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁶¹⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Barankuş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tasadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶¹⁶

Barankuş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı şekilde kullanılmıştır:

1. El-Hâcib Barankuş: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.⁶¹⁷ Bu isim, kronikte “الحاجب برنقش (el-Hâcib Bayram)”

⁶¹¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 574; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 278; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 39; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 62; ; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 51. Baran kelimesinin, Türkçe mi, Farsça mı, Ermenice mi yoksa Moğolca mı olduğu konusunda farklı görüşler vardır (bkz. H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 39; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 278).. Bu çalışmada, Türkçe kabul esas alınmıştır.

⁶¹² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 765; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 670.

⁶¹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 574, 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 765; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 62, 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 670; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 278; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 39; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 51.

⁶¹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 574, 750; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 151; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 765; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 62, 449; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 670; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 278; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 39; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 51.

⁶¹⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁶¹⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁶¹⁷ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (İbnu’l-Azrak Al-Fânki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97).

şeklinde yazılmıştır.⁶¹⁸ El-Hâcib Barankuş, Hüsâmeddin Timur-Taş (1122-1152) zamanında, Meyyafarîkin’de valilik yapmış olan bir Artuklu emîridir.⁶¹⁹ Barankuş’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

36. Bay Timur (بایتمور):

Bay kelimesi, Türkçede “zengin, varlıklı, güçlü, kuvvetli kimse, soylu, asil”⁶²⁰ manalarına gelmektedir. Timur/Temur/Demur/Demir kelimesi, Türkçede “sert, katı ve dayanıklı bir elementin adı: demir”⁶²¹ manasına gelmektedir. Bay Timur isminin manası ise, “değerli demir, güçlü demir, asil demir” şeklinde izah edilebilir.⁶²² Yapısal olarak Bay Timur isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren “bay” kelimesi ile “timur” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁶²³

⁶¹⁸ İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102.

⁶¹⁹ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97.

⁶²⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105. “Bay” kelimesi, hem Türkçede hem de Moğolcada vardır. Ancak, Bay kelimesinin Moğolcadaki anlamları farklıdır. Bay kelimesinin Moğol dilindeki anlamları şunlardır: Hedef, hedef tahtası; demiryolu menzili; işaret direği; sınır işaretleri için kullanılan çalı; bir yarışmada ödül (bkz. Ferdinand D. Lessing, *Moğolca - Türkçe Sözlük*, çev. Günay Karaağaç, Ankara 2017, s. 111). Bu kelimenin Türkçe mi yoksa Moğolca mı olduğu konusunda kesin malumat tespit edilemedi. Ancak, bu çalışmada “bay” kelimesi Türkçe olarak kabul edilmiş ve bu kelimeyle oluşan basit, türemiş veya birleşik isimlerin anlamları bu esasa göre izah edilmiştir.

⁶²¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 733.

⁶²² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 579, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16, 101; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25, 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119, 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435, 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 16, 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56, 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70, 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 295, 508; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 103-104; C. II, s. 733.

⁶²³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 579, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16, 101; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25, 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119, 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435, 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 16, 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56,

Bay Timur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir⁶²⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bay Timur isminin de “asil demir” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Bay Timur ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶²⁵

Bay Timur ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Bay Timur: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁶²⁶ Bu isim, kronikte “بايمور (Bay Timur)” şeklinde yazılmıştır.⁶²⁷ Bay Timur, 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu’da görev yapan Moğol komutanlarından biridir.⁶²⁸ Bay Timur’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

37. Bayan (بايان):

Bay kelimesi, Türkçede “zengin, varlıklı, güçlü, kuvvetli kimse, soylu, asil”⁶²⁹ manalarına gelmektedir. Bayan kelimesi ise, Türkçede “zengin, kudretli; eski Türklerde tanrıya verilen sıfatlardan biri” manalarına gelmektedir.⁶³⁰ Yapısal olarak Bayan

139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70, 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295, 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 103-104; C. II, s. 733.

⁶²⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁶²⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

⁶²⁶ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 230; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 185).

⁶²⁷ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 230.

⁶²⁸ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 185; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 636.

⁶²⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105.

⁶³⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum*:

isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren “bay” kelimesi ile “-an (isimden yeni isim türeten ek)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁶³¹

Bayan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik vb.” manalarına gelmektedir.⁶³² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, Bayan isminin dinî literatürde kullanılan bir sıfat olması, farklı ad verme geleneği ile de ilişkili olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, Bayan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶³³

Bayan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Bayan: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde geçmektedir.⁶³⁴ Bu isim, kronikte de “بايان (Bayan)” şeklinde yazılmıştır.⁶³⁵ Bayan, 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Anadolu’da görev yapan bir Moğol komutanıdır (emîr-i hazare).⁶³⁶ Bayan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

38. Baycar (بيجار):

Bay kelimesi, Türkçede “zengin, varlıklı, güçlü, kuvvetli kimse, soylu, asil”⁶³⁷ manalarına gelmektedir. Baycar kelimesi ise, Türkçede “Zengincik” manasına

Turcic Personal Names, C. I, s. 105. Bu kelime, hem Türkçede hem de Moğolcada vardır. Bayan kelimesinin Moğolca anlamları şunlardır: Zenginlik, baylık, reffah, bolluk (bkz. T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 58; F. D. Lessing, *Moğolca - Türkçe Sözlük*, s. 116).

⁶³¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 56.

⁶³² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁶³³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL, XLVII.

⁶³⁴ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 628; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 581).

⁶³⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 628.

⁶³⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 581.

⁶³⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s.

gelmektedir.⁶³⁸ Yapısal olarak Baycar isminin izahı şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren “bay” kelimesi ile “-car” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁶³⁹

Baycar isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, zengin vb.” manalarına gelmektedir.⁶⁴⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Baycar ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁴¹

Baycar ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Hüsâmeddin Baycar: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde geçmektedir.⁶⁴² Bu isim, kroniklerde “حُسام الدين بيجار (Hüsâmeddin Baycar)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁴³ Aslen Kürt ve Bayburtlu olan Baycar, Hârizimşâh Celâleddin’in askeri iken, onu yenilmesi üzerine Selçuklu hizmetine girmiştir.⁶⁴⁴ 1276 yılında, Moğollarla işbirliği yapan Erzincan metropoliti ve papazlarını öldürmüş ve ardından Memlûkler’e sığınmıştır.⁶⁴⁵ Hüsâmeddin Baycar’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

16; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105.

⁶³⁸ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58

⁶³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 58, 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105.

⁶⁴⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁶⁴¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII.

⁶⁴² Bu isim, İbn Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde iki kez, İbn Bîbî’in *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde üç kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 585, 613; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 549, 569; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 217, 280, 281; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 209).

İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 585, 613; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 217, 280, 281.

⁶⁴⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 498.

⁶⁴⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 690.

39. Baycu (بايجو):

Bay kelimesi, Türkçede “zengin, varlıklı, güçlü, kuvvetli kimse, soylu, asil”⁶⁴⁶ manalarına gelmektedir. Baycu kelimesinin manası ise, “zenginlik, zengin, zengin kimse” şeklinde izah edilebilir.⁶⁴⁷ Yapısal olarak Baycu isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren “bay” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-cu (ce, ca, cı, ci, cu, cü)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁶⁴⁸

Baycu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, zengin vb.” manalarına gelmektedir.⁶⁴⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Baycu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁵⁰

Baycu ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

⁶⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105.

⁶⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384. Tuncer Gülensoy ve Paki Küçük, “Baycu” kelimesinin Moğolca “bayaçi- (zengin olmak)” fiilinden geldiğini belirtir (T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 60). Fakat, araştırmalar neticesinde Baycu kelimesinin anlamı ve kökeni konusunda net bir malumat tespit edilemedi. Ancak, bu çalışma kapsamında “Bay” ile ilgili tespit edilen hemen hemen bütün isimlerin “باي” şeklinde yazılması, Baycu isminin Türkçe “bay (zengin, varlıklı)” kelimesinden türetilmiş olabileceği görüşünü desteklemektedir. Onun için bu çalışmada, Türkçe “bay (zengin, varlıklı)” kelimesinden türetildiği kabul edilmiş ve bu kabule göre “baycu” kelimesi izah edilmiştir.

⁶⁴⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 74, 435; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI, 105; Y. Kartallıoğlu - H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 44.

⁶⁴⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁶⁵⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII.

1. Baycu Noyan: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, Niğdeli Kadı Ahmed'in *el-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik* adlı eserinde, Anonim *Selçuknâme* adlı eserde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l Ahbâr* adlı eserinde, Baybars el-Mansûrî'nin *et-Tuhfetü'l-mulûkiyye fi'd-devleti't-Turkiyye* adlı eserinde geçmektedir.⁶⁵¹ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*'de “باجو / باجو نوین (Baycu/Bacu Noyan)” şeklinde iki farklı şekilde yazılırken; diğer tüm kroniklerde “باجو (Baycu Noyan)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁵² Baycu Noyan, Moğolların Bisiüt kabilesine mensup bir kişidir.⁶⁵³ Köseadağ Savaşında (1243), Selçuklu ordusunu yenmiş, Anadolu'yu ele geçirmiş ve Türkiye Selçuklu Devleti'ni İlhanlı Devletine tâbi kılmıştır.⁶⁵⁴ 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde, Anadolu'da görev yapmış ve 1265 yılında ölmüştür.⁶⁵⁵

2. Baycu Noyan: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eserde geçmektedir.⁶⁵⁶ Bu isim, kronikte “باجو نوین (Baycu Noyan)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁵⁷ II. İzzeddin Keykâvus'a karşı gönderilen Moğol ordusunun komutanıdır.⁶⁵⁸ Baycu Noyan'ın yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Anadolu'da görev yapmış olduğu anlaşılmaktadır.

⁶⁵¹ Bu isim, İbn Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eserinde on iki kez, İbn Bîbî'in *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde yirmi beş kez, Niğdeli Kadı Ahmed'in *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik* adlı eserinde bir kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde beş kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l Ahbâr* adlı eserinde on bir kez, Baybars el-Mansûrî'nin *et-Tuhfetü'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye* adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 456, 515, 520, 522, 524, 525, 528-529, 531, 532, 534, 539, 599; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 441, 491, 496, 497, 499, 502, 503, 505-507, 511, 558, 560; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 205, 234, 235-237, 241-244, 247, 272-274, 283-285, 288-290, 293, 321; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 156, 173, 174, 180, 202, 203, 210-212, 214-216, 218, 219; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 365; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 443; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 91-94, 97, 98; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 43-46, 106, 110; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 37, 39, 41-46, 48, 49, 113, 205; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 29, 31, 33-36, 38, 39, 87, 164; Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlara Armağan - (1152-1312)*, s. 29).

⁶⁵² İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 456, 515, 520, 522, 524, 525, 528-529, 531, 532, 534, 539, 599; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 205, 234, 235-237, 241-244, 247, 272-274, 283-285, 288-290, 293, 321; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 365; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 91-94, 97, 98; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 37, 39, 41-46, 48, 49, 113, 205.

⁶⁵³ T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 59.

⁶⁵⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 451; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 98, 99.

⁶⁵⁵ T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 59.

⁶⁵⁶ Bu isim, İbn Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eserinde yedi kez zikredilmiştir.(bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 601, 616-619, 624-626; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 571-574, 577-79).

⁶⁵⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fi'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 601, 616-619, 624-626.

⁶⁵⁸ T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 60.

40. Baynal (باينال):

Bay kelimesi, Türkçede “zengin, varlıklı, güçlü, kuvvetli kimse, soylu, asil”⁶⁵⁹ manalarına gelmektedir. Baynal kelimesi ise, Türkçede “nazlı, şımarık, tembel, işsiz güçsüz” manalarına gelmektedir.⁶⁶⁰ Bu kelimenin yapısal olarak izahı tam olarak tespit edilemedi. Ancak, Baynal kelimesi incelendiği zaman “bay” kökünden türetilen bir isim olduğu görülmektedir.

Baynal isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, zengin vb.” manalarına gelmektedir.⁶⁶¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Baynal ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁶²

Baynal ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Baynal: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde geçmektedir.⁶⁶³ Bu isim, kronikte “باينال (Baynal)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁶⁴ Anadolu’da görev yapan ve Baycu Noyan’ın komutanlarından biri olan Baynal, İlhanlı Devleti adına 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Anadolu’da hakimlik (yargıcı) görevinde bulunmuştur.⁶⁶⁵ Muînüddin Pervâne ile dostane ilişkiler kuran Baynal, 1260-1 yılında Müslüman olmuştur.⁶⁶⁶ Baynal’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

41. Bayram (بيرم):

Bayram/Beyrem/Badram/Badrem/Bedrem kelimesi, Türkçede “dinî ve millî bakımdan önemli olan ve kutlanan günler: bayram, şölen, festival; halk arasında sevinç

⁶⁵⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 579; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 773; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 435; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 16; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 25; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 119; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1390; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 56; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 70; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 295; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 384; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 105.

⁶⁶⁰ T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 62.

⁶⁶¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁶⁶² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII.

⁶⁶³ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 646; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 596).

⁶⁶⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 646.

⁶⁶⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 545.

⁶⁶⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 545; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 62.

ve gülüşme⁶⁶⁷ manalarına gelmektedir. Bayram kelimesinin yapısal izahı tespit edilemedi. Bayram kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁶⁶⁸

Bayram isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Önemli olay veya şölenlerde doğan çocuklar, Türk ad verme geleneğinde Tanrı tarafından verilmiş bir hediye olarak telakki edilir ve isim takılırken o günün anlamını hatırlatacak veya o günün ailede uyandırdığı tesiri hatırlatacak isimler tercih edilir. Bu anlayıştan dolayı isim verilirken, “Hediye, Armağan, Bayram” gibi lütuf anlamına gelen isimlerin tercih edilmesi oldukça yaygın bir gelenektir.⁶⁶⁹ Bu bağlamda, Bayram ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Tesadüfî Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁷⁰

Bayram ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şeklinde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. El-Hâcib Bayram: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.⁶⁷¹ Bu isim, kronikte “الحاجب بريم (El-Hâcib Bayram)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁷² Bayram, Hüsâmeddin Timur-Taş (1122-1152) zamanında, Meyyafarikin’de valilik yapmıştır.⁶⁷³ 12. yüzyılın ortalarında Anadolu’da yaşayan Bayram’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Mübârizeddin Bayram: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde geçmektedir.⁶⁷⁴ Bu isim, kroniklerde “مبارز الدين بريم (Mübârizeddin Bayram)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁷⁵ Bayram, Sultan Rükneddin Kılıç Arslan’ın emîrlerinden

⁶⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 211, 579; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan26; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 16; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 297; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 308; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 45; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 72; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 62; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 109-110.

⁶⁶⁸ Bayram kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Bayram, Tatar Kazan Türkçesi Ve Karayım Türkçesi: Beyrem, Özbekçe ve Kazan Tatar Türkçesi: Bâyrâm, Kırgızca: Mayram, Kazakça: Meyram; Şor Türkçesi, Kuğu Türkçesi, Koybal Türkçesi, Karaçay-Balkar Türkçesi Ve Sagay Türkçesi: Payram, Çuvaşça: Payran (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 72).

⁶⁶⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁶⁷⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁶⁷¹ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (İbnu’l-Azrak Al-Fârikî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97).

⁶⁷² İbnu’l-Azrak Al-Fârikî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102.

⁶⁷³ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 705.

⁶⁷⁴ Bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde iki kez zikredilirken; *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 550; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 518, 549; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 251).

⁶⁷⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 550; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 251.

birisidir.⁶⁷⁶ 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Anadolu’da yaşayan Mübârizeddin Bayram’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. Bayram: Bu şahsa ait bu isim, Afyon’un bir ilçesi olan Bolvadin’deki bir çeşme kitâbesinde geçmektedir.⁶⁷⁷ Kitâbede, “Bayram b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.⁶⁷⁸

Sahib Ata Fahreddin’in kölelerinden biri olan Bayram, aynı zamanda bu çeşmenin banisidir.⁶⁷⁹ Bayram’ın kendisi hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamakla birlikte, çeşme kitâbesinin 677/1278 tarihli olması, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Afyon’da yaşadığını göstermektedir.⁶⁸⁰

42. Beg Arslan (بك آرسلان):

Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁶⁸¹ manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”⁶⁸² manalarına gelmektedir. Beg Arslan/Begarslan isminin manası ise, “erkek Arslan, güçlü Arslan, soylu Arslan” şeklinde izah edilebilir.⁶⁸³ Yapısal olarak Beg Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede, içerdiği anlam bakımından bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatı ile Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği

⁶⁷⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü ’lî-Alâ ’iyye fî ’l-umûri ’l-Alâiyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 549.

⁶⁷⁷ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 52).

⁶⁷⁸ Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 52.

⁶⁷⁹ Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 52.

⁶⁸⁰ Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 52.

⁶⁸¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁶⁸² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

⁶⁸³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 557, 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1391; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30, 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 322-323; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 73, 76.

anlam itibariyle bir yırtıcı hayvan sınıfına giren “Arslan” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁶⁸⁴

Beg Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁶⁸⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Beg Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁸⁶

Beg Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı şekilde kullanılmıştır.

1. Beg Arslan: Bu şahsa ait bu isim, 657/1258 yılında, Aksaray’da düzenlenen ve Aksaray şehrinin sınırları içerisinde bulunan Gelveri (Güzelyurt köyü) köyünün satın alınması ile ilgili bir satış hüccetinde (şirânâme) geçmektedir.⁶⁸⁷ Bu isim, hüccette “بک آرسلان (Beg Arslan)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁸⁸ Beg Arslan ismi, hüccette “Beg Arslan b. Reşid b. Ahsen” şeklinde kaydedilmiştir.⁶⁸⁹ Beg Arslan, satış hüccetinin şahitlerinden biridir.⁶⁹⁰ Beg Arslan’ın yaşamı veya ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 657/1258 yılında, Aksaray’da oluşturulan bir köy satış hüccetinde şahit olarak zikredilmesi, Beg Arslan’ın 13. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde Aksaray’da yaşadığını ortaya koymaktadır.

43. Bektaş (بكتاش):

Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁶⁹¹ manalarına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki

⁶⁸⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaath, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1391; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş, -İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 322-323; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 73, 76.

⁶⁸⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁶⁸⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁶⁸⁷ Bu isim, hüccete bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 368, 374).

⁶⁸⁸ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 368, 374.

⁶⁸⁹ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 368, 374.

⁶⁹⁰ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 368, 374.

⁶⁹¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaath, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat*,

maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş, kaya”⁶⁹² manalarına gelmektedir. Bektaş isminin manası ise, “güçlü taş, sert taş, sağlam taş, soylu taş; bir beyin yardımcısı” şeklinde izah edilebilir.⁶⁹³ Yapısal olarak Bektaş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam bakımından bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatı ile yine Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “taş” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁶⁹⁴

Bektaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Bazı büyük şahısların veya savaşçıların (yani herkesçe tanınan insanların) rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirilerek) verme âdeti, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenektir.⁶⁹⁵ Ayrıca, verilen bu unvan veya rütbenin anlamını daha da kuvvetlendirmek için, doğumdan sonra görülen bir takım nesnelerin (doğada bulunan elementlerin isimleri, silah aletlerin isimleri, ilk hayvan veya bitki isimleri vb.) isimlerinden de faydalanılması, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdet olduğu bilinmektedir.⁶⁹⁶ Bu bağlamda, Bektaş ismi,

Nisâb-ı Türkî, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁶⁹² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati't Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 705.

⁶⁹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati't Türk*, s. 580, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 66, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 712; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 137; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 705.

⁶⁹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati't Türk*, s. 580, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 66, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 712; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 137; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 705.

⁶⁹⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75-75 L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

⁶⁹⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁶⁹⁷

Bektaş ismi, Selçuklu Anadolu'sunda iki kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Bekdaş: Bu şahsa ait bu isim, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.⁶⁹⁸ Bu isim, kronikte “بكداش (Bekdaş)” şeklinde yazılmıştır.⁶⁹⁹ Bekdaş, Artuk Bey'in oğullarından biridir.⁷⁰⁰ Hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamayan Bekdaş'ın 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu'da yaşadığı tahmin edilmektedir.

2. Hacı Bektaş-ı Velî: Bu şahsa ait bu isim, Hacı Bektaş Türbesi'nin kitâbesinde (980/1572-3) ve Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â'rîfî'nin *Menâkıbü'l-Ârifîn* adlı eserlerinde geçmektedir.⁷⁰¹ Bu isim, kitâbede “الحاج بكتاش الخراساني (el-Hacı Bektaş el-Horâsânî)” şeklinde ve edebî eserde “حاجى بكتاش (Hacı Bektaş)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁰² Hacı Bektaş-ı Velî, “Horasan Erenleri” olarak bilinen Kalenderiyye akımına mensup sûfilerden biridir.⁷⁰³ 13. yüzyılda, Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş, Nevşehir ve yöresinde bir takım dinî faaliyetler de bulunmuş bir Türkmen şeyhidir.⁷⁰⁴ Hacı Bektaş'ın ölüm tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 691/1292 tarihli bir vakfiye kaydında kendisinden “merhum” diye bahsedilmesi, bu tarihten önce öldüğü sonucuna varılmaktadır.⁷⁰⁵

44. Bektimur (بكتمر):

Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁷⁰⁶ manalarına gelmektedir. Timur/Temur/Demur/Demir kelimesi, Türkçede “sert, katı ve dayanıklı bir elementin adı: demir”⁷⁰⁷ manasına gelmektedir.

⁶⁹⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

⁶⁹⁸ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 103; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99).

⁶⁹⁹ İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 103.

⁷⁰⁰ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 99; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 705.

⁷⁰¹ Bu isim, kitâbede bir kez ve edebî eserde üç kez zikredilmiştir (bkz. C. H. Tarım, *Tarihte Kırşehir-Gölşehir ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler*, s. 113-116; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifîn*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 370, 371, 450; Ahmet Eflakî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al-Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 381, 383, 498).

⁷⁰² C. H. Tarım, *Tarihte Kırşehir-Gölşehir ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler*, s. 113-116; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifîn*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 370, 371, 450.

⁷⁰³ Ahmet Yaşar Ocak, “Hacı Bektaş-ı Velî”, *DİA*, C. 14, Ankara 1996, s. 455; M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul 2017, s. 104-110.

⁷⁰⁴ A. Y. Ocak, “Hacı Bektaş-ı Velî”, s. 456-457; M. F. Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, s. 104-110.

⁷⁰⁵ A. Y. Ocak, “Hacı Bektaş-ı Velî”, s. 457.

⁷⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁷⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî't Türk*, s. 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı - H. Vural - R.

Bektimur isminin manası ise, “değerli taş, güçlü demir, sağlam demir, soylu demir” şeklinde izah edilebilir.⁷⁰⁸ Yapısal olarak Bektimur isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatı ile yine Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle kullanılan “timur” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁷⁰⁹

Bektimur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Bazı büyük şahısların veya savaşçıların (yani herkesçe tanınan insanların) rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirilerek) verme geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁷¹⁰ Ayrıca, verilen bu unvan veya rütbenin anlamını daha da kuvvetlendirmek için, doğumdan sonra görülen bir takım nesnelerin (doğada bulunan elementlerin isimleri, silah aletlerin isimleri, ilk hayvan veya bitki isimleri vb.) isimlerinden de faydalanılması, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdet olduğu bilinmektedir.⁷¹¹ Bu bağlamda, Bektimur ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁷¹²

Bektimur ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şeklinde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 733.

⁷⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 580, 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 101; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 508; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 138; C. II, s. 733.

⁷⁰⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 580, 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 101; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 508; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 138; C. II, s. 733.

⁷¹⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

⁷¹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

⁷¹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

1. Seyfeddin Bektimur: Bu şahsa ait bu isim, İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserde ve İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fi't-tarih* adlı eserinde geçmektedir.⁷¹³ Bu isim, İbn Kesîr'de “سيف الدين بكتمر” (Seyfeddin Bektimur) şeklinde, İbnü'l-Esir'de “بكتمر” (Bektimur) şeklinde yazılmıştır.⁷¹⁴ Ahlatşahlar Beyi II. Sökmen'in memlûklerinden biri olan Bektimur, II. Sökmen'in ölmesi ve yerine geçecek bir oğlunun olmaması üzerine 581/1185-6 yılında beyliğin başına geçmiştir.⁷¹⁵ Seyfeddin Bektimur, 581-589/1185-6–1193-4 yılları arasında beyliğin yönetimini üstlenmiştir.⁷¹⁶ 1193 yılında, hem komutanı hem de damadı olan Aksunkur Hezâr Dinârî tarafından öldürülmüştür.⁷¹⁷
2. Kerimüddîn Bektimur: Bu şahsa ait bu isim, Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr'ın *Mevlânâ ve Etrafındakiler* adlı eserinde geçmektedir.⁷¹⁸ Kerimüddîn Bektimur, Mevlânâ'nın halifelerinden ve aynı zamanda arkadaşlarından biridir.⁷¹⁹ Hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamayan Bektimur'un 13. yüzyılın ortalarında Konya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

45. Belek (بلک):

Belek kelimesi, Türkçede “akrabaların getirdiği veya bir yerden bir yere gönderilen hediye, armağan”⁷²⁰ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Belek isminin izahı ise, şu şekildedir: “Bel/bele” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-(u)k” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁷²¹

Belek isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Belek isminin anlamı incelendiği zaman, bu isimle ilişkili iki ad verme geleneği vardır. Bunlar sırayla şu şekildedir:

⁷¹³ Bu isim, İbn Kesîr'de iki kez, İbnü'l-Esir'de bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 660; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 13, s. 76, 136; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 94; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 328; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Ahmet Ağırakça-Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C. 12, s. 209).

⁷¹⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 660; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 94; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 328.

⁷¹⁵ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 705; F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 77.

⁷¹⁶ F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 77.

⁷¹⁷ İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Ahmet Ağırakça-Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C.12 s. 209; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 706; F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 80; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 34.

⁷¹⁸ Bu isim, eserde bir kez zikredilmiştir (bkz. Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr, *Mevlânâ ve Etrafındakiler*, Risâle, s. 150).

⁷¹⁹ Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr, *Mevlânâ ve Etrafındakiler*, s. 150.

⁷²⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 75; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 328; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 309; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 142; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 706.

⁷²¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 765; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 76; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 75; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 328; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 309; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 142; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 706; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 57.

1. Gelenek: Önemli olay veya şöenlerde doğan çocuklar, Türk ad verme geleneğinde Tanrı tarafından verilmiş bir hediye olarak telakki edilir ve isim takılırken o günün anlamını veya o günün ailede uyandırdığı tesiri hatırlatacak isimler tercih edilir. Bu anlayıştan dolayı isim verilirken, “Hediye, Armağan” gibi lütuf anlamına gelen birtakım isimlerin tercih edilmesi Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁷²²

2. Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, zengin, hediye vb.” manalarına gelmektedir.⁷²³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Belek ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ve “Tesadüfi Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁷²⁴

Belek ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından aynı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Belek: Bu şahsa ait bu isim, Şam Müzesi’nde bulunan ve kendisine ait olan bir kâbir kitâbesinde, Harput Ulu Cami’nin kitâbesinde, İbnü’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbnü’l-Adîm’in *Bugyetü’t-taleb fi tarihi Haleb* adlı eserinde, İbnü’l-Esir’in *et-Târihu’l-bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eseri ile *el-Kâmil fi’t-tarih* adlı eserinde, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-ebâr* adlı eserinde, *Azîmî Tarihi* adlı eserde, *Ebû’l-Farac Tarihi* adlı eserde ve Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainame* adlı eserinde geçmektedir.⁷²⁵ Bu isim, Harput Ulu Camii kitâbesinde “بلک غازی (Belek Gazi)” şeklinde, İbnü’l-Kalânîsî’nin eserinde “نورالدولة (Nûru’ddevle Belek)” şeklinde, mezar taşı

⁷²² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁷²³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁷²⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII, XLIII.

⁷²⁵ Bu isim, mezar Kitâbesinde bir kez, Harput Ulu Camii kitâbesinde bir kez, İbnü’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde dört kez, İbnü’l-Adîm’in *Bugyetü’t-Taleb fi Tarihi Haleb* adlı eserinde altı kez, İbnü’l-Esir’in *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eserinde bir kez ve *el-Kâmil fi’t-Târih* adlı eserinde ise, beş kez, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde altı kez, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-Ebâr* adlı eserinde dört kez, *Azîmî Tarihi* adlı eserde altı kez, *Ebû’l-Farac Tarihi* adlı eserde beş kez ve Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainamesi*’inde dokuz kez zikredilmiştir (bkz. Nureddin Arıçoğlu, “Harput Artuk Oğullarına Ait Kitabeler”, *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, C. VI, İstanbul 1939, s. 42; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 218-220; İbrahim Artuk, “Artukoğlu Emir Balak Ve Mezarı”, *Belleten*, C. XI, S. 41, Ankara 1947, s. 134; İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 6, 15, 21, 104; İbnü’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 33, 38, 43, 100; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 123, 127, 149, 169, 172, 173; Kemâlüddin İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 153, 154, 156, 157, 159, 162-165, 167; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 74; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, neşr. neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 436; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 70, 210, 221, 227; İbnü’l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi’t-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C.10, s. 299, 468, 483, 489; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 17, 202, 208-210, 285; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebâr)*, s. 238, 250, 251, 270; *Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 35, 36, 37, 52, 54, 58; Gegory Abû’l-Farac, *Ebû’l-Farac Tarihi*, C. II, s. 351, 356-358, 370; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrnt D. Andreasyan, s. 58-61, 72-75, 81, 82, 85).

kitâbesi ile diğer İslâmî kroniklerde “ملك بلك (Melik Belek)” şeklinde yazılmıştır.⁷²⁶ Kaynaklarda, “Belek b. Behram b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.⁷²⁷ Bâlû (Palu) ve Harput (Hartabit)’a 1112 yılında hakim olan Belek, Palu merkezli olmak üzere, Artuklu Beyliği’nin Harput kolunu kurmuştur.⁷²⁸ Amcası Sökmen ve İlgazi ile Haçlılar’a karşı çetin mücadeleye girişmiştir.⁷²⁹ 1123 yılında, Halep’i Süleyman’ın elinden alan Belek, ertesi yıl 518/1124 yılında, Menbic’i kuşattıysa da kaleden atılan bir okun kendisine isabet etmesiyle ölmüştür.⁷³⁰

2. Belek: Bu şahsa ait bu isim, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserde geçmektedir.⁷³¹ Bu isim, kronikte “ملك (Belek)” şeklinde yazılmıştır.⁷³² Kaynakta, “Belek b. Bektaş b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.⁷³³ Bektaş’ın üçüncü oğlu olan Belek, 567/1171-72 yılına kadar el-Mâlik Necmeddin’in hizmetine girmiş ve bu tarihten sonra, Meyyâfârikîn Kalesi’nin dış kısmında bulunan ve ayrıca Bâbu’l Hût’a yakın bir konumda olan Mescidü’l Yâkut’ta inzivaya çekilmiştir.⁷³⁴ Belek’in yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Bu şahsın 12. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Meyyâfârikîn’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

3. Belek Rindî: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁷³⁵ Bu isim, kronikte “ملك رندى (Belek Rindî)” şeklinde yazılmıştır.⁷³⁶ Sultan Alâeddin Keykûbâd (III) döneminde, Vezir Nizâmeddin tarafından Samsun darphanesini teftiş etmek bahanesiyle, Şerafeddin Abdurrahman adında birini öldürmek için gönderilen Selçuklu emîridir.⁷³⁷ Yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamayan bu şahsın 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

⁷²⁶ N. Ardıçoğlu, “Harput Artuk Oğullarına Ait Kitabeler”, s. 42; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 218-220; İ. Artuk, “Artukoğlu Emir Balak Ve Mezarı”, s. 134; İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 6, 15, 21, 104; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 123, 127, 149, 169, 172, 173; Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târîhi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 153, 154, 156, 157, 159, 162-165, 167; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fi’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 436; İbnü’l-Esir, *et-Târîhu’l-Bâhir fi’d-devleti’l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 74; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fi’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 70, 210, 221, 227; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târîhi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 17, 202, 208-210, 285.

⁷²⁷ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, by Ahmet Savran, s. 6, 15, 21, 104; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 33, 38, 43, 100.

⁷²⁸ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 100; C. Alptekin, “Artuklular”, s. 417.

⁷²⁹ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 100; C. Alptekin, “Artuklular”, s. 417.

⁷³⁰ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 100; C. Alptekin, “Artuklular”, s. 417; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 706-708.

⁷³¹ Bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, by Ahmet Savran, s. 108; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 104).

⁷³² İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, by Ahmet Savran, s. 108.

⁷³³ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, by Ahmet Savran, s. 108.

⁷³⁴ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 104; F. Sümer *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 708.

⁷³⁵ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 264; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 215).

⁷³⁶ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 264.

⁷³⁷ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 215; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 646.

46. Berkiyaruk/Berkyaruk (بركياروق):

Berk kelimesi, Türkçede “muhkem, sağlam, dayanıklı, katı, kuvvetli, sert, emin güçlü, muhafazalı, saklanmış”⁷³⁸ manalarına gelmektedir. Yaruk kelimesi, Türkçede “ışık, ışıklı, açık, aydınlık, parlaklık, nur, ay ışığı, rûşen; nur yüzlü”⁷³⁹ manalarına gelmektedir. Berkiyaruk isminin manası ise, “sağlam ışık, güçlü ışık, kuvvetli ışık” şeklinde izah edilebilir.⁷⁴⁰ Yapısal olarak, Berkiyaruk isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelere eklenerek yeni anlamlar kazanan “berk” sıfatı ile yine Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “yaruk” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁷⁴¹

Berkiyaruk isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb. ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir.⁷⁴² Bundan dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁷⁴³ Ad verme geleneğindeki bu anlayışa bakılarak, Berkiyaruk ismini alan bu şahsın açık bir ten rengine sahip olma ihtimalinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Türk ad verme geleneğinde “berk” niteleme sıfatı gibi sıfatlar ise, genellikle verilen ismin anlamını pekiştirmek veya daha da kuvvetlendirmek amacıyla yaygın

⁷³⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 583; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 251; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 120; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 438; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 28; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1392; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 70; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 79; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 147; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 361.

⁷³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 886; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 121; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1785; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 523; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 882; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 962-963; László Rásonyi - Imre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 335.

⁷⁴⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 583, 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 886; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 251; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 120; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 121; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 28, 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 438, 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1392, 1685; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 70, 523; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 79, 882; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 361, 962-963; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 157; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 335.

⁷⁴¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 583, 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 886; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 243, 251; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 120; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 121; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 28, 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 438, 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1392, 1685; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 70, 523; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 79, 882; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 361, 962-963; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 157; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 335.

⁷⁴² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

⁷⁴³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, Berkiyaruk ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁴⁴

Berkiyaruk ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Nâsrüddin Berkiyaruk: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde, Niğdeli Kadı Ahmed'in *el-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik* adlı eserinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l ahhâr* adlı eserde, *Habîbü's-siyer* adlı eserde geçmektedir.⁷⁴⁵ Bu isim, İbn-i Bîbî'in eserlerinde “ناصرالدين بركياروقشاه” (Nâsrüddin Berkiyarukşâh)” şeklinde yazılırken; Kadı Ahmed ve Aksarayî'de “بركياروق ناصرالدين (Nâsrüddin Berkiyaruk)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁴⁶ II. Kılıç Arslan'ın on bir oğlundan biridir.⁷⁴⁷ Berkiyaruk'a II. Kılıç Arslan tarafından Niksar yönetimi bırakılmıştır.⁷⁴⁸ Ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Berkiyaruk'un 12. yüzyılın son çeyreğinde Niksar'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

47. Beygelmiş/Bigelmiş (بيكلمش):

Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁷⁴⁹ manalarına gelmektedir. Gel-/Kel- fiili, Türkçede “gelmek”⁷⁵⁰

⁷⁴⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

⁷⁴⁵ Bu isim, İbn Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde iki kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde dört kez, Niğdeli Kadı Ahmed'in *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik* adlı eserinde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l Ahhâr* adlı eserde iki kez, *Habîbü's-Siyer* adlı eserde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 48; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 76; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11-14; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahhâr*, neşr. Osman Turan, s. 29, 31; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahhâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 23; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; A. Deniz, “Habîbü's-Siyer Adlı Eserin Selçuklular İle İlgili Kısımın Çeviri ve Değerlendirilmesi”, s. 250).

⁷⁴⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 48; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11-14; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahhâr*, neşr. Osman Turan, s. 29, 31; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360.

⁷⁴⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 694; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 242; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 55.

⁷⁴⁸ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 694; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 242; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 55.

⁷⁴⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁷⁵⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 700; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 130; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 809; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 135; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 498; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 136; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1455-1456; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 57; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 715; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe*

manasına gelmektedir. Beygelmiş isminin manası ise, “bey gelmiş, bey içeriye girmiş” şeklinde izah edilebilir.⁷⁵¹ Yapısal olarak Beygelmiş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe’de içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatı ile bir fiil sınıfına giren “gel-/kel-” fiili ve fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.⁷⁵²

Beygelmiş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum esnasında odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.⁷⁵³ Beygelmiş isminin anlamı incelendiği zaman, doğumdan sonra çadıra giren ilk kişinin “bey” olarak adlandırılmış olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Beygelmiş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁵⁴

Beygelmiş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Emîr Beygelmiş: Bu şahsa ait bu isim, Sinop’ta bulunan ve Seyit Bilal Türbesi olarak meşhur olan türbenin kitâbesinde geçmektedir.⁷⁵⁵ Bu isim, kitâbede “امير بيكلمش (Emîr Beygelmiş)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁵⁶ Kitâbede, “el-Emîr Beygelmiş b. Tayboğa” şeklinde kaydedilmiştir.⁷⁵⁷ 1248 yılında, el-Emîr Beygelmiş, Sinop’a saldıran Trabzon tekfurunun Çepni Türkleri tarafından mağlup edildiği haberini II. İzzeddin Keykâvus’a getiren Selçuklu emîridir.⁷⁵⁸ Beygelmiş’in yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 679/1289-90 yılında, babası Tayboğa adına

Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, s. 217; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 41, 72.

⁷⁵¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580, 700; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 130; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 809; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 135; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 498; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 136; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1455-1456; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 57; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 715; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 136; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 72.

⁷⁵² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580, 700; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 130; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 809; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 135; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 498; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 136; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1455-1456; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 57; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 715; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 136; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 72; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 145.

⁷⁵³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

⁷⁵⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁷⁵⁵ Bu isim, kitâbede yalnızca iki kez zikredilmiştir (M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259).

⁷⁵⁶ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259.

⁷⁵⁷ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145.

⁷⁵⁸ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 708.

Sinop'taki türbeyi yaptırmış olması, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Sinop'ta yaşadığını göstermektedir.

48. Bugatay (بوغاتای):

Buga/Buka/Bugha/Boğa/Boğa kelimesi, Türkçede “ineğin erkeği, tohumluk erkek hayvan: boğa”⁷⁵⁹ manasına gelmektedir. Tay kelimesi, Türkçede “tay, at yavrusu, üç yaşına kadar olan at yavrusu; büyük, ulu, dağ; bir unvan niteleyicisi”⁷⁶⁰ manalarına gelmektedir. Bugatay/Bukatay/Boğatay isminin manası ise, “boğa-tay, güçlü boğa, ulu boğa” şeklinde izah edilebilir.⁷⁶¹ Yapısal olarak Bugatay isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe, “buga/buka/boğa” kelimesi ile “tay” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁷⁶²

Bugatay isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların

⁷⁵⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 599; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172.

⁷⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 100; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 718; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 438; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299. Bu kelime, Moğolcada “yardımıyla, ile birlikte; sahip olma, birlik, ilişki, sınırlandırma bildirme” manalarına gelmektedir (bkz. T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 438).

⁷⁶¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 599, 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13, 100; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36, 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 22, 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98, 718; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 76, 438; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112, 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172; C. II, s. 699. Buğatay ismindeki “tay” kelimesinin Moğolca mı yoksa Türkçe mi olduğu fikri net değildir. Eğer Bugatay ismindeki “tay” kelimesi, Moğolcadan gelmiş ise, o zaman yukarıda tanımlanan Bugatay (boğaya sahip, boğayla birlikte vb). kelimesinin manası değişebilir.

⁷⁶² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 599, 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13, 100; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36, 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 22, 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98, 718; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 76, 438; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112, 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172; C. II, s. 699.

çocuklara isim olarak verilmesidir.⁷⁶³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Bugatay ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁶⁴

Bugatay ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Bugatay Aga/Aka: Bu şahsa ait bu isim, Ahlat'ta bulunan ve 678/1279-80 tarihli, Hüseyin Timur Türbesi'nin kitâbesinde ve 680/1281-2 tarihli, Bugatay Aga Türbesi'nin kitâbesinde geçmektedir.⁷⁶⁵ Bu isim, kitâbelerde “بوغاتای اغا (Bugatay Aga)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁶⁶ Bugatay Aga ismi, kitâbelerde “Hüseyin Timur b. Buğatay Aga” ve “Buğatay Aga b. İnal Aga” şeklinde kaydedilmiştir.⁷⁶⁷ Bugatay Aga, Moğollar zamanında Ahlat'ta idarî, malî ve siyasî yetkilere sahip bir vali olarak görev yapmıştır.⁷⁶⁸ Bugatay Aga, 680/1281-2 tarihinde Ahlat'ta ölmüştür.⁷⁶⁹

49. Buga/Boğa (بوغا):

Buga/Buka/Bugha/Boğa/Boğa kelimesi, Türkçede “ineğin erkeği, tohumluk erkek hayvan: boğa”⁷⁷⁰ manasına gelmektedir. Yapısal olarak Buga isminin izahı tespit edilemedi. Buga kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁷⁷¹

Buga isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁷⁷² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu

⁷⁶³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁷⁶⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁷⁶⁵ Bu isim, iki kitâbede toplam iki kez zikredilmiştir (bkz. H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263, 269).

⁷⁶⁶ H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263, 269.

⁷⁶⁷ H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263, 269.

⁷⁶⁸ F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 57, 65, 94.

⁷⁶⁹ H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263, 269.

⁷⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 599; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172.

⁷⁷¹ Buga kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Boğa, Karacay Balkar Türkçesi: Boğa, Kumuk Türkçesi: Boğa, Başkurtça: Boğa, Macarca: Bika (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 57-58).

⁷⁷² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

bağlamda, Buga ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁷³

Buga ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı şekilde kullanılmıştır.

1. Buga: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁷⁷⁴ Bu isim, kronikte “بوغا (Buga)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁷⁵ 1317 yılında, Sutay'ın oğlu Buga, kardeşi Baranbay ile birlikte İlhanlı komutanı Timurtaş'a karşı Anadolu'da isyan etmiş olan bir Moğol komutanıdır.⁷⁷⁶ 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu'da yaşayan Buga'nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

50. Buğday (بغدى):

Buğday/Buğday kelimesi, Türkçede “taneleri ekmek yapımında kullanılan bir tahıl türünün adı: buğday”⁷⁷⁷ manasına gelmektedir. Yapısal olarak Buğday isminin izahı tespit edilemedi. Buğday kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁷⁷⁸

Buğday isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁷⁷⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Buğday ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁸⁰

Buğday ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı şekilde kullanılmıştır.

⁷⁷³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁷⁷⁴ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 322; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 260).

⁷⁷⁵ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 322.

⁷⁷⁶ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 260; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 660.

⁷⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati't Türk*, s. 599; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 667; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 36; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 122; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 117; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 78; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 24; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 84-85; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 389; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 312-313; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 62; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, C. I, s. 169; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 317.

⁷⁷⁸ Buğday kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Buğday, Azerice: Buğda, Altay Türkçesi: ~Buuday, Türkmence: Bûday ve Buğday, Uygurca: Buğday, Özbekçe: Buğdâ, Kazan Tatar Türkçesi: Buray, Boday, Baray, Başkurtça: Boyz, Kazakça: Biyday, Kırgızca. Munda, Çuvaşça: Puri, Pâri (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 117).

⁷⁷⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁷⁸⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

1. Yargucu Buğday: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁷⁸¹ Bu isim, kronikte “بغدى يرغوجى” (Buğday Yargucu)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁸² Alıncak Noyan'ın oğlu olan Buğday, 1291 yılında Anadolu'ya gelmiştir.⁷⁸³ Mogol Emîri Buğday'a Anadolu'daki vergilerin tahsil edilmesi, hayvanların ve mahsullerin toplanması gibi işlere nezâret eden “eyalet me'muriyeti” görevi verilmiştir.⁷⁸⁴ 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu'da yaşadığı anlaşılan Buğday'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

51. Bunsuz (بونسوز):

Bun/Mun/Mung kelimesi, Türkçede “sıkıntı, ıstırap, keder, dert, elem, hüzn, tasa, ayıp”⁷⁸⁵ manalarına gelmektedir. Bunsuz kelimesi, Türkçede “sıkıntısız, kedersiz, dersiz, tasasız, elemsiz”⁷⁸⁶ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Bunsuz isminin izahı ise, şu şekildedir: “Bun/Mun/Mung” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-sız, -suz” olumsuzluk ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁷⁸⁷

Bunsuz isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.⁷⁸⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bunsuz isminin de “kedersiz” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Bunsuz ismi, László

⁷⁸¹ Bu isim, kronikte üç kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 106-109; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 124, 127, 205).

⁷⁸² Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 106-109.

⁷⁸³ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 124; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 317; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 84-85.

⁷⁸⁴ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 317-318.

⁷⁸⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 765; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 787-788; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 254; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 23; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 38; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 334; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 347; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 557.

⁷⁸⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 765; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 787-788; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 254; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 23; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 38; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 78; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 334; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 347; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 557; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul 2003, s. 85.

⁷⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 765; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 787-788; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 254; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 23; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 38; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 78; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 334; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 122; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 347; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 557; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 84-85.

⁷⁸⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁸⁹

Bunsuz ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır:

1. Bunsuz: Bu şahsa bu ait isim, İbn-i Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde ve Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁷⁹⁰ Bu isim, İbn-i Bîbî'nin eserlerinde “بُونُوز (Bunsuz)” şeklinde yazılırken; Aksarayî'nin eserinde “بونسوز/ بونسوز (Bunsuz)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁹¹ Karamanoğlu Mehmed Bey'in kardeşi olan Bunsuz, Muînüddin Pervâne tarafından kendisine “emîr-i candâr” unvanı verilmiştir.⁷⁹² 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Bunsuz'un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

52. Çalış (جالش):

Çalış kelimesi, Türkçede “güreşmek, birbirini karşılıklı olarak yere çalmak, cenk, muharebe, savaş, cenk, dövüş, güreş; güreşmek, çabalamak, mücadele etmek, çalışmak, savaşmak; şaşı; ayrı iki türden doğmuş olan: melez, kırma”⁷⁹³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Çalış isminin izahı ise, şu şekildedir: “Çal-” fiili ile fiilden yeni bir fiil türetmekte kullanılan “-(ı)ş” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁷⁹⁴

Çalış isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Önemli olay veya şölenlerde doğan çocuklara isim takılırken, o günün anlamını veya o günün ailede uyandırdığı tesiri hatırlatacak isimlerin tercih edilmesi, Türk ad verme

⁷⁸⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

⁷⁹⁰ Bu isim, İbn Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* eserinde üç kez, İbn Bîbî'in *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l AHBÂR* adlı eserinde üç kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 685-689; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 629-630; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 322; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 243; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 71-72; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 53-54).

⁷⁹¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 685-689; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 322; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 71-72.

⁷⁹² O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 537; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 757.

⁷⁹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 613; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 257; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 455; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1419; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 115; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 150; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 421; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 190; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711.

⁷⁹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 613, 622, 658; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 257; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 115; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 90, 455; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1419; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 115; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 150; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 421; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVIII, 190; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 162.

geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁷⁹⁵ Çalış isminin de “cenk, savaş” gibi önemli olayları hatırlatan bir manaya sahip olması, bu ismin bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Çalış ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Tesadüfî Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁷⁹⁶

Çalış ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Seyfeddin Çalış: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, Baybars el-Mansûrî’nin *et-Tuhfetü’l-mulûkiyye fî’d-devleti’t-Turkiyye* adlı eserinde geçmektedir.⁷⁹⁷ Bu isim, İbn-i Bîbî’in eserlerinde “سيف الدين جالش (Seyfeddin Çalış)” şeklinde yazılmıştır.⁷⁹⁸ Kroniklerde, “Seyfeddin Çalış b. İshak” şeklinde kaydedilmiştir.⁷⁹⁹ III. Gıyâseddin Keyhüsrev zamanında “emîr-i dâd” görevinde bulunan bir Selçuklu Emîridir.⁸⁰⁰ 676/1277 yılında, Elbistan obasında Memlûkler ile yapılan savaşta esir düşmüştür.⁸⁰¹ Seyfeddin Çalış’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

53. Çavlı (چاولي):

Çavlı/Çawlı kelimesi, Türkçede “şeftali çekirdeği, ceviz kabuğu, arişte kesen alet; şahin, doğan, henüz ava alıştırılmamış doğan yavrusu; şanlı, şöhretli, sesli”⁸⁰² manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Çavlı isminin izahı ise, şu şekildedir: “Çav/Çaw (şöhret)” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-lı (li, lu, lü)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁸⁰³

⁷⁹⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁷⁹⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁷⁹⁷ Bu isim, bütün kroniklerde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 667; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 613; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 315; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 235; Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü’l-Mulûkiyye fî’d-Devleti’t-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlara Armağan - (1152-1312)*, s. 75).

⁷⁹⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 667; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 315.

⁷⁹⁹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 667; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 613.

⁸⁰⁰ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 563.

⁸⁰¹ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711.

⁸⁰² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 617; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 47; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 81; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 397; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 118; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 158; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 194; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 629.

⁸⁰³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 617; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 47; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 81; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 397; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 118; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 158; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXIX, 194; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 629; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 77; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 149.

Çavlı isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁸⁰⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Çavlı ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁸⁰⁵

Çavlı ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Mübârizeddin Çavlı: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.⁸⁰⁶ Bu isim, İbn-i Bîbî'inn eserlerinde “مبارز الدين جاولي (Mübârizeddin Çavlı)” şeklinde yazılırken; *Anonim Selçuknâme* adlı eserde “جاولي دواق (Çavlı Davâk)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁰⁷ I. İzzeddin Keykâvus, I. Alâeddin Keykubâd ve II. Gıyâseddin Keyhüsrev dönemlerinin önemli emîrlerinden biri olan Mübârizeddin Çavlı, Türkiye Selçuklu Devleti'nde “çaşnıgîrlık”, “Malatya sü-başılığı”, “Erzurum sü-başılığı” ve “melikü'l-ümerâlık” gibi önemli mevkilerde bulunmuştur.⁸⁰⁸ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu'da yaşayan Mübârizeddin Çavlı'nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra adının kroniklerde geçmemesi, bu komutanın 13. yüzyılın ikinci çeyreğinin sonunda ölmüş olabileceğini göstermektedir.

⁸⁰⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁸⁰⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁸⁰⁶ Bu isim, İbn Bîbî'in *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde yirmi üç kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde otuz sekiz kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 115, 117, 182, 200, 275, 289, 305, 334, 342, 384, 392, 411, 440, 441, 455, 491, 494, 496, 507, 510, 526, 537, 538; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 144, 201, 208, 224, 296, 307, 320, 343, 351, 382, 389, 419, 420, 427, 428, 439, 472, 475, 476, 484, 487, 509, 510; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 41, 44, 72, 100, 106, 118, 119, 129, 138-141, 155, 163, 168, 174, 178, 183, 190, 194, 203, 223, 271, 282-290, 300, 321, 325, 358-370; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 42, 44, 70, 91, 99, 105, 124, 142, 149, 164, 165, 172, 177, 179, 182; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 89; *Târih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 42).

⁸⁰⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 115, 117, 182, 200, 275, 289, 305, 334, 342, 384, 392, 411, 440, 441, 455, 491, 494, 496, 507, 510, 526, 537, 538; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 41, 44, 72, 100, 106, 118, 119, 129, 138-141, 155, 163, 168, 174, 178, 183, 190, 194, 203, 223, 271, 282-290, 300, 321, 325, 358-370; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 89.

⁸⁰⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 144; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 686; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 196; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 69.

54. Çaylak (چيلاق):

Çaylak kelimesi, Türkçede “küçük kuşlar ile sıçan gibi hayvanları avlayan yırtıcı bir kuş cinsinin adı: Çaylak kuşu”⁸⁰⁹ manasına gelmektedir. Yapısal olarak Çaylak isminin izahı ise, şu şekildedir: “Çay” kelimesi ile isimden yeni bir hayvan adı türetmekte kullanılan “-lak” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁸¹⁰

Çaylak isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.⁸¹¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Çaylak ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁸¹²

Çaylak ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Çaylak: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.⁸¹³ Bu isim, kroniklerde “چيلاق (Çaylak)” şeklinde yazılmıştır.⁸¹⁴ Karaman oğlu Mehmed Bey, Selçuklu şehzâdesi Gıyâseddin Siyavuş’u Selçuklu tahtına geçirdikten sonra, Çaylak, Siyavuş tarafından Akşehir sü-başılığına atanmıştır.⁸¹⁵ Çaylak, 1277 yılında, Moğollar tarafından öldürülmüştür.⁸¹⁶ 13. yüzyılın ikinci yarısında, Anadolu’da yaşayan Çaylak hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

⁸⁰⁹ Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 30; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 82; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 485-486; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711.

⁸¹⁰ Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 30; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 82; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 485-486; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXIX; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 77.

⁸¹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁸¹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

⁸¹³ Bu isim, iki kronikte de bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 700; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 639; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 328).

⁸¹⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 700; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 328.

⁸¹⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 639; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711.

⁸¹⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 639; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 711.

55. Çoban (جوبان):

Çoban/Çupan kelimesi, Türkçede “köy büyüğünün yardımcısı, köy reisi, köy lideri; koyun veya sığır sürülerini otlatan kimse”⁸¹⁷ manalarına gelmektedir. Çoban kelimesinin yapısı tespit edilemedi. Çoban kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁸¹⁸

Çoban isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum esnasında odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁸¹⁹ Çoban isminin anlamı incelendiği zaman, doğumdan sonra çadıra giren ilk kişinin “Çoban” olarak adlandırılmış olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Çoban ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁸²⁰

Çoban ismi, Selçuklu Anadolu’sunda sekiz kişi tarafından ve üç farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırasıyla şu şekildedir:

1. Emîr Çoban: Bu şahsa ait bu isim, Kayseri’nin Develi ilçesinde bulunan Şem’un el-Gazi Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.⁸²¹ Bu isim, kitâbede “الامير جوبان (el-Emîr Çoban)” şeklinde yazılmıştır.⁸²² Emîr Çoban’nın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 602/1205-6 yılında Develi’de yapılan bu türbenin banisi olması ve “emîr” olarak adlandırılması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Kayseri’de yaşadığını ve Selçuklu Devleti’nde saygın bir konumda olduğu göstermektedir.⁸²³

2. Hüsâmeddin Çoban: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.⁸²⁴ Bu isim, iki kronikte de “حسام الدين جوبان (Hüsâmeddin Çoban)”

⁸¹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 629; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 125; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 52; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1431; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 33; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 129; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 177; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 525; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 397-398; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 96; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 206; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 712; A. Kütük, *Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)*, s. 162.

⁸¹⁸ Çoban kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi. Çoban, Azerice: ~Çoban, Türkmence Ve Uyğurca’da: Çopan, Özbekçe: Çapan, Kazakça: Şopan, Kırgızca: Çaban, Başkurtça ve Kırım Kazan Türkçesi: Çapan (bkz. H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 96; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 177).

⁸¹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

⁸²⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁸²¹ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 37).

⁸²² H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 37.

⁸²³ H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 37.

⁸²⁴ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde on bir kez, İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde yirmi üç kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 137, 220, 300, 304, 310, 312, 313, 319, 323, 342, 537; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 166, 224, 317, 320,

şeklinde yazılmıştır.⁸²⁵ Hüsâmeddin Çoban, Türkiye Selçuklu Devleti'nde "melikü'l-ümerâlık", "Kastamonu sipehdârlığı" gibi önemli mevkilerde bulunmuştur.⁸²⁶ I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubad devrinin önemli komutanlarından biri olan Hüsâmeddin Çoban, 1227 yılında Kırım'da (Karadeniz sahilinde) önemli bir ticaret kenti olan Suğdak'ın ele geçirilmesini sağlayan başkomutandır.⁸²⁷ Hüsâmeddin Çoban'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. Çoban: Bu şahsa ait bu isim, Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.⁸²⁸ Bu isim, vakfiye metninde "چوبان (Çoban)" şeklinde yazılmıştır.⁸²⁹ Amasyalı Çoban, vakfiyeye şahitlik edenlerden biridir.⁸³⁰ Bu şahsın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde Kayseri'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

4. Çoban Dellâk: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddin Ahmed el-Eflakî el-Â'rîfî'nin *Menâkıbü'l-ârifin* adlı eserinde geçmektedir.⁸³¹ Bu isim, edebi eserde "چوبان دلاک (Çoban Dellâk)" şeklinde yazılmıştır.⁸³² Çoban, Mevlana'nın saçını traş edan kişidir.⁸³³ Yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamayan Çoban Dellâk'ın 13. yüzyılın ortalarında Konya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

5. Ahî Çoban: Bu şahsa ait bu isim, *Menâkıbü'l-ârifin* adlı eserde geçmektedir.⁸³⁴ Bu isim, edebi eserde "اخی چوبان (Ahî Çoban)" şeklinde yazılmıştır.⁸³⁵ Ahî Kayser'in oğlu olan Ahî Çoban, Mevlana'nın müritlerinden biridir.⁸³⁶ Yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamayan Ahî Çoban'ın 13. yüzyılın ortalarında Konya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

6. Ahî Çoban: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.⁸³⁷ Bu isim, vakfiyede "اخی چوبان (Ahî

325, 326, 327, 331, 332, 335, 351, 509; İbn Bibî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 49, 119, 127-138, 141, 207, 217, 218, 315, 320, 321, 329, 358, 370; İbn Bibî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 48, 98, 99, 101, 102).

⁸²⁵ İbn Bibî, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fî'l-umûri'l-Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 137, 220, 300, 304, 310, 312, 313, 319, 323, 342, 537; İbn Bibî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 49, 119, 127-138, 141, 207, 217, 218, 315, 320, 321, 329, 358, 370.

⁸²⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 462; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 197; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 70; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 712.

⁸²⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 712.

⁸²⁸ Bu şahıs, vakfiyede yalnızca bir kere zikredilmiştir (bkz. O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s. 153, 157).

⁸²⁹ O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s. 157.

⁸³⁰ O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s. 153.

⁸³¹ Bu isim, yalnızca iki kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 449, 1024; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 417).

⁸³² Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 449, 1024.

⁸³³ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 417.

⁸³⁴ Bu isim, üç kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 556, 756, 861; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 491; C. II, s. 178).

⁸³⁵ Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkıbü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 556, 756, 861.

⁸³⁶ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 491; C. II, s. 178; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713.

⁸³⁷ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir. Ayrıca, bu şahsın Eflakî'de geçen Ahî Çoban ile aynı kişi olup olmadığı konusunda kesin bir delil yoktur (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 106, 224).

Çoban)” şeklinde yazılmıştır.⁸³⁸ Vakfiyede, Kırşehir’de kendisine ait bir tarlanın mevcut olduğu belirtilmiştir.⁸³⁹ Yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamayan Ahî Çoban’ın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

7. Çoban: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.⁸⁴⁰ Bu isim, vakfiye metninde “چوبان (Çoban)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁴¹ Vakfiyede, Kırşehir’de kendisine ait bir mülkün mevcut olduğu belirtilmiştir.⁸⁴² Yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamayan Çoban’ın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

8. Çoban Noyan: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde ve Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁸⁴³ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*’de “چوپان (Çopan)” şeklinde yazılırken; *Müsâmeretü’l âhbâr*’da “چوبان نوين (Çoban Noyan)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁴⁴ 1292 yılında, isyan eden Süleymiş’e karşı savaşmak üzere bir İlhanlı ordusunun başında Anadolu’ya gelmiş ve belli süre orada görev yapmış bir Moğol komutanıdır.⁸⁴⁵ Çoban Noyan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

56. Çubuk (چبق):

Çubuk/Çıbık kelimesi, Türkçede “dal, değnek, çubuk, ince dal, yumuşak dal, dal parçası”⁸⁴⁶ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Çubuk isminin izahı ise, şu şekildedir: “Çıp (ince, yumuşak dal)” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-(u)k” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁸⁴⁷

⁸³⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 106.

⁸³⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 224.

⁸⁴⁰ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 130, 228).

⁸⁴¹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 130.

⁸⁴² A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 228.

⁸⁴³ Bu isim, *Anonim Selçuknâme*’de bir, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l AHBÂR* adlı eserinde yedi kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 24; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, Anonim *Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 69; F. N. Uzluk, *Anadolu Selçukluları Devleti III*, s. 67; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 245-247, 311, 312, 315, 318, 321; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 197-199, 251, 252, 255, 259).

⁸⁴⁴ *Tarih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 24; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 245-247, 311, 312, 315, 318, 321.

⁸⁴⁵ T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 129; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 624; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 197; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 307.

⁸⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 620; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 29; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 49; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 76, 682; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1430; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 32; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 186; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 135; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 395; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 535; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 202; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 631.

⁸⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 620; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 29; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 49; *Codex Cumanicus*, haz.

Çubuk isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini çocuğa ad olarak verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁸⁴⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Çubuk ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfî Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.⁸⁴⁹

Çubuk ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Emîr Çubuk: Bu şahsa ait isim, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde ve İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fi't-tarih* adlı eserinde geçmektedir.⁸⁵⁰ Bu isim, İbnu'l-Ezrak'da "امير جبى (Emîr Çubuk)" şeklinde, İbnü'l-Esir'de "جُبى امير التركمان" (Çubuk Emîr-ü'l Türkman) şeklinde yazılmıştır.⁸⁵¹ Büyük Selçuklu Devleti'nin önemli komutanlarından birisi olan Çubuk Bey, 1085 yılında, Diyarbakır'ı ele geçirmesi üzerine, Melikşâh tarafından kendisine Harput şehrinin yönetimi verilmiş ve ardından kendisi de orada Çubukoğulları Beyliği'ni kurmuştur.⁸⁵² 11. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Emîr Çubuk'un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

57. Demirtaş/Timurtaş (دميرتاش / تيمورتاش):

Timur/Timir/Temur/Demur/Demir kelimesi, Türkçede "sert, katı ve dayanıklı bir elementin adı: demir"⁸⁵³ manasına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede "rengini

Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 76, 682; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1430; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 32; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 186; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 135; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 395; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 535; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXII, 202; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 631; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 54.

⁸⁴⁸ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁸⁴⁹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁸⁵⁰ Bu isim, İbnu'l-Ezrak'ta bir kez, İbnü'l-Esir'de 8 kez zikredilmiştir (İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târikh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 21; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 43; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târikh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 83, 137, 296; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târikh Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C.10, s. 122, 176, 343).

⁸⁵¹ İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târikh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 21; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târikh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 83, 137, 296.

⁸⁵² O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 10-11; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 631-632; Gülay Ö. Bezer, "Harput'ta Bir Türkmen Beyliği Çubukoğulları", *Belleten*, C. LXI, S. 230, s. 67-92.

⁸⁵³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati't Türk*, s. 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik*

içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş, kaya”⁸⁵⁴ manalarına gelmektedir. Demirtaş isminin manası ise, “demir gibi taş, güçlü taş, sağlam taş” şeklinde izah edilebilir.⁸⁵⁵ Yapısal olarak Demirtaş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede, hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “timur/temur/demur/demir” kelimesi ile yine Türkçede, hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “taş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁸⁵⁶

Demirtaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini çocuğa ad olarak verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁸⁵⁷ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Demirtaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁸⁵⁸

Demirtaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve üç farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

Türkiye Türkçesi Lügati, C. I, s. 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 733.

⁸⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 55.

⁸⁵⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 860, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99, 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 127, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567, 570; ; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164, 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622, 1628; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37, 153; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508, 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 55; C. II, s. 733, 735.

⁸⁵⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügâti’t Türk*, s. 860, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99, 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 127, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567, 570; ; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164, 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622, 1628; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37, 153; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508, 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; C. II, s. 733, 735.

⁸⁵⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁸⁵⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

1. Hüsâmeddin Timurtaş: Bu şahsa ait bu isim, Meyyafarikin Ulu Cami'nin kitâbesinde, Mardin Ulu Cami'nin kitâbesinde, Mardin Hatuniye Cami'nin kitâbesinde, Mardin Şehidiye Medresesi ve Malabadi Köprüsü'nün kitâbesinde, İmam Zeynel Abidin'in 1158 tarihli ve Artukoğulları'ndan Kutbeddin İlğazi İbni Melik Necmeddin İbni Emir Timurtaş'ın 1178 tarihli vakfiyesinde, Artuklular tarafından kullanılan sikkelerde, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbnü'l-Adîm'in *Bugyetü't-taleb fî tarihi Haleb* adlı eserinde, İbnü'l-Esir'in *et-Târîhu'l-bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eseri ile *el-Kâmil fî't-tarih* adlı eserinde, İbnü'l-Kalânîsî'nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'nin *Mesâliku'l-ebâr* adlı eserinde, *Azîmî Tarihi* adlı eserde, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde ve Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainâme* adlı eserinde, Bündârî'nin *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi* adlı eserinde ve İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserinde geçmektedir.⁸⁵⁹ Bu isim, kitâbelerde “تمرتاش / حسام الدين تمرتاش (Timurtaş)” şeklinde, sikkelerde “حسام الدين تمرتاش (Hüsâmeddin Timurtaş/Timurtaş)” şeklinde ve İslâmî kroniklerde “حسام الدين تمرتاش (Hüsâmeddin Timurtaş)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁶⁰ Kaynaklarda “Timurtaş b. İlğazi b. Artuk”, “Hüsâmeddin Timurtaş b. İlğazi b. Artuk”, “İlğazi b. Alpi b. Timurtaş b. İlğazi

⁸⁵⁹ Bu isim, toplam altı kitâbede altı kez, vakfiye metninde bir kez, toplam altı sikkede altı kez, İbnu'l-Ezrak'da sekiz kez, İbnü'l-Adîm'de on dört kez, İbnü'l-Esir'in *et-Târîhu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserinde on kez, İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fî't-Târîh* adlı eserinde bir kez, İbnü'l-Kalânîsî'de sekiz kez, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'de üç kez, *Azîmî Tarihi* adlı eserde on üç kez, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde beş kez, Süryanî Patrik Mihail'de iki kez, Bündârî'de bir kez ve İbn Kesîr'de üç kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103, 148-149; C. 10, s. 10-11; C. 12, s. 51-55; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 132-133; S. Bayram, “Arşivlerde Kayıtlı Mardin'de Yapılmış En Eski Vakıflar: İmam Zeynel Abidin'in 1158 M. Tarihli ve Artukoğulları'ndan Kutbuddini İlğazi İbni Melik Necmeddin İbni Emir Timurtaş 1178 M. Tarihli Vakfiyeleri”, s. 294; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 24-25, 28; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 17, 27, 48, 49, 61, 78, 98, 109; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 37, 40, 47, 60, 61, 70-72, 82, 96, 106; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü'l-Adîm, Bugyetü't-Taleb fî Tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 127-129, 142, 143, 146, 149, 171; *Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm, Zübde'tü'l-Haleb min Târihi Haleb'de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 132, 157, 165-174, 177, 178, 186; İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 36-38, 70, 79, 80, 90, 91, 94, 106, 146; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târîh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 436; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târîh*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 227; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fî't-Târîh Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C.10, s. 489; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 199, 208, 243, 263, 274-276, 369; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâliku'l-Ebâr)*, s. 247, 265, 278; *Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 33, 37, 39-41, 48, 51, 55, 57, 58, 60, 65, 74; Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 358, 375, 380, 388, 393; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, s. 173-174; Bündârî, *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi*, neşr. M. Th. Houtsma, Türkçe terc. Kıvameddin Burslan, s. 224; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 257, 265, 345; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12, s. 363, 409, 414).

⁸⁶⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103, 148-149; C. 10, s. 10-11; C. 12, s. 51-55; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 132-133; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 24-25, 28; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 17, 27, 48, 49, 61, 78, 98, 109; İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 36-38, 70, 79, 80, 90, 91, 94, 106, 146; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târîh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 436; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târîh*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 227; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 199, 208, 243, 263, 274-276, 369; *Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 33, 37, 39-41, 48, 51, 55, 57, 58, 60, 65, 74; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 257, 265, 345.

b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.⁸⁶¹ Hüsâmeddin Timurtaş, 1122-1164 yılları arasında, Mardin Artuklu Beyliği’nin hükümdârlığını yapmıştır.⁸⁶² 548/1154-5 tarihinde, Mardin’de ölmüş ve oraya gömülmüştür.⁸⁶³

2. Demirtaş: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.⁸⁶⁴ Bu isim, iki kronikte de “دميرتاش (Demirtaş)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁶⁵ I. Alâeddin Keykûbad (1220-1237)’ın emîri olarak görev yapan Zâhirüddin Mansûr (Tercüman)’un kölesidir.⁸⁶⁶ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşadığı anlaşılan Demirtaş’ın yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. Timurtaş Noyan: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eseri ile Şemseddin Ahmed el-Eflakî el-Â’rifî’nin *Menâkıbü’l-‘ârifin* adlı eserinde geçmektedir.⁸⁶⁷ Bu isim, Aksarayî’de “تيمورتاش نويان (Timurtaş Noyan)” şeklinde, Eflakî’de “تيمورتاش (Timurtaş)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁶⁸ Bir İlhanlı komutanı olan Çoban Bey, 1316 yılında, Anadolu umumî valilik görevini Timurtaş Noyan’a bırakmış ve ardında Timurtaş, belli bir süre Anadolu’da umumî vali olarak görev yapmıştır.⁸⁶⁹ Timurtaş Noyan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

58. Doğdu (دو غو):

Doğ-/Toğ-/Togh- fiili, Türkçede “doğmak, çıkmak, dünyaya gelmek, veladet”⁸⁷⁰ manalarını gelmektedir. Doğdu kelimesinin manası ise, “doğdu (bebek, Ay, Güneş),

⁸⁶¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103, 148-149; C. 10, s. 10-11; C. 12, s. 51-55; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 132-133; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumans*, s. 24-25, 28; Ibnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 17, 27, 48, 49, 61, 78, 98, 109; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târîhî Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 199, 208, 243, 263, 274-276, 369.

⁸⁶² C. Alptekin, “Artuklular”, s. 415-416; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 742-743.

⁸⁶³ İbnü’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısımı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 96; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 743; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 173.

⁸⁶⁴ Bu isim, iki kronikte de bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 507; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 485; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 132; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 172).

⁸⁶⁵ İbn Bîbî *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 507; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 132.

⁸⁶⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 485.

⁸⁶⁷ Bu isim, Aksarayî’de dokuz kez, Eflakî’de dört kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 312, 313, 317, 319, 321-324, 327; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 252-261, 264; Şemsü’d-dîn Âhmed el-Eflakî, *Menâkıbü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 925, 977-978).

⁸⁶⁸ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 312, 313, 317, 319, 321-324, 327; Şemsü’d-dîn Âhmed el-Eflakî, *Menâkıbü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 925, 977-978.

⁸⁶⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 656.

⁸⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578; A. Caferoğlu, Ebû Hayyân, *Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; Şeyh İmâm el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217.

yükseldi (Ay, Güneş)” şeklinde izah edilebilir.⁸⁷¹ Yapısal olarak Doğdu isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam bakımından bir fiil sınıfına giren “doğ-/toğ-” fiili ve fiile eklenen “-d(i) (görülen geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin eklenmesiyle oluşmuş basit bir isimdir.⁸⁷²

Doğdu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Ay veya dolunaylı gecelerde doğan çocuklara, Türk ebeveynler tarafından “Ay” ile ilgili isimlerin (Aybeg, Ayaba, Aybulmuş, Ayaz, Doğmuş, Doğdu, Aydoğdu vb.) verilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁸⁷³ Çünkü, eski Türk inancında “Ay”, “Yıldız” gibi gök cisimler kutsal olarak kabul edilmiş ve bu inanç sistemi Türkler tarafından oluşturulan destanlara da yansıtılmıştır.⁸⁷⁴ Bu bağlamda, Doğdu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁸⁷⁵

Doğdu ismi Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Doğdu: Bu şahsa ait bu isim, Aksaray’da bulunan bir mezartaşı kitâbesinde geçmektedir.⁸⁷⁶ Bu isim, kitâbede “دوغو (Doğdu)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁷⁷ Kitâbede, “Fidi Ağa b. Doğdu” olarak kaydedilmiştir.⁸⁷⁸ Doğdu’nun yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Fidi Ağa’nın 739/1338-9 yılında Aksaray’da ölmesi ve mezartaşının ona ait olması, Doğdu adındaki bu şahsın 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Aksaray’da yaşadığını göstermektedir.

⁸⁷¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578; A. Caferoğlu, Ebû Hayyân, *Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758, 789.

⁸⁷² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 96-97, 578; A. Caferoğlu, Ebû Hayyân, *Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII; II, s. 758, 789; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 218.

⁸⁷³ L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 14; II, s. 789.

⁸⁷⁴ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 202, 212-213.

⁸⁷⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁸⁷⁶ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530).

⁸⁷⁷ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

⁸⁷⁸ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

59. Elti (التى):

Elti kelimesi, Türkçede “erkek kardeşin karısı, kocanın yengesi, görümce, kuma”⁸⁷⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Elti kelimesinin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan “el/il” kelimesi ile “-ti” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁸⁸⁰ Elti kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁸⁸¹

Elti isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sonrası odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde, oldukça yaygın bir âdettir.⁸⁸² Elti isminin manası incelendiği zaman, doğumdan sonra çadıra giren ilk kişinin “Elti” olarak adlandırılmış olduğunu veya bu isimle bilindiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Elti ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁸⁸³

Elti ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Elti Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Tunceli şehrinin Mazgirt ilçesinde bulunan ve 650/1252-53 tarihinde yapılan Elti Hatun Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.⁸⁸⁴ Bu isim, kitâbede “التى خاتون (Elti Hatun)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁸⁵ Elti Hatun’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, kendi adına 650/1252-53 yılında Tunceli’de bir türbe yapılması, Elti Hatun’un 13. yüzyılın ortalarında Tunceli’de yaşayan itibarlı bir kişi olduğunu göstermektedir.

⁸⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 696-697; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 250; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 713 H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 134.

⁸⁸⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 696-697; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 250; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 713; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 134; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXII. Elti isminin kökeni hakkında herhangi bir malumat tespit edilemedi. Ancak, Faruk Sümer, bu ismin Arapçada, hanım manasına gelen “es - sitt” kelimesinin Türkçe karşılığı olduğunu belirtir (bkz. F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 700).

⁸⁸¹ “Elti” Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkçe: Elti, Azerice: Elti, Türkmence: Elti, Başkutça: Yingäsäy, Kazan Tatar Türkçesi: Çingäçäyy, Uygurca: Yängä, Kazakça ve Kırgızca: Abısın (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 250; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 134).

⁸⁸² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

⁸⁸³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

⁸⁸⁴ Bu isim, kitâbede yalnız bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 149-150).

⁸⁸⁵ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 149-150.

60. Erbekî / Erbegi (اربکی):

Er/İr kelimesi, Türkçede “adam, er, koca, erkek adam, yetişkin; yiğit, kahraman, güçlü; asker; ermek erişmek, yetişmek, varmak, ulaşmak”⁸⁸⁶ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁸⁸⁷ manalarına gelmektedir. Erbegi isminin manası ise, “beyin eri, beyin adamı, yiğit bey, kahraman bey, güçlü bey” şeklinde izah edilebilir.⁸⁸⁸ Yapısal olarak Erbegi isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelerle çok kullanılan “er” kelimesi ile Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatı ve sığata eklenen “i/î” ekinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁸⁸⁹

Erbegi isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı ve güçlü” olma özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.⁸⁹⁰ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.⁸⁹¹ Erbegi isminin de “yiğit bey” manasına gelmesi, bu

⁸⁸⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 640-641; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat*, *Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259.

⁸⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat*, *Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁸⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 640-641; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 74; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 467; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat*, *Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 256; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 322-323; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259.

⁸⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 640-641; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 74; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 467; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat*, *Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 256; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 322-323; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30, 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259.

⁸⁹⁰ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

⁸⁹¹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVIII-LI.

gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Erbegi ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁸⁹²

Erbegi ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Seyfeddin Erbegi: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.⁸⁹³ Bu isim, kroniklerde “سيف الدين اربكى (Seyfeddin Erbegi)” şeklinde yazılmıştır.⁸⁹⁴ 675/1277 yılında, Sultan Baybars'ın Anadolu'ya geldiğini haber vermek için, Muînüddin Pervâne tarafından İlhanlı Devleti'ne gönderilen Selçuklu askeridir.⁸⁹⁵ Hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamakla birlikte, Seyfeddin Erbegi'nin 13. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

61. Erdemşâh (اردمشاه):

Erdem kelimesi, Türkçede “terbiye, erdemli, iyi ve övülmeye değer, fazilet, hüner, marifet, becerikli, ahlakça üstün sayılan, doğruluk, alçak gönüllülük, yardımsever, iyiliksever; soyluluk, şeref, şan”⁸⁹⁶ manalarına gelmektedir. Şâh kelimesi, Farsçada “şah, padişah, kral, damat, tanrı, İran hükümdarı, aşk”⁸⁹⁷ manalarına gelmektedir. Erdemşâh isminin manası ise, “en büyük terbiye, en erdemli, faziletli olan en büyüğü, en büyük yardımsever” şeklinde izah edilebilir.⁸⁹⁸ Yapısal olarak Erdemşâh isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede “erdem (er- + -de + -m)” kelimesi ile ona eklenen “şâh” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁸⁹⁹

⁸⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII.

⁸⁹³ Bu isim, iki kronikte de yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 679; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 623; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 318; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 239).

⁸⁹⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 679; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 318.

⁸⁹⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 566; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713.

⁸⁹⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti't Türk*, s. 641; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 468; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 732; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 206-207; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 261.

⁸⁹⁷ M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

⁸⁹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti't Türk*, s. 641; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 468; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 732; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 206-207; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 261; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

⁸⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti't Türk*, s. 641; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 468; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 732; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 206-207; F. Sümer, *Türk*

Erdemşâh isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.⁹⁰⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Erdemşâh ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁰¹

Erdemşâh ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Erdemşâh: Bu şahsa ait bu isim, İspir’de bulunan Tuğrulşâh Cami’nin kitâbesinde geçmektedir.⁹⁰² Bu isim, kitâbede “شمش الدين اتابك اردمشاه (Şemseddin Atabey Erdemşâh)” şeklinde yazılmıştır.⁹⁰³ Erzurum meliki Mugîsüddin Tuğrulşâh’ın emîrlerinden biri olan Atabey Erdemşâh, bu hizmette bulunduğu sırada “atabey” unvanını almıştır.⁹⁰⁴ Erdemşâh’ın yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Erzurum Meliki Mugîsüddin Tuğrulşâh’ın 622/1225-1226 yılında ölmüş olması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Erzurum’da yaşadığını göstermektedir.⁹⁰⁵

62. Ertokuş (ارتقش):

Er/Îr kelimesi, Türkçede “adam, er, koca, erkek adam, yetişkin; yiğit, kahraman, güçlü; asker; ermek erişmek, yetişmek, varmak, ulaşmak”⁹⁰⁶ manalarına gelmektedir. Tokuş kelimesi Türkçede “savaş, cenk, gaza; vurmak, vuruşmak, savaşmak, dövmek, çarpışmak, dokunmak”⁹⁰⁷ manalarına gelmektedir. Ertokuş isminin manası ise, “savaşçı

Devletleri Tarihinde Şahıs Adları, C. II, s. 713; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII, LXXX, 261; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

⁹⁰⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁹⁰¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁹⁰² Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Konya Tarihi*, s. 126; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 109-110).

⁹⁰³ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Konya Tarihi*, s. 126; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 109-110.

⁹⁰⁴ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713.

⁹⁰⁵ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 713.

⁹⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 640-641; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259.

⁹⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 888-889; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 867; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 144; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 279; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1644; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 747; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 194; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713.

er, güçlü savaşçı, erkek gibi dövüşen, kahramanca dövüşen” şeklinde izah edilebilir.⁹⁰⁸ Yapısal olarak Ertokuş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelerle çok kullanılan “er ” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “tokı-/toku-” fiili ve fiile eklenen “-(ı, u)ş (fiilden isim yapan ek)” ekinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁹⁰⁹

Ertokuş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmese ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.⁹¹⁰ Bu sebeptendir ki, Eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.⁹¹¹ Ertokuş isminin de “savaşçı er” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Ertokuş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹¹²

Ertokuş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Mübârizeddin Ertokuş: Bu şahsa ait bu isim, Sivas’ta bulunan Eğri Köprü’nün kitâbesinde, Isparta’da bulunan Atabey Medresesi’nin kitâbesinde, Mübârizeddin Ertokuş Kervansarayı’nın kitâbesinde, Isparta’da bulunan Mübârizeddin Ertokuş Türbesi’nin kitâbesinde, Mübârizeddin Er-Tokuş vakfiyesinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ve Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁹¹³ Bu isim, kitâbelerde, “مبارزالدین ارتقش / ارتقش

⁹⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 640-641, 888-889; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 867; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 144; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74, 279; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 84, 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403, 1644; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256, 747; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 194; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 130.

⁹⁰⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 640-641, 888-889; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 867; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 144; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74, 279; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 84, 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403, 1644; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256, 747; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 194; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXI, 259; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 130.

⁹¹⁰ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

⁹¹¹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁹¹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII.

⁹¹³ Bu isim, toplam dört kitâbede dört kez, vakfiyede iki kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde dokuz kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde on üç kez ve

(Ertokuş/Mübârizeddin Ertokuş)” şeklinde, vakfiyede, “مبارز الدين ارتقش (Mübârizeddin Ertokuş) şeklinde ve kroniklerde, “مبارز الدين ارتقش (Mübârizeddin Ertokuş) şeklinde yazılmıştır.⁹¹⁴ Kitâbede, “Ertokuş b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.⁹¹⁵ I. Gıyâseddin Keyhüsrev, I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubâd döneminin önemli emîrlerinden biri olan Mübârizeddin Ertokuş, Antalya ve havalisinde “valilik” ve daha sonrada Selçuklu Devleti’nde “sü-başılık” yapmış bir Selçuklu emîridir.⁹¹⁶ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşayan Mübârizeddin Ertokuş’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Seyfûddeve Ertokuş: Bu şahsa ait bu isim, el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.⁹¹⁷ Bu isim, kroniklerde “سيف الدولة ارتقش (Seyfûddeve Ertokuş)” şeklinde yazılmıştır.⁹¹⁸ II. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminin Malatya ser-leşkerîdir.⁹¹⁹ Selçuklular hizmetinden ayrılıp Suriye’ye gitmek için yola çıkan Harizimliler ile yapılan savaşta esir düşmüştür.⁹²⁰ 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Malatya’da yaşayan Seyfûddeve Ertokuş’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir malumata rastlanılamamıştır.

Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’de bir kez zikredilmiştir (bkz. C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 70; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 219; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 124-125; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 100-101; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 427, 428; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 99, 146, 244, 226, 306, 336, 342, 361, 363; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-Alâ’iyye fî’l-umûri’l-Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 128, 174, 259, 267, 288, 321, 351, 365, 366; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 85, 86, 128, 228, 239, 261, 273, 322, 370, 371, 391, 393, 394; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 37, 50, 79, 99, 107, 113-115, 154, 155; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 32; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 24).

⁹¹⁴ C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 70; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 219; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 124-125; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 100-101; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 427, 428; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 99, 146, 244, 226, 306, 336, 342, 361, 363; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 85, 86, 128, 228, 239, 261, 273, 322, 370, 371, 391, 393, 394; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 32.

⁹¹⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 219.

⁹¹⁶ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 427, 428; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 290; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 198; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 713; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 76.

⁹¹⁷ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde yalnızca bir kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 468; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-Alâ’iyye fî’l-umûri’l-Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 452; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 210, 211; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 154-155).

⁹¹⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 468; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 210, 211.

⁹¹⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 428; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 714.

⁹²⁰ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 714.

63. Esen Tekin Hatun (اسان تكين خاتون):

Esen kelimesi, Türkçede “her şeyi selâmette olan, sağ salim, sağlam, iyi, sıhhatli, iyi sağlık; gürbüz, gerçek, güvenilir”⁹²¹ manalarına gelmektedir. Tekin/Tigin kelimesi, Türkçede “köle; Karahanlı sülalesine mensup olanların unvanı, Hakanını oğlu ya da erkek torununa verilen unvan, şehzade, prens”⁹²² manalarına gelmektedir. Esen Tekin isminin manası ise, “sıhhatli prens, her şeyi selâmette olan sultan, güvenilir sultan, güvenilir hatun” şeklinde izah edilebilir.⁹²³ Esen ve Tekin kelimelerin yapısı tespit edilemedi. Esen kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁹²⁴

Esen Tekin isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.⁹²⁵ Ayrıca, Tekin isminin siyasi literatürde kullanılan bir sıfat olması, onun rütbe veya unvanların isim olarak verilmesi geleneğiyle de ilişkisini göstermektedir.⁹²⁶ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Esen Tekin ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁹²⁷

Esen Tekin ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Esen Tekin Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Ahlat’ta Şirin Hatun Mezarlığı’nda bulunan 678/1279-80 tarihli, Hüseyin Timur Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.⁹²⁸ Bu isim,

⁹²¹ Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti’t Türk*, s. 644; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1448; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 52; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 167-168; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 260; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 759; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 265; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 739; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 248.

⁹²² Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti’t Türk*, s. 879; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 863; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 721; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 727; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484.

⁹²³ Kâşgarlı Mahmud, *Divânu Lugâti’t Türk*, s. 644, 879; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 863; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 75; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1448; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 52; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 167-168, 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 260, 721; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 759; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 265; C. II, s. 727; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 739; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 248, 484.

⁹²⁴ Esen kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Esen (Kazakça, Kırgızca Ve Türkmence), Esän (Uygurca), Esän (Özbekçe), İsän-Sav (Tatar Kazan Türkçesi), İsän-Hav (Başkurça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 260).

⁹²⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁹²⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁹²⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLII-XLIII.

⁹²⁸ Bu isim, kitabede yalnızca bir kere zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 254; H. Önköl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263).

kitâbede “اسان تيكين خاتون (Esen Tekin Hatun)” şeklinde yazılmıştır.⁹²⁹ Kitabede, “Esen Tekin Hatun bint. Hüsâmeddin Hüseyin Ağa” şeklinde kaydedilmiştir.⁹³⁰ Ulu Bey Hüsâmeddin Hüseyin Aka’nın kızı ve Ahlat Valisi Boğatay Aka’nın oğlu Hasan Timur’un zevcesidir.⁹³¹ Esen Tekin Hatun, 678/1279-80 yılında, Ahlat’ta ölmüştür.⁹³² Esen Tekin Hatun’un yaşamı hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 678/1279-80 tarihli Hüseyin Timur Türbesi’nin kitabesine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Ahlat’ta yaşayan itibarlı bir kadın olduğu anlaşılmaktadır.

64. Giray (کرای):

Giray/Kerey/Kiray kelimesi, Türkçede “saygı duyulan, muteber, asilzade, beyefendi; en kudretli mahlukçuk, devcik; ustura”,⁹³³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Giray isminin izahı ise, şu şekildedir “ker (en kudretli mahlûk, dev)” kelimesi ile Türkçede küçültme eki olarak kullanılan “-eyden” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.⁹³⁴

Giray isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.⁹³⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, Giray isminin kabile ve boy adı (Moğollar, Kazak, Türkmen, Başkırt’larda) olarak kullanılması bir başka gelenek ile de ilişkisini göstermektedir.⁹³⁶ Bu bağlamda, Giray ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹³⁷

Giray ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Giray: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.⁹³⁸ Bu isim, kronikte “کرای (Giray)” şeklinde

⁹²⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 254; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263.

⁹³⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 254; a.g.t. s. 263

⁹³¹ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 57, 66.

⁹³² E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 254; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263.

⁹³³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 704; Halil İncalcık, “Giray”, *DİA*, C. 14, Ankara 1996, s. 76; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 367.

⁹³⁴ H. İncalcık, “Giray”, s. 76.

⁹³⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

⁹³⁶ H. İncalcık, “Giray”, s. 76; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 367.

⁹³⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLII-XLIII, XLVIII.

⁹³⁸ Bu isim, kronikte üç kere zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 172, 173, 175; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 138-142, 243).

yazılmıştır.⁹³⁹ Karamanlı Türkmenlere karşı, Sultan II. Mes'ûd ile birlikte gönderilen iki Moğol komutanından biridir.⁹⁴⁰ Giray, Moğol Komutanı Göktay ile birlikte, 691/1292 senesinde Kastamonu'da bulunan Türkmenler ile mücadele etmiştir.⁹⁴¹ Giray'ın yaşamı hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Giray'ın 13. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

65. Göktay/Köktay (گوكتای):

Gök/Kök kelimesi, Türkçede “gök, hava, sema, gökyüzü; koyu gri, mavi, yeşil, gök renginde olan bir renk; soy, asıl; taze, çiğ, ham, olmamış meyve; eyer bağı, saman”⁹⁴² manalarına gelmektedir. Tay kelimesi, Türkçede “tay, at yavrusu, üç yaşına kadar olan at yavrusu; büyük, ulu, dağ”⁹⁴³ manalarına gelmektedir. Göktay isminin manası ise, “mavi tay, gri tay, yeşil tay, gök mavisi gibi tay, mavimsi tay; ulu tay, büyük tay” şeklinde izah edilebilir.⁹⁴⁴ Yapısal olarak Göktay isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan, ancak başka kelimelerle de çok kullanılan “gök/kök” kelimesi ile Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan “tay” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş birleşik bir isimdir.⁹⁴⁵ Gök ile tay kelimeleri,

⁹³⁹ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 172, 173, 175.

⁹⁴⁰ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 621; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 301.

⁹⁴¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 626-627.

⁹⁴² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 734; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 813; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 133; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 275; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 51; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 136; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 511; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 156; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 86; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 177; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 291-292; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 169; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 708-709.

⁹⁴³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 100; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 718; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 438; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299.

⁹⁴⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 734, 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 813, 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 133, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 275, 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 51, 100; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 136; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 511; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 156, 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 86; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 154; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 177; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 291-292, 718; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 169; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566, 708-709; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 378. Göktay ismindeki “tay” kelimesinin Moğolca mı yoksa Türkçe mi olduğu fikri net değildir. Eğer Göktay ismindeki “tay” kelimesi, Moğolcadan gelmiş ise, o zaman yukarıda tanımlanan Göktay kelimesinin manası değişebilir.

⁹⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 734, 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 813, 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 133, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 275, 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 51, 100; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 136; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 511; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 156, 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 86; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 154; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 177; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 291-292, 718; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 169; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566, 708-709;

bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁹⁴⁶

Göktay isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁹⁴⁷ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Göktay ismin “mavi tay” anlamına gelmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Göktay ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁴⁸

Göktay ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Göktay Noyan: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserde geçmektedir.⁹⁴⁹ Bu isim, kronikte “گوكتای (Göktay)” şeklinde yazılmıştır.⁹⁵⁰ Karamanlı Türkmenlere karşı, Sultan II. Mes’ûd ile birlikte gönderilen iki Moğol komutanından biridir.⁹⁵¹ Moğol komutanı Giray ile birlikte, 691/1292 senesinde, Kastamonu’da bulunan Türkmenler ile mücadele etmiştir.⁹⁵² Göktay Noyan’nın yaşamı hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Göktay’ın 13. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

66. Gömeç (گوماچ):

Gömeç/Kömeç/Kümaç kelimesi, Türkçede “küle gömülen yuvarlak ekmek, küle gömülerek pişirilen çörek, küldü pişirilen mayasız ekmek; bal peteği; çadır direğine geçirilen ortası delik ve yuvarlak bir tahta”⁹⁵³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak,

H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 378.

⁹⁴⁶ Gök kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Gök (Türkiye Türkçesi), ~Gö:K (Türkmence), Gö:K Ö:Nüm (Kazan Tatar Türkçesi), Göy (Azerice), Kük (Kazan Tatar Türkçesi Ve Başkurtça), Kök (Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Yeni Uygurca), Kökönis (Kazakça), Kököt (Uygurca), Köktät (Uygurca), Küox (Yakutça), Ki:Ek (Halaç Türkçesi) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 291-292). Tay kelimesinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Tay (Türkmence, Tatar Kazan Türkçesi, Başkurtça, Altayca, Telafer Ağzı, Şor Türkçesi, Kuğu Türkçesi, Sağay Türkçesi, Yeni Uygurca, Kazakça, Kırgızca ve Tarançi Türkçesi), Toy/Tây (Özbekçe), Tıy (Yakutça), Tây (Kıpçakça), Tayacak (Uygurca), Day/Dayça (Azerice) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 718; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299).

⁹⁴⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁹⁴⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁹⁴⁹ Bu isim, kronikte iki kez zikredilmiştir. (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 172, 174; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 138, 139).

⁹⁵⁰ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 172, 174.

⁹⁵¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 621; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 301.

⁹⁵² O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 626-627.

⁹⁵³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 737; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1464, 1532; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fîrs*, s. 61; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 722; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, C. II, s. 171; H. Eren, *Türk Dilinin*

Gömeç/Kömeç isminin izahıise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibariyle bir fiil sınıfına giren “göm-/köm-(gizlemek)” fiili ile fiilden yemek ve yiyecek adları yapmakta kullanılan “-maç/-meç” ekinin birleşmesiyle türetilen bir kelimedir.⁹⁵⁴

Gömeç/Kömeç isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.⁹⁵⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Gömeç/Kömeç ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁵⁶

Gömeç/Kömeç ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Gömeç/Kömeç Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â'rîfî'nin *Menâkibü'l-ârifin* adlı eserde geçmektedir.⁹⁵⁷ Bu isim, edebi eserde “گوماج خاتون” (Gömeç/Kömeç Hatun)” şeklinde yazılmıştır.⁹⁵⁸ 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Tokat'ta yaşayan Gömeç/Kömeç Hatun, IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın hanımı ve III. Gıyâseddin Keyhüsrev'in ise annesidir.⁹⁵⁹ Gömeç Hatun'un yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

67. Güçbegi (کوجبگی):

Güç/Küç kelimesi, Türkçede “güç, kuvvet, zor, gayret, çaba, iş gücü, iktidar, yardım, destek, müşkül”⁹⁶⁰ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey,

Etimolojik Sözlüğü, s. 166; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 294; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726.

⁹⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 736-737; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 511; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1464, 1532; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 61; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 722; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 171; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 294, 484; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726; Jean-Paul Roux, *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*, çev. Aykut Kazancıgil, İstanbul 1999, s. 232; Y. Kartallıoğlu – H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 46.

⁹⁵⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁹⁵⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

⁹⁵⁷ Bu isim, edebi eserde dört kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 180, 335, 621, 791; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menâkibeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 338; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 219).

⁹⁵⁸ Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 180, 335, 621, 791; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 219.

⁹⁵⁹ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 219; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 505, 549.

⁹⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 753; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 137; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 519, 767; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, 167; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türki*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1468; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-*

emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”⁹⁶¹ manalarına gelmektedir. Güçbeği isminin manası ise, “güç sahibi bey, güçlü bey, kuvvetli bey, iktidar sahibi bey” şeklinde izah edilebilir.⁹⁶² Yapısal olarak Güçbeği isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan “güç/küç” kelimesi ile Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının ve ona eklenen “i/î” ekinin birleşmesiyle oluşan birleşik isimdir.⁹⁶³

Güçbeği isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı ve güçlü” olma özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.⁹⁶⁴ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.⁹⁶⁵ Güçbeği isminin de “güçlü bey” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Güçbeği ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁶⁶

Güçbeği ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

Fürs, s. 63; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 693; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 305; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 385.

⁹⁶¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

⁹⁶² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580, 753; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 137; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 519, 767; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 54; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 167; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1468; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 63; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; II, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 693; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 305; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 385; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 730.

⁹⁶³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580, 753; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 137; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 519, 767; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 54; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 167; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1468; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 63; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; II, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 693; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 305; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 385; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 730.

⁹⁶⁴ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

⁹⁶⁵ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

⁹⁶⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLVIII-LI.

1. Fahreddin Güçbegi: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde geçmektedir.⁹⁶⁷ Bu isim, kronikte “فهرالدین کوجبکی (Fahreddin Güçbegi)” şeklinde yazılmıştır.⁹⁶⁸ Fahreddin Güçbegi, Memlûk Sultanı Baybars'ın taraftarı olduğu ithamı ile İlhanlı Sultanı Abaka tarafından 1277'de öldürülmüş olan bir Selçuklu emîridir.⁹⁶⁹ 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Anadolu'da yaşadığı anlaşılan Fahreddin Güçbegi'nin yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

68. Gümüştekin (گمشتهکین):

Gümüş/Kümüş kelimesi, Türkçede “parlak beyaz renkli, kolay işlenen ve tel durumuna gelen bir element: gümüş; bir çeşit para”⁹⁷⁰ manalarına gelmektedir. Tekin/Tigin kelimesi, Türkçede “köle; Karahanlı sülalesine mensup olanların unvanı, hakanını oğlu ya da erkek torununa verilen unvan, şehzade, prens”⁹⁷¹ manalarına gelmektedir. Gümüştekin/Kümüştekin isminin manası ise, “temiz yüzlü köle, gümüş gibi temiz renkli köle, parlak yüzlü, değerli köle, değerli şehzade, değerli melik” şeklinde izah edilebilir.⁹⁷² Yapısal olarak Gümüştekin isminin yapısı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de başka kelimelerle çok sık kullanılan “gümüş/kümüş” kelimesi ile Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir “unvan” sınıfına

⁹⁶⁷ Bu isim, kroniklerde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 681; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 624; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 319; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 240).

⁹⁶⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 681; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 319.

⁹⁶⁹ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 730.

⁹⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 766; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 168; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 768; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 206; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 723-724; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 291-292.

⁹⁷¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 879; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 863; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 721; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 727; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484.

⁹⁷² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 766, 879; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 863; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135, 143; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 168; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 768; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307, 721; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 206; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484, 723-724; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 727; II, s. 291-292. Kâşgarlı Mahmud, bu isim veya bu isme benzer isimlerin (Kutlug Tigin, Alp Tigin, Çağrı Tigin, Küç Tigin vb) kölelerden Afrâsyab oğullarına geçtiğini belirtir (Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 178) Bunu sebebini ise, şöyle izah eder: “(Afrâsyab oğulları) Babalarıyla konuşur veya yazışırken kendi tevezularını göstermek ve babalarını yüceltmek için onlara “köle böyle etti, köle böyle yaptı” şeklinde yazarlar ve hitap ederlerdi. Böylece bu isim onlara mahsus oldu.”

giren “tekin” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.⁹⁷³ Gümüş kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁹⁷⁴

Gümüştekin isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb. ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir.⁹⁷⁵ Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir. Özellikle, *Dîvânu Lugâti't Türk*'te, Gümüştekin kelimesinin “temiz yüzlü köle” olarak tanımlanması, bu âdeti hatırlatan bir atıftır.⁹⁷⁶ Bu bağlamda, Gümüştekin ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁷⁷

Gümüştekin ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Gümüştekin Ahmed Gazi: Bu şahsa ait bu isim, İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fi't-tarih* adlı eserinde, İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserinde, Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm'in *Zübdetü'l-Haleb min târihi Haleb* adlı eserinde ve Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainâme* adlı eserinde geçmektedir.⁹⁷⁸ Bu isim, İbnü'l-Esir ve İbn Kesîr'de “كشتمكين” (Gümüştekin) şeklinde yazılmıştır.⁹⁷⁹ İbnü'l-Esir'de, “Gümüştekin bin Taylu” şeklinde kaydedilmiştir.⁹⁸⁰ Amasya, Tokat, Kayseri, Elbistan ve Çorum yörelerinde hüküm süren Dânişmendli Beyliği'nin hükümdarlığını yapmış olan bir Türkmen beyidir.⁹⁸¹

⁹⁷³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 766, 879; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 863; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135, 143; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 168; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-Idrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 768; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307, 721; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 206; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484, 723-724; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 727; II, s. 291-292.

⁹⁷⁴ Gümüş kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Gümüş (Türkiye Türkçesi, Azerice, Kerkük Türkçesi), ~Kümüş (Çağatayca Ve Kumuk Türkçesi), Kümüs (Kazakça, Karaçay Balkar Türkçesi, Koybal Türkçesi ve Soğdça), Kümös (Yakutça), Kümis (Türkmençe), Kömös (Kazan Tatar Türkçesi), Kemel Ve Kömöl (Çuvaşça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166).

⁹⁷⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

⁹⁷⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 766.

⁹⁷⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLII-XLIII, XLVIII.

⁹⁷⁸ Bu isim, İbnü'l-Esir'de bir kez, İbn Kesîr'de bir kez, Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm'de beş kez ve Süryanî Patrik Mihail'de bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 203; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C. 10, s. 247; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 172; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12, s. 308; Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb min Târihi Haleb'de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 99, 108, 165, 167, 183; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrnt D. Andreasyan, s. 30).

⁹⁷⁹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 203; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 172.

⁹⁸⁰ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 203.

⁹⁸¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 80; Abdülkerim Özaydın, “Dânişmendliler”, *DİA*, C. 8, Ankara 1993, s. 469-474. Günümüz tarihçilerden bazıları Dânişmendli Beyliği'nin kurucunun ve ilk hükümdarının “Dânişmend Gazi” adında biri olduğunu ve 1084-1085 yılında öldüğünü, ardından Gümüştekin Gâzi'nin geçtiğini

Gümüştekin, 493/1100 yılında, Antakya Prinkepsi Bohemund'u pusuya düşürmüş ve ardından Niksar'a hapsedmiştir.⁹⁸² Haçlılar ile başarılı mücadelelerde bulunan Gümüştekin, 496/1103 yılında, I. Kılıç Arslan ile Maraş yakınlarında savaşmış ve yenilmiştir.⁹⁸³ Bu savaştan kısa bir süre sonra, Sivas'ta vefat etmiştir (1104-1105).⁹⁸⁴

69. Gümüş (گمش):

Gümüş/Kümüş kelimesi, Türkçede “parlak beyaz renkli, kolay işlenen ve tel durumuna gelen bir element: gümüş; bir çeşit para, değerli bir element; temiz yüzlü; cariyelere verilen adlardan birisi”⁹⁸⁵ manalarına gelmektedir. Gümüş isminin yapısı ise, şu şekilde izah edilebilir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “gü-/kü- (saklamak, korumak)” kelimesi ile fiilden isim yapmakta kullanılan “-m” ve “-(1, u)” ekinin birleşimiyle türetilmiş bir isimdir.⁹⁸⁶ Gümüş kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.⁹⁸⁷

Gümüş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb. ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir.⁹⁸⁸ Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenektir. Gümüş kelimesinin de “temiz yüzlü” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Gümüş ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁸⁹

belirtirken; Muharrem Kesik, beyliğin kurucunun aslında Gümüştekin Ahmed Gâzi olduğunu ve “Dânişmend” isminin onun bir lakabı olduğunu belirtir (bkz. M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 52-53).

⁹⁸² A. Özeydin, “Dânişmendliler”, s. 470.

⁹⁸³ A. Özeydin, “Dânişmendliler”, s. 470; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 676.

⁹⁸⁴ A. Özeydin, “Dânişmendliler”, s. 470; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 676; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 53.

⁹⁸⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 159, 766; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaath, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 168; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 768; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 206; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 723-724; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 291-292.

⁹⁸⁶ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 83-84; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX, LXXXI; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 118, 130.

⁹⁸⁷ Gümüş kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Gümüş (Türkiye Türkçesi, Azerice, Kerkük Türkçesi), ~Kümüş (Çağatayca Ve Kumuk Türkçesi), Kümüs (Kazakça, Karaçay Balkar Türkçesi, Koybal Türkçesi ve Soğdça), Kümös (Yakutça), Kümis (Türkmençe), Kömös (Kazan Tatar Türkçesi), Kemel Ve Kömöl (Çuvaşça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 307; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 166).

⁹⁸⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

⁹⁸⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLII-XLIII, XLVIII.

Gümüş ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından kullanılmıştır:

1. Gümüş Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Ebû Bekir Muhammed b. İbrâhîm en-Nîşâbûrî (öl. 318/930)'nin "el-Mabsût" isimli Arapça eserinin istinsah edilen bir nüshasında geçmektedir.⁹⁹⁰ Bu isim, eserde "Gümüş bint 'Abdullâh er-Rûmiyye" şeklinde yazılmıştır.⁹⁹¹ Gümüş Hatun'un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, eserin 503/1109-1110 yılında Anadolu'da istinsah edilmesi, bu şahsın 11. yüzyılın son çeyreği ile 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu'da yaşadığı sonucuna varılmaktadır.

70. Gündoğdu (گندغدی):

Gün/Kün kelimesi, Türkçede "yirmi dört saatlik zaman diliminin adı: gün, yevm; gündüz, güneş; talih, baht"⁹⁹² manalarına gelmektedir. Doğ-/Toğ-/Togh- fiili, Türkçede "doğmak, çıkmak, dünyaya gelmek, veladet"⁹⁹³ manalarını gelmektedir. Gündoğdu/Kündoğdu kelimesinin manası ise, "güneş doğdu, gün doğdu, güneş açtı" şeklinde izah edilebilir.⁹⁹⁴ Yapısal olarak Gündoğdu isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan, ancak başka kelimelerle de çok sık kullanılan "gün/kün" kelimesi ile bir fiil sınıfına giren "doğ-/toğ-" fiili ve fiile eklenen "-d(i) (görülen geçmiş zaman kipi)" fiil kipinin birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.⁹⁹⁵

⁹⁹⁰ 503 / 1109-1110 yılında, Gümüş Hatun, bu eseri istinsah etmiş ve istinsah ettiği esere kendi ismini de yazmıştır (bkz. O. G. Özgüdenli, "Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış", s. 4).

⁹⁹¹ O. G. Özgüdenli, "Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış", s. 4.

⁹⁹² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 756; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 768-769; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 168; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 179; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 308; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 275.

⁹⁹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 157; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217..

⁹⁹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 756, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35, 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129, 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 573, 768-769; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63, 168; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384, 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 157, 179; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 179; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217, 308; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 275, 465; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 393.

⁹⁹⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 756, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35, 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129, 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 573, 768-769; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63, 168; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87, 100; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1384, 1469; ; Şeyh İmam el-Berdahi,

Gündoğdu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, doğum zamanının sabah vaktine veya güneşin ilk doğduğu esnaya denk gelmesi üzerine “Gün, Gündüz, Gündoğdu Gün(eş)” gibi isimlerin çocuğa ad olarak verilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.⁹⁹⁶ Ayrıca, eski Türk ad verme geleneğinde “Gün, Gece, Güneş, Yıldız, Dağ, Deniz” gibi adlar kutsal kabul edilir ve “Theophoric (Tanrı adını kapsayan) Adlar” sınıfına dahil edilir.⁹⁹⁷ Türklerde var olan bu anlayışı, en iyi şekilde destanlarda görmek mümkündür.⁹⁹⁸ Bu bağlamda, Gündoğdu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Theophoric Adlar” sınıfı ile “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.⁹⁹⁹

Gündoğdu ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Hüsâmeddin Gündoğdu: Bu şahsa ait bu isim, 702/13 Ağustos 1302 yılında, Aksaray’da düzenlenen Sultan Hatun senedinde geçmektedir.¹⁰⁰⁰ Bu isim, senette “حسام الدين كندغدى (Hüsâmeddin Gündoğdu)” şeklinde yazılmıştır.¹⁰⁰¹ Gündoğdu ismi, “Gündoğdu b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁰⁰² Rükneddin IV. Kılıç Arslan’ın kızı olan Sultan Hatun’un vekili olarak Tokat’taki araziye satın alan kişidir.¹⁰⁰³ Hüsâmeddin Gündoğdu’nun yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, bu şahsın senette “büyük bey” olarak nitelendirilmesi ve senedin 702/13 Ağustos 1302 tarihinde yazılması, onun 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu’da yaşayan ve Türkiye Selçuklu Devleti’nde görev yapan bir bey olduğu sonucuna varılmaktadır.¹⁰⁰⁴

71. Günerî/Künerî (گوناری):

Gün/Kün kelimesi, Türkçede “yirmi dört saatlik zaman diliminin adı: gün, yevm; gündüz, güneş; talih, baht”¹⁰⁰⁵ manalarına gelmektedir. Er/İr kelimesi, Türkçede

Câmi ‘ü’l-Fürs, s. 157, 179; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 179; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217, 308; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 275, 465; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 393; A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 69.

⁹⁹⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIX.

⁹⁹⁷ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI.

⁹⁹⁸ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 117, 483-484.

⁹⁹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI, XLVIII.

¹⁰⁰⁰ Bu isim, senette yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387)

¹⁰⁰¹ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387.

¹⁰⁰² M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387.

¹⁰⁰³ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387.

¹⁰⁰⁴ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 387.

¹⁰⁰⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati’t Türk*, s. 756; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 135; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 278; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 520, 768-769; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 168; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi ‘ü’l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 179; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 308; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 275.

“adam, er, koca, erkek adam, yetişkin; yiğit, kahraman, güçlü; asker; ermek erişmek, yetişmek, varmak, ulaşmak”¹⁰⁰⁶ manalarına gelmektedir. Günerî isminin manası ise “sabahın askeri, gündüzün askeri, güneşin askeri; gündüzün savaşçısı, güneşin kahramanı” şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁰⁷ Yapısal olarak Günerî isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan, ancak başka kelimelerle de çok sık kullanılan “gün” kelimesi ile Türkçede genellikle birleşik bir yapıda bulunan “er” kelimesi ve onlara eklenen “-ı/î” ekinin birleşmesiyle oluşmuş birleşik bir isimdir.¹⁰⁰⁸ Gün kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁰⁰⁹

Günerî isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, doğum zamanının sabah vaktine veya güneşin ilk doğduğu esnaya denk gelmesi üzerine “Gün, Gündüz, Gündoğdu Gün(eş)” gibi isimlerin çocuğa ad olarak verilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁰¹⁰ Ayrıca, eski Türk ad verme geleneğinde “Gün, Gece, Güneş, Yıldız, Dağ, Deniz” gibi adlar kutsal kabul edilir ve “Theophoric (Tanrı adını kapsayan) Adlar” sınıfına dahil edilir.¹⁰¹¹ Türklerde var olan bu anlayışı, en iyi şekilde destanlarda görmek mümkündür.¹⁰¹² Bu bağlamda, Günerî ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Theophoric Adlar” sınıfı ile “Tasadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰¹³

¹⁰⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 640-641; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259.

¹⁰⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 640-641, 756; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 135; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270, 278; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132, 138; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74, 168; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1144, 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 51,63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256, 308; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162, 179; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 275; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 731; C. II, s. 207; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 276.

¹⁰⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 640-641, 756; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 135; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270, 278; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 55; *Eski Oğuzca Sözlük*, *Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132, 138; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74, 168; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1144, 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 51,63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256, 308; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162, 179; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 275; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 731; C. II, s. 207; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 276.

¹⁰⁰⁹ Gün kelimesinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Gün, Kerkük Türkçesi ve Azerice: ~Gün, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Uygurca: Kün, Başkurtça: Kün (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 308).

¹⁰¹⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIX.

¹⁰¹¹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI.

¹⁰¹² B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 117, 483-484.

¹⁰¹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI, XLVIII.

Günerî ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Günerî Bey: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁰¹⁴ Bu isim, kronikte “کوناری بك (Günerî Bey)” şeklinde yazılmıştır.¹⁰¹⁵ Günerî Bey, Karaman oğlu Mehmed Bey'in kardeşidir.¹⁰¹⁶ Günerî Bey, 687/1287 – 1288 yılında Beyşehir'i ele geçirmiş ve ardından Eşref oğlu Süleyman Bey'i esir almıştır.¹⁰¹⁷ Karamanlı Türkmenlerinin reislerinden biri olan Günerî Bey, Konya, Akşehir ve Beyşehir yörelerinde bir takım faaliyetlerde bulunmuştur.¹⁰¹⁸ 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Günerî Bey'in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

72. İlaldı (ایلالدی):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰¹⁹ manalarına gelmektedir. Al- fiili, Türkçede “almak, tutmak, yakalamak, satın almak, yenmek, mağlup etmek, fethetmek, zapt etmek”¹⁰²⁰ manalarını gelmektedir. İlaldı isminin manası ise, “ülkeyi aldı, devleti aldı, yurt aldı, toprak aldı, memleket fethetti” şeklinde izah edilebilir.¹⁰²¹ Yapısal olarak İlaldı isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “al-” fiili ve

¹⁰¹⁴ Bu isim, kronikte iki kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 109, 132; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 53, 69).

¹⁰¹⁵ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 109, 132; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 53, 69.

¹⁰¹⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 584; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 287, 290.

¹⁰¹⁷ C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. s. 299

¹⁰¹⁸ C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 287, 290, 298, 299, 301

¹⁰¹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰²⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 546; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 758; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış*, haz. Fikret Turan, s. 114; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 6; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 19.

¹⁰²¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış*, haz. Fikret Turan, s. 114; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 19, 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 295.

fiile eklenen “-d(i) (görülen geçmiş zaman kipi)” kip ekinin eklenmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰²²

İlaldı isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁰²³ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.¹⁰²⁴ İlaldı isminin de “ülkeyi aldı, memleket fethetti” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlaldı ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰²⁵

İlaldı ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Sa’düddeve İlaldı: Bu şahsa ait bu isim, 550/1155-1156 tarihinde oluşturulan Diyarbakır Ulu Cami’nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁰²⁶ Bu isim, kitâbede “ایلادی (İlaldı)” şeklinde yazılmıştır.¹⁰²⁷ İlaldı ismi, kitâbede “İlaldı b. İbrahim” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁰²⁸ Sa’düddeve İlaldı, 503/1110 yılında babası İbrahim öldükten sonra, İnalogulları Beyliği’nin başına geçmiştir.¹⁰²⁹ İlaldı, 503-536/1110-1142 yılları arasında İnalogulları Beyliği’ni yönetmiştir.¹⁰³⁰ 536/1142 yılında, Diyarbakır’da ölmüştür.¹⁰³¹

73. İlalmış (ایللمش):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰³² manalarına gelmektedir. Al- fiili, Türkçede

¹⁰²² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış*, haz. Fikret Turan, s. 114; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 465, 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 19, 339; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII, 253, 295.

¹⁰²³ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁰²⁴ L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁰²⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁰²⁶ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 135-136; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, s. 89-90).

¹⁰²⁷ M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 135.

¹⁰²⁸ M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 135.

¹⁰²⁹ Ali Sevim, “İnalogulları”, *DİA*, C. 22, Ankara 2000, s. 257; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 715-716; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 114.

¹⁰³⁰ A. Sevim, “İnalogulları”, s. 257; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 715-716.

¹⁰³¹ A. Sevim, “İnalogulları”, s. 257; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 716.

¹⁰³² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*,

“almak, tutmak, yakalamak, satın almak, yenmek, mağlup etmek, fethetmek, zapt etmek”¹⁰³³ manalarını gelmektedir. İlalmış isminin manası ise, “ülkeyi almış, devleti almış, yurt almış, toprak almış, memleket fethetmiş” şeklinde izah edilebilir.¹⁰³⁴ Yapısal olarak İlalmış isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “al-” fiili ve fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” ekinin eklenmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰³⁵

İlalmış isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁰³⁶ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁰³⁷ İlalmış isminin de “ülkeyi almış, memleket fethetmiş” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlalmış ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰³⁸

İlalmış ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰³³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 546; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 758; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 115; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 3; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış*, haz. Fikret Turan, s. 114; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 6; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 417; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 19.

¹⁰³⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118,125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 453; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 19, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰³⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118,125; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 114; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 453; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 19, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI, 253, 295; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 145.

¹⁰³⁶ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁰³⁷ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV

¹⁰³⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

1. İlalmış: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁰³⁹ Bu isim, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserde “ايللمش (İlalmış)” şeklinde yazılırken; *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “ايلتمش (İltemiş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁰⁴⁰ Kroniklerde, “Nizâmeddin Ali b. İlalmış” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁰⁴¹ İlalmış'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, İlalmış'ın oğlu Nizâmeddin Ali'nin II. İzzeddin Keykâvus döneminde “emîr-i arız” olarak görev yapması, İlalmış'ın 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yaşadığını göstermektedir.¹⁰⁴²

74. İlarıslan (یل ارسلان)¹⁰⁴³:

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰⁴⁴ manalarına gelmektedir. Arıslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arıslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”¹⁰⁴⁵ manalarına gelmektedir. İlarıslan isminin manası ise, “ülkenin arıslanı, ilin arıslanı, ülkenin kahramanı” şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁴⁶ Yapısal olarak İlarıslan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem

¹⁰³⁹ Bu isim, kroniklerde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 566, 623; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 530, 557; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 261, 287).

¹⁰⁴⁰ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 566, 623; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 261, 287.

¹⁰⁴¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 566, 623; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 261, 287.

¹⁰⁴² İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 530, 557; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 718; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 481.

¹⁰⁴³ Bu ismin Arap harfleriyle yazımı, László Rásonyi ve İmre Baski'nin “*Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*” adlı eserinden alındı (bkz. L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 295).

¹⁰⁴⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

¹⁰⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 557, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9, 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 465; A. Çelik, *Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş-İnceleme-Metin-*

bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla bağımsız olarak bulunan “arslan” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰⁴⁷

İlarslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁰⁴⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. İlarslan isminin de “ülkenin arslanı” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İl Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰⁴⁹

İlarslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından kullanılmıştır:

1. İlarslan: Bu şahsa ait bu isim, Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainâme* adlı eserinde geçmektedir.¹⁰⁵⁰ İlarslan, I. Kılıç Arslan’ın oğullarından biri olan Malatya Meliki Tuğrul Arslan’ın emîrlerinden biridir.¹⁰⁵¹ İlarslan, I. Kılıç Arslan’ın ölümü üzerine, Malatya Meliki Tuğrul Arslan’ın annesiyle evlenmiştir.¹⁰⁵² Daha sonra, Tuğrul Arslan ve annesi anlaşarak, İlarslan’ı hapsedmiş ve ardından onu Muhammed Tapar’a göndermiştir.¹⁰⁵³ 11. yüzyılın son çeyreği ile 12. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu’da yaşadığı anlaşılan İlarslan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

Dizin), s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 202, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 37-38, 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201, 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76, 253, 295.

¹⁰⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9, 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 465; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 202, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 37-38, 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201, 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76, 253, 295.

¹⁰⁴⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁰⁴⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁰⁵⁰ Bu isim, Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainamesi*’inde bir kez zikredilmiştir (bkz. *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, s. 57).

¹⁰⁵¹ *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, s. 57; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 176.

¹⁰⁵² O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 176.

¹⁰⁵³ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 176.

75. İlbasar (إلبصار):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰⁵⁴ manalarına gelmektedir. Bas- fiili, Türkçede “basmak, bastırmak, üzerine çökmek, ezmek, akın yapmak, çökmek, gece baskını yapmak, ansızın hücum etmek”¹⁰⁵⁵ manalarına gelmektedir. İlbasar isminin manası ise, “ülkeyi basan, devleti basan, yurt basan, yurda akın yapan” şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁵⁶ Yapısal olarak İlbasar isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “bas-” fiili ve fiile eklenen “-(a)r (fiilden yeni bir isim yapmakta kullanılan bir ek)” ekinin eklenmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰⁵⁷

İlbasar isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁰⁵⁸ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁰⁵⁹ İlbasar isminin de “ülkeyi basar” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili

¹⁰⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰⁵⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 575; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205.

¹⁰⁵⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 295.

¹⁰⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 295; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 128.

¹⁰⁵⁸ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁰⁵⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlbasar ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰⁶⁰

İlbasar ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. İlbasar: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁰⁶¹ Bu isim, kronikte "ايلبصار (İlbasar)" şeklinde yazılmıştır.¹⁰⁶² İlbasar, İlhanlı Sultanı Geyhatu tarafından, 692/1292-3 yılında Anadolu'da görev yapması için görevlendirilmiş bir Moğol komutanıdır.¹⁰⁶³ 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu'da görev yapan İlbasar'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

76. İlbasmış (ايلبسمش):

İl/El kelimesi, Türkçede "ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük"¹⁰⁶⁴ manalarına gelmektedir. Bas- fiili, Türkçede "basmak, bastırmak, üzerine çökmek, ezmek, akın yapmak, çökmek, gece baskını yapmak, ansızın hücum etmek"¹⁰⁶⁵ manalarına gelmektedir. İlbasmış isminin manası ise, "ülkeyi basmış, devleti basmış, yurt basmış, yurda akın yapmış, ülke fethetmiş" şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁶⁶ Yapısal olarak İlbasmış isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan "il/el"

¹⁰⁶⁰ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁰⁶¹ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 180; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 144).

¹⁰⁶² Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 180.

¹⁰⁶³ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 144; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 303.

¹⁰⁶⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰⁶⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 575; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205.

¹⁰⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65, 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 295.

kelimesi ile bir fiil sınıfına giren “bas-” fiili ve fiile eklenen fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” ekinin eklenmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰⁶⁷

İlbasmış isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁰⁶⁸ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁰⁶⁹ İlbasmış isminin de “ülkeyi basmış, ülke fethetmiş” manalarına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlbasmış ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰⁷⁰

İlbasmış ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. İlbasmış: Bu şahsa ait bu isim, Sinop’ta bulunan ve Seyit Bilal Türbesi olarak meşhur olan Tayboğa Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁰⁷¹ Bu isim, kitâbede “إلبسمش” (İlbasmış) şeklinde yazılmıştır.¹⁰⁷² Kitabede, “Tayboğa b. ilbasmış b. فجاد (bu isim tam olarak okunamadı) b. Oğulbek” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁰⁷³ İlbasmış’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Tayboğa’nın 679/1289-90 yılında, babası İlbasmış adına Sinop’taki türbeyi yaptırmış olması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Sinop’ta yaşamış olduğunu ortaya koymaktadır.

¹⁰⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 575, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65, 339; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX, 253, 295-96; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 223.

¹⁰⁶⁸ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁰⁶⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁰⁷⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁰⁷¹ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259).

¹⁰⁷² M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259.

¹⁰⁷³ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259.

77. İlbeğ (البيك):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰⁷⁴ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emir, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”¹⁰⁷⁵ manalarına gelmektedir. İlbeğ/İlbey isminin manası ise, “ülkenin beyi, bir ilin beyi; büyük, güçlü; bolluk; bol, bereketli, zengin” şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁷⁶ Yapısal olarak İlbeğ isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “el/il” kelimesi ile Türkçede sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰⁷⁷

İlbeğ isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁰⁷⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, İlbeğ ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme

¹⁰⁷⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰⁷⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

¹⁰⁷⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 322-323; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30, 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 298.

¹⁰⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 580, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaathı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 322-323; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30, 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 298.

¹⁰⁷⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰⁷⁹

İlbeg ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. İlbeg: Bu şahsa ait bu isim, Aksaray’da bulunan bir mezartaşı kitâbesinde geçmektedir.¹⁰⁸⁰ Bu isim, kitâbede “اليك (İlbek/İlbeg/İlbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁰⁸¹ İlbeg ismi, kitâbede “Yusuf b. İlbeg” olarak kaydedilmiştir.¹⁰⁸² İlbeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Yusuf’un 734/1333-4 yılında Aksaray’da ölmesi ve mezartaşının ona ait olması, İlbeg adındaki bu şahsın 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Aksaray’da yaşadığını göstermektedir.

78. İlbizim (البزم):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰⁸³ manalarına gelmektedir. Biz kelimesi, Türkçede “birinci çoğul şahıs zamiri: biz”¹⁰⁸⁴ manasına gelmektedir. İlbizim isminin manası ise, “ülke bizim, ülkeye sahip çıkan, devlet bizim, devlete sahip çıkan, yurt bizim, yurda sahip çıkan, toprak bizim, toprağa sahip çıkan, memleket bizim, memlekete sahip çıkan; ülkeyi ele geçirmiş, ülkeyi fethetmiş, yurt edinmiş” şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁸⁵ Yapısal olarak İlbizim isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile şahıs zamiri sınıfına giren “biz (birinci çoğul şahıs kelimesi)” ve ona eklenen “-m (birinci şahıs iyelik eki)” ekinin eklenmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰⁸⁶

¹⁰⁷⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

¹⁰⁸⁰ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530).

¹⁰⁸¹ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

¹⁰⁸² İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

¹⁰⁸³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰⁸⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 591; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 781; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 121; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 20; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 665; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 96.

¹⁰⁸⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 591, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 781, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 121, 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 20, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 465, 665; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 96, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹⁰⁸⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 591, 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 781, 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 121, 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 20, 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya*

İlbizim isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁰⁸⁷ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.¹⁰⁸⁸ İlbizim isminin de “ülkeyi fethetmiş, yurt edinmiş, yurda sahip çıkmış” manalarına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlbizim ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰⁸⁹

İlbizim ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. İlbizim: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹⁰⁹⁰ Bu isim, kronikte “اليزم (İlbizim)” şeklinde yazılmıştır.¹⁰⁹¹ Kaynakta, “İlbizim b. Necmeddin İlgazi b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁰⁹² Necmeddin İlgazi’nin oğullarından biri olan İlbizim’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, İbnu’l-Ezrak’ın eserinde isminin zikredilmesi, onun 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Mardin’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

79. İldeniz (يلدنز):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹⁰⁹³ manalarına gelmektedir. Deniz/Deñiz/Teniz/Tengiz kelimesi, Türkçede “yer kabuğun çukur bölümlerini

Çağatay Sözlüğü, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 665; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 96, 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX, 253.

¹⁰⁸⁷ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁰⁸⁸ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁰⁸⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII.

¹⁰⁹⁰ Bu isim, kronikte yalnız bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 108; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 104).

¹⁰⁹¹ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 108.

¹⁰⁹² İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 108; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 104.

¹⁰⁹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

kaplayan tuzlu su kütleleri: deniz; büyüklük, güç”¹⁰⁹⁴ manalarına gelmektedir. İldeniz isminin manası ise, “ülkenin denizi, memleketin denizi, milletin denizi; büyük il, güçlü il” şeklinde izah edilebilir.¹⁰⁹⁵ Yapısal olarak İldeniz isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “deniz/deñiz/teniz/teñgiz” kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁰⁹⁶

İldeniz isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁰⁹⁷ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle 12. yüzyılda, “Deniz, İldeniz, Dengiz, Cengiz” gibi isimler “büyük ve güçlü” olmanın sembolü olarak görüldükleri için, ad verme geleneğinde sıkça yer almıştır.¹⁰⁹⁸ Bu bağlamda, İldeniz ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁰⁹⁹

İldeniz ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

¹⁰⁹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 868; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570-571; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 203; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 108-109; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 527; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 588 L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII.

¹⁰⁹⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 664, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38, 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59, 71; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443, 1629; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37, 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 570-571; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 203, 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 527; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 108-109; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 588, 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII, 253, 296.

¹⁰⁹⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 664, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38, 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59, 71; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443, 1629; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37, 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 570-571; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 203, 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 527; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 108-109; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 588, 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII, 253, 296.

¹⁰⁹⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹⁰⁹⁸ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVII.

¹⁰⁹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, I, s. XLIII, XLVII.

1. Seyfeddin İldeniz: Bu şahsa ait bu isim, 612/1215-1216 tarihli Sinop Kale kitâbesinde geçmektedir.¹¹⁰⁰ Bu isim, kitâbede “سيف الدين ايلدكز (Seyfeddin İldeniz)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁰¹ Seyfeddin İldeniz, I. İzzeddin Keykâvus’un emîrlerinden biridir.¹¹⁰² Kitâbede, Kırşehir ve Aksaray sahibi olarak yazılan Seyfeddin İldeniz’in 1214 yılındaki Sinop seferine katılan komutanlardan biri olduğu belirtilmiştir.¹¹⁰³ 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşayan Seyfeddin İldeniz’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

80. İldüz (ايلدوس):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹¹⁰⁴ manalarına gelmektedir. Düz/Tüz kelimesi, Türkçede “eşit, denk, düz, düzgün, nizamlı, uyumlu, barışık, eşit, aynı düzeyde, dengeli, dürüst, doğru, gerçeğe uygun, töreye, yasaya uygun davranan; güçlü, zengin, ünlü”¹¹⁰⁵ manalarına gelmektedir. İldüz isminin manası ise, “ülkenin düzeni, memleketin nizamı, milletin dürüstü, halkın doğrusu, halkın zengini, ülkenin zengini” şeklinde izah edilebilir.¹¹⁰⁶ Yapısal olarak İldüz isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile

¹¹⁰⁰ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 115; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 131).

¹¹⁰¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 115; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 131.

¹¹⁰² M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 113; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 328.

¹¹⁰³ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, 113, 131; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 328.

¹¹⁰⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹¹⁰⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 914; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 873; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 267; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 267; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 288; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 587, 859; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1657-1658; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 783; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 502-503; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 571; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 812; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

¹¹⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664, 914; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799, 873; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 267; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71, 288; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103, 267; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443, 1657-1658; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 587, 859; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339, 783; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 502-503; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 571; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253; C. II, s. 812; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “tüz/düz” kelimesinin eklenmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹¹⁰⁷

İldüz isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹¹⁰⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, İldüz ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹⁰⁹

İldüz ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. İldüz: Bu şahsa ait bu isim, Amasya’da bulunan ve 707/1308-1309 tarihli bimâristan kitâbesinde geçmektedir.¹¹¹⁰ Bu isim, kitâbede “ايلدوس (İldüz)” şeklinde yazılmıştır.¹¹¹¹ Amasya’daki bu bimâristan, Sultan Olcayto’nun hanımı olan İldüz Hatun’un kölelerinden biri olan Anber b. Abdullah tarafından yaptırılması neticesinde İldüz Hatun’un ismi bu kitâbede yazılmıştır.¹¹¹² İldüz Hatun’un yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

81. İlğâzi (ايلغازى):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹¹¹³ manalarına gelmektedir. Gâzi kelimesi, Arapçada “hücum etmek, savaşmak, yağmalamak; din uğruna cihad etmek, din uğruna savaşanlar

¹¹⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664, 914; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799, 873; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 267; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71, 288; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103, 267; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443, 1657-1658; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 587, 859; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339, 783; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 502-503; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 571; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253; C. II, s. 812; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

¹¹⁰⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹¹⁰⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

¹¹¹⁰ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 101-102).

¹¹¹¹ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 101-102.

¹¹¹² İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 102.

¹¹¹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

için -özellikle Türkler tarafından- mücahid karşılığında kullanılan bir sıfat ve unvan” manalarına gelmektedir.¹¹¹⁴ İlgazi isminin manası ise, “ülke savaşçısı, devlet savaşçısı, halk savaşçısı, halk mücahidi, İslam mücahidi, kavimin mücahidi” şeklinde izah edilebilir.¹¹¹⁵ Yapısal olarak İlgazi isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi ile Arapça “gazî” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹¹¹⁶

İlgazi isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹¹¹⁷ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, dayanıklı, sağlam, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.¹¹¹⁸ İlgazi isminin de “ülke savaşçısı” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlgazi ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹¹⁹

İlgazi ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Necmeddin İlgazi: Bu şahsa ait bu isim, Meyyâfarikin (Silvan) Ulu Camii kitâbesinde, Mardin Hatuniye Camii kitâbesinde, Mardin Şehidiye Medresesi kitâbesinde, Silvan’da bulunan Malabadi Köprüsü’nün kitâbesinde, Artuklular tarafından kullanılan sikkelerde, Niğdeli Kadı Ahmed’in *el-Veledü’s-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserinde, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbnü’l-Adîm’in *Bugyetü’t-taleb fi tarihi Haleb* adlı eserinde, İbnü’l-Esir’in *et-Târîhu’l-bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eseri ile *el-Kâmil fi’t-târîh* adlı eserinde, İbn Kesîr’in *el-Bidâye ve’n-nihâye* adlı eserinde, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târîhi Dimaşk* adlı eserinde,

¹¹¹⁴ Abdülkadir Özcan, “Gazî”, *DİA*, C. 13, Ankara 1996, s. 443.

¹¹¹⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253; A. Özcan, “Gazî”, s. 443.

¹¹¹⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253; A. Özcan, “Gazî”, s. 443.

¹¹¹⁷ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹¹¹⁸ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹¹¹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

Azîmî Tarihi adlı eserde, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde ve Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainâme* adlı eserinde geçmektedir.¹¹²⁰ Bu isim, kitâbelerde “ایل غازی (İlgazi)” şeklinde, sikkelerde “ایل غازی (İlgazi)” şeklinde, Niğdeli Kadı Ahmed'in eserinde “ملك ايلغازی (Melik İlgazi)” şeklinde, İbnu'l-Ezrak'da “ایل غازی / نجم الدين الغازی (Necmeddin İlgazi)” şeklinde, İbn Kesîr'in eseri ile *Azîmî Tarihi* adlı eserde “نجم الدين ايل غازی (Necmeddin İlgazi)” şeklinde ve İbnü'l-Kalânîsî'nin eserinde “نجم الدين ايلغازی (Necmeddin İlgazi)” şeklinde yazılmıştır.¹¹²¹ Kaynaklarda, “İlgazi b. Artuk”, “Hüsâmeddin Timurtaş b. İlgazi b. Artuk” ve “İlgazi b. Alpi b. Timurtaş b. İlgazi b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.¹¹²²

¹¹²⁰ Bu isim, dört kitâbede toplam dört kez, toplam on iki sikkede on iki kez, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde on dört kez, İbnü'l-Adîm'in *Bugyetü't-Taleb fî Tarihi Haleb* adlı eserinde 14 kez, İbnü'l-Esir'in *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l Atâbekkiye* adlı eserinde üç kez ve *el-Kâmil fî't-Târih* adlı eserinde ise, yedi kez, İbnü'l-Kalânîsî'nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde on yedi kez, *Azîmî Tarihi* adlı eserde on dört kez, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde beş kez ve Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainamesi*'inde dokuz kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103; C. 10, s. 10-11; C. 12, s. 51-55; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 42; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 132-133; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 24-26, 28; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 378; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 454; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 1-9, 14-16, 63, 103, 104, 108; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 29-35, 37-39, 72, 99, 100, 104; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü'l-Adîm, Bugyetü't-taleb fî tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 89, 123, 141, 145, 156; Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb min Târihi Haleb'de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 109, 126, 130, 131, 134, 138, 139, 142, 144, 145, 157, 165, 168, 186; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 18, 26, 74; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 231, 244-245, 389; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 62, 100, 154, 170, 185, 194, 209, 217; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fî't-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C.10, s. 276, 289, 400, 422, 450, 458, 478; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 216, 227, 240, 244, 250; C. 17, s. 409-410, 422; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12, s. 339, 348, 354; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 127, 132, 135, 157, 158, 169, 170, 176, 191, 199-202, 205-207, 210; Ali Sevim, “İbnü'l-Kalânîsî Zeylû Tarih-i Dimaşk Adlı Eserinde Selçuklularla İlgili Bilgiler I(H.436-500=1044/45-1106/07)”, *Belgeler*, C. XXIX, S. 33 Ankara 2008, s. 21, 26, 40, 41; *Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler(H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 28, 29, 35, 40, 43, 47-55, 58; Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 348, 354, 356, 357; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrants D. Andreasyan, s. 79, 81).

¹¹²¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103; C. 10, s. 10-11; C. 12, s. 51-55; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 42; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 132-133; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 24-26, 28; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 378; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 1-9, 14-16, 63, 103, 104, 108; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 18, 26, 74; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 231, 244-245, 389; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 62, 100, 154, 170, 185, 194, 209, 217; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 216, 227, 240, 244, 250; C. 17, s. 409-410, 422; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 127, 132, 135, 157, 158, 169, 170, 176, 191, 199-202, 205-207, 210.

¹¹²² E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 49, 50, 102-103; C. 10, s. 10-11; C. 12, s. 51-55; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 42; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 132-133; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 24-26, 28; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 378; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 1-9, 14-16, 63, 103, 104, 108; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fî'd-devleti'l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 18, 26,

Necmeddin İlgazi, Mardin Artuklu Beyliği'nin kurucusu ve ilk hükümdarıdır.¹¹²³ Beyliği, 1108-1122 yılları arasında yönetmiştir.¹¹²⁴ Necmeddin İlgazi, 17 Ramazan 516/19 Kasım 1122 yılında, Meyyâfârikîn (Silvan)'de ölmüş ve nâşı Kubbetü's-Sultân'ın kuzey tarafındaki türbesine defnedilmiştir.¹¹²⁵

2. Kutbü'dîn II. İlgazi: Bu şahsa ait bu isim, Meyyâfarikin (Silvan) Ulu Camii kitâbesinde, Mardin Ulu Camii kitâbesinde, İmam Zeynel Abidin'in 1158 tarihli ve Artuk oğullarından Kutbü'dîn İlgazi İbni Melik Necmeddin İbni Emir Timurtaş'ın 1178 tarihli vakfiyesinde, Artuklular tarafından kullanılan sikkelerde, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, *et-Târihu'l-bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'nin *Mesâlikü'l-epsâr* adlı eserinde ve *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹¹²⁶ Bu isim, kitâbelerde “قطب الدين ايل غازي” (Kutbü'dîn İlgazi)” şeklinde, sikkelerde “ايل غازي” (İlgazi)” şeklinde, İbnu'l-Ezrak'ın eserinde “قطب الدين ايلغازي” (Kutbü'dîn İlgazi)” şeklinde ve İbnu'l-Esîr'in eserinde “ايلغازي” (İlgazi)” şeklinde yazılmıştır.¹¹²⁷ Kaynaklarda, “İlgazi b. Alpi b. Timurtaş b. İlgazi b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.¹¹²⁸ Kutbü'dîn İlgazi, 12 Muharrem 544/22 Mayıs 1149

74; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmîl fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 231, 244-245, 389; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmîl fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 62, 100, 154, 170,185, 194, 209, 217; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 216, 227, 240, 244, 250; C. 17, s. 409-410, 422; İbnu'l-Kalânîsi, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 127, 132, 135, 157, 158, 169, 170, 176, 191, 199-202, 205-207, 210.

¹¹²³ Ali Sevim, “Necmeddin İlgazi”, *DİA*, C. 22, Ankara 2000, s. 89; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 719-720; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 159.

¹¹²⁴ A. Sevim, “Necmeddin İlgazi”, s. 89-90; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 719-720.

¹¹²⁵ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* (Artuklular Kısım), Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 76; A. Sevim, “Necmeddin İlgazi”, s. 89-90; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 719-720; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 164.

¹¹²⁶ Bu isim, iki kitabede toplam iki kez, Vakfiye metninde bir kez, Toplam dört sikkede dört kez, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde beş kez, İbnu'l-Esîr'in *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserinde bir kez, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde iki kez ve Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'nin eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 85,148-149; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 143-144; S. Bayram, “Arşivlerde Kayıtlı Mardin'de Yapılmış En Eski Vakıflar: İmam Zeynel Abidin'in 1158 M. Tarihli ve Artukoğulları'ndan Kutbuddini İlgazi İbni Melik Necmeddin İbni Emir Timurtaş 1178 M. Tarihli Vakfiyeleri”, s. 296; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 28, 30-31; İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 136, 151, 165, 183, 188; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* (Artuklular Kısım), Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 90, 129, 142, 143, 155, 171, 176; İbnu'l-Esîr, *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 94; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l-Epsâr)*, s. 307; Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 430, 434).

¹¹²⁷ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 85,148-149; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 143-144; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 28, 30-31; İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 136, 151, 165, 183, 188; İbnu'l-Esîr, *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Edited and Annotated by. A. A. Tolaymat(M.A), s. 94.

¹¹²⁸ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 85,148-149; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 143-144; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakî Turkumâns*, s. 28, 30-31; İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 136, 151, 165, 183, 188.

yılında Mardin’de doğmuştur.¹¹²⁹ Mardin Artuklu Beyliği’ni 1176-1184 yılları arasında yönetmiştir.¹¹³⁰ Kutbü’l-dîn İlgazi, 580/1184 yılında Mardin’de ölmüştür.¹¹³¹

82. İlhan (İlhanes/Elkhanéa):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹¹³² manalarına gelmektedir. Han/Kan kelimesi, Türkçede “kan, han, kağan, hükümdâr, imparator, bey, Türk devletlerinde hükümdar unvanı”¹¹³³ manalarına gelmektedir. İlhan isminin manası ise, “bir milletin hanı, bir milletin yöneticisi” şeklinde izah edilebilir.¹¹³⁴ Yapısal olarak İlhan isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il (ig) /el (ig)” kelimesi ile içerdği anlam itibarıyla bir unvan sınıfına giren “han/kan” kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹¹³⁵

İlhan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum esnasında, odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği

¹¹²⁹ İbnü’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 90.

¹¹³⁰ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 416; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 720.

¹¹³¹ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 416; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 720; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 159.

¹¹³² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹¹³³ M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207.

¹¹³⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38, 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71, 91; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443, 1471; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 490; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339, 314; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹¹³⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125, 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38, 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71, 91; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443, 1471; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465, 490; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339, 314; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

oldukça yaygın bir âdettir.¹¹³⁶ İlhan isminin de “bir milletin hanı, bir milletin yöneticisi” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlhan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹³⁷

İlhan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından kullanılmıştır:

1. İlhan: Bu şahsa ait bu isim, Anna Komnena’nın *Alexiad* adlı eserinde geçmektedir.¹¹³⁸ Bu isim, kronikte “İlhanes/Elkhanéa (İlhan)” şeklinde yazılmıştır.¹¹³⁹ I. Kılıç Arslan tarafından, Çanakkale ve civarında birtakım fâliyetlerde bulunması için görevlendirilmiş bir Selçuklu Emîridir.¹¹⁴⁰ 12. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu’da görev yaptığı anlaşılan İlhan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

83. İlig/İllig/Ellig (إللك):

İl/El kelimesi, Türkçede “ülke, devlet, yurt, memleket, eyalet, vilayet; halk, millet, kavim, ahali, ordu, bölük”¹¹⁴¹ manalarına gelmektedir. İlig/İlik/Éllig/İlek kelimesinin manası ise, “illi, il sahibi, toprak sahibi, devleti olan, devlet sahib, ülke sahibi; hükümdâr, yönetici, kral, reis” şeklinde izah edilebilir.¹¹⁴² Yapısal olarak, İlig isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “il/el” kelimesi “(l)ig/lig/lik (sahip olan anlamında sıfatlar türetmeye yarayan bir ek)” ekinin eklenmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹¹⁴³

¹¹³⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹¹³⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹¹³⁸ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirtin Sonrası*, s. 307). Bilge Umar, bu ismin bir unvan olduğunu ve “İl’deki Han” manasında kullanıldığını ve bu manadan dolayı, vali anlamına geldiğini belirtir (bkz. Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirtin Sonrası*, s. 207). Osman Turan ise, İlhan isminin, isim manasında da kullanılabileceği görüşünü belirtir (bkz. O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 123). Bu isim, unvan anlamına gelse bile, eski Türk ad verme geleneğinde unvan adlarının sıklıkla isim olarak kullanıldığı bilinmektedir (bkz. L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII).

¹¹³⁹ Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirtin Sonrası*, s. 307.

¹¹⁴⁰ Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirtin Sonrası*, s. 307; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 123.

¹¹⁴¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253.

¹¹⁴² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799, 800; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71, 109; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 141-142; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 257; Talat Tekin, *Orhun Türkçesi Grameri*, İstanbul 2003, s. 83.

¹¹⁴³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 664; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 799, 800; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 38; R. Toparlı – H. Vural – R.

İlig isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹¹⁴⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. İlig isminin de “hükümdâr” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İlig ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹⁴⁵

İlig ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. İlig: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹¹⁴⁶ Bu isim, vakfiye metninde “إيلك (İlig)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁴⁷ Vakfiyede, “Uğurlu b. İlig” olarak kaydedilmiştir.¹¹⁴⁸ İlig’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Uğurlu, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹¹⁴⁹ Oğlu Uğurlu’nun 647/1247-48 yılında Konya’da oluşturulan vakfiyeye şahitlik etmesi, İlig’in 13. yüzyılın ilk yarısında, Konya’da yaşamış olduğunu göstermektedir.

84. İnanç (إينانج):

İnanç kelimesi, Türkçede “emniyet, güven, düzenlilik, güvenilir, emin, sözüne güvenilen, sadık; inanmak, iman etmek, güvenmek”¹¹⁵⁰ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak İnanç isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “inan- (İnanmak, güvenmek)” fiili ile Türkçede fiilden isim

Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 71, 109; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 103; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 69; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1443; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 75; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 465; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 339; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 207; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 121-122, 141-142; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 704-706; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 253, 257; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 53-54; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 83.

¹¹⁴⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹¹⁴⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹¹⁴⁶ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 101, 119).

¹¹⁴⁷ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 101.

¹¹⁴⁸ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 101, 119.

¹¹⁴⁹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 119.

¹¹⁵⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lügati’t Türk*, s. 656; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 39; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 111, 109; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1478; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 716; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 344; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 211; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 187; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. II, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 318-319.

yapmak için kullanılan “-ç” ekinin eklenmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹¹⁵¹ İnanç kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹¹⁵²

İnanç isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹¹⁵³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. İnanç isminin de “güvenilir” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, İnanç ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹⁵⁴

İnanç ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. İnanç Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-ebsâr* adlı eserinde geçmektedir.¹¹⁵⁵ Bu isim, kaynakta “İnanç Hatun bint. Erkam” şeklinde kaydedilmiştir.¹¹⁵⁶ İnanç Hatun, Ahlatşâhlar Beyliği’nin ilk hükümdarı olan Sökmen el-Kutbi’nin hanımıdır ve ayrıca Zâhirü’l-dîn İbrahim’in annesidir.¹¹⁵⁷ Zâhirü’l-dîn İbrahim (1112-1126)’in zayıf ve dirayetsiz bir kişiliğe sahip olması, İnanç Hatun’un Ahlatşâhlar Beyliği’nde etkin bir rol oynamasına sebebiyet vermiştir.¹¹⁵⁸ 12. yüzyılın ilk çeyreğinde, Ahlat’ta yaşayan İnanç Hatun’un ölümü kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
2. Şücâüddîn İnanç Bey: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Ârifî’nin *Menâkibü’l-ârifin* adlı eserinde geçmektedir.¹¹⁵⁹ Bu isim, Eflakî’de “شجاع الدين اينانج بك”

¹¹⁵¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 656; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 39; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 111, 109; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1478; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 716; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 344; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 211; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 187; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI, 318-319; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 125.

¹¹⁵² İnanç kelimesinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~İnanc (Azerice), İnanic (Kazan Tatar Türkçesi), İnaniş (Başkurtça), İnanç (Türkmence) Ve Inanü (Kırgızca) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 344).

¹¹⁵³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹¹⁵⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹¹⁵⁵ Bu isim, eserde iki kez zikredilmiştir (bkz. Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 244, 253).

¹¹⁵⁶ Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 244, 253.

¹¹⁵⁷ Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 244, 253; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 107; F. Sümer, “Ahlatşahlar”, s. 25; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 728.

¹¹⁵⁸ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 106-107; F. Sümer, “Ahlatşahlar”, s. 25; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 728.

¹¹⁵⁹ Bu isim, Eflakî’de iki kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 864, 949; Ahmet Eflakî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakib al-Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 253).

(Şücâüddin İnanç Bey)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁶⁰ Şücâüddin İnanç Bey, Denizli’de kurulan ve Lâdik Beyliği veya İnançoğulları Beyliği olarak adlandırılan beyliği, 1277-1335-6 yılları arasında yönetmiştir.¹¹⁶¹ Şücâüddin İnanç Bey, aynı zamanda Mevlevî tarikatının bir mürididir.¹¹⁶² Ölümü tarihi hakkında kaynaklarda kesin bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Şücâüddin İnanç Bey’in 1335-6 yılına kadar yönetimde kalması ve bu tarihten sonra başka birinin yönetime geçmesi onun bu tarihte öldüğünü göstermektedir.

3. İnanç Melek Hatun: Bu isim, Ahlat’ta bulunan 730/1330 tarihli bir mezar taşı kitâbesinde geçmektedir.¹¹⁶³ Bu isim, kitâbede “اينانچ ملك (İnanç Melek)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁶⁴ Kitâbede, “İnanç Melek bint. Osman” olarak kaydedilmiştir.¹¹⁶⁵ İnanç Melek Hatun’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, ölüm tarihinin 730/1330 olması, bu şahsın 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Ahlat’ta yaşadığını göstermektedir.

85. Kara Arslan (قرا ارسلان):

Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”¹¹⁶⁶ manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”¹¹⁶⁷ manalarına gelmektedir. Kara Arslan isminin manası ise “siyah arslan, kara arslan; güçlü arslan, büyük arslan” şeklinde izah edilebilir.¹¹⁶⁸ Yapısal olarak Kara

¹¹⁶⁰ Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 864, 949.

¹¹⁶¹ Ahmet Eflâkî, *Menâkibü’l-Ârifin*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 253; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 535. Tuncer Baykara, İnanç Bey’in 1192 yılında İç Batı Anadolu’nun en önemli merkezi olan Denizli’ye tayin edildiğini ve orada 1336 yılına kadar idarede kaldığını belirtir (bkz. Tuncer Baykara, “İnançoğulları”, *DİA*, C. 22, Ankara 2000, s. 264).

¹¹⁶² Ahmet Eflâkî, *Menâkibü’l-Ârifin*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 253; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 535.

¹¹⁶³ Bu isim, mezar kitâbesinde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, s. 232)

¹¹⁶⁴ B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, s. 232.

¹¹⁶⁵ B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, s. 232.

¹¹⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; Abdülkerim Özaydın, “Kara Hanlılar” *DİA*, C. 24, Y. 2001, s. 412.

¹¹⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

¹¹⁶⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116, 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı,

Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve anlam bakımından bir renk sınıfına giren “kara” kelimesiyle ile Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “arslan” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹¹⁶⁹ Kara ve arslan kelimeleri bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹¹⁷⁰

Kara Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹¹⁷¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Kara Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹⁷²

Kara Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dört kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Fahreddin Kara Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Diyarbakır Ulu Camii kitâbesinde, Diyarbakır Muhafaza Kulesi’nin kitâbesinde, Mardin Ulu Camii kitâbesinde, Diyarbakır’da bulunan Mesudiye Medresesi’nin kitâbesinde, Diyarbakır Kalesi’nin kitâbesinde, Diyarbakır’da bulunan Artukoğlu Köprüsü’nün kitâbesinde, Harput Ulu Camii duvarında bulunan kitâbede, Diyarbakır’da bulunan Çermik Ulu Camii

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, s. 13, 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 9, 84; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 368; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 643-644; A. Özyayın, “Karahanlılar”, s. 412; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76; C. II, s. 425.

Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116, 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 423, 491 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 9, 84; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 368; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 643-644; A. Özyayın, “Karahanlılar”, s. 412; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76; C. II, s. 425.

¹¹⁷⁰ Kara kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Kırgızca, Kazakça, Uygurca, Kumuk Türkçesi, Karaçay Balkar Türkçesi, Başkur Türkçesi ve Kazan Tatar Türkçesi: ~Kara, Azerice: Gara, Türkmence: Gara, Özbekçe: Kârä, Çuvaşça: Xora, Xura (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368). Arslan isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkmence: Arıslan, Kazakça: Arıslan, Arıstan, Karaçay Balkar Türkçesi: Aslan, Altay Türkçesi: Arsil, Tellafer Ağzı (Irak Türkmen Türkçesi): Arsul Ayû, Tuva Türkçesi: Arsil Aba, Arzılang, Başkurt Türkçesi: Ârslan (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20).

¹¹⁷¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹¹⁷² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

kitâbesinde, Artuklu Beyliği tarafından kullanılan sikkelerde, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbnü'l-Esir'in *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserinde, İbnü'l-Kalânîsî'nin *Zeylû Târihî Dimaşk* adlı eserinde, Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainâme* adlı eserinde ve *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹¹⁷³ Bu isim, kitâbelerde “فخرالدين قرا ارسلان / قرا ارسلان” (Kara Arslan / Fahreddin Kara Arslan)” şeklinde, sikkelerde “فخرالدين قرا ارسلان” (Fahreddin Kara Arslan)” şeklinde ve İslâmî kroniklerde “فخرالدين قرا ارسلان / قرا ارسلان” (Kara Arslan/Fahreddin Kara Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁷⁴ Bu isim, kaynaklarda “Fahreddin Kara Arslan b. Davud”, “Fahreddin Kara Arslan b. Davud b. Sökmen”, “Fahreddin Kara Arslan b. Davud b. Artuk”, “Nâsirüddin Mahmud b. Muhammed b. Kara Arslan”, “Ebû Bekir b. Kara Arslan b. Artuk” ve “Fahreddin Kara Arslan b. Davud b. Sökmen b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.¹¹⁷⁵ Fahreddin Kara Arslan, 539 – 562/1144-5–1166-7 yılları arasında Artuklu Beyliği'nin Hısnıkeyfâ kolununu

¹¹⁷³ Bu isim, toplam dokuz kitâbede dokuz kez, toplam on dokuz sikkede on dokuz kez, İbnu'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde on dokuz kez, İbnü'l-Esir'in *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye* adlı eserinde üç kez, İbnü'l-Kalânîsî'nin *Zeylû Târihî Dimaşk* adlı eserinde üç kez, Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainâme* adlı eserinde üç kez ve *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde sekiz kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 126, 144-145, 148-149, 226, 254-255; C. 10, s. 29-31; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 51; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 4-37, 44-45, 47-50, 57-58, 59-60, 82-84; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 15-21, 23; M. Van Berchem, “Arabishche Inschriften”, s. 142, 147; N. Ardiçoğlu, “Harput Artuk Oğullarına Ait Kitabeler”, s. 41-42; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 17, 18; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 21, 65, 70, 78-80, 91, 103-105, 115, 117, 121, 126, 134, 137, 138, 142, 144, 147, 150, 151; İbnu'l-Ezrak, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 96, 123, 124; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihî Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 267, 328, 333; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrnt D. Andreasyan, s. 193-194; Gegory Abû'l-Farac, *Gegory Abû'l-Farac, Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 377, 386, 389, 400, 405, 410, 411, 426).

¹¹⁷⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 126, 144-145, 148-149, 226, 254-255; C. 10, s. 29-31; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 51; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 4-37, 44-45, 47-50, 57-58, 59-60, 82-84; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; M. Van Berchem, “Arabishche Inschriften”, s. 142, 147; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 28, 30-31; N. Ardiçoğlu, “Harput Artuk Oğullarına Ait Kitabeler”, s. 41-42; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 17, 18; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 21, 65, 70, 78-80, 91, 103-105, 115, 117, 121, 126, 134, 137, 138, 142, 144, 147, 150, 151; İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 96, 123, 124; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihî Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 267, 328, 333.

¹¹⁷⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 126, 144-145, 148-149, 226, 254-255; C. 10, s. 29-31; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 51; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 4-37, 44-45, 47-50, 57-58, 59-60, 82-84; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; M. Van Berchem, “Arabishche Inschriften”, s. 142, 147; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 28, 30-31; N. Ardiçoğlu, “Harput Artuk Oğullarına Ait Kitabeler”, s. 41-42; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 17, 18; İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 21, 65, 70, 78-80, 91, 103-105, 115, 117, 121, 126, 134, 137, 138, 142, 144, 147, 150, 151; İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 96, 123, 124; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihî Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 267, 328, 333.

hükümdarlığını yapmıştır.¹¹⁷⁶ Fahreddin Kara Arslan, 22 Ramazan 562/12 Temmuz 1167 yılında ölmüş ve cansız bedeni, Hısnıkeyfâ'da yaptırdığı türbeye gömülmüştür.¹¹⁷⁷

2. Necmeddin/Ziyâüddin Kara Arslan; Bu şahsa ait bu isim, Tokat'ta bulunan Alaca Çeşme kitâbesinde, Konya'da bulunan Kara Arslan Türbesi'nin kitâbesinde ve İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*) adlı eserinde geçmektedir.¹¹⁷⁸ Bu isim, kitâbelerde “قرا ارسلان / نجم الدين ارسلان (Kara Arslan/Necmeddin Kara Arslan)” şeklinde ve kroniklerde “ارسلان / ضيا الدين قرا (Ziyâüddin Kara Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁷⁹ Kitâbelerde, “Necmeddin Kara Arslan b. İbrahim” şeklinde kaydedilmiştir.¹¹⁸⁰ Kara Arslan, I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) döneminde “emîr-i devâtlik” ve I. Alaü'd-dîn Keykubâd (1220-1237) döneminde ise, “vezirlik (sâhib)” görevinde bulunmuştur.¹¹⁸¹ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu'da yaşayan Necmeddin Kara Arslan'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. Kara Arslan: Bu şahsa ait bu isim, 663/1264 tarihinde Sahib Ata Fahreddin Ali tarafından oluşturulan Konya imâret vakfiyesinde geçmektedir.¹¹⁸² Vakfiyede, Kara Arslan'ın Konya'da bir dükkânı olduğu ve bunu vakfettiği yazılmıştır.¹¹⁸³ Fakat, Kara Arslan'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 663/1264 tarihinde, Konya'da oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Konya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

4. Kara Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Artuklu Beyliği tarafından kullanılan sikkelerde geçmektedir.¹¹⁸⁴ Bu isim, sikkelerde “الملك المظفر قرا ارسلان (el-Melik el-Muzzaffer Kara

¹¹⁷⁶ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 415; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 720; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 171, 178, 289.

¹¹⁷⁷ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 415; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 720; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 178.

¹¹⁷⁸ Bu isim, toplam iki kitâbede iki kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde iki kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*) adlı eserinde ise yedi kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 258; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 8; H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 145; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 70; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 170, 427; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 197, 417; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*), neşr. M. Th. Houtsma, s. 66, 67, 150, 151, 186, 187, 389; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 136).

¹¹⁷⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 258; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 8; H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 145; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 70; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 170, 427; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*), neşr. M. Th. Houtsma, s. 66, 67, 150, 151, 186, 187, 389.

¹¹⁸⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 258; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 8; H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 145; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 70.

¹¹⁸¹ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 337, 398; H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 145; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 70. Kaynaklarda, bu ismin hem Necmü'd-dîn hem de Ziyâü'd-dîn Kara Arslan olarak iki farklı şekilde yazılması, Faruk Sümer'in bu şahsı, iki farklı kişi olarak düşünmesine sebebiyet vermiştir (bkz. F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 720).

¹¹⁸² Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. S. Bayram - A. H. Karabacak, “Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, s. 39).

¹¹⁸³ S. Bayram - A. H. Karabacak, “Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, s. 39.

¹¹⁸⁴ Bu isim, toplam iki sikkede iki kez zikredilmiştir (bkz. S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 42).

Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁸⁵ Kara Arslan, 658-691/1259–1291/2 yılları arasında, Artuklu Beyliği’nin Mardin kolununun hükümdârlığını yapmıştır.¹¹⁸⁶ Kara Arslan’ın Moğol tabiiyetindeki 33 yıllık hükümdarlığı, 1192 yılında ölmesiyle son bulmuştur.¹¹⁸⁷

86. Karaca (قراجه):

Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”¹¹⁸⁸ manalarına gelmektedir. Karaca isminin manası ise, “siyah, kara, karanlık, esmer, karaya yakın; atlarda oluşturulan bir yara” şeklinde izah edilebilir.¹¹⁸⁹ Yapısal olarak Karaca isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve anlam bakımından bir renk sınıfına giren “kara” kelimesiyle ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-ca” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹¹⁹⁰ Kara kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹¹⁹¹

Karaca isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

¹¹⁸⁵ S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 42.

¹¹⁸⁶ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 198; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 42; C. Alptekin, “Artuklular”, s. 416.

¹¹⁸⁷ O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 198; C. Alptekin, “Artuklular”, s. 416.

¹¹⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; Abdülkerim Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412.

¹¹⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499, 1500; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; Abdülkerim Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI; II, s. 433-434; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 644.

¹¹⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499, 1500; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; Abdülkerim Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI; II, s. 433-434; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 644; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 44-45.

¹¹⁹¹ Kara kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Kırgızca, Kazakça, Uygurca, Kumuk Türkçesi, Karaçay Balkar Türkçesi, Başkur Türkçesi ve Kazan Tatar Türkçesi: ~Kara, Azerice: Gara, Türkmence: Gara, Özbekçe: Kârâ, Çuvaşça: Xora, Xura (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368).

Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb. ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹¹⁹² Karaca isminin de “kara gibi” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Karaca ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹¹⁹³

Karaca ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Hüsâmeddin Karaca: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹¹⁹⁴ Bu isim, kroniklerde “حسام الدين قراجه” (Hüsâmeddin Karaca)” şeklinde yazılmıştır.¹¹⁹⁵ Türkiye Selçuklu Devleti’nde, “emîr-i candâr” ve “Sivas sü-başılığı” görevlerinde bulunmuş bir Selçuklu emîridir.¹¹⁹⁶ II. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminin emîrlerinden biri olan Hüsâmeddin Karaca, Sâdeddin Köpek’in öldürülmesinde önemli rol oynayanlardan biridir.¹¹⁹⁷ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşadığı anlaşılan Hüsâmeddin Karaca’nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

87. Karaman (قارامان):

Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”¹¹⁹⁸ manalarına gelmektedir. Karaman kelimesinin manası ise, “daha kara, daha siyah; gözü kara” şeklinde izah edilebilir.¹¹⁹⁹ Yapısal olarak Karaman isminin izahı, şu şekildedir:

¹¹⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹¹⁹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹¹⁹⁴ Bu isim, İbn Bîbî’nin iki eserinde de iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 480-481; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 462-463; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 217, 219; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 160).

¹¹⁹⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 480-481; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 217, 219.

¹¹⁹⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 432; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 200; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 86; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 721.

¹¹⁹⁷ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 432; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 721.

¹¹⁹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; A. Özyayın, “Karahanlılar”, s. 412.

¹¹⁹⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 432; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 721.

¹¹⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi,

Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve içerdiği anlam bakımından bir renk sınıfına giren “kara” kelimesiyle ile “-man/-men (Türkçede bazı sıfatların anlamını daha da kuvvetlendirmek için kullanılan ek)” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.¹²⁰⁰ Kara kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹²⁰¹

Karaman isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb. ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹²⁰² Karaman isminin de “daha kara” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Karaman ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹²⁰³

Karaman ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Kerimü’l-dîn Karaman: Bu şahsa ait bu isim, Karaman’ın Ermenek ilçesine bağlı olan Balgasun köyündeki Karamanoğlu Türbe kitâbesinde, Karamanoğlu Beyliği’ne ait sikkelerde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde ve Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â’rifi’nin *Menâkibü’l-Ârifin* adlı eserinde geçmektedir.¹²⁰⁴ Bu isim, İbn-i Bîbî’nin eserleri ile *Anonim Selçuknâme* adlı eserde

Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; A. Özyayın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 119; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 435.

¹²⁰⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaath, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; A. Özyayın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 119; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX; II, s. 435.

¹²⁰¹ Kırgızca, Kazakça, Uygurca, Kumuk Türkçesi, Karaçay Balkar Türkçesi, Başkur Türkçesi ve Kazan Tatar Türkçesi: ~Kara, Azerice: Gara, Türkmence: Gara, Özbekçe: Kârâ, Çuvaşça: Xora, Xura (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368).

¹²⁰² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹²⁰³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹²⁰⁴ Bu isim, toplam iki kitâbede iki kez, toplam dört sikkede dört kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri iki kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde bir kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde on bir kez ve Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifi’nin *Menâkibü’l-Ârifin* adlı eserinde beş kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 66; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi (Ermenek ve Mut Âbideleri)*, s. 693; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 164; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 309, 328-329; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 688-690; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 629-630; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 322; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 242; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 99, 104-107,

“الدين قرمان” (Karaman) şeklinde, türbe kitabesi ile *Menâkibü'l-ârifin* adlı eserde “الدين قرمان” (Kerimü'd-dîn Karaman) şeklinde ve sikkelerde “قرمان” (Karaman) şeklinde yazılmıştır.¹²⁰⁵ Karaman Bey, Türkiye Selçuklu Devleti'nde bir uç bölgesi olarak kabul edilen Ermenek bölgesine yerleşmiş olan Türkmenlerin beyidir ve ayrıca “Karamanoğulları” olarak adlandırılan beyliğin kurucusudur (659/1259).¹²⁰⁶ Karaman Bey'in ölüm tarihi kesin olarak bilinmese de, IV. Kılıç Arslan (1262-1266) zamanında ölmüş olduğu anlaşılmaktadır.¹²⁰⁷ Karaman Bey, öldükten sonra Karaman'ın Ermenek ilçesine bağlı olan Balgasun köyüne gömülmüştür.¹²⁰⁸

88. Kara Sunkur (قراسنقر):

Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”¹²⁰⁹ manalarına gelmektedir. Sunkur/Sonqur/Sonkar/Sunur/Songur/Sungur kelimesi, Türkçede “yırtıcı ve avcı kuşlardan biri; doğan, beyaz doğan, kartal; şahin, doğan türünden bir kuş türü”¹²¹⁰ manalarına gelmektedir. Kara Sunkur isminin manası ise, “siyah doğan, kara şahin, kara kartal; sungur adı ile bilinen bir kuş türü (bu kuş türü, aksunkur ve karasunkur şeklinde ikiye ayrılır)” şeklinde izah edilebilir.¹²¹¹ Yapısal

109, 111-113, 115, 117; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, Anonim *Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 50; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 906, 925, 926, 977, 1025).

¹²⁰⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 66; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi (Ermenek ve Mut Âbideleri)*, s. 693; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 164; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu*, s. 309, 328-329; İbn Bîbî, *el-Evâmîrü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 688-690; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 322; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtolî*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 99, 104-107, 109, 111-113, 115, 117; Şemsü'd-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â'rîfî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 906, 925, 926, 977, 1025.

¹²⁰⁶ Faruk Sümer, “Karamanoğulları”, *DİA*, C. 24, Ankara 2001, s. 454-455; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 481; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 234

¹²⁰⁷ F. Sümer, “Karamanoğulları”, s. 455.

¹²⁰⁸ F. Sümer, “Karamanoğulları”, s. 455; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 66; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi (Ermenek ve Mut Âbideleri)*, s. 693; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 164.

¹²⁰⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; A. Özyayın, “Karahanlılar”, s. 412.

¹²¹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401-402; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1999, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 669.

¹²¹¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 684, 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837, 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70, 92; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491, 555 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127, 243; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F.

olarak Kara Sunkur isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve anlam bakımından bir renk sınıfına giren “kara” kelimesiyle ile Türkçede çoğunlukla bağımsız olarak bulunan ve içerdi anlam itibariyle bir yırtıcı kuş sınıfına giren “sunkur/sonkar/sunur/songur/sungur” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹²¹²

Kara Sunkur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹²¹³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Kara Sunkur ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹²¹⁴

Karasunkur ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Kara Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, 622/1225-6 yılında yazılan Antalya Kale Burcu’nun kitâbesinde geçmektedir.¹²¹⁵ Bu isim, kitâbede “قرا سنقر (Kara Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹²¹⁶ Kitâbede, kale burcunun banisi olarak kaydedilmiştir.¹²¹⁷ Fakat, Kara Sunkur’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 622/1225-6 yılında Antalya’da yazılan kitâbeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Antalya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

2. Seyfeddin Kara Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, Celâleddin Karatay vakfiyesinde, Denizli’de bulunan Ak Han Kervansarayı’nın 645/1247-8, 647/1249-50 tarihli kitâbelerinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile

Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499, 1582; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228, 401-402; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368, 669; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644, 838; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 119; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 431, 669.

¹²¹² Kâşgarlı Mahmud, *Divânü Lugâti’t Türk*, s. 684, 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837, 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70, 92; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491, 555 R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127, 243; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499, 1582; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228, 401-402; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368, 669; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644, 838; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 119; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 431, 669.

¹²¹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹²¹⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹²¹⁵ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 142).

¹²¹⁶ L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 142.

¹²¹⁷ L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 142.

Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme) adlı eserinde geçmektedir.¹²¹⁸ Bu isim, vakfiye ve kroniklerde “سيف الدين قرا سنقر (Seyfeddin Kara Sunkur)” şeklinde ve kitâbelerde “قرا سنقر (Kara Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹²¹⁹ Vakfiye ve kitâbelerde “Seyfeddin Kara Sunkur b. Abdullah” olarak kaydedilmiştir.¹²²⁰ Celâleddin Karatay’ın kardeşi olan Seyfeddin Kara Sunkur, II. Gıyâseddin Keyhüsrev, II. İzzeddin Keykâvus ve III. Gıyâseddin Keyhüsrev dönemlerinde, Denizli Valisi olarak görev yapmış bir Selçuklu emîridir.¹²²¹ 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde, Anadolu’da yaşayan Seyfeddin Kara Sunkur’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

89. Karataş (قرتش):

Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”¹²²² manalarına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş; kaya”¹²²³ manalarına gelmektedir. Karataş isminin manası ise, “kara taş, siyah renkli taş; güçlü taş, büyük taş” şeklinde

¹²¹⁸ Bu isim, vakfiye metninde iki kez, iki kitâbede toplam iki kez ve iki kronikte de birer kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 76, 115, 133, 142; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, 11, s. 182-183, 209; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 288-290; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 663; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 609; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 311; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 234).

¹²¹⁹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 76, 115, 133, 142; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 182-183, 209; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 288-290; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 663; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 311.

¹²²⁰ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 76, 115, 133, 142; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 182-183, 209; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 288-290.

¹²²¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 305, 535; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 721.

¹²²² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; A. Özaydın, “Kara Hanlılar”, s. 412.

¹²²³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 55; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

izah edilebilir.¹²²⁴ Yapısal olarak Karataş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla bir renk sınıfına giren “kara” kelimesi ile yine Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “taş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹²²⁵

Karataş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹²²⁶ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Karataş isminin de “siyah taş” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Karataş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹²²⁷

Karataş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Karataş: Bu şahsa ait bu isim, Kütahya şehrinin Karacaviran/Karacaören köyünde bulunan ve tekke olarak adlandırılan yapının 607/1210 tarihli mermer levha kitâbesinde geçmektedir.¹²²⁸ Bu isim, kitâbede “قرتش (Karataş)” şeklinde yazılmıştır.¹²²⁹ Karataş ismi, kitâbede “Karataş b. İlyas b. Oğuz” şeklinde kaydedilmiştir.¹²³⁰ Karataş’ın yaşamı

¹²²⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70, 99; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 145, 167; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 219, 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491, 567 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127, 264; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84, 153; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556, 643-644; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. IV, s. 119; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; C. II, s. 432; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

¹²²⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 684, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70, 99; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 145, 167; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 219, 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491, 567 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127, 264; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499, 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 84, 153; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556, 643-644; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. IV, s. 119; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; C. II, s. 432; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 397-398.

¹²²⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹²²⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹²²⁸ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 50; İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 19-20).

¹²²⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 50; İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 19-20.

¹²³⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 50; İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 19-20.

hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Kütahya şehrinin Karacaviran/Karacaören köyünde bulunan 607/1210 tarihli kitâbeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Kütahya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

90. Karatay (قراتای):

Kara/Qara kelimesi, Türkçede “siyah, kara; güçlü, büyük, yüce; kalabalık”¹²³¹ manalarına gelmektedir. Tay kelimesi, Türkçede “tay, at yavrusu, üç yaşına kadar olan at yavrusu; büyük, ulu, dağ”¹²³² manalarına gelmektedir. Karatay ismini manası ise “siyah tay, kara tay; güçlü tay, büyük tay” şeklinde izah edilebilir.¹²³³ Yapısal olarak Karatay isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir hâlde bulunan ve içerdği anlam bakımından bir renk sınıfına giren “kara” kelimesiyle ile Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “tay” kelimesinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹²³⁴ Kara ile tay kelimeleri bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹²³⁵

¹²³¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 684; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 643-644; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412.

¹²³² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 100; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 718; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 438; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299.

¹²³³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 684, 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837, 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70, 100; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127, 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84, 154; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228, 438; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368, 718; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566, 643-644; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. IV, s. 119; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 431-432.

¹²³⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 684, 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 837, 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 129, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 296, 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 70, 100; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 145; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 384; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 491 R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 126-127, 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1499; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 84, 154; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 228, 438; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368, 718; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566, 643-644; A. Özaydın, “Karahanlılar”, s. 412; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. IV, s. 119; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 431-432.

¹²³⁵ Kara kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Kırgızca, Kazakça, Uygurca, Kumuk Türkçesi, Karaçay Balkar Türkçesi, Başkur Türkçesi ve Kazan Tatar Türkçesi: ~Kara, Azerice: Kara, Türkmençe: Gara, Özbekçe: Kârâ, Çuvaşça: Xora, Xura (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 368). Tay kelimesinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım

Karatay isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği Türk ad verme geleneğinde, oldukça yaygın bir âdettir.¹²³⁶ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Karatay ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfî Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.¹²³⁷

Karatay ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve dört farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Celâleddin Karatay: Bu şahsa ait bu isim, Konya'da bulunan Karatay Medresesi'nin kitâbesinde, Celâleddin Karatay vakfiyesinde, Mübârizeddin Ertokuş vakfiyesinde, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*) adlı eserinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde ve *Ebü'l-Farac Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹²³⁸ Bu isim, kitâbede "قره طایی / قراطای" (Karatay/Karatayî)" şeklinde, vakfiye metnlerinde "جلال الدين قراطای" (Celâleddin Karatay)" şeklinde, İbn-i Bîbî'nin eserlerinde "جلالدين قراطاي" (Celâleddin Karatayî)" şeklinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde "قراطاي" (Karatayî)" şeklinde ve *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserde "جلالدين قراطای" (Celâleddin Karatay)" şeklinde yazılmıştır.¹²³⁹

biçimleri şu şekildedir: ~Tay (Türkmence, Tatar Kazan Türkçesi, Başkurtça, Altayca, Telafer Ağzı, Şor Türkçesi, Kuğu Türkçesi, Sağay Türkçesi, Yeni Uygurca, Kazakça, Kırgızca ve Tarançi Türkçesi), Toy/Tây (Özbekçe), Tıy (Yakutça, Tâı (Kıpçakça), Tayacak (Uygurca), Day/Dayça (Azerice) (bkz. T. Gülensoy, Türkiye Türkçesindeki *Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 718; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299).

¹²³⁶ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹²³⁷ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹²³⁸ Bu isim, toplam iki kitâbede toplam iki kez, Celâlî'd-din Karatay vakfiyesinin metninde altı kez, Mübârizü'd-din Ertokuş Vakfiyesinin metninde bir kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde yirmi üç kez, İbn Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*) adlı eserinde yirmi beş kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde dört kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l AHBÂR* adlı eserinde dört kez ve *Ebü'l-Farac Tarihi* adlı eserde iki kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 222; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 315, 319, 321; M. Önder, *Tarihi - Turistik Konya Rehberi*, s. 55; O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi", s. 427; O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s. 91, 110, 130, 139, 150, 155; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 233, 274, 297, 459, 462, 481, 549, 550, 569, 572, 584, 589, 590, 591, 593, 604, 605, 601, 616, 618, 663, 668; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 256, 257, 294, 313, 443, 445, 465, 517, 518, 533, 535, 546, 550-552, 554, 562, 563, 564-565, 571, 573, 609, 613; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*), neşr. M. Th. Houtsma, s. 93, 96, 125, 206, 207, 213, 219, 224, 225, 251, 257, 263, 264, 268-278, 311; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 77, 186, 193, 198, 200-206, 210; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 92, 95-97, 103; *Târih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 43-45, 49; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 36-38, 95; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 28-73; Gegory Abû'l-Farac, *Ebü'l-Farac Tarihi*, s. 549, 560).

¹²³⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 222; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 315, 319, 321; M. Önder, *Tarihi - Turistik Konya Rehberi*, s. 55; O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi", s. 427; O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s. 91, 110, 130, 139, 150, 155; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 233, 274, 297, 459, 462, 481, 549, 550, 569, 572, 584, 589, 590, 591, 593, 604, 605, 601, 616, 618, 663, 668; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (*Muhtasar Selçuknâme*),

Kitâbede ve vakfiyelerde “Celâleddin Karatay b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.¹²⁴⁰ I. Alâeddin Keykubâd (1220-1237) ile II. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminin önemli emîrlerinden biri olan Celâleddin Karatay, Türkiye Selçuklu Devleti’nde “emîr-i devât”, “sipehsâlâr”, “emîr-i taşt-hâne”, “emîr-i hazîne-i hassa” ve “atabeylik” gibi önemli mevkilerde bulunmuştur.¹²⁴¹ Celâleddin Karatay, Moğol Hükümdarı Mengü Han’ın huzuruna çıkmak üzere Moğolistan’a hareket eden İzzeddin Keykâvus’u yolcu etmek için gittiği Kayseri’de, 652/1254 yılında vefat etmiştir.¹²⁴² Daha sonra, cansız bedeni Konya’ya getirilmiş ve ardından kendi yaptırdığı medresenin yanındaki türbeye defnedilmiştir.¹²⁴³

91. Kayı-aba/Kayaba (قايه):

Kayı kelimesi, Türkçede “Oğuzların Bozok koluna mensup bir boyun adı; güçlü kuvvetli, sağlam”¹²⁴⁴ manalarına gelmektedir. Aba/Apa kelimesi, Türkçede “baba, ayı, abla, ecdat, büyükbaba, ağabey, ata, amca, emmi; şan, unvan ve rütbe adı”¹²⁴⁵ manalarına gelmektedir. Kayı-aba isminin manası ise, “güçlü amca, kuvvetli ağabey, güçlü ecdat; Kayı’nın babası, Kayı’nın atası; gri renkli yaban güvercini” şeklinde izah edilebilir.¹²⁴⁶ Yapısal olarak Kayı-aba isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “kayı (kad- (ı)g)” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla başka kelimelerle kullanılan “aba/apa” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹²⁴⁷

neşr. M. Th. Houtsma, s. 93, 96, 125, 206, 207, 213, 219, 224, 225, 251, 257, 263, 264, 268-278, 311; Tarih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli, neşr. Nâdir Celâli, s. 92, 95-97, 103; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 36-38, 95; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 28-73.

¹²⁴⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 11, s. 222; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 315, 319, 321; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 55; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 427; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 91, 110, 130, 139, 150, 155.

¹²⁴¹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 415-429; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 305; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 94; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 721; Aydın Taneri, “Celâleddin Karatay”, *DİA*, C. 7, Ankara 1993, s. 251-252).

¹²⁴² O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 688; A. Taneri, “Celâleddin Karatay”, s. 251-252.

¹²⁴³ A. Taneri, “Celâleddin Karatay”, s. 251-252.

¹²⁴⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk* s. 695-696; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 301; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 597-598; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 240; Faruk Sümer, “Kayı”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 77.

¹²⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk* s. 538; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; Andreas Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; Sir Gerard Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1.

¹²⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 538, 695-696; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 301; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 597-598; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29, 240; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1; C. II, s. 404-405; F. Sümer, “Kayı”, s. 77.

¹²⁴⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 538, 695-696; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 301; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-*

Kayı-aba isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sonrası odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adını, unvanını, rütbesini, lakabını, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹²⁴⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Kayı-aba ismi incelendiği zaman, bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Kayı-aba ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.¹²⁴⁹

Kayı-aba ismi, Selçuklu Anadolu'sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Seyfeddin Hâss Kayı-aba: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹²⁵⁰ Bu isim, kroniklerde “سيف الدين خاص قيه” (Seyfeddin Hâss Kayı-aba)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁵¹ Kayı-aba, II. İzzeddin Keykavus (1246-1249/1249-1254/1254-1262) döneminin emîrlerinden biridir.¹²⁵² 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Seyfeddin Hâss Kayı-aba, 1262 yılında, Karamanlı Türkmenlere yardım ettiği iddiasıyla, Alıncak Noyan tarafından öldürülmüştür.¹²⁵³
2. Kayı-aba: Bu şahsa ait bu isim, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.¹²⁵⁴ Bu isim, kronikte “قيه” (Kayı-aba)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁵⁵ Kayı-aba, 1276 yılında meydana gelen Hâtır oğlu Şerefü'd-dîn İsyanına iştirak etmiş, isyan bastırıldıktan sonra Moğollar tarafından idam edilmiştir.¹²⁵⁶ 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Kayı-aba'nın yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

lisân al-Atrâk, s. 1; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 597-598; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29, 240; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1; C. II, s. 404-405; F. Sümer, “Kayı”, s. 77.

¹²⁴⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75.

¹²⁴⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

¹²⁵⁰ Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinden iki kez, İbn Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*'de on üç kez geçmektedir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 642, 668; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 593, 613; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 225, 269; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 223, 237).

¹²⁵¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 642, 668; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 225, 269.

¹²⁵² İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 593; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 538.

¹²⁵³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 593; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 538, 689.

¹²⁵⁴ Bu isim, kronikte bir kez geçmektedir (bkz. İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 315).

¹²⁵⁵ İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 315.

¹²⁵⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 559; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 722.

92. Kayır Han/Kayırhan (قیرخان):

Kayır/Kayır- kelimesi, Türkçede “kum, iri kum, yumuşak zeminli toprak, kum tepesi, çakıl; elinden tutmak, himmet etmek”¹²⁵⁷ manalarına gelmektedir. Han/Kan kelimesi, Türkçede “kan, han, kağan, hükümdâr, imparator, bey, Türk devletlerinde hükümdar unvanı”¹²⁵⁸ manalarına gelmektedir. Kayır Han isminin manası ise, “büyük taş; beyin yardımı” şeklinde izah edilebilir.¹²⁵⁹ Yapısal olarak Kayır Han isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe “kayır” kelimesi ile içerdiği anlam itibarıyla bir unvan sınıfına giren “han/kan” kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹²⁶⁰

Kayır Han isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹²⁶¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, Türk ad verme geleneğinde, bazı büyük savaşçıların, yani herkesçe tanınan insanların rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirilerek) verme âdeti de oldukça yaygındır.¹²⁶² Bu bağlamda, Kayır Han ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.¹²⁶³

Kayır Han ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Hüsameddin Kayır Han: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı

¹²⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 695; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 74; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 133; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 387; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 240; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 678.

¹²⁵⁸ M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207.

¹²⁵⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 695; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68, 74; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91, 133; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; . Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314, 387; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207, 240; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 678.

¹²⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 695; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68, 74; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91, 133; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; . Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314, 387; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207, 240; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 678.

¹²⁶¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹²⁶² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹²⁶³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

eserinde geçmektedir.¹²⁶⁴ Bu isim, kroniklerde “حسم الدين قيرخان / قيرخان (Kayır Han/Hüsâmeddin Kayır Han)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁶⁵ 1230’da meydana gelen Yassı Çimen savaşıdan sonra, I. Alâeddin Keykubâd’ın hizmetine giren Hârezimli askerlerin komutanıdır.¹²⁶⁶ Kayır Han, Sivas sü-başısi Fahreddin Ayaz’ın ölümüyle boşalan Sivas sü-başılığına, Alâeddin Keykubâd tarafından atanmıştır.¹²⁶⁷ Kayır Han, - Sâdeddin Köpek’in siyaseti neticesinde - II. Gıyâseddin Keyhüsrev emriyle 1238 yılında yakalanmış ve ardından gönderilen Zamantı Kalesi’nde (Kayseri’nin Pınarbaşı ilçesinin hudutları içerisinde bulunurç) belli bir müddet yaşadıktan sonra öldürülmüştür.¹²⁶⁸

93. Kaymaz (قيمان):

Kay- fiili Türkçede “düz, ıslak ve kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek: kaymak; kayırmak, meyletmek; acımak, iltifat etmek”¹²⁶⁹ manalarına gelmektedir. Kaymaz kelimesi, Türkçede “düşmez, sarsılmaz, kaymaz, dengesi bozulmaz” manalarına gelmektedir.¹²⁷⁰ Yapısal olarak Kaymaz isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “kay-” fiili ile “-maz/mas (geniş zamanda olumsuzluk eki)” ekinin birleşmesiyle oluşmuş basit bir isimdir.¹²⁷¹ Kay- fiili bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹²⁷²

Kaymaz isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

¹²⁶⁴ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde on beş kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk*(Muhtasar Selçuknâme) adlı eserinde ise, on üç kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 429, 430-433, 435, 438, 451, 458, 464-469, 485, 486; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 419-423, 425, 436, 443, 448-452, 467, 468; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (Muhtasar Selçuknâme), neşr. M. Th. Houtsma, s. 187-191, 193, 201, 205, 208-210, 220, 221; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 136-138, 140, 141, 151-154, 162, 163).

¹²⁶⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 429, 430-433, 435, 438, 451, 458, 464-469, 485, 486; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (Muhtasar Selçuknâme), neşr. M. Th. Houtsma, s. 187-191, 193, 201, 205, 208-210, 220, 221.

¹²⁶⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 398.

¹²⁶⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 443; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 409; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 200; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 88.

¹²⁶⁸ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 427.

¹²⁶⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 695; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 133; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 240; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 365; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 674.

¹²⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 695; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 133; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 240; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 365; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 674.

¹²⁷¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 695; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 42; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 133; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 103; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 240; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 365; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 674.

¹²⁷² Kay- fiilinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Gây- / Tâ- (Türkmençe), Kay- (Kırgızca), Tayp Ket- (Kazakça), Tâ- (Özbekçe), Şıl- (Başkurtça), Şu- (Tatar Kazan Türkçesi) ve Kay- (Türkçe) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 365).

Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹²⁷³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Kaymaz isminin de “düşmez” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Kaymaz ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹²⁷⁴

Kaymaz ismi, Selçuklu Anadolu’sunda beş kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Emîr Kaymaz: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹²⁷⁵ Bu isim, kronikte “أمير قيماز (Emîr Kaymaz)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁷⁶ Emîr Kaymaz, Hüsâmeddin Timurtaş (1122-1164) zamanında Meyyâfârîkîn’de belli bir süre valilik yapmıştır.¹²⁷⁷ 12. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Meyyâfârîkîn’de yaşayan Emîr Kaymaz’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
2. Kaymaz: Bu şahsa ait bu isim, 615/1218-9 tarihli Sinop Kale kitâbelerinde geçmektedir.¹²⁷⁸ Bu isim, kitâbelerde “قيماز (Kaymaz)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁷⁹ Kitâbelerde, “Bedreddin Ebû Bekir b. Kaymaz” veya “Mübârüzü’-d-devle ve’-d-dîn Behramşâh b. Kaymaz” olarak kaydedilmiştir.¹²⁸⁰ Kaymaz’ın yukarıda zikredilen iki oğlu da I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) döneminin mühim emîrlerindendir.¹²⁸¹ Fakat, Kaymaz hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 615/1218-9 yılında oluşturulan kitâbeye dayanılarak, bu şahsın 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu’da yaşadığı anlaşılmaktadır.
3. Sinânüddin Kaymaz: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹²⁸² Bu isim, kroniklerde “سنان الدين قيماز (Sinânüddin Kaymaz)”

¹²⁷³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹²⁷⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baskı, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹²⁷⁵ Bu isim, kronikte yalnız bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97).

¹²⁷⁶ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102.

¹²⁷⁷ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97.

¹²⁷⁸ Bu isim, iki kitâbede toplam iki kez zikredilmiştir (bkz. M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 121-122, 127-128; M. B. Yazar, “Sinop Kitabeleri”, s. 38).

¹²⁷⁹ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 121-122, 127-128; M. B. Yazar, “Sinop Kitabeleri”, s. 38.

¹²⁸⁰ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 121-122, 127-128; M. B. Yazar, “Sinop Kitabeleri”, s. 38.

¹²⁸¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 328.

¹²⁸² Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde dört kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde beş kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 429; İbn Bîbî *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 419, 420, 567, 570; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 197-199).

şeklinde yazılmıştır.¹²⁸³ 630/1232-3 yılında, Sultan I. Alâeddin Keykûbâd (1220-1237) tarafından Ahlat alındıktan sonra, Sinânüddin Kaymaz buraya sü-başı (ser-leşkerî) olarak atanmıştır.¹²⁸⁴ Sultan I. Alâeddin Keykûbâd (1220-1237) döneminin önemli emîrlerinden biri olan ve 13. yüzyılın dördüncü çeyreğinde Ahlat'ta yaşadığı anlaşılan Sinânüddin Kaymaz'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

4. Samsâmüddin Kaymaz: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.¹²⁸⁵ Bu isim, kroniklerde “صمصام الدين قيمان (Samsâmüddin Kaymaz)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁸⁶ Samsâmüddin Kaymaz, Türkiye Selçuklu Devleti'nde “camedâr” olarak görev yapmıştır.¹²⁸⁷ 1243 yılında meydana gelen Köseadağ Savaşı'nda bulunan Samsâmüddin Kaymaz, bozgundan sonra Topal Fahreddin Ayaz ile birlikte, Moğollara karşı Kayseri şehrini savunmuştur.¹²⁸⁸ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu'da yaşayan Samsâmüddin Kaymaz'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

5. Kaymaz: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹²⁸⁹ Bu isim, vakfiye metninde “قيمان (Kaymaz)” şeklinde yazılmıştır.¹²⁹⁰ Vakfiye metninde, Kırşehir civarında bir mülkü olduğu belirtilmiştir.¹²⁹¹ Fakat, Kaymaz hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1272 yılında Kırşehir'de oluşturulan bu vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında, Kırşehir'de yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

94. Kılıç Arslan (قلج ارسلان):

Kılıç/Qılıç kelimesi, Türkçede “uzun, düz veya eğri olabilen, ucu sivri bir veya iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan çelikten veya demirden yapılan silah: kılıç; bir erkek adı; bir Türk boyunun adı”¹²⁹² manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede

¹²⁸³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 429; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 197-199.

¹²⁸⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 419; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 398; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 722.

¹²⁸⁵ Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde dört kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde sekiz kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 528, 529; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 502, 503, 559, 568; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 261, 262, 272, 273, 279-282).

¹²⁸⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 528, 529; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 261, 262, 272, 273, 279-282.

¹²⁸⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 502.

¹²⁸⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 502-503; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 459-460; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 723.

¹²⁸⁹ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 61,127).

¹²⁹⁰ A. Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 61.

¹²⁹¹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 127.

¹²⁹² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 711; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 840; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 131; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 305; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 503; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 75; M. Güzeldir, *Abuşka Lügati*, s. 148; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 143; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir*

“çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”¹²⁹³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Kılıç isminin izahı, şu şekildedir: “kıl (insan kılı)” kelimesi ile isimden yeni isim türetmekte kullanılan “-(ı)ç” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹²⁹⁴ Yapısal olarak Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Arslan isminin yapısı konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşler, “arsıl (sarı) + -an = Arslan (sarı canavar)”¹²⁹⁵ ya da “as/arıs + lan = Aslan/Arıslan”¹²⁹⁶ şeklinde türetilmiş bir isim olarak özetlenebilir. Kılıç ve Arslan kelimeleri bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹²⁹⁷

Kılıç Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹²⁹⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Kılıç Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹²⁹⁹

Kılıç Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda beş kişi tarafından ve beş farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırasıyla şu şekildedir:

Lügat, Nisâb-ı Türkî, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1576; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 264; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 618; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 243; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 407-408; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 453-454.

¹²⁹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

¹²⁹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 711; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 75; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 407-408; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXVI.

¹²⁹⁵ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38.

¹²⁹⁶ H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 21.

¹²⁹⁷ Kılıç isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Kılıç (Kırgızca, Kazan Tatar Türkçesi Ve Uyğurca), Kılış (Kazakça, Oyrat Türkçesi, Kumuk Türkçesi ve Şor Türkçesi), Kılış (Sagay Türkçesi, Koybal Türkçesi Ve Yakutça), Kılınç (Azerice), Qılıç (Türkmence) Kılıç (Özbekçe) (Bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 407-408)., Arslan isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkmence: Arıslan, Kazakça: Arıslan, Arıstan, Karaçay Balkar Türkçesi: Aslan, Altay Türkçesi: Arsıl, Tellafer Ağzı (Irak Türkmen Türkçesi): Arsul Ayû, Tuva Türkçesi: Arsıl Aba, Arzılang, Başkurt Türkçesi: Ârslan (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20).

¹²⁹⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹²⁹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

1. İzzeddin I. Kılıç Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Konya’da bulunan Alaü’-d-dîn Camii ve Türbesi’nin kitâbesinde, Ankara’da bulunan İç Kale (Alaü’-d-dîn/Muradiye) Cami’nin kitâbesinde, I. Mes’ûd zamanında kullanılan sikkelerde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, Niğdeli Kadı Ahmed’in *el-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde, İbnü’l-Esir’in *el-Kâmil fî’t-târih* adlı eserinde, İbn Kesîr’in *el-Bidâye ve’n-nihâye* adlı eserinde, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihî Dımaşk* adlı eserinde, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarih* adlı eserinde, *Azîmî Tarihi* adlı eserde, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde, Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând’ın *Ravzatü’ş-şafâ’ fî sîreti’l-enbiyâ’ ve’l-mülûk ve’l-hulefâ’* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-ebsâr* adlı eserinde, *Ebü’l-Farac Tarihi* adlı eserde, Anna Komnena’nın *Alexiad* adlı eserinde ve Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainâme* adlı eserinde geçmektedir.¹³⁰⁰ Bu isim, kitâbelerde “قلج / قلنج (Kılınc/Kılıç Arslan)” şeklinde, sikkelerde “قلج أرسلان (Kılıç Arslan)” şeklinde, İslâmî kroniklerde “قلج أرسلان / قلج (Kılıç Arslan)” şeklinde ve *Alexiad* adlı eserde ise “Klitziasthlan (Kılıç Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁰¹ Bu şahsa ait bu isim, İslâmî kroniklerde “Kılıç Arslan b.

¹³⁰⁰ Bu isim, toplam iki kitabede iki kez, toplam üç sikedede üç kez, *Anonim Selçuknâme*’deki kez, Niğdeli Kadı Ahmed’in *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserinde üç kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde iki kez, İbnü’l-Esir’de yedi kez, İbn Kesîr’de bir kez, İbnü’l-Kalânîsî’nde on bir kez, *Azîmî Tarihi* adlı eserde bir kez, Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm’im adlı eserde bir kez, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde iki kez, Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând’ın *Ravzatü’s-Safâ fî Sîreti’l Enbiyâ ve’l-Mülûk ve’l-Hulefâ* adlı eserinde iki kez, İbnü’l-Ezrak’ta iki kez, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-Ebsâr* adlı eserinde altı kez, Ebü’l-Farac Tarihi adlı eserde yedi kez, Anna Komnena’nın *Alexiad* adlı eserinde on iki ve Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainame*’sinde sekiz kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 11-12; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 108, 210; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 50; A. Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 52; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 33; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmîyye Kataloğu, Kısım-ı Rabî’*, s. 108; Y. İzmirli, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 40; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtolî*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 89, 90; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 36; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 21, 27; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 20, 23; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 359, 360, 371, 381; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439, 440, 456, 449; İbnü’l Esîr, *el-Kâmil fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 295-298; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 104-106; İbnü’l Esîr, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fî’t-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C.10, s. 342-344; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 195; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve’n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12, s. 166, 323; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihî Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 112-117, 138, 143, 150, 156-158, 164; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fî Tarihi Haleb (Seçmeler)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 36; Kemâlüddîn Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, s. 85; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 299, 300; Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând, *Ravzatü’s-Safâ fî Sîreti’l Enbiyâ ve’l-Mülûk ve’l-Hulefâ (Tabaka-ı Selçukîyye)*, terc. ve Notlar: Erkan Göksu, Ankara 2015, s. 268-269; İbnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 16, 25; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 39, 45; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 231, 242, 249, 273, 281, 288; Gegory Abû’l-Farac, *Ebü’l-Farac Tarihi*, C. I, s. 331, 335; C. II, s. 345-347, 349, 351; Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirtin Sonrası*, s. 202, 206, 270-271, 307, 325-326, 328, 329, 333; Süryanî Patrik Mihailin *Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, s. 46, 49, 51-54, 57, 64, 155).

¹³⁰¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 11-12; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 108, 210; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 50; A. Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 52; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmîyye*

Süleymanşâh”, “Kılıç Arslan b. Süleyman b. Kutalmış” ya da “Kılıç Arslan b. Süleyman b. Kutalmış b. Selçuk” olarak üç farklı şekilde kaydedilmiştir.¹³⁰² Kılıç Arslan, 1092-1107 yılları arasında, Türkiye Selçuklu Devleti’nin hükümdarlığını yapmıştır.¹³⁰³ 500/13 Temmuz 1107 yılında, Habur suyu kenarında, Büyük Selçuklu Devleti’nin komutanı olan Çavlı ile yapmış olduğu savaşı kaybetmiş ve ardından esir düşmemek için, atıyla birlikte girmiş olduğu Habur suyunda boğularak ölmüştür.¹³⁰⁴ Habur suyu kıyısına vuran cansız bedeni, Meyyâfârikîn’e gömülmüştür.¹³⁰⁵ Daha sonra, mezarı üzerinde “kubbetü’s-sultan” adıyla anılan bir türbe inşa edilmiştir.¹³⁰⁶

2. İzzeddin II. Kılıç Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Konya’da bulunan Alâeddin Camii kitâbesinde, kale burcu kitâbesinde, I. İzzeddin Keykâvus Türbesi’nin kitâbesinde, II. Kılıç Arslan Türbesi’nin kitâbesinde ve Alâeddin Köşkü’nden kalma bir çini kitâbesinde, Eskişehir’de bulunan Alaü’d-dîn Camii kitâbesinde, Alanya’da bulunan Kızıl Kule kitâbesi ile Alara Hanı kitâbesinde, Kayseri’de bulunan Tekgöz Köprüsü’nün kitâbesi ile Kayseri Ulu Camii (Cami-i Kebir)’nin kitâbesinde, Antalya’da bulunan bir çeşme kitâbesinde, Harput’ta bulunan Sâra Hatun Cami Minberi kitâbesinde ve Kırşehir’de bulunan Karakurt Külliyesi’nin içerisindeki Ilıca kitâbesinde, Türkiye Selçuklu Devleti tarafından kullanılan sikkelerde, Şemseddin Altun-Aba vakfiyesinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, *el-Veledü’s-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserde, *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserde, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde, *el-Bidâye ve’n-nihâye* adlı eserde, *el-Kâmîl fî’t-târih* adlı eserde, *et-Târihu’l-bâhir fî’d-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eserde, *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserde, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarih* adlı eserde, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde, Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând’ın *Ravzatü’s-şafâ’ fî sîreti’l-enbiyâ’ ve’l-mülûk ve’l-hulefâ’* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-ebâr* adlı eserinde, *Ebû’l-*

Katalogu, Kısım-ı Rabi’, s. 108; Y. İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 40; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 89, 90; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 21, 27; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’s-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 359, 360, 371, 381; İbnü’l Esîr, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 295-298; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 104-106; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 195; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 112-117, 138, 143, 150, 156-158, 164; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fî Tarihi Haleb (Seçmeler)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 36; İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 16, 25; Anna Komnena, *Historia*, s. 202, 206, 270-271, 307, 325-326, 328, 329, 333.

¹³⁰² E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 11-12; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 108, 210; M. Önder, *Tarihi -Turistik Konya Rehberi*, s. 50; A. Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, s. 52; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 89, 90; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 21, 27; Y. İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 40; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’s-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 359, 360, 371, 381; İbnü’l Esîr, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 295-298; C. 12, 58; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 104-106; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 195; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 112-117, 138, 143, 150, 156-158, 164; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fî Tarihi Haleb (Seçmeler)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 36; İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 16, 25.

¹³⁰³ Işın Demirkent, “Kılıçarslan I”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 396-399; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 125, 700; Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 201.

¹³⁰⁴ I. Demirkent, “Kılıçarslan I”, s. 398; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 137-138.

¹³⁰⁵ I. Demirkent, “Kılıçarslan I”, s. 398; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 137-138.

¹³⁰⁶ I. Demirkent, “Kılıçarslan I”, s. 398; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 137-138.

Farac Tarihi adlı eserde, Ioannes Kinnamos'un *Historia* adlı eseri ile ve Niketas Khoniates'in *Historia* adlı eserinde geçmektedir.¹³⁰⁷ Bu isim, kitâbelerde “فلج أرسلان /

¹³⁰⁷ Bu isim, toplam on dört kitâbede on dört kez, yüz atmış beş sikkede yüz atmış beş kez, Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesinin metninde bir kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde üç kez, Niğdeli Kadı Ahmed'in *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik* adlı eserinde dört kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l Ahbâr* adlı eserinde iki kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde on bir kez, İbn Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde yedi kez, İbn Kesîr'in *el-Bidâye Ve'n-Nihâye* adlı eserinde iki kez, İbnü'l-Esir'in *el-Kâmîl fi't-Târih* adlı eserinde yirmi üç kez, İbnü'l-Esir'in *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-devleti'l Atâbekkiye* adlı eserinde on üç kez, İbnü'l-Kalânîsî'nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde iki kez, İbnü'l-Ezrak'ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarih* adlı eserinde beş kez, Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme* adlı eserinde üç kez, Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând'ın *Ravzatu's-Safâ fi Sîreti'l Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ* adlı eserinde üç kez, Şihâbeddin b. Fazlullah el-Ömerî'nin *Mesâlikü'l-Ebsâr* adlı eserinde, *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde on sekiz kez, Süryanî Patrik Mihail'in *Vakainame*'sinde yirmi dört kez, Ioannes Kinnamos'un *Historia*'sında sekiz kez ve Niketas Khoniates'in *Historia*'sında yedi kez adlı eserinde altı kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 11-12; C. 12, s. 113-114; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 64-65, 70, 71; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 52, 105; C. Huart, *Épigraphie Arabe d'Asie Mineure*, s. 36-37; M. Önder, “Konya’da Selçuklu Köşkü ve Koruması”, s. 105; J. H. Löytved, *Konia: Inschriften der Seldschukischen Bauten*, s. 57; M. Van Berchem – H. Edhem, *Matériaux Pour Un Corpus Inscriptionum Arabicarum: Troisième Partie, Asie Mineure, Sivas, Diwriği*, C. I, s. 20, 22, 27; A. Boran, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, s. 27-28; A. Avcı, *Eskişehir'deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, s. 39; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 88, 154, 436; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 56; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 87, 244, 446; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 23; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, s. 90, 94; K. Göde, Halil Edhem (Eldem) ve *Kayseri Şehri - Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm -*, s. 33, 37, 43, 48, 76, 77; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 136, 139; M. Zeki Oral, “San’at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, *Vakıflar Dergisi*, C. 5, S. 5, Ankara 1962, s. 28, 29, 34; Mehmet Çayırdağ, *Kayseri’de Selçuklu Ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul 1984 s. 502; Mehmet Çayırdağ, *Niksar-Tokat-Gümenek ve Kayseri-Palas’ta Üç Kitabe*, *Belleten*, C. LVII, S. 218, Ankara 1993, s. 55, 56, 59; M. Kesik, *Dânişmendîler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 185; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 69; Süheyl Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV’üncü Asırlar)(Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, s. 52, 103; Y. Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, s. 178; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-Islam Mimarîsinde Sanatçılar*, s. 179, 187; İ. Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukîye*, s. 2, 4-5, 9-10, 13; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmîyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 110-113; Y. İzmirli, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96; H. Erkiletlioğlu – O. Güler, *Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri*, s. 51; İ. Artuk, “Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlûklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı”, s. 218; S. Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 19-27; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708 1075-1308)*, s. 67; Melisa Engineri, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2015, s. 25, 26; Betül – Gültekin Teoman, *Malatya’da Basılmış Danişmendli ve Anadolu Selçuklu Sikkeleri, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 1, Y. 2014, s. 61-63; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 223; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 81-82; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 37; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 13, 22, 30, 34, 45, 53, 58, 69, 70, 173, 177; İbn Bîbî *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 40, 50, 59, 62, 68, 72, 81, 86, 98, 100, 199, 203; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21-23, 28-33; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20, 21, 30, 31, 156; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 26, 29; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 15, 16; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 359, 360, 371, 381; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halik*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439, 440, 456, 449; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 666, 669; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 13, s. 69; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 333, 343; İbnü'l Esir, *el-Kâmîl fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 209-210, 257-258, 307-310; İbnü'l-Esir, *el-Kâmîl fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 477; C. 10, s. 48, 97, 101; İbnü'l Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmîl fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özyayın, Redaktör: Mertol Tulum, C.11, s. 257-258, 314, 366, 370; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-*

المعظم قلیج أرسلان) (Kılınç/Kılıç Arslan) şeklinde, sikkeler ile vakfiyede “السلطان قلیج أرسلان” (es-Sultan el-Mu’azzam Kılıç Arslan) şeklinde ve İslâmî kroniklerde “السلطان قلیج أرسلان / عزالدین قلیج أرسلان (İzzeddin Kılıç Arslan/Kılıç Arslan/Kılınç Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁰⁸ Bu şahsa ait bu isim, kaynaklarda “Kılıç Arslan b. Mes’ûd”, “Kılıç Arslan b. Mes’ûd b. Kılıç Arslan”, “Kılıç Arslan b. Mes’ûd b. Kılıç Arslan b. Süleyman b. Kutalmış”, “Kılıç Arslan b. Mes’ûd b. Kılıç Arslan b. Süleyman b. Kutalmış” ya da “Kılıç Arslan b. Mes’ûd b. Kılıç Arslan b. Süleyman b. Kutalmış b. Selçuk” olarak beş

devleti’l Atâbekkiye (555-630 H), Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 8, 21, 139, 160, 161, 181, 182, 184-186, 188, 190, 191; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 301-303; Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând, *Ravzatu’s-Safâ fî Sîreti’l Enbiyâ ve’l-Mülûk ve’l-Hulefâ (Tabaka-ı Selçûkiyye)*, s. 269-271; Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 91, 149, 180, 193, 195; Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 92, 140, 169, 182, 183; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 297, 304, 305, 316, 319, 333; Gegory Abû’l-Farac, *Ebû’l-Farac Tarihi*, C. II, s. 393, 399, 402, 406, 410, 414, 418, 421, 423-426, 438, 450, 454, 458, 463, 466, 474; *Süryânî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, s. 176-178, 184, 185, 188-190, 199, 200, 206, 209, 223, 225, 229, 233, 234, 245, 248, 251, 260, 263, 268, 284, 289, 292; *Ioannes Kinnamos’un Historia’sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, s. 149-152, 210, 212-215; Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, s. 80-85, 121-124).

¹³⁰⁸ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 11-12; C. 12, s. 113-114; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 64-65, 70, 71; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 52, 105; M. Önder, “Konya’da Selçuklu Köşkü ve Koruması”, s. 105; C. Huart, *Épigraphie Arabe d’Asie Mineure*, s. 36-37; A. Boran, *Anadolu’daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, s. 27-28; A. Avcı, *Eskişehir’deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, s. 39; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 88, 154, 436; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 56; J. H. Löytved, *Konia: Inschriften der Seldschukischen Bauten*, s. 57; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 87, 244, 446; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 23; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, s. 90, 94; K. Göde, *Halil Edhem (Eldem) ve Kayseri Şehri - Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm -*, s. 33, 37, 43, 48, 76, 77; L. Yılmaz, *Antalya (16. Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 136, 139; M. Z. Oral, “San’at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 28, 29, 34; M. Çayırdağ, *Kayseri’de Selçuklu ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları*, s. 502; M. Çayırdağ, *Niksar-Tokat-Gümenek ve Kayseri-Palas’ta Üç Kitabe*, s. 55, 56, 59; M. Kesik, *Dânişmendîler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 185; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 69; M. Van Berchem – H. Edhem, *Matériaux Pour Un Corpus Inscriptionum Arabicarum (Troisième Partie, Asie Mineure, Sivas, Diwriği)*, C. I, s. 20, 22, 27; S. Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV’üncü Asırlar) (Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, s. 52, 103; Y. Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, s. 178; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, s. 179, 187; İ. Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukiye*, s. 2, 4-5, 9-10, 13; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmîye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 110-113; Y. İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96; H. Erkiletlioğlu – O. Güler, *Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri*, s. 51; İ. Artuk, “Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlûklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı”, s. 218; S. Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 19-27; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, s. 67; M. Engineri, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, s. 25, 26; B. – G. Teoman, *Malatya’da Basılmış Danişmendli ve Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 61-63; O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, s. 223; *Tarih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 81-82; İbn Bibî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 13, 22, 30, 34, 45, 53, 58, 69, 70, 173, 177; İbn Bibî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21-23, 28-33; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahibâr*, neşr. Osman Turan, s. 26, 29; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’s-şefîk ve’l-hâfidü’l-halik*, neşr. Ali Ertugrul, C. II, s. 359, 360, 371, 381; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 666, 669; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 333, 343; İbnü’l Esîr, *el-Kâmil fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 209-210, 257-258, 307-310; İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 477; C. 10, s. 48, 97, 101; İbnü’l Esîr, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fî’t-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C.11, s. 257-258, 314, 366, 370; İbnü’l-Esîr, *et-Târihu’l-Bâhir fî’d-devleti’l Atâbekkiye (555-630 H)*, Edited and Annotated by. A. A. Tolaymat(M.A), s. 8, 21, 139, 160, 161, 181, 182, 184-186, 188, 190, 191; Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 91, 149, 180, 193, 195.

farklı şekilde kaydedilmiştir.¹³⁰⁹ II. Kılıç Arslan, 1155-1192 yılları arasında, Türkiye Selçuklu Devleti'nin hükümdarlığını yapmıştır.¹³¹⁰ Oğlu Gıyâseddin Keyhüsrev ile birlikte Aksaray'ı kuşattığı sırada hastalanmış ve 15 Şâban 588/26 Ağustos 1192 yılında ölmüştür.¹³¹¹ Daha sonra, Nâaşî Konya'ya götürülerek Sultan Mes'ûd tarafından yaptırılan caminin bitişiğindeki türbeye (kümbethâne) defnedilmiştir.¹³¹²

3. İzzeddin Kılıç Arslan: Bu şahsa ait bu isim, *el-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk* adlı eserde, *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserde, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde, *el-Kâmil fi't-târih* adlı eserde, Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme* adlı eserinde ve *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹³¹³ Bu isim, İslâmî kroniklerde عز الدين قلیج أرسلان (İzzeddin Kılıç

¹³⁰⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 11-12; C. 12, s. 113-114; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 64-65, 70, 71; M. Önder, *Tarihî -Turistik Konya Rehberi*, s. 52, 105; M. Önder, "Konya'da Selçuklu Köşkü ve Koruması", s. 105; A. Boran, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri*, s. 27-28; A. Avcı, *Eskişehir'deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, s. 39; A. Yardım, *Alanya Kitabeleri*, s. 88, 154, 436; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 56; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 87, 244, 446; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitabeleri*, s. 23; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, s. 90, 94; K. Göde, *Halil Edhem (Eldem) ve Kayseri Şehri - Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm -*, s. 33, 37, 43, 48, 76, 77; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 136, 139; M. Z. Oral, "San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri", s. 28, 29, 34; M. Çayırdağ, *Kayseri'de Selçuklu Ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları*, s. 502; M. Çayırdağ, *Niksar-Tokat-Gümenek ve Kayseri-Palas'ta Üç Kitabe*, s. 55, 56, 59; M. Kesik, *Dânişmendîler (1085-1179), Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 185; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri(İnşa ve Ta'mir)*, s. 69; S. Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV'üncü Asırlar) (Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, s. 52, 103; Y. Erdemir, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, s. 178; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, s. 179, 187; İ. Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukîye*, s. 2, 4-5, 9-10, 13; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmîye Kataloğu, Kısım-ı Rabi'*, s. 110-113; Y. İzmirli, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96; H. Erkiletlioğlu – O. Güler, *Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri*, s. 51; İ. Artuk, "Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlûklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı", s. 218; S. Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 19-27; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tabî Artuklular ve El-Cezîre Zengilerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, s. 67; M. Engineri, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, s. 25, 26; B. – G. Teoman, *Malatya'da Basılmış Danişmendli ve Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 61-63; ; O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı", s. 223; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 81-82; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 13, 22, 30, 34, 45, 53, 58, 69, 70, 173, 177; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21-23, 28-33; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 26, 29; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 359, 360, 371, 381; İbn Kesir, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 666, 669; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 333, 343; İbnü'l Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 209-210, 257-258, 307-310; C. 12, s. 58; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 477; C. 10, s. 48, 97, 101; İbnü'l Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özeydın, Redaktör: Mertol Tulum, C. 11, s. 257-258, 314, 366, 370; İbnü'l-Esir, *et-Târihu'l-Bâhir fi'd-devleti'l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A.), s. 8, 21, 139, 160, 161, 181, 182, 184-186, 188, 190, 191; İbnü'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 91, 149, 180, 193, 195.

¹³¹⁰ Abdülkerim Özeydın, "Kılıçarslan II", *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 399-403; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 224, 700; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 201.

¹³¹¹ A. Özeydın, "Kılıçarslan II", s. 402; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 252.

¹³¹² A. Özeydın, "Kılıçarslan II", s. 402.

¹³¹³ Bu isim, Niğdeli Kadı Ahmed'in *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk* adlı eserinde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l Ahbâr* adlı eserinde bir kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde iki kez, İbn Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde altı kez, İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fi't-Târih* adlı eserinde üç kez, Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme* adlı eserinde iki kez ve *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserde bir kez zikredilmiştir (bkz. Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk*,

Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹³¹⁴ Kaynaklarda, “Rükneddin Süleymanşâh oğlu (پسر) İzzeddin Kılıç Arslan” olarak kaydedilmiştir.¹³¹⁵ 1204-1205 yılları arasında, Türkiye Selçuklu Devleti’nin hükümdârlığını yapmıştır.¹³¹⁶ 601/1205 yılında, tahtan indirilen İzzeddin Kılıç Arslan, I. Gıyâseddin Keyhüsrev tarafından Konya yakınlarında bulunan Gâvele Kalesi’nde zorunlu ikâmete tabi tutulmuştur.¹³¹⁷ İzzeddin Kılıç Arslan’ın ölümü hakkında kaynaklarda kesin bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Gâvele Kalesi’nde öldürüldüğüne dair birtakım rivâyetler vardır.¹³¹⁸

4. İzzeddin Kılıç Arslan: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.¹³¹⁹ Kroniklerde, “عز الدين قلع أرسلان (İzzeddin Kılıç Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹³²⁰ Kaynaklarda, “İzzeddin Kılıç Arslan b. Keykûbad” olarak kaydedilmiştir.¹³²¹ Alâeddin Keykûbad’ın, Eyyübî prensesi (hanım sultanı) ile evlenmesi sonucu doğmuş bir şehzadedir.¹³²² Babası tarafından veliaht ilan edilen İzzeddin Kılıç Arslan’ın¹³²³ yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

5. Rükneddin IV. Kılıç Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Merzifon’da bulunan Sultan Muhammed Mescidi’nin kitâbesinde, Tokat’ta bulunan Halife Gazi Zaviyesi ile Torumtay Türbesi’nin kitâbesinde, Konya’da bulunan Abdü’l-Mü’min Mescidi’nin

neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 362; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 441; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 32; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 33; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 74, 75; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 105, 106, 114; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 23-27, 61-63; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 6, 7; İbnü’l Esîr, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 58-59; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 292; İbnü’l Esîr, *İslâm Tarihi (el-Kâmîl fî’t-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C. 12, s. 166; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 303, 306; Gegory Abû’l-Farac, *Ebû’l-Farac Tarihi*, C. II, s. 486).

¹³¹⁴ Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 362; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 32; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 74, 75, 84, 88; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 23-27, 61-63; İbnü’l Esîr, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 58-59; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 292.

¹³¹⁵ Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 362; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 32; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 74, 75, 84, 88; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 23-27, 61-63; İbnü’l Esîr, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 58-59; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fî’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 292.

¹³¹⁶ Ali Sevim, “Kılıçarslan III”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 403-404; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 288-290, 700; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 201.

¹³¹⁷ A. Sevim, “Kılıçarslan III”, s. 404.

¹³¹⁸ A. Sevim, “Kılıçarslan III”, s. 404.

¹³¹⁹ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde iki kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde altı kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 472; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 455-56; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 151, 206, 207, 212, 213, 391).

¹³²⁰ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 472; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 151, 206, 207, 212, 213, 391.

¹³²¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 472; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 151, 206, 207, 212, 213, 391.

¹³²² Faruk Sümer, “Keykubad I”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 359.

¹³²³ F. Sümer, “Keykubad I”, s. 359.

kitâbesinde, Kırşehir’de bulunan Karakurt Külliyesi’nin içerisindeki Ilıca kitâbesinde, Kayseri’de bulunan Sahabiye Medresesi’nin çeşme kitâbesinde, Sivas’ta bulunan Gök Medresesi’nin çeşmesi kitâbesinde, Niğde Ulu Cami’nin çeşme kitâbesinde, Afyon’da bulunan Bolvadin Alaca Cami’nin çeşme kitâbesinde, II. İzzeddin Keykâvus’un IV. Kılıç Arslan’a gönderdiği mektupta, Turumtay vakfiyesinde, Aksaray’da düzenlenen Sultan Hatun senedinde, Türkiye Selçuklu Devleti tarafından kullanılan sikkelerde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, *el-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik* adlı eserde, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde, *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserde, *el-Bidâye ve’n-nihâye* adlı eserde, Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü’l-mulûkiyye fi’d-devleti’t-Turkiyye* adlı eserinde ve Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî’nin *Tabakât-ı nâsirî* adlı eserinde geçmektedir.¹³²⁴ Bu isim, kitâbelerde “رکن الدین قلیچ ارسلان / رکن الدین قلیچ ارسلان / رکن الدین قلیچ ارسلان” (Rüknü’l-dünya ve’l-dîn Kılıç Arslan/Rükneddin Kılıç Arslan/Kılıç Arslan)” şeklinde,

¹³²⁴ Bu isim, toplam dokuz kitâbede dokuz kez, toplam beş yüz doksan dokuz sikkede beş yüz doksan dokuz kez, II. İzzeddin Keykâvus’un IV. Kılıç Arslan’a gönderdiği mektupta bir kez, Turumtay Vakfiyesinin metninde bir kez, Aksaray’da düzenlenen Sultan Hatun senedinin metninde bir kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde dört, Niğdeli Kadı Ahmed’in *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik* adlı eserinde iki, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde üç, İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde on dört ve Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde on sekiz kez, İbn Kesîr’in *el-Bidâye ve’n-Nihâye* adlı eserinde bir kez, Baybars el-Mansûrî’nin eserinde iki kez ve Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî’nin eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 64-65; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 12, 74, 95; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 135, 137; S. Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV’üncü Asırlar) (Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, s. 52, 103; Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 48, 49, 51, 53; R. Nafiz – İ. Hakkı (Uzunçarşılı), *Sivas Şehri*, s. 116-117; O. Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, s. 84; M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387; İ. Kayaoğlu, “Turumtay Vakfiyesi”, s. 93; İ. Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukiye*, s. 65, 67, 69, 73-76; S. Lane-Poole, *Catalogue of the Oriental Coins in the British Museum*, Vol. IX, s. 292; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 248-250, 278-291; Y. İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 258, 260, 262, 264, 268, 270, 272, 274, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396; M. Engineri, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, s. 47-49, 51-53; Mustafa Yıldırım – Ali Tekin, “Side Müzesindeki Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkeleri: II. İzzeddin Keykavus, IV. Rükneddin Kılıç Arslan, II. Alaeddin Keykubad”, *İstem*, C. 16, S. 31, Y. 2018, s. 52-62; S. Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 145-156, 163-176; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezire Zengilerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, s. 112-120; *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 94, 95; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkuner, s. 44, 46, 47, 52; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 366 372; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halik*, inceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 444, 449; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 608, 626, 640; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 566, 576, 591; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 213, 251, 252, 258, 260, 264, 267-303, 310, 322; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mukrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 186, 187, 206, 223, 224; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, neşr. Osman Turan, s. 36, 39, 40, 42, 43, 46, 49, 61, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 77, 81, 138, 153; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 6, 16, 22, 23, 27, 30, 33, 36, 39, 45, 46, 49, 51-53, 58, 62, 66, 108, 122, 137, 138, 203; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 17, s. 422; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidaye ve’n-Nihaye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 13, s. 402; Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü’l-Mulûkiyye fi’d-Devleti’t-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlara Armağan -(1152-1312)*, s. 34, 101; Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî, *Tabakât-ı Nâsirî (Gazneliler, Selçuklular, Atabegliler ve Harzemşâhlar)*, terc. ve Notlar: Erkan Göksu, s. 102; Minhâc Sirâc Cüzcânî, *Tabakat-ı Nasırî, On İkinci Tabaka: Selçuklular*, terc. Akbar A. Aghdam, *Tarih Okulu*, Sayı. VIII, Eylül-Aralık 2010, s. 131).

II. İzzeddin Keykâvus'un IV. Kılıç Arslan'a gönderdiği mektupta “ركن الدين قلع ارسلان” (Rükneddin Kılıç Arslan)” şeklinde, Sultan Hatun senedinde “ركن الدين كلنج ارسلان” (Rükneddin Kılıç Arslan)” şeklinde, Turumtay vakfiyesinde “قلج ارسلان” (Kılıç Arslan)” şeklinde, sikkelerde “ركن الدين قلع ارسلان / ركن الدين قلع ارسلان (Rüknu'd-dünya ve'd-dîn Kılıç Arslan/Rükneddin Kılıç Arslan)” şeklinde, *el-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserde “قلج ارسلان” (Rükneddin Kılıç Arslan)” şeklinde ve diğer beş kronikte “ركن الدين قلع ارسلان” (Rükneddin Kılıç Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹³²⁵ Sikkelerde ve kroniklerde, “Rüknu'd-dünya ve'd-dîn/Rükneddin Kılıç Arslan b. Gıyâseddin Keyhüsrev” veya “Rükneddin Kılıç Arslan b. Sultan Gıyâseddin Keyhüsrev b. Sultan Alâeddin Keykubâd” olarak kaydedilmiştir.¹³²⁶ Rükneddin Kılıç Arslan, 1254-1257 yılları

¹³²⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 64-65; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 12, 74, 95; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 135, 137; S. Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV'üncü Asırlar)(Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, s. 52, 103; Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 48, 49, 51, 53; R. Nafiz – İ. Hakkı (Uzunçarşılı), *Sivas Şehri*, s. 116-117; O. Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, s. 84; M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387; İ. Kayaoğlu, “Turumtay Vakfiyesi”, s. 93; İ. Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukiye*, s. 65, 67, 69, 73-76; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi'*, s. 248-250, 278-291; Y. İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 258, 260, 262, 264, 268, 270, 272, 274, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396; S. Lane-Poole, *Catalogue of the Oriental Coins in the British Museum*, Vol. IX, s. 292; M. Engineri, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, s. 47-49, 51-53; M. Yıldırım – A. Tekin, “Side Müzesindeki Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkeleri: II. İzzeddin Keykavus, IV. Rükneddin Kılıç Arslan, II. Alaeddin Keykubad”, s. 52-62; S. Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 145-156, 163-176; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708 / 1075-1308)*, s. 112-120; *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 94, 95; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü 'ş-şefîk ve 'l-hâfidü 'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 366 372; İbn Bibî, *el-Evâmirü 'l-'Alâ 'iyye fî 'l-umûri 'l-'Alâ 'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 608, 626, 640; İbn Bibî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 213, 251, 252, 258, 260, 264, 267-303, 310, 322; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü 'l-Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 36, 39, 40, 42, 43, 46, 49, 61, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 77, 81, 138, 153; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türki, C. 17, s. 422; Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî, *Tabakât-ı Nâsirî (Gazneliler, Selçuklular, Atabegîler ve Harzemşâhlar)*, s. 102; Minhâc Sirâc Cüzcânî, *Tabakat-ı Nasrî, On İkinci Tabaka: Selçuklular*, terc. Akbar A. Aghdam, s. 131.

¹³²⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 64-65; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 12, 74, 95; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 135, 137; S. Ünver, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV'üncü Asırlar)(Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, s. 52, 103; Y. Önge, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, s. 48, 49, 51, 53; R. Nafiz – İ. Hakkı (Uzunçarşılı), *Sivas Şehri*, s. 116-117; O. Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, s. 84; M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387; İ. Kayaoğlu, “Turumtay Vakfiyesi”, s. 93; İ. Galip, *Takvim-i Meskûkât-Selçukiye*, s. 65, 67, 69, 73-76; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi'*, s. 248-250, 278-291; Y. İzmirlier, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 258, 260, 262, 264, 268, 270, 272, 274, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 352, 354, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 392, 394, 396; M. Engineri, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, s. 47-49, 51-53; S. Lane-Poole, *Catalogue of the Oriental Coins in the British Museum*, Vol. IX, s. 292; M. Yıldırım – A. Tekin, “Side Müzesindeki Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkeleri: II. İzzeddin Keykavus, IV. Rükneddin Kılıç Arslan, II. Alaeddin Keykubad”, s. 52-62; S. Arık, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, s. 145-156, 163-176; S. Öncü, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular Ve El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708/1075-1308)*, s. 112-120; *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 94, 95; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü 'ş-şefîk ve 'l-hâfidü 'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 366 372; İbn Bibî, *el-Evâmirü 'l-'Alâ 'iyye fî 'l-umûri 'l-'Alâ 'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık

arasında II. İzzeddin Keykâvus ve Alâeddin Keykûbâd ile birlikte, 1254-1262 yılları arasında II. İzzeddin Keykâvus ile birlikte ve 1262-1266 yılları arasında tek başına Türkiye Selçuklu Devleti'nin hükümdarlığını yapmıştır.¹³²⁷ Rükneddin Kılıç Arslan, Moğolların desteğini kazanan Muînüddin Pervâne tarafından 1266 yılında, Aksaray'da öldürtülmüştür.¹³²⁸

95. Kızıl (قزل):

Kızıl kelimesi Türkçede “kızıl, kızıl renk, kırmızı, kıpkırmızı, parlak kırmızı; parlak, açık, şiddetli”¹³²⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Kızıl isminin izahı ise, şu şekildedir: “Kız (Kırmızı)” kelimesiyle ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-(ı)l” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹³³⁰ Kızıl kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹³³¹

Kızıl isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi, ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹³³² Kızıl kelimesinin de “kızıl renk” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili

Erzi, s. 608, 626, 640; İbn Bibî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 213, 251, 252, 258, 260, 264, 267-303, 310, 322; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 36, 39, 40, 42, 43, 46, 49, 61, 62, 65, 66, 68, 69, 71, 77, 81, 138, 153; İbn Kesîr, *el-Bidâye Ve'n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 17, s. 422; Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî, *Tabakât-ı Nâsirî (Gazneliler, Selçuklular, Atabegiler ve Harzemşâhlar)*, s. 102; Minhac Sirâc Cüzcânî, *Tabakat-ı Nasirî, On İkinci Tabaka: Selçuklular*, terc. Akbar A. Aghdam, s. 131.

¹³²⁷ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 700. Faruk Sümer ise; müşterek saltanat devrin, 1249-1254 yılları arasının da olduğunu, 16 Safer 655/5 Mart 1257'de ise, Rükneddin Kılıç Arslan'ın tek başına hükümdâr olduğunu belirtir (bkz. Faruk Sümer, “Kılıçarslan IV”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 404-405).

¹³²⁸ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 689-690; F. Sümer, “Kılıçarslan IV”, s. 405.

¹³²⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 718; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 307; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 149; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 77; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 147; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 90; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1521; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 76, 504; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 421-422; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 251; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 683; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 303-304; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 460-461.

¹³³⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 718; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 307; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 149; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 77; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 147; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 90; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1521; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 76, 504; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 421-422; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 251; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 683; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 303-304; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 460-461; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 47.

¹³³¹ Kızıl kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Kızıl (Kazakça, Kırgızca, Kazan Tatar Türkçesi ve Uygurca), Kızıl (Başkurtça), Kızıl (Özbekçe), Gızıl (Türkmençe) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 422).

¹³³² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Kızıl ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹³³³

Kızıl ismi, Selçuklu Anadolu'sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Seyfeddin Kızıl: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹³³⁴ Bu isim, kroniklerde “سيف الدين قزل (Seyfeddin Kızıl)” şeklinde yazılmıştır.¹³³⁵ I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) döneminde “melikü'l-ümerâlık”, I. Alâeddin Keykubâd (1220-1237) döneminde ise, Kastamonu havâlisinin bir uç beyi olarak görev yapmış bir Selçuklu emîridir.¹³³⁶ Seyfeddin Kızıl'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Kızıl Hamid: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹³³⁷ Bu isim, kronikte “قزل حميد (Kızıl Hamid)” şeklinde yazılmıştır.¹³³⁸ Kızıl Hamid, III. Gıyâseddin Keyhüsrev (1266-1284) döneminde, Aksaray'da “mültezimlik” yapmış ve Moğollar tarafından 1277 yılında öldürülmüş bir Türkmen beyidir.¹³³⁹

95. 3. Kızıl: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹³⁴⁰ Bu isim, kronikte “قزل (Kızıl)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁴¹ Kızıl, III. Alâeddin Keykûbad (1298-1302) döneminde, Sivas'ta yaşamış olup asıl mesleği sarraflıktır.¹³⁴² Hayatı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde, Sivas'ta yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

96. Köpek (كوبك):

Küwük Müş/Küwek/Kübek/Köbek/Köpek kelimesi, Türkçede “erkek kedi; çok iyi koku alan ve ayrıca sadık olan, bekçilik, avcılık gibi işler için beslenen bir memeli türü: tüylü köpek, köpek, it”¹³⁴³ manalarına gelmektedir. Köpek kelimesinin yapısı

¹³³³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹³³⁴ Bu isim, İbn Bîbî'nin iki eserinde de iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 137, 220; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 166, 224; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 49, 119; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 48).

¹³³⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 137, 220; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 49, 119.

¹³³⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 323, 351; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 201; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 196; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 723.

¹³³⁷ Bu isim, kronikte üç kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 125-127; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 97-100).

¹³³⁸ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 125-127.

¹³³⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 580-81; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 280, 283; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 723.

¹³⁴⁰ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 259; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 209).

¹³⁴¹ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 259.

¹³⁴² *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 209; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 646.

¹³⁴³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 758; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 52; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 513; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 158; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1532; T. Gülensoy, *Türkiye*

tespit edilemedi. Köpek ismi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹³⁴⁴

Köpek isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın veya bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismini, çocuğa ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.¹³⁴⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, eski Türk ad verme geleneğinde, köpeğin kutsal veya hürmetkâr kabul edildiği bir “Köpek Kültü” vardır.¹³⁴⁶ Bu anlayıştan dolayı, çocuklara “Köpek” isminin takıldığı görülmektedir.¹³⁴⁷ Bu ismin bu iki ad verme geleneğiyle ilişkili olma olasılığı oldukça yüksektir. Bu bağlamda, Köpek ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹³⁴⁸

Köpek ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve üç farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Köpek: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹³⁴⁹ Bu isim, kronikte “كَبَك (Köpek)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁵⁰ Kronikte, “Köpek b. Süleyman b. Abdülcebbâr b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.¹³⁵¹ Halep Selçuklu Meliki Rıdvan’ın kızı Melike Ferhunda Hatun ile Artuklu Süleyman’ın çocuğudur.¹³⁵² 547/1152-3 tarihinde, Hüsâmeddin Timurtaş’ın kızı Hediye Hatun ile

Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, s. 448; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 257; Ahmet Caferoğlu, “Türk Onomastiğinde ‘Köpek’ Kültü”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara 1961, s. 1-11; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. IV, s. 395; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 381; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726.

¹³⁴⁴ Köpek kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Köpek (Türkçe), ~Köpek (Azerice, Türkmence, Özbekçe, Kıpçakça, Kapakalpak Türkçesi) (bkz. Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 448).

¹³⁴⁵ László Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; László Rásonyi - İmre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹³⁴⁶ A. Caferoğlu, “Türk Onomastiğinde ‘Köpek’ Kültü”, s. 1. Köpek motifi, Türk mitolojisinde yerini belirlemek oldukça zordur. Ancak, onun mitolojideki yerini J. P. Roux şu şekilde açıklamaktadır: “Tıpkı kurdun (böri) olduğu gibi, Köpeğin de eski Türklerin mitolojisinde benzer bir yeri vardır ve belli ölçüde onunla yer değiştirebilir. Ancak köpek çok daha önemsiz bir rol üstlenmekte ve oldukça seyrek görünmektedir. Batılı tarihçiler, Türklerin bir köpeğin liderliğinde asıl yurtlarından çıkarak Ön Asya’ya girdiklerini iddia etmekteydiler. Öyle görünüyor ki, onu kurtla karıştırmış olmaları. Bu ise, Türkçe belgelerle kanıtlanmıştır. Çünkü köpeğin belli vakitlerde havlamasına belli anlamlar yüklenmiştir. Ne var ki, bu husus bugün açık bir şekilde ortaya konamamaktadır. Tüküelerde [kızılımsı kahverengimsi bir renkte yağın] kan yağmuruna bir köpek havlaması eşlik eder ve kısa bir süre sonra hükümdar ölür. Volga Bulgarlarında, köpek havlaması uğurlu bir işaret olarak kabul edilmektedir...” (bkz. J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 87).

¹³⁴⁷ A. Caferoğlu, “Türk Onomastiğinde ‘Köpek’ Kültü”, s. 1-11.

¹³⁴⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX, XLVIII-XLIX.

¹³⁴⁹ Bu isim, Kronikte üç kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 48, 96, 107; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 61, 94, 103).

¹³⁵⁰ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 48, 96, 107.

¹³⁵¹ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 48, 96, 107.

¹³⁵² İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 60-61; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726.

evlenmiştir.¹³⁵³ Köpek, 554/1159 yılında Mardin'e bağlı olan Nusaybin ilçesinde ölmüştür.¹³⁵⁴

2. Sâdeddin Köpek: Bu şahsa ait bu isim, Konya-Aksaray yolu üzerinde Tömek köyü yakınlarında bulunan Zazadin Hanı (Sâdeddin Köpek Kervansarayı)'nın kitâbesinde, Konya'da bulunan Darü'l Huffaz'ın kitâbesinde, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹³⁵⁵ Bu isim, kitâbelerde “كوك / كوك (Köpek)” şeklinde, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserde “سعدالدين كوك (Sâdeddin Köpek)” şeklinde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “سعدالدين كوك (Sâdeddin Köpek)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁵⁶ Bu isim, kitâbede “Köpek b. Muhammed” olarak kaydedilmiştir.¹³⁵⁷ Köpek, Türkiye Selçuklu Devleti'nde “dîvân tercümanlığı”, “emîr-i şikârlik”, “emîr-i mimarlık” ve “melikü'l-ümerâlık” gibi önemli mevkilerde bulunmuş bir Selçuklu emîrdir.¹³⁵⁸ Sâdeddin Köpek, bir ziyafet sırasında, emîr-i âlem Toğan'ın kılıç darbesiyle yaralanmış ve ardından yaralı hâlde sığındığı Kubâdâbâd Sarayı'nın şaraphanesinde, şarabdâr ve adamları tarafından 636/1238 yılında öldürülmüştür.¹³⁵⁹

97. Kutlu Boğa (قتلو بوغا):

Kutlu/Kutluğ kelimesi, Türkçede “talihli, bahtlı, şanslı, uğurlu, bereketli; bir erkek adı”¹³⁶⁰ manalarına gelmektedir. Buga/Buka/Bugha/Boğa/Boğa kelimesi,

¹³⁵³ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 94, 103; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726.

¹³⁵⁴ İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 103; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726.

¹³⁵⁵ Bu isim, toplam iki kitâbede iki kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde on dokuz kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ise, on yedi kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 136; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 292, 293; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 196-197; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 52; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 351, 353, 441, 464, 468, 470, 472, 473-483, 593; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Selçukname II, terc. Mürsel Öztürk, s. 357, 359, 428, 448, 451, 453, 454, 454-464, 553; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 146, 147, 190, 208-219, 220, 381, 384; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 110, 152, 154-162).

¹³⁵⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 136; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 292, 293; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 196-197; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 52; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 351, 353, 441, 464, 468, 470, 472, 473-483, 593; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 146, 147, 190, 208-219, 220, 381, 384.

¹³⁵⁷ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 292, 293; H. Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, s. 196-197; R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, s. 52.

¹³⁵⁸ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 417; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 201; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726-727; Muharrem Kesik, “Sâdeddin Köpek”, *DİA*, C. 35, Ankara 2008, s. 392-393.

¹³⁵⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 687; M. Kesik, “Sâdeddin Köpek”, s. 393; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 727.

¹³⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*,

Türkçede “ineğin erkeği, tohumluk erkek hayvan: boğa”¹³⁶¹ manasına gelmektedir. Kutlu Boğa isminin maması ise, “uğurlu boğa, talihli boğa” şeklinde izah edilebilir.¹³⁶² Yapısal olarak Kutlu Boğa isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “kutlu/kutluğ [kut + lu/luğ (isimden isim yapan ek)]” kelimesi ile “Buga/Buka/Buğha/Boğa/Boğa” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹³⁶³

Kutlu Boğa isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Taklan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹³⁶⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Kutlu Boğa isminin de “uğurlu boğa” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Boğa isminin koruyucu adlar sınıfına girmesi, bu ismin bir başka ad verme âdeti ile de ilişkili olduğunu göstermektedir.¹³⁶⁵ Bu bağlamda, Kutlu Boğa ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar”, “Koruyucu Adlar” ve “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹³⁶⁶

C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 508-510.

¹³⁶¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 599; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112.

¹³⁶² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 599, 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122, 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444, 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36, 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403, 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 22, 103; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 76, 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98, 471; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 122, 606; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172; C. II, s. 508-510.

¹³⁶³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 599, 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122, 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444, 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36, 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403, 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 22, 103; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 76, 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98, 471; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 122, 606; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXIX-LXXX, 172; C. II, s. 508-510; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 51.

¹³⁶⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹³⁶⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹³⁶⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

Kutlu Boğa ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Kutlu Boğa: Bu şahsa ait bu isim, Aksaray'da bulunan bir mezartaşı kitâbesinde geçmektedir.¹³⁶⁷ Bu isim, kitâbede “قتلو بوغا (Kutlu Boğa)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁶⁸ Kutlu Boğa ismi, kitâbede “Muhammed Keyhâtu b. Kutlu Boğa” olarak kaydedilmiştir.¹³⁶⁹ Kutlu Boğa'nın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Muhammed Keyhâtu'nun 700/1300-1 yılında Aksaray'da ölmesi ve mezartaşının ona ait olması, Kutlu Boğa'nın 13. yüzyılın ikinci yarısında Aksaray'da yaşadığını göstermektedir.

98. Kutlu/Kutluğ (قتلو / قتلغ):

Kut kelimesi, Türkçede “talih, baht, şans, uğur, mutluluk, ikbal, saadet, devlet, bereket, mübarek, mes'ûd”¹³⁷⁰ manalarına gelmektedir. Kutlu/Kutluğ kelimesi, Türkçede “talihli, bahtlı, şanslı, uğurlu, bereketli; bir erkek adı”¹³⁷¹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Kutlu isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle başka ek veya kelimelerle kullanılan “kut” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-lu(ę)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹³⁷² Kutluğ ismi bazı

¹³⁶⁷ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530).

¹³⁶⁸ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

¹³⁶⁹ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

¹³⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. ř. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın ağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92.

¹³⁷¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. ř. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın aęatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 508-510.

¹³⁷² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. ř. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın aęatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXIX-LXXX; C. II, s. 508-510, 512; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 51; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92.

yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹³⁷³

Kutlu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Taklan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹³⁷⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Kutlu isminin de “uğurlu” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Kutlu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹³⁷⁵

Kutlu ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dokuz kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Kutluğ Bey: Bu şahsa ait bu isim, Elazığ şehrinin Harput ilçesinde bulunan, 582/1186-7 tarihli Sâra Hatun Cami’nin minber kitâbesinde geçmektedir.¹³⁷⁶ Bu isim, kitâbede “قتلغ بك (Kutluğ Bey)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁷⁷ Kitâbede “Kutlu Bey b. Sadüddin” olarak kaydedilmiştir.¹³⁷⁸ Bu şahsın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, kitabenin 582/1186-7 yılında Harput’ta yazılması ve Kutlu Bey’in Çubuk oğlu Kiya Ali ile birlikte kitâbede zikredilmesi, Kutluğ Bey’in 12. yüzyılın son çeyreğinde Harput’ta yaşadığını ve Çubuk oğlu Beyliği’nin bir beyi olabileceğini göstermektedir.
2. Bahâeddin Kutluğ: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹³⁷⁹ Bu isim, vakfiye metninde “قتلغ بهاء الدين (Bahâeddin Kutluğ)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁸⁰ Vakfiyede, “Muhammd b. Bahâeddin Kutluğ” olarak kaydedilmiştir.¹³⁸¹ Oğlu Muhammed, kervansaray vakfiyesinin şahitlerinden biridir.¹³⁸² Fakat, Bahâeddin Kutluğ’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

¹³⁷³ Kutlu isminin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Kutluk (Uygurca), Kutli (Özbekçe), Kuttı (Kazakça), Kuttû (Kırgızca), Kotlı (Tatar Kazan Türkçesi), Kotlo (Başkurtça), Gutlağ (Türkmençe) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471).

¹³⁷⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹³⁷⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹³⁷⁶ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Z. Oral, “San’at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 36).

¹³⁷⁷ M. Z. Oral, “San’at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 36.

¹³⁷⁸ M. Z. Oral, “San’at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 36.

¹³⁷⁹ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99, 118).

¹³⁸⁰ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99.

¹³⁸¹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99, 118.

¹³⁸² O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 118.

3. Kutlu Bey: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹³⁸³ Bu isim, vakfiye metninde “قتلغ بك” (Kutluğ Bey)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁸⁴ Bu isim, vakfiyede “Kayserili Rüstem b. Kutlu Bey b. Sadık” olarak kaydedilmiştir.¹³⁸⁵ Oğlu Rüstem, kervansaray vakfiyesinin şahitlerinden biridir.¹³⁸⁶ Fakat, Kutlu Bey’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında oluşturulan vakfiyeye ve Kutlu Bey’in oğlu Rüstem’in Kayserili olarak kaydedilmesine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Kayseri’de yaşamış olduğu söylenebilir.
4. Kutluğ Hatun: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹³⁸⁷ Bu isim, vakfiye metninde “قتلغ خاتون” (Kutluğ Hatun)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁸⁸ Vakfiyede, Kayseri civarında kendisine ait bir mülkün olduğu kaydedilmiştir.¹³⁸⁹ Fakat, Kutluğ Hatun’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında oluşturulan vakfiyeye ve Kayseri civarında var olan mülküne dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Kayseri’de yaşamış olduğu söylenebilir.
5. Ali Kutluğ: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹³⁹⁰ Bu isim, vakfiye metninde “على قتلغ” (Ali Kutluğ)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁹¹ Vakfiye metninde, Konya hudutları içerisinde bir arazisi olduğu belirtilmiştir.¹³⁹² Fakat, Ali Kutluğ’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında Konya’da oluşturulan vakfiyeye ve Konya içerisinde var olan mülküne dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Konya’da yaşamış olduğu söylenebilir.
6. Sadrüddîn Kutlu-şîr: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde geçmektedir.¹³⁹³ Bu isim, kronikte “قتلغشیر / قتلغشیر” (Sadrüddîn Kutlu-şîr/Kutlu-şîr)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁹⁴ Sadrüddîn Kutlu-şîr, II. İzzeddin Keykavus (1246-1249/1249-1254/1254-1262) döneminde, Konya’da görev yapan Hârezim asıllı bir Selçuklu emîridir.¹³⁹⁵ 13. yüzyılın ortalarında Konya’da yaşadığı anlaşılan Sadrüddîn Kutlu-şîr’in yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

¹³⁸³ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99, 118).

¹³⁸⁴ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99.

¹³⁸⁵ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 99, 118.

¹³⁸⁶ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 118.

¹³⁸⁷ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 93, 112).

¹³⁸⁸ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 93.

¹³⁸⁹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 93, 112.

¹³⁹⁰ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 151, 157).

¹³⁹¹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 151.

¹³⁹² O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 157.

¹³⁹³ Bu isim, kronikte iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 614; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 570).

¹³⁹⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 614.

¹³⁹⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 570.

7. Kutlu el-Tabbah: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹³⁹⁶ Vakfiye metninde, “قتلو الطباخ” (Kutlu el-tabbah)” şeklinde yazılmıştır.¹³⁹⁷ Kutlu el-Tabbah, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹³⁹⁸ Cacaoğlunun memlûklerinden biri olan Kutlu'nun “el-Tabbah” olarak adlandırılması, onun “aşçıbaşılık” görevinde bulunduğunu göstermektedir.¹³⁹⁹ Kutlu el-Tabbah'ın yaşamı hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1272 yılında Kırşehir'de oluşturulan vakfiyeye dayanarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.
8. Necmeddin Kutlu Beg: Bu şahsa ait bu isim, 697/1298 yılında Amasya mahkemesinde kaleme alınan bir senette geçmektedir.¹⁴⁰⁰ Bu isim, senette “الدين قتلوك بك” (Necmeddin Kutlu Beg) şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁰¹ Senette, “Saliha Hatun bint Necmeddin Kutlu Beg b. Hacı İzzeddinAlı” olarak kaydedilmiştir.¹⁴⁰² Kaynaklarda, Necmeddin Kutlu Beg'in yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, kızı Saliha Hatun'un 697/1298 yılında Amasya'da düzenlenen bu senetin taraftarlarından biri olması, Necmeddin Kutlu Beg'in 13. yüzyılın ikinci yarısında Amasya'da yaşadığını göstermektedir.
9. Kutluğ-şâh: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁴⁰³ Bu isim, kronikte “قتلغشاه” (Kutluğ-şâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁰⁴ Gazan Han, Baltu Noyan'ın itaatsiz davranışlarından dolayı 1296 yılında üç tümenle (30.000) birlikte Anadolu'ya gönderdiği Moğol komutanıdır.¹⁴⁰⁵ Ayrıca, 1314 yılında Emîr Çoban, Konya'yı Karamanlılardan aldıktan sonra, bu haberi Tebriz'e götürmesi için görevlendirdiği iki komutandan biri Kutluğ-şâh'dır.¹⁴⁰⁶ 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu'da görev yapan Kutluğ-şâh'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

99. Kutlu Arslan (قتلو ارسلان):

Kutlu/Kutluğ kelimesi, Türkçede “talihli, bahtlı, şanslı, uğurlu, bereketli; bir erkek adı”¹⁴⁰⁷ manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli

¹³⁹⁶ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kere zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 80, 141,241).

¹³⁹⁷ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 80.

¹³⁹⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141.

¹³⁹⁹ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 729.

¹⁴⁰⁰ Bu isim, sennette bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 258-259).

¹⁴⁰¹ O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 258-259.

¹⁴⁰² O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 258-259.

¹⁴⁰³ Bu isim, kronikte beş kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 201-203, 207, 210; *Tarih-i Âl-i Selçuk*, Anonim *Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 161-163, 166, 169).

¹⁴⁰⁴ *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 201-203, 207, 210.

¹⁴⁰⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanda Türkiye*, s. 632.

¹⁴⁰⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanda Türkiye*, s. 654.

¹⁴⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi*

yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük¹⁴⁰⁸ manalarına gelmektedir. Kutlu Arslan isminin manası ise, “uğurlu arslan, bereketli arslan” şeklinde izah edilebilir.¹⁴⁰⁹ Yapısal olarak Kutlu Arslan isminin izahı, şu şekildedir: “Kutlu/kutluğ” kelimesi ile “Arslan” kelimesinin anlamsal olarak birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁴¹⁰

Kutlu Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kutlu Arslan isminin anlamı incelendiği zaman, bu ismin iki farklı ad verme geleneğine dahil olduğu görülmektedir. Bu gelenekler sırayla şu şekildedir:

1. Gelenek: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁴¹¹

2. Gelenek: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Taklan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet,

Adları Sözlüğü, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 508-510.

¹⁴⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

¹⁴⁰⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 557, 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116, 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9, 103; A. Çelik, *Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 606; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76; C. II, s. 508-510; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92.

¹⁴¹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 557, 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116, 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423, 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74, 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9, 103; A. Çelik, *Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 606; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76; C. II, s. 508-510; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92.

¹⁴¹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁴¹² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Kutlu Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar”, “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ve “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴¹³

Kutlu Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Kutlu Arslan: Bu şahsa ait bu isim, 697/1298 yılında, Amasya mahkemesinde kaleme alınan bir senette geçmektedir.¹⁴¹⁴ Bu isim, senette “قتلو ارسلان (Kutlu Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴¹⁵ Senette, “İshak b. Kutlu Arslan b. Mahmud” olarak kaydedilmiştir.¹⁴¹⁶ Kaynaklarda, Kutlu Arslan’ın yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu İshak’ın 697/1298 yılında Amasya’da düzenlenen bu senete şahitlik etmesi, Kutlu Arslan’ın 13. yüzyılın ikinci yarısında Amasya’da yaşadığını göstermektedir.

100. Kutluca/Kutluğca (قتلوجه / قتلغجه):

Kut kelimesi, Türkçede “talih, baht, şans, uğur, mutluluk, ikbal, saadet, devlet, bereket, mübarek, mes‘ûd”¹⁴¹⁷ manalarına gelmektedir. Kutluca/Kutluğca isminin manası ise, “Talihli, bahtlı, şanslı, uğurlu, bereketli” şeklinde izah edilebilir.¹⁴¹⁸ Yapısal olarak Kutluca isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle başka ek veya kelimelerle kullanılan “kut” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-l(i) (İsimden isim türeten ek)” ve “-ca (İsimden isim türeten ek)” eklerinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁴¹⁹

¹⁴¹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁴¹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII-XLIV.

¹⁴¹⁴ Bu isim, sennette bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260).

¹⁴¹⁵ O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁴¹⁶ O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁴¹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92.

¹⁴¹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; László Rásonyi – İmre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 512.

¹⁴¹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-*

Kutluca isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Taklan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁴²⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Kutluca isminin de “uğurlu” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Kutluca ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴²¹

Kutluca ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dört kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Bahâeddin Kutluca/Kutluğca: Bu şahsa ait bu isim, Sinop’ta bulunan 612/1215-6 tarihli kale kitâbesinde, Sivas’ta 609/1213 tarihinde oluşturulan Kesik Köprü vakfiyesinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁴²² Bu isim, kitâbelerde “بهاء الدين قتلغجه (Bahâeddin Kutluğca)” şeklinde, vakfiye metninde “قتلغجه (Kutluğca)” şeklinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde “قتلغجه / قتلوجه (Bahâeddin Kutluca)” şeklinde ve İbn-i Bîbî’nin eserlerinde “قتلغجه بهاء الدين (Bahâeddin Kutluğca/Kutluca)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴²³ Bu şahsa ait bu isim, vakfiye metninde “Kutluğca b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴²⁴ Türkiye Selçuklu Devleti’nde hem “Kayseri sü-başılığı” hem de “beylerbeyliği” mevkilerinde bulunmuş olan Bahâeddin Kutluğca, I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) döneminin önemli

İdrak li-lisân al-Atrâk, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI, LXXIX-LXXX; C. II, s. 512; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 45, 51.

¹⁴²⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁴²¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁴²² Bu isim, bir kitâbede bir kez, bir vakfiye metninde bir kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde iki kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde sekiz kez ve İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde on dört kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 119-120; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 125; R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 15, 29; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 125, 126; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 63; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 175, 256, 260, 261, 262, 265, 268, 270; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 201, 278, 282-284, 286, 290, 292; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 100, 106, 107-111, 114, 266-271, 276, 277; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 83, 86, 88, 89).

¹⁴²³ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 119-120; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 125; R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 15, 29; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 125, 126; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 175, 256, 260, 261, 262, 265, 268, 270; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 100, 106, 107-111, 114, 266-271, 276, 277.

¹⁴²⁴ R. Yinanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, s. 15, 29.

emîrilerinden biridir.¹⁴²⁵ I. Alâeddin Keykubad tarafından Tokat Kalesi'ne gönderilmiş ve ardından orada öldürülmüştür.¹⁴²⁶

2. Kutluca: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁴²⁷ Bu isim, vakfiye metninde “قتلوجه (Kutluca)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴²⁸ Vakfiyede, “Kutluca b. ‘Abdullah el-Silahî” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴²⁹ Kutluca, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁴³⁰ Hakkında kaynaklarda başka bir bilgi tespit edilemeyen Kutluca'nın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

3. Kutluca: Bu şahsa ait bu isim, Ebû's-Şeref Nâsîh b. Zafer b. Sa'du'l-Munşî el Corfâdekânî'nin “*Tercüme-yi Târih-i Yemînî*” isimli Farsça eserinin Erzincan'da istinsah edilen bir nüshasında geçmektedir.¹⁴³¹ Bu isim, eserde “قتلوجه (Kutluca)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴³² Eserde, “Kutluca b. ‘Abdullâh el-Kâtib” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴³³ Kaynaklarda bu şahsın yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 19 Ramazân 696/19 Temmuz 1297 yılında “*Tercüme-yi Târih-i Yemînî*” isimli Farsça eserin Erzincan'da Kutluca tarafından istinsah edilmesi, onun 13. yüzyılın son çeyreğinde Erzincan'da yaşadığını ortaya koymaktadır.

4. Kutluca: Bu şahsa ait bu isim, 700/1301 yılında, Samsun'da düzenlenen bir köy satış senedinde geçmektedir.¹⁴³⁴ Bu isim, satış senedinde “قتلوجه (Kutluca)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴³⁵ Emîr Ömer adında birinin azatlısı olan Kutluca, köy satış senedinin muhtevasına şahitlik edenlerden biridir.¹⁴³⁶ Kutluca'nın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Kutluca'nın 700/1301 yılında, Samsun'da düzenlenen bir köy satış senedine şahitlik etmesi, 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Samsun'da yaşadığı ortaya koymaktadır.

101. Küllük (كلوك):

Küllük/Küllüg kelimesi, Türkçede “ünlü, şöhretli, meşhur, adlı, şanlı; kahramanlık, muazzam”¹⁴³⁷ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Küllük/Küllüg

¹⁴²⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 328; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitatinde İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 202; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 196; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 729.

¹⁴²⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 362; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 729.

¹⁴²⁷ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141, 242).

¹⁴²⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 141.

¹⁴²⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 242.

¹⁴³⁰ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 242.

¹⁴³¹ 19 Ramazân 696/19 Temmuz 1297 yılında, Kutluca, bu eseri istinsah etmiş ve istinsah ettiği esere kendi ismini de yazmıştır (bkz. Osman G. Özgüdenli, *Turco – İranica: Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 2006, s. 429).

¹⁴³² O. G. Özgüdenli, *Turco – İranica: Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*, s. 429.

¹⁴³³ O. G. Özgüdenli, *Turco – İranica: Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*, s. 429.

¹⁴³⁴ Bu isim, satış senedinde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 128-129).

¹⁴³⁵ O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 128-129.

¹⁴³⁶ O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 128-129.

¹⁴³⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 753, 756; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 816; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 299; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 717-718; F. Sümer, *Türk*

isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede “kü (ses, şöhret, şan)” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-lık, lük, lug, lüg (sahip olan anlamında sıfatlar türetmeye yarayan bir ek)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir¹⁴³⁸

Küllük/Küllüg isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Taklan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁴³⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Küllük isminin de “şöhretli” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Küllük ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴⁴⁰

Küllük ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Küllük: Bu şahsa ait bu isim, Konya şehrinde bulunan Sahip Ata (Larende) Cami ile ve İnce Minare Cami’nin Selçuklu Nesihî ile yazılmış, bir satırlık kitâbesinde geçmektedir.¹⁴⁴¹ Bu isim, kitâbelerde “كلوك (Küllük)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁴² Kitâbelerde, “A‘mil (عمل) Küllük b. (?) b. Abdullah olarak kaydedilmiştir.¹⁴⁴³ Küllük hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, yukarıda zikredilen camilerin 13. yüzyılda Konya’da yapılması, bu şahsın 13. yüzyılda Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

102. Külmüş/Gülmüş (كولمش):

Kül-/Gül- fiili, Türkçede “gülmek, tebessüm etmek”¹⁴⁴⁴ manasına gelmektedir. Külmüş/Gülmüş kelimesi, Türkçede “gülmüş, gülmüş olan, tebessüm etmiş olan,

Devletleri Tarihinde Şahıs Adları, C. I, s. 31; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 390.

¹⁴³⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 753, 756; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 816; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 77; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 299; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 717-718; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 31; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 390; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 52-54; T. Tekin, *Orhun Türkçesi Grameri*, s. 83.

¹⁴³⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁴⁴⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁴⁴¹ Bu isim, iki kitâbede toplam iki kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 22-24).

¹⁴⁴² E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 22-24.

¹⁴⁴³ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 22-24.

¹⁴⁴⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 755; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 98, 520; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 448; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 167; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye*

sevinmiş olan”¹⁴⁴⁵ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Külmüş/Gülmüş isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede anlam bakımından bir fiil sınıfına giren “Kül-/Gül-” fiili ile ona eklenen “-miş (hikâye ve rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle oluşmuş basit bir isimdir.¹⁴⁴⁶ Kül-/Gül- fiili bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁴⁴⁷

Külmüş/Gülmüş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini, çocuğa ad olarak verme geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenektir.¹⁴⁴⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Külmüş/Gülmüş isminin de “tebessüm etmiş” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Külmüş/Gülmüş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴⁴⁹

Külmüş/Gülmüş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Külmüş/Gülmüş Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Kütahya şehrinde bulunan ve Yoncalı Hamamı olarak adlandırılan yapının 631/1233-4 tarihli kitâbesinde geçmektedir.¹⁴⁵⁰ Bu isim, kitâbede “كولمش (Külmüş/Gülmüş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁵¹ Külmüş Hatun’un ismi, kitâbede “Külmüş/Gülmüş bint. Ramazan el-Hâcib” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴⁵² Kaynaklarda, Külmüş Hatun yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, s. 306; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 715-716; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 201.

¹⁴⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 755; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 98, 520; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 448; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 167; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türki*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 306; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 715-716; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 201.

¹⁴⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî’t Türk*, s. 755; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 138; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 98, 520; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 448; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 167; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türki*, s. 87; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1469; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 306; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 715-716; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 201; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 21

¹⁴⁴⁷ Kül- fiilinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Gül- (Azerice, Türkmence), Kül- (Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Tatar Kazan Türkçesi ve Uygurca), Köl- (Başkurtça ve Tatar Kazan Türkçesi) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 306).

¹⁴⁴⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁴⁴⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁴⁵⁰ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 21).

¹⁴⁵¹ İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 21.

¹⁴⁵² İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 21.

Ancak, Kütahya şehrinde bulunan Yoncalı Hamamın 631/1233-4 tarihli kitâbesine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Kütahya’da yaşadığı söylenebilir. Ayrıca, babasının “el-Hâcib” olarak adlandırılmış olması, Külmüş/Gülmüş Hatun’un bir Selçuklu emîrinin kızı olduğu anlaşılmaktadır.

103. Küçlü Han/Küşlü Han (كشلو سنكم / كشلو سنكم¹⁴⁵³):

Küçlüg/Küşlü/Güçlü kelimesi, Türkçede “kuvvetli, güçlü, gücü yerinde, sağlam”¹⁴⁵⁴ manalarına gelmektedir. Han/Kan kelimesi, Türkçede “kan, han, kağan, hükümdâr, imparator, bey, Türk devletlerinde hükümdar unvanı”¹⁴⁵⁵ manalarına gelmektedir. Güçlü Han isminin manası ise, “kuvvetli han, kuvvetli hükümdar, güçlü han, güç sahibi bey” şeklinde izah edilebilir.¹⁴⁵⁶ Yapısal olarak Güçlü Han isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe “küçlü/güçlü (küç + lü(g))” kelimesi ile içerdiği anlam itibarıyla bir unvan sınıfına giren “han/kan” kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁴⁵⁷

Küşlü Han isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı ve güçlü” olma özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁴⁵⁸ Bu

¹⁴⁵³ كشلو سنكم / كشلو سنكم (Küşlü Han/Güçlü Han) (bkz. İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 199).

¹⁴⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 753; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 816; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 88, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 519-520; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 305; . Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 296; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 693, 697; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 369, 385.

¹⁴⁵⁵ M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207.

¹⁴⁵⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 753; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 816; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128, 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54, 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 88, 91, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490, 519-520; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87, 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 305, 314; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 296, 207; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 693, 697; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 369, 385.

¹⁴⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 753; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 816; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128, 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 54, 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 88, 91, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490, 519-520; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 87, 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 63; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 305, 314; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 296, 207; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. II, s. 198; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 693, 697; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXIX; C. II, s. 369, 385.

¹⁴⁵⁸ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

sebeplerdir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁴⁵⁹ Güçlü Han isminin de “güçlü bey” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Güçlü Han ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴⁶⁰

Güçlü Han ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Güçlü Han: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁴⁶¹ Bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde “كشلسنكم (Küşlü Sengüm = Güçlü Han)” şeklinde geçerken; *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “كسلوسنكم (Küslü Sengü = Güçlü Han)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁶² 1230’da meydana gelen Yassı Çimen savaşından sonra, I. Alâeddin Keykubâd’ın hizmetine giren Hârezimli emîrlerden biridir.¹⁴⁶³ Alâeddin Keykubâd tarafından, Güçlü Han’a Larende ikta olarak verilmiştir.¹⁴⁶⁴ Güçlü Han hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Anadolu’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

104. Mengü Timur (منگو تيمور):

Mengü/Meñgü/Mängi/Mengkü/Meñi/Meñü/Menü/Miñi/Bengi/Beñgü/Benggü/Bengü kelimesi, Türkçede “ebedi, ebedilik, daimî, sonsuz, sonsuza dek, sonsuzluk, sonsuza kadar, ölümsüz”¹⁴⁶⁵ manalarına gelmektedir. Timur/Timir/Temur/Demur/Demir kelimesi, Türkçede “sert, katı ve dayanıklı bir elementin adı: demir”¹⁴⁶⁶ manasına

¹⁴⁵⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁴⁶⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLVIII-LI.

¹⁴⁶¹ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde iki kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ise, üç kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 430, 435; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 420, 423; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 188, 191, 219; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 137, 140).

¹⁴⁶² İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 430, 435; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 188, 191, 219.

¹⁴⁶³ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 398; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 200.

¹⁴⁶⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 435.

¹⁴⁶⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 763; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 819; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 58; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 181; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 776; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 68; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 78-79; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 350-351; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 314; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 540-541; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 731.

¹⁴⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay*

gelmektedir. Mengü Timur isminin manası ise, “sonsuz demir, ebedi demir” şeklinde izah edilebilir.¹⁴⁶⁷ Yapısal olarak Mengü Timur isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren “mengü/mengkü/menü/bengü / benggü” kelimesi ile “timur/temur/demur/demir” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁴⁶⁸

Mengü Timur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Mengü Timur’un ifade ettiği anlamlar incelendiği zaman, bu ismin iki ad verme geleneğine dahil olduğu görülmektedir. Bu gelenekler sırayla şu şekildedir:

1. Gelenek: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁴⁶⁹
2. Gelenek: Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini, çocuğa ad olarak verme geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁴⁷⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Mengü Timur ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ve “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴⁷¹

Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 733.

¹⁴⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 763, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 819; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 58, 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570, 776; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 68, 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 78-79; 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 350-351, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 314, 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 540-541, 733; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 731.

¹⁴⁶⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 763, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 819; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 58, 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570, 776; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 68, 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 78-79; 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 350-351, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 314, 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 540-541, 733; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 731.

¹⁴⁶⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI- LII.

¹⁴⁷⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI- LII.

¹⁴⁷¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI- LII.

Mengü Timur ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Mengü Timur: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁴⁷² Bu isim, kronikte “منگو تيمور (Mengü Timur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁷³ Mengü Timur, 675/1276 yılında, Anadolu'ya görev yapmak için gönderilen Moğol şehzadesidir.¹⁴⁷⁴ 680/1282'de, Cezire'de zehirlenmiş ve ardından ölmüştür.¹⁴⁷⁵

105. Mengücek (منكوجك):

Mengü/Meñgü/Māngi/Mengkü/Meñi/Meñü/Menü/Miñi/Bengi/Beñgü/Benggü/Bengü kelimesi, Türkçede “ebedi, ebedilik, daimî, sonsuz, sonsuza dek, sonsuzluk, sonsuza kadar, ölümsüz”¹⁴⁷⁶ manalarına gelmektedir. Mengücek isminin manası ise, “ebedicik, daima yaşayan küçük, ölümsüzcük” şeklinde izah edilebilir.¹⁴⁷⁷ Yapısal olarak Mengücek isminin izahı ise, şu şekildedir: “Mengü/Meñgü/Māngi/Mengkü/Meñi/Meñü/Menü/Miñi/Bengi/Beñgü/Benggü/Bengü [meñ/beñ + (g)ü]” kelimesi ile Türkçede isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “cak/çak” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.¹⁴⁷⁸

Mengücek isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁴⁷⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın

¹⁴⁷² Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Āl-i Sekçuk Dar Ānātoli*, neşr. Nādir Celālî, s. 90; *Tarih-i Āl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkuner, s. 42).

¹⁴⁷³ *Tarih-i Āl-i Sekçuk Dar Ānātoli*, neşr. Nādir Celālî, s. 90.

¹⁴⁷⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 558.

¹⁴⁷⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 592.

¹⁴⁷⁶ Kāřgarlı Mahmud, *Dīvānu Lugātî't Türk*, s. 763; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 819; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120; A. Caferođlu, *Ebū Hayyān, Kitāb al-İdrak li-lisān al-Atrāk*, s. 58; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 181; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunřah - Galip Güner, s. 776; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kiři Adları Sözlüğü*, s. 68; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 78-79; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 350-351; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 314; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 540-541; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde şahıs Adları*, C. II, s. 731.

¹⁴⁷⁷ Kāřgarlı Mahmud, *Dīvānu Lugātî't Türk*, s. 763; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 819; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120; A. Caferođlu, *Ebū Hayyān, Kitāb al-İdrak li-lisān al-Atrāk*, s. 58; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 181; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunřah - Galip Güner, s. 776; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kiři Adları Sözlüğü*, s. 68; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 78-79; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 350-351; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 314; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 540-541; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde şahıs Adları*, C. II, s. 731.

¹⁴⁷⁸ Kāřgarlı Mahmud, *Dīvānu Lugātî't Türk*, s. 763; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 819; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120; A. Caferođlu, *Ebū Hayyān, Kitāb al-İdrak li-lisān al-Atrāk*, s. 58; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 181; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunřah - Galip Güner, s. 776; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kiři Adları Sözlüğü*, s. 68; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 78-79; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 350-351; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 314; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 540-541; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde şahıs Adları*, C. II, s. 731; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 46.

¹⁴⁷⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

olduğu görülmektedir. Mengücek isminin de “daima yaşayan küçük” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Mengücek ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴⁸⁰

Mengücek ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Mengücek Ahmed Gazi: Bu şahsa ait bu isim, Melik Gazi Kümbeti’nin kitâbesinde, Divriği’de bulunan 650/1252-3 tarihli kale kitâbesinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ve Reşîdü’l-dîn Fazlullah’ın *Cami’ü’t-tevârih* adlı eserinde geçmektedir.¹⁴⁸¹ Bu isim, kitâbelerde ve kroniklerde “منكوجك غازى (Mengücek Gazi)” ve “امير منكوجك (Emîr Mengücek)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁸² Mengücek Ahmed Gazi, Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan’ın komutanlarından biridir.¹⁴⁸³ 1071 yılında, Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan tarafından, Karasu (yukarı Fırat) ve Çaltı Nehirleri arasını ele geçirme görevi Mengücek Ahmed Gazi’ye verilmiş ve ardından belirlenen yerler Mengücek Gazi tarafından ele geçirdikten sonra kendisine iktâ olarak tevdi’ edilmiştir.¹⁴⁸⁴ Mengücek Gazi, ele geçirdiği Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar şehirlerinde “Mengücekoğulları” olarak adlandırılacak olan bir beylik kurmuştur.¹⁴⁸⁵ Mengücek Gazi’nin şahsiyeti ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Süryanî Mihail tarafından 1118 yılında, İbn Mangug (Mengücek oğlu) şeklinde oğlundan söz edilmesi, onun 11. yüzyılın son çeyreği ile 12. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu’da yaşadığı sonucuna varılmaktadır.¹⁴⁸⁶

¹⁴⁸⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

¹⁴⁸¹ Bu isim, toplam üç kitâbede üç kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde bir kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ise, iki kez ve Reşîdü’l-dîn Fazlullah’ın *Cami’ü’t-tevârih* adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 11, s. 236; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 60; M. Van Berchem – H. Edhem, *Matériaux Pour Un Corpus Inscriptionum Arabicarum: Troisième Partie, Asie Mineure, Sivas, Diwriği*, C. I, s. 66-67; Hüseyin Yurttaş, Hafis Nevzat Yanık, Haldun Özkan, Zerrin Köşklü, Süleyman Çiğdem, Muhammet L. Kındıgılı, “Kemah Kitabeleri”, *Türk Dünyası, Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 43, Ankara 2017, s. 410; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 11; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 38; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21, 52; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç-Ömer Özkan, s. 2, 6; Reşîdü’l-dîn Fazlullah, *Cami’ü’t-tevârih (Selçuklu Devleti)*, terc. Erkan Göksu - H. Hüseyin Güneş, s. 120).

¹⁴⁸² E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 11, s. 236; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 60; M. Van Berchem – H. Edhem, *Matériaux Pour Un Corpus Inscriptionum Arabicarum (Troisième Partie, Asie Mineure, Sivas, Diwriği)*, C. I, s. 66-67; H. Yurttaş, H. N. Yanık, H. Özkan, Z. Köşklü, S. Çiğdem, M. L. Kındıgılı, “Kemah Kitabeleri”, s. 410; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 11; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 21, 52.

¹⁴⁸³ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 731; Faruk Sümer, “Mengüçüklüler”, *DİA*, C. 29, Ankara 2004, s. 139; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 71-72.

¹⁴⁸⁴ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 731; F. Sümer, “Mengüçüklüler”, s. 139; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 71-72.

¹⁴⁸⁵ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 731; F. Sümer, “Mengüçüklüler”, s. 139; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 71-72.

¹⁴⁸⁶ F. Sümer, “Mengüçüklüler”, s. 139; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 74.

106. Oğulbeg/Oğul Beg (اوغول بك / اغليك):

Oğul/Oğıl kelimesi, Türkçede “oğul, yavru çocuk, erkek evlat, erkek çocuk”¹⁴⁸⁷ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”¹⁴⁸⁸ manalarına gelmektedir. Oğulbeg isminin manası ise, “erkek adam, erkek bey, genç bey” şeklinde izah edilebilir.¹⁴⁸⁹ Yapısal olarak Oğulbeg isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “Oğul [ok (boy) + kul (köle) = Boyun kölesi veya oğ (öğ: ana / ok, oğ: soy, boy) + (u)l]” kelimesi ile Türkçede içerdiği anlam neticesinde bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.¹⁴⁹⁰ Oğul kelimesi bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁴⁹¹

¹⁴⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 770-771; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 821; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 136; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 320; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 156; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 532, 783; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 61; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 203; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 92; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1556; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 121; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 305; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 83-84; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 498-499; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 353; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 574-575.

¹⁴⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

¹⁴⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 770-771; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 821; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 136; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 320; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 156; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 532, 783; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 61; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 203; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 92; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1556; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 121; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 305; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 83-84, 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 498-499; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 353; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 574-575.

¹⁴⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 770-771; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 821; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 136; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 320; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 156; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 532, 783; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 61; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 203; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 92; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1556; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 121; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 305; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 83-84, 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 498-499; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 353; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 574-575; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 574-575; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 51.

¹⁴⁹¹ Oğul kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Ogul (Azarice, Başkurtça, Tatar Kazan Türkçesi, Türkmence ve Uygurca), ogul (Özbekçe), öl (Lebet), oglu (Tuva Türkçesi), uğul (Kazakça), ùl (Kırgızca ve Oyrat Türkçesi), ul (Başkurtça, Kazakça ve Tatar Kazan Türkçesi), uol (Yakutça), ival

Oğulbeg isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ebeveynler, erkek çocuklarına olan özlemlerini belirtmek veya bu özlemlerine kavuştuklarını herkese duyurmak için, “Kız Yeter, Oğul Gerek, Oğul Durdu, Oğul Dursun, Oğul, Oğulbeg” gibi bir takım adları, çocuklarına ad olarak takmaları, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁴⁹² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Oğulbeg ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁴⁹³

Oğulbeg ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dokuz kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁴⁹⁴ Bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde “اغلبك (Oğulbeg)” şeklinde yazılırken; *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “اوغول بك (Oğul Beg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁹⁵ I. İzzeddin Keykâvüs ve I. Alâeddin Keykûbad döneminin önemli emirlerinden biri olan ve emîr-i meclis olarak görev yapan Mübârizeddin Behramşâh’ın emîr-i âhuru ve kölesidir.¹⁴⁹⁶ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşayan Oğulbeg’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
2. Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, Sinop’ta bulunan ve Seyit Bilal Türbesi olarak meşhur olan Tayboğa Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁴⁹⁷ Bu isim, kitâbede “اغلبك (Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁴⁹⁸ Kitâbede, “Tayboğa b. İlbasmış b. قجفاد (bu isim,

(Çuvaşça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 498-499; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 305).

¹⁴⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLII. Bu anlayışın yansımaları en iyi şekilde “Manas Destanı”nda görmek mümkündür. Manas Destanında oğula olan özlem ve sevinç şu şekilde ifade edilmiştir:

“...Ben zaten yedi aylık, çocuğa hamileyim,
Sizden böyle bir sözü artık işitmiyeyim,
Dokuzuncu ay olsun, hele bir doğurayım,
Eğer kız doğurursam, icabına bakayım,
Onu ateşe atıp, ateşlerde yakayım,
Onu sulara atıp, sulara bir boğayım,
Yok bir oğlum olursa, güleyim sevineyim...”
(bkz. B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, s. 532).

¹⁴⁹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLII.

¹⁴⁹⁴ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserine bir kez, İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 207; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 232; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 193, 197; İbn Bîbî, *Selçukname*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 72).

¹⁴⁹⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 207; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 193, 197.

¹⁴⁹⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 232; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 349; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 732; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 203.

¹⁴⁹⁷ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259).

¹⁴⁹⁸ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259.

tam olarak okunamadı) b. Oğulbek b. Ebû Bekir” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁴⁹⁹ Oğulbeg hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 679/1289-90 yılında, torununun oğlu Tayboğa’nın Sinop’taki türbeyi yaptırmış olması, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu’da yaşamış olduğunu göstermektedir.

3. Kemâlüddin Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, 652/1254 tarihli Konya Daru’ş-şifası’nın Arapça vakfiyesinde geçmektedir.¹⁵⁰⁰ Bu isim, vakfiye metninde “كمال الدين اغلبك” (Kemâlüddin Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁰¹ Vakfiyede, “Kemâlüddin Oğulbeg b. Tuğrulşâh” olarak kaydedilmiştir.¹⁵⁰² Kemâlüddin Oğulbeg, vakfiye metnini tanzim etmiş olan bir Selçuklu emîridir.¹⁵⁰³ Hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 652/1254 tarihinde, Konya düzenlenen vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

4. Sinânüddin Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, II. İzzeddin Keykâvus’a ait bir temlîknâmede geçmektedir.¹⁵⁰⁴ Bu isim, temlîknâmede “سنان الدين اغلبك” (Sinânüddin Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁰⁵ Temlîknâmede, “Sinânüddin Oğulbeg b Yusuf” olarak kaydedilmiştir.¹⁵⁰⁶ Sinânüddin Oğulbeg, temlîknâmenin şahitlerinden biridir ve ayrıca kendisinin “emîr-i taş” ünvanı ile birlikte zikredilmesi, onun II. İzzeddin Keykâvus döneminin emîrlerinden biri olduğunu göstermektedir.¹⁵⁰⁷ Sinânüddin Oğulbeg’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

5. Esedüddin Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, 669/1270-1 yılında, Antalya’da düzenlenmiş olan Mübârizeddin Er-Tokuş vakfiyesinde geçmektedir.¹⁵⁰⁸ Bu isim, vakfiye metninde “اسدالدين اغلبك” (Esedüddin Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁰⁹ Vakfiye metninde, “Esedüddin Oğulbeg b. Necib” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁵¹⁰ Esedüddin Oğulbeg, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁵¹¹ Esedüddin Oğulbeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 669/1270-1 yılında, Antalya’da düzenlenmiş olan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Antalya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

6. Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nüreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁵¹² Bu isim, vakfiye metninde “اغلبك”

¹⁴⁹⁹ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259.

¹⁵⁰⁰ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78).

¹⁵⁰¹ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78.

¹⁵⁰² İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78.

¹⁵⁰³ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78.

¹⁵⁰⁴ Bu isim, temlîknâmede bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 168, 178).

¹⁵⁰⁵ O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 168.

¹⁵⁰⁶ O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 168, 178.

¹⁵⁰⁷ O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 168, 178.

¹⁵⁰⁸ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429).

¹⁵⁰⁹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429.

¹⁵¹⁰ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429.

¹⁵¹¹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429.

¹⁵¹² Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 118, 224).

(Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵¹³ Oğulbeg’in Kırşehir’de kendisine ait bir mülk ve arazisi vardır.¹⁵¹⁴ Oğulbeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında, Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

7. Bedreddin Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁵¹⁵ Bu isim, vakfiye metninde “بدرالدین اغلبك (Bedreddin Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵¹⁶ Bedreddin Oğulbeg’in Kırşehir civarında kendisine ait bir mülk vardır.¹⁵¹⁷ Bedreddin Oğulbeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında, Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

8. Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, Konya’nın Akşehir ilçesinde bulunan Sahib-i Ata Fâhrüddin Ali (Taş) Medresesi’nin 677/1278-9 tarihli kitâbesinde geçmektedir.¹⁵¹⁸ Bu isim, kitâbede “اغلبك (Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵¹⁹ Kitâbede, “Oğulbeg b. Muhammed” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁵²⁰ Oğulbeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 677/1278-9 yılında Konya’da yazılan kitâbeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

9. Oğulbeg: Bu şahsa ait bu isim, 702/13 Ağustos 1302 yılında, Aksaray’da düzenlenen Sultan Hatun senedinde geçmektedir.¹⁵²¹ Bu isim, senette “اغلبك (Oğulbeg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵²² Senette, “Oğulbeg b. Ömer” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁵²³ Oğulbeg, senedin şahitlerinden biridir.¹⁵²⁴ Oğulbeg’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, senedin 702/13 Ağustos 1302 tarihinde Aksaray’da yazılması, bu şahsın 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Aksaray’da yaşadığı sonucuna varılmaktadır.

107. Oğuz (اغوز / اغز):

Oğuz kekimesi, Türkçede “Türklerde bir boyun adı, Yafes’ten sonra gelen Türklerin büyük babası; ilk süt, ağız; boylar, kabileler, boylar birliği; nezaketsiz, basit, akılsız; bey ismi”¹⁵²⁵ manalarına gelmektedir. Oğuz adının manası hakkında çeşitli

¹⁵¹³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 224.

¹⁵¹⁴ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 118.

¹⁵¹⁵ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 106, 227).

¹⁵¹⁶ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 227.

¹⁵¹⁷ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 106.

¹⁵¹⁸ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 244-245).

¹⁵¹⁹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 244-245.

¹⁵²⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 244-245.

¹⁵²¹ Bu isim, senette yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386).

¹⁵²² M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386.

¹⁵²³ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386.

¹⁵²⁴ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386.

¹⁵²⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Divânü Lugâti't Türk*, s. 772; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 61; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 203; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay*

görüşler öne sürülmüş ise de bugün umumiyetle, vaktiyle J. Nemeth tarafından öne sürülen ve “boy-lar” anlamına geldiği şeklinde açıklanan fikir kabul edilmektedir.¹⁵²⁶ Yapısal olarak Oğuz kelimesinin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “ogh/oh/ok” kelimesi ile “-(u)z” çokluk ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁵²⁷

Oğuz isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum sonrasında odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.¹⁵²⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Oğuz isminin de “bir etnik ad” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Oğuz ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁵²⁹

Oğuz ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Oğuz: Bu şahsa ait bu isim, Kütahya şehrinin Karacaviran/Karacaören köyünde bulunan ve tekke olarak adlandırılan yapının 607/1210 tarihli mermer levha kitâbesinde ve Afyonkarahisar şehrinde bulunan 606/1209 tarihli Altıgöz Köprüsü’nün kitâbesinde geçmektedir.¹⁵³⁰ Bu isim, kitâbelerde “أَغُز (Oğuz)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵³¹ Altıgöz Köprüsü’nün kitâbesinde, “İlyas b. Oğuz” şeklinde kaydedilirken; Karacaviran/Karacaören köyündeki kitâbede, “Karataş b. İlyas b. Oğuz” olarak kaydedilmiştir. Oğuz hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Afyonkarahisar

Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1557; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 355; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 499; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 576; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri – Boy Teskilsâtı – Destanları*, Ankara 1972, s. 1; Faruk Sümer, “Oğuzlar”, *DİA*, C. 33, Ankara 2007, s. 325; Tufan Gündüz, “Oğuzlar”, *TÜRKLER*, C. II, Ankara 2002, s. 453; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, İstanbul 2010, s. 144; Peter B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, Çorum 2006, s. 242.

¹⁵²⁶ F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri – Boy Teskilsâtı – Destanları*, s. 1; T. Gündüz, “Oğuzlar”, s. 453; İ. Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, s. 145.

¹⁵²⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 772; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 724; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 136; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 156; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 147; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 61; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 784; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 203-204; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 93; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1557; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 121; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 76; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 499; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 355; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 576; László Rásonyi, *Tuna Köprüleri*, Cev. Hicran Akın, Ankara 1984, s. XVI; T. Gündüz, “Oğuzlar”, s. 453; İ. Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, s. 145; F. Sümer, “Oğuzlar”, s. 325; F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri – Boy Teskilsâtı – Destanları*, s. 1; Yusuf Küçükdağ – Caner Arabacı, *Selçuklular ve Konya*, Konya 2016, s. 5; P. B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s. 242.

¹⁵²⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁵²⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁵³⁰ Bu isim, iki kitâbede yalnızca toplam iki kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 50; İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 19-20; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 58-59).

¹⁵³¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 50; İ. H. Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, s. 19-20; C. Çulpan, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, s. 58-59.

şehrinde bulunan 606/1209 tarihli Altıngöz Köprüsü'nün kitâbesi ile Kütahya şehrinin Karacaviran/Karacaören köyünde bulunan ve tekke olarak adlandırılan yapının 607/1210 tarihli mermer levha kitâbesine dayanılarak, bu şahsın 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Kütahya-Afyonkarahisar yöresinde yaşadığı anlaşılmaktadır.

2. Şemseddin Has Oğuz: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ve *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁵³² İbn-i Bîbî'nin eserlerinde “شمس الدين خاص اغوز” (Şemseddin Has Oğuz) şeklinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde ise, “اغوز / خاص اغوز” (Has Oğuz/Oğuz) şeklinde yazılmıştır.¹⁵³³ II. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminin önemli devlet adamlarından biri olan Şemseddin Has Oğuz, Türkiye Selçuklu Devleti'nde “melikü'l-ümerâlık” yapmıştır.¹⁵³⁴ Şemseddin Has Oğuz, 1246 yılında Emîr-i Dâd Nusret tarafından öldürülmüştür.¹⁵³⁵

3. Sinânüddin Oğuz: Bu şahsa ait bu isim, 663/1264 tarihinde, Sahib Ata Fahreddin Ali tarafından oluşturulan Sivas Gökmedrese vakfiyesinde geçmektedir.¹⁵³⁶ Vakfiye metninde, Sinânüddin Oğuz'un Sivas'ta kendisine ait bir mülkün olduğu yazılmıştır.¹⁵³⁷ Sinânüddin Oğuz'un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 663/1264 tarihinde Sivas'ta oluşturulan vakfiyeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Sivas'ta yaşadığı anlaşılmaktadır.

108. Saltuk/Salduq (سَلْتُق / سَلْدُق):

Sal- fiili, Türkçede “salmak, bırakmak, göndermek, atmak, alıp götürmek”¹⁵³⁸ manalarına gelmektedir. Saltuk kelimesi, Türkçede “kendi başına var olan ve hiçbir

¹⁵³² Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde on bir kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde dört kez ve *Anonim Selçuknâme* adlı eserde dört kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 526, 549, 550-557, 587; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 526, 549, 550-557, 587; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 170; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 186-189; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 95-96; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, Tercüme ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 44).

¹⁵³³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 526, 549, 550-557, 587; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 95-96.

¹⁵³⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 521; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 456; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 199; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 239.

¹⁵³⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 524; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 479-480.

¹⁵³⁶ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. S. Bayram – A. H. Karabacak, “Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, s. 57).

¹⁵³⁷ S. Bayram – A. H. Karabacak, “Sahib Ata Fahrü'd-dîn Ali'nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, s. 57.

¹⁵³⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 801; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 224; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 804; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 268; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1580; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 593-594; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 824; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 272.

kimseye bağlı olmayan kimse, mutlak, bağımsız; topal; adil, dürüst, doğru”¹⁵³⁹ manalarına gelmektedir. Saltuk isminin yapısı konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşler: “Sal- + duk/tuk (fiilden hem isim hem de sıfat yapan ek)” ve “salt + -(u)k (fiilden isim türeten ek)” şeklinde özetlenebilir.¹⁵⁴⁰

Saltuk isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁵⁴¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Saltuk isminin de “dürüst” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Saltuk ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁵⁴²

Saltuk ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Ebû’l-Kasım İzzeddin I. Saltuk: Bu şahsa ait bu isim, Reşîdü’l-dîn Fazlullah’ın *Cami’ü’t-tevârih* adlı eserinde geçmektedir.¹⁵⁴³ Kitâbelerde, “Ebû’l-Kasım”¹⁵⁴⁴ olarak zikredilen Ebû’l-Kasım İzzeddin Saltuk; Kars, Pasinler, Oltu, Erzurum, Tortum, Tercan, İspir, Bayburt ve Şebinkarahisar yörelerinde hüküm süren Saltuklu Beyliği’nin kurucusu ve ilk hükümdarıdır.¹⁵⁴⁵ 11. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu’da yaşayan Ebû’l-Kasım İzzeddin Saltuk’un yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
2. İzzeddin II. Saltuk: Bu şahsa ait bu isim, Erzurum’da bulunan Micingirt Kalesi’nin kitâbesinde, Saltuklu Beyliği tarafından kullanılan sikkelerde, İbnu’l-Ezrak’ın

¹⁵³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 801; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 224; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 804; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 268; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1580; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 593-594; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 379; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 824; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 272; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 625.

¹⁵⁴⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 801; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 224; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 804; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 268; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1580; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 593-594; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 379; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 824; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 272; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVII, LXXXII; C. II, s. 625; A. Kütük, “Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)”, s. 150; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 107, 127, 136; Y. Kartallıoğlu – H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 46.

¹⁵⁴¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁵⁴² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁵⁴³ Bu isim kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir.(bkz. Reşîdü’l-dîn Fazlullah, *Cami’ü’t-Tevârih (Selçuklu Devleti)*, s. 120).

¹⁵⁴⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 209.

¹⁵⁴⁵ Abdülkerim Özyayın, “Saltuklular”, *DİA*, C. 36, Ankara 2009, s. 54; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 733.

Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi adlı eserinde, İbnü'l-Kalânîsî'nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde, İbnü'l-Adîm'in *Bugyetü't-taleb fî tarihi Haleb* adlı eserinde ve Niketas Khoniates'in *Historia* adlı eserinde geçmektedir.¹⁵⁴⁶ Bu isim, kitâbede “سَلْدَق / سَلْتَق” (Saltuk/Salduq) şeklinde, sikkelerde “سَلْدَق (Salduk) şeklinde, İbnu'l-Ezrak'ın ve İbnü'l-Kalânîsî'nin eserinde “عز الدين سَلْتَق (İzzeddin Saltuk) şeklinde ve Niketas Khoniates'in eserinde “Saltukhos (Saltuk)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁴⁷ Saltuk ismi, kitâbe ve kroniklerde, “Saltuk b. Ali b. Ebû'l-Kasım” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁵⁴⁸ İzzeddin II. Saltuk, 1132-1168 yılları arasında Saltuklu Beyliği'nin hükümdarlığını yapmıştır.¹⁵⁴⁹ 12. yüzyılda Anadolu'da yaşayan II. Saltuk, 563/1168 yılında ölmüştür.¹⁵⁵⁰

109. Salur/Salgun Beg (سالور بك):

Salur/Salgun kelimesi, Türkçede “Oğuz boyunun Bozok kolunun içinde yer alan bir boyun adı; Salgun Boyunun atasının adı; saldıran, saldırgan; gittiği yerde kılıcı ve çomağı iş gören, kılıç çalan (vuran); kılıç”¹⁵⁵¹ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”¹⁵⁵² manalarına gelmektedir. Salur Beg isminin manası ise, “Salgun boyunun beyi; saldıran

¹⁵⁴⁶ Bu isim, kitâbede bir kez, toplam iki sikkede iki kez, İbnü'l-Ezrak'ta iki kez, İbnü'l-Kalânîsî'nin eserinde üç kez, İbnü'l-Adîm'in eserinde iki kez ve Niketas Khoniates'in *Historia* adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 209; Funda Kara, “Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri”, *Türk Dünyası, Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 43, Y. 2017, s. 368-369; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi'*, s. 71-72; İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 120, 133; İbnu'l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* (Artuklular Kısım), Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 114, 127; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 328, 361, 364; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü'l-Adîm, Bugyetü't-Taleb fî Tarihi Haleb* (Seçmeler), çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 185, 186; Niketas Khoniates, *Historia* (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri), s. 98).

¹⁵⁴⁷ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 209; F. Kara, “Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri”, s. 368-369; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi'*, s. 71-72; İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 120, 133; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 328, 361, 364; Niketas Khoniates, *Historia* (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri), s. 98.

¹⁵⁴⁸ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 209; F. Kara, “Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri”, s. 368-369; İbnu'l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 120, 133; İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 328, 361, 364; İbnü'l-Adîm, *Bugyetü't-Taleb fî Tarihi Haleb* (Seçmeler), çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 185, 186.

¹⁵⁴⁹ A. Özaydın, “Saltuklular”, s. 54-55; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 25.

¹⁵⁵⁰ A. Özaydın, “Saltuklular”, s. 55; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 32; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 733.

¹⁵⁵¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 801; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 328; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 804; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 224; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1581; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 591; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 378; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 155; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 623.

¹⁵⁵² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

bey, saldırgan bey, cesaretli bey, kılıcı iş gören bey” şeklinde izah edilebilir.¹⁵⁵³ Yapısal olarak Salur Beg isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede, genellikle bağımsız bir şekilde bulunan “Salur (sal- [salmak] + -(ı, u) [fiilden fiil türeten ek] /Salgur” kelimesi ile Türkçe’de içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.¹⁵⁵⁴

Salur Beg isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum sonrasında odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.¹⁵⁵⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Salur Beg isminin de “Salgur boyunun beyi” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Salur Beg ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁵⁵⁶

Salur Beg ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Salur Beg: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l ahhâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁵⁵⁷ Bu isim, kronikte “سالور بك (Salur Beg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁵⁸ Karamanoğlu Mehmed Bey’in emîrlerinden biri olan Salur Beg, Moğollar ve Selçuklular ile yapılan mücadelede esir düşmüştür.¹⁵⁵⁹ 13. yüzyılın ortalarında Anadolu’da yaşayan Salur Beg’in hayatı hakkında başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

¹⁵⁵³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 801, 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 328; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lüğati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 90, 436, 804; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 224; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1581; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 591; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 378; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 155; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 623.

¹⁵⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 801, 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 328; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lüğati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 90, 436, 804; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 224; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1581; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 591; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 378; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 155; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXI; C. II, s. 623; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 161.

¹⁵⁵⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁵⁵⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁵⁵⁷ Kronikte, sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahhâr*, neşr. Osman Turan, s. 71; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahhâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 53).

¹⁵⁵⁸ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahhâr*, neşr. Osman Turan, s. 71.

¹⁵⁵⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 533; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 261.

110. Sancar/Sançar (سنجر):

Sanç- fiili, Türkçede “bozguna uğratmak, batırmak, saplamak, karnını yarmak, delmek, mızraklamak, çarpışmak, dövüşmek, savaşmak”¹⁵⁶⁰ manalarına gelmektedir. Sancar/Sançar/Sencer kelimesi, Türkçede “bozguna uğratmak, batırmak, saplamak, karnını yarmak, delmek, mızraklamak, çarpışmak, dövüşmek, savaşmak, vurup geçirmek; bozguna uğratan, bıçaklayan, mızraklayan, hücum eden; kısa kama”¹⁵⁶¹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Sancar isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede, içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “sanç-” fiili ile ona eklenen “-(a)r (fiilden fiil türeten ek)” ekinin eklenmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁵⁶²

Sancar isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁵⁶³ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁵⁶⁴ Sancar isminin de “bozguna uğratan” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sancar ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁵⁶⁵

Sancar ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Sancarşâh: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’in *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fi’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, Niğdeli Kadı Ahmed’in *el-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde ve Ahmed b. Mahmud’un

¹⁵⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 802; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 848; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 139; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 226; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 547; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 593-594; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 381; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 835.

¹⁵⁶¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 802; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 848; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 139; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 226; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 547; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 593-594; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 381; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 835; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 629.

¹⁵⁶² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 802; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 848; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 139; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 226; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 547; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 593-594; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 381; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 835; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXV; C. II, s. 629; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 161.

¹⁵⁶³ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁵⁶⁴ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁵⁶⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

Selçuknâme adlı eserinde geçmektedir.¹⁵⁶⁶ Bu isim, kroniklerde “سنجرشاه (Sancarşâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁶⁷ Sancarşâh, II. Kılıç Arslan’ın on bir oğlundan biridir.¹⁵⁶⁸ II. Kılıç Arslan tarafından, Ereğli ve havalisinin yönetimi Sancarşâh’a bırakılmıştır.¹⁵⁶⁹ 12. yüzyılın ikinci yarısında Konya ve Ereğli’de yaşayan Sancarşâh’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Sancar: Bu şahsa ait bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.¹⁵⁷⁰ Bu isim, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde “سنجر (Sancar)” şeklinde yazılırken; *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “سنجار (Sancar)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁷¹ Sancar isminin kroniklerde “câmedâr” unvanı ile birlikte zikredilmesi, onun Türkiye Selçuklu Devleti’nde “emîr-i câmedâr” olarak görev yaptığını göstermektedir.¹⁵⁷² Sancar, 1276 yılında meydana gelen Hâtır oğlu Şerefü’ddîn İsyanına iştirak etmiş, isyan bastırıldıktan sonra Moğollar tarafından idam edilmiştir.¹⁵⁷³ 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Anadolu’da yaşayan Sancar’ın hayatı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. A’limü’ddîn Sancar Tufi: Bu şahsa ait bu isim, Ahlat’ta bulunan 692/1293-4 tarihli mezartaşı kitâbesinde geçmektedir.¹⁵⁷⁴ Bu isim, kitâbede “علم الدين سنجرتوفى (A’limü’ddîn Sancar Tufi)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁷⁵ Kitâbede, 692/1293-4 tarihinde öldüğü belirtilmiştir.¹⁵⁷⁶ 13. yüzyılın son çeyreğinde Ahlat’ta yaşayan Sancar’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

¹⁵⁶⁶ Bu isim İbn Bîbî’nin iki eserinde de birer kez, Niğdeli Kadı Ahmed’in eserinde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin eserinde iki kez ve Ahmed b. Mahmud’un eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 50; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 29, 30; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 23, 25; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 301).

¹⁵⁶⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 29, 30.

¹⁵⁶⁸ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 242.

¹⁵⁶⁹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 50; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 242.

¹⁵⁷⁰ Bu isim, iki kronikte de bir kez geçmektedir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 668; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 613; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 315; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 237).

¹⁵⁷¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 668; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 315.

¹⁵⁷² İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 613; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 237.

¹⁵⁷³ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 559; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 734

¹⁵⁷⁴ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, s. 256).

¹⁵⁷⁵ B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, s. 256.

¹⁵⁷⁶ B. Karamağaralı, *Ahlat Mezartaşları*, s. 256.

111. Sarıca/Saruca (صاروجه / سريجه):

Sarığ/Saru/Sarı/Şaru kelimesi, Türkçede “sarı, sarı renk, altın rengi, sarışın; dürüst, adaletli”¹⁵⁷⁷ manalarına gelmektedir. Sarıca isminin manası ise, “sarı, sarı gibi, sarı renge benzer, sarımsı, sarımtırak; atlarda oluşan yara” şeklinde izah edilebilir.¹⁵⁷⁸ Yapısal olarak Sarıca isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız hâlde bulunan ve anlam bakımından bir renk sınıfına giren “saru(g)” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-ca” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁵⁷⁹

Saruca isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi, ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁵⁸⁰ Sarıca isminin de “sarımsı” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sarıca ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁵⁸¹

Sarıca ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Sirâcüddin Sarıca: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmîrü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı

¹⁵⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848.

¹⁵⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 634-635, 637; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 734.

¹⁵⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVI; C. II, s. 634-635, 637; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 734; A. A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 44-45.

¹⁵⁸⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹⁵⁸¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

eserinde geçmektedir.¹⁵⁸² Bu isim, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye* adlı eserde “سراج الدين سريجه (Sirâcüddin Sarıca)” şeklinde yazılırken; *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “سراج الدين پسرجه (Sirâcüddin Piser-i becce)”¹⁵⁸³ şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁸⁴ II. Gıyâseddin Keyhüsrev zamanı ile müşterek saltanat döneminin önemli komutanlarından biridir.¹⁵⁸⁵ Sirâcüddin Sarıca, “çaşnığîrlık” ve “melikü'l-ümerâlık” gibi önemli görevlerde bulunmuş bir Selçuklu emîridir.¹⁵⁸⁶ 13. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da yaşayan Sirâcüddin Sarıca'nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Sârimüddin Sarıca: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁵⁸⁷ Bu isim, vakfiye metninde “صارم الدين سريجه (Sârimüddin Sarıca)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁸⁸ Vakfiye metninde, Kırşehir'de kendisine ait bir mülkün olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁸⁹ Yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat bulunmayan Sârimüddin Sarıca'nın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

3. Saruca Müşrif: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁵⁹⁰ Bu isim, kronikte “صاروجه مشرف (Saruca Müşrif)” şeklinde yazılmıştır.¹⁵⁹¹ Saruca Müşrif, 14. yüzyılın ilk çeyreğinde, Aksaray'da yaşamış ve Selçuklu Devleti'nde “divân-ı işrâf”ın başkanlığını yapmış bir Selçuklu emîridir.¹⁵⁹² 1307 yılında, İlhanlı Komutanı İrencin Noyan'a bağlı olan Şen-git oğlu adında biri tarafından öldürülmüştür.¹⁵⁹³

112. Saruhan (ساروخان):

Sarığ/Saru/Sarı/Şaru kelimesi, Türkçede “sarı, sarı renk, altın rengi, sarışın; dürüst, adaletli”¹⁵⁹⁴ manalarına gelmektedir. Han/Kan kelimesi, Türkçede “kan, han,

¹⁵⁸² Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye* adlı eserinde dört kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ise, iki zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 545, 587, 590; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 519, 549, 551; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 267, 268).

¹⁵⁸³ Houtsma, Sarıca ismini yanlışlıkla “Piser-i becce (çocuk oğlu)” şeklinde okumuştur (bkz. O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 485).

¹⁵⁸⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'yye fî'l-umûri'l-'Alâ'yye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 545, 587, 590; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 267, 268.

¹⁵⁸⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 471, 485.

¹⁵⁸⁶ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 734.

¹⁵⁸⁷ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 41, 115).

¹⁵⁸⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 41.

¹⁵⁸⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 115.

¹⁵⁹⁰ Bu isim, kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 307; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 248).

¹⁵⁹¹ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 307.

¹⁵⁹² O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 651; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 734.

¹⁵⁹³ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 651.

¹⁵⁹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Divânü Lugâti't Türk*, s. 805; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah – Galip Güner, s. 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1583; Şeyh

kağan, hükümdâr, imparator, bey, Türk devletlerinde hükümdar unvanı”¹⁵⁹⁵ manalarına gelmektedir. Saruhan isminin manası ise, “sarı bey, sarı renkli bey, sarı renkli han, sarı renkli hükümdar, sarışın bey, dürüst bey, adil bey” şeklinde izah edilebilir.¹⁵⁹⁶ Yapısal olarak Saruhan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir hâlde bulunan ve anlam bakımından bir renk sınıfına giren “saru(g)” kelimesi ile içerdiği anlam itibarıyla bir unvan sınıfına giren “han/kan” kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁵⁹⁷

Saruhan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁵⁹⁸ Ayrıca, Türk ad verme geleneğinde, bazı büyük savaşçıların, yani herkesçe tanınan insanların rütbe veya unvanlarını, isim olarak çocuklara - yalın veya başka kelimelerle birleştirilerek- verme âdeti de oldukça yaygındır.¹⁵⁹⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Saruhan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁶⁰⁰

Saruhan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848.

¹⁵⁹⁵ M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207.

¹⁵⁹⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 805; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68, 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91, 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490, 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471, 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207, 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314, 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 634-635.

¹⁵⁹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 805; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68, 87; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91, 228; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490, 548, 806; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 265; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 335; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471, 1583; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 137; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207, 384; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314, 599; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 848; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 634-635.

¹⁵⁹⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-XLIX.

¹⁵⁹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁶⁰⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

1. Saruhan: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁶⁰¹ Bu isim, kroniklerde “ساروخان (Saruhan)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁰² 1230'da meydana gelen Yassı Çimen savaşından sonra, I. Alâeddin Keykubâd'ın hizmetine giren Hârezimli komutanlardan biridir.¹⁶⁰³ Sâdeddin Köpek'in faaliyetlerinden dolayı, Selçuklu hizmetinden çıkmış ve bir süre sonra Suruç ve havalisinde, Selçuklu Devleti aleyhinde bir takım faaliyetlerde bulunmuştur.¹⁶⁰⁴ 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Saruhan'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

113. Satılmış (ستلمش):

Sat- fiili, Türkçede “satmak, satış yapmak, birine bir şeyi vermek, bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek”¹⁶⁰⁵ manalarına gelmektedir. Satılmış kelimesi, Türkçede “satılmış, verilmiş, alıcıya teslim edilmiş”¹⁶⁰⁶ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Satılmış isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “satıl- [sat- (satmak) + (ı)l (fiilden fiil türeten ek)]” fiili ile ona eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁶⁰⁷

Satılmış isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

¹⁶⁰¹ Bu isim, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eserinde bir kez ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ise, iki zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 430; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 420; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 188; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 137, 140)

¹⁶⁰² İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 430; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 188.

¹⁶⁰³ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 398.

¹⁶⁰⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 428.

¹⁶⁰⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 808; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 849; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 88; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 549; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 334; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1584; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 387; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 603; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 801-802; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 66.

¹⁶⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 808; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 849; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 88; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 549; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 334; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1584; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 387; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 603; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 801-802; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 66; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 642.

¹⁶⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 808; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 849; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 88; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 228; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 161; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 549; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 334; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 95; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1584; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 387; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 603; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 801-802; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 66; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX; C. II, s. 642; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 156, 219.

Çocuğu olmayan veya olup da yaşamayan aileler, doğacak çocuklarını çevrelerindeki bir yatıra, evliyaya, bir tekkeye veya çocuğu olmayan bir aileye satarlar.¹⁶⁰⁸ Eğer çocuk doğarsa ve kız ise “Satı”, oğlan ise “Satılmış” ismi verilir.¹⁶⁰⁹ Böylece, yapılan bu eylem ile çocukların kötü ruhlar tarafından zarar görmesine mani olunur. Bu bağlamda, Satılmış ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁶¹⁰

Satılmış ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Satılmış: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁶¹¹ Bu isim, vakfiye metninde “ستلمش (Satılmış)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶¹² Vakfiye metninde, Konya şehrinin dışında kendisine ait bir mülkün olduğu belirtilmiştir.¹⁶¹³ Yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamayan Satılmış’ın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

114. Selçük (سلجوق):

Selçük isminin anlamı ve telaffuzu konusunda iki ana görüş vardır. Bu görüşler, Sal¹⁶¹⁴ + -çık/-çık/-çuk/-çük (küçültme eki veya isimden yeni bir isim türeten ek)¹⁶¹⁵ = Salçuk/Salçık (küçük sal) ve Seyl/Sel (Arapça)¹⁶¹⁶ + -çık/-çık/-çuk/-çük (küçültme eki veya isimden yeni bir isim türeten ek) = Selçük (küçük sel) şeklinde özetlenebilir.¹⁶¹⁷ Bu çalışmada, onomastik ve topononi uzmanı László Rásonyi’nin “Selçük (küçük sel)” şeklindeki görüşü esas alınmıştır.

Selçük isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

¹⁶⁰⁸ T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 387; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 18; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV-XLVI; C. II, s. 642.

¹⁶⁰⁹ T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 387; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 18; L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 71-72, 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV-XLVI; C. II, s. 642.

¹⁶¹⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 71-72, 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV-XLVII.

¹⁶¹¹ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 116, 247).

¹⁶¹² A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 116.

¹⁶¹³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 247.

¹⁶¹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 801; *Codex Cumanicus*, haz. Besim Atalay, s. 276; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1580.

¹⁶¹⁵ *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 75; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 46

¹⁶¹⁶ *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 162.

¹⁶¹⁷ Osman G. Özgüdenli, *Selçuklular I, Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157)*, İstanbul 2015, s. 25-29; Osman G. Özgüdenli, “Selçukluların Kökeni”, *Selçuklu Tarihi El Kitabı*, Ed. Refik Turan, Ankara 2016, s. 19-20; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, İstanbul 2012, s. 53-54; László Rásonyi, “Selçük Adının Menşesine Dair”, *Belleten*, C. III, s. 10, Ankara 1939, s. 377-384; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 651-652; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 131-132; V. V. Barthold, *Orta-Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, terc. Râgıp Hulusi Özdem, Yay. haz. Kâzım Yaşar Kopraman - İsmail Aka, Ankara 2013, s. 83; M. Fuad Köprülü, “Anadolu Selçukluları Tarihi’nin Yerli Kaynakları”, *Belleten*, C. VII, S. 27, Ankara 1943, s. 474; Sencer Divitçioğlu, *Oğuz’dan Selçuklu’ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, İstanbul 2005, s. 56-58; Sencer Divitçioğlu, *Ortaçağ Türk Toplulukları Hakkında*, İstanbul 2004, s. 81-82; Abdülkerim Özaydın, “Selçuk Bey”, *DİA*, C. 36, Ankara 2009, s. 364-365; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, İstanbul 1972, s. 3-4; Y. Küçükdağ – C. Arabacı, *Selçuklular ve Konya*, s. 9; P. B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s. 255-256,

Türk ad verme geleneğinde, doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin ismi (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb. isimler) veya doğadaki birtakım unsurların ismini (nehir, yayla, dere, dağ, şehir vb. isimler), çocuğa ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.¹⁶¹⁸ Selçuk isminin de “küçük sel” manasına gelmesi bu ad verme geleneğiyle ilişkisini göstermektedir.¹⁶¹⁹ Bu bağlamda, Selçuk ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁶²⁰

Selçuk ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dört kişi tarafından ve üç farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Selçukşâh: Bu şahsa ait bu isim, Erzincan şehrinin Kemah ilçesinde bulunan Melik Gazi Kümbeti’nin kitâbesinde ve Selçukşâh’a ait bir vakfiye metninin suretinde geçmektedir.¹⁶²¹ Bu isim, kitâbede “ابوالفتح سلجوقشاه (Ebû’l-feth Selçukşâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶²² Selçukşâh ismi, kitâbe ve vakfiye metninde “Ebû’l-Feth Selçukşâh b. Behramşâh b. Davud b. İshak” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶²³ Selçukşâh, Mengüçüklü Fahreddin Behramşâh’ın üç oğlundan biridir.¹⁶²⁴ Babası Fahreddin Behramşâh (1168-1225) zamanında, Kemah şehrinin idaresini üstlenmiştir.¹⁶²⁵ 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Kemah’ta yaşadığı anlaşılan Selçukşâh’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Selçukî Hatun: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁶²⁶ Bu isim, kronikte “سلجوقى حاتون (Selçukî Hatun)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶²⁷ Selçukî Hatun ismi, kaynaklarda “Selçukî Hatun bint. Fahreddin Behramşâh b. Davud” şeklinde kaydedilmiş.¹⁶²⁸ Mengüçüklü Emîr Fahreddin

¹⁶¹⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁶¹⁹ László Rásonyi, Oğuz başbuğu Selçuk’un Orta Asya’da Kırgızlar tarafından Muz (Buz)-Tag denilen Sel-Tag taraflarında doğmuş olduğunu ve adının da buradan almış olabileceğini belirtmiştir (bkz. O. G. Özgüdenli, *Selçuklular I, Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157)*, s. 27).

¹⁶²⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁶²¹ Bu isim, kitâbe ve vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Kemali, *Erzincan Tarihi, Coğrafi, İktimai, Etnoğrafi, İdarî, İhsai Tetkikat Tecrübesi*, s. 242; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 60; H. Yurttaş, H. N. Yanık, H. Özkan, Z. Köşklü, S. Çiğdem, M. L. Kındıgılı, “Kemah Kitabeleri”, s. 410-411; R. Yinanç, “Mengüçeklere Ait Bir Vakfiye Sureti”, s. 18).

¹⁶²² A. Kemali, *Erzincan Tarihi, Coğrafi, İktimai, Etnoğrafi, İdarî, İhsai Tetkikat Tecrübesi*, s. 242; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 60; H. Yurttaş, H. N. Yanık, H. Özkan, Z. Köşklü, S. Çiğdem, M. L. Kındıgılı, “Kemah Kitabeleri”, s. 410-411.

¹⁶²³ A. Kemali, *Erzincan Tarihi, Coğrafi, İktimai, Etnoğrafi, İdarî, İhsai Tetkikat Tecrübesi*, s. 242; H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 60; H. Yurttaş, H. N. Yanık, H. Özkan, Z. Köşklü, S. Çiğdem, M. L. Kındıgılı, “Kemah Kitabeleri”, s. 410-411; R. Yinanç, “Mengüçeklere Ait Bir Vakfiye Sureti”, s. 18.

¹⁶²⁴ F. Sümer, “Mengüçüklüler”, s. 140; F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu’da Türk Beylikleri*, s. 7; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 73.

¹⁶²⁵ F. Sümer, “Mengüçüklüler”, s. 140-141; F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu’da Türk Beylikleri*, s. 7.

¹⁶²⁶ Bu isim, kroniklerde birer kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 177; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 203; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 70).

¹⁶²⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 177; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 70.

¹⁶²⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 177; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 70.

Behramşâh (1168-1225)'ın kızı ve aynı zamanda I. İzzeddin Keykâvus'un hanımıdır.¹⁶²⁹ 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu'da yaşadığı anlaşılan Selçukî Hatun'un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. Selçukî Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Kayseri'de, Hunat Hatun Türbesi'nin içinde bulunan ve 683/1284 tarihli, Selçukî Hatun Mezar taşı kitâbesinde geçmektedir.¹⁶³⁰ Bu isim, kitâbede “سلجوقى خاتون (Selçukî Hatun)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶³¹ Selçukî Hatun ismi, kaynakta “Selçukî Hatun bint. Sultan eş-Şehid Keyhüsrev b. Keykubâd” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶³² II. Gıyâseddin Keyhüsrev (1237-1246)'in kızı olan Selçukî Hatun, 683/1284 yılında Kayseri'de ölmüştür.¹⁶³³ 13. yüzyılın üçüncü ve dördüncü çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Selçukî Hatun'un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

4. Selçukî Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Tokat'ta bulunan Halife Gâzi Zaviyesi'nin kitâbesinde, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde ve Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın *Cami'ü't-Tevârih* adlı eserinde geçmektedir.¹⁶³⁴ Bu isim, kitâbede “سلجوقى خواند (Selçukî Hûvând)” şeklinde, İbn-i Bîbî'nin eserlerinde “سلجوقى خاتون (Selçukî Hatun)” şeklinde ve Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın eserinde “سلجوق خاتون (Selçuk Hatun)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶³⁵ Selçukî Hatun ismi, kitâbede “Selçukî Hûvând bint. Kılıç Arslan” şeklinde, İbn-i Bîbî'nin eserlerinde “Selçukî Hatun bint Sultan Rüknu'd-dîn” şeklinde ve Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın eserinde “Sultan Rükneddin Rum'un kız çocuğu (دختر) Selçuk Hatun” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶³⁶ Sultan Rükneddin IV. Kılıç Arslan'ın kızı olan Selçukî Hatun, Abaka'nın kardeşi Kongurtay ile evlendirilmiştir.¹⁶³⁷ 13. yüzyılın ikinci yarısında, Anadolu'da yaşayan Selçukî Hatun'un yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

115. Sevinç (سونج):

¹⁶²⁹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 203; Faruk Sümer, “Mengüçöklüler”, s. 140; F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 6; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 736; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 79; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 337.

¹⁶³⁰ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 163).

¹⁶³¹ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 163.

¹⁶³² H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 163.

¹⁶³³ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 163.

¹⁶³⁴ Bu isim, kitâbede bir kez, İbn Bîbî'nin eserlerinde iki kez ve Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 12; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 661, 666; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 607-608, 611; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 310, 313; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 233; Reşîdü'd-dîn Fazlullâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. II, s. 1152).

¹⁶³⁵ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 12; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 661, 666; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 310, 313; Reşîdü'd-dîn Fazlullâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. II, s. 1152.

¹⁶³⁶ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 12; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 661, 666; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 310, 313; Reşîdü'd-dîn Fazlullâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. II, s. 1152.

¹⁶³⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 736.

Sev-/Sew-/Seb-/Säb- fiili, Türkçede “sevmek, hoşlanmak”¹⁶³⁸ manalarına gelmektedir. Sevinç/Sivinç kelimesi, Türkçede “istenilen ve hoş giden bir şeyin olmasıyla duyulan çöşku; sevinç, sürur, mutluluk, eğlence, neşe, şâdlık”¹⁶³⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Sevinç isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “sevin- [sev- (sevmek) + (ı, u)n (fiilden fiil türeten ek)]” fiili ile Türkçede fiilden isim türetmekte kullanılan “-ç” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.¹⁶⁴⁰ Sevinç kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁶⁴¹

Sevinç isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁶⁴² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Sevinç isminin de “mutluluk” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sevinç ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁶⁴³

Sevinç ismi, Selçuklu Anadolu’sunda yedi kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Emîr Sevinç: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹⁶⁴⁴ Bu isim, kronikte “امير سيونج (Emîr Sevinç)” şeklinde

¹⁶³⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 816-817; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 849; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 139; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 88; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 233; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 819; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 96; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 395; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 619; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 790.

¹⁶³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 816-817; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 849; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 139; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 88; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 233; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 819; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 96; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 395; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 619; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 790; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 655-656.

¹⁶⁴⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 816-817; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 849; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 139; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 88; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 233; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 819; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 96; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 395; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 619; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 790; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXVIII; C. II, s. 655-656; A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 125, 159.

¹⁶⁴¹ Sevinç kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Sevinç (Türkçe, Azerice), ~sevinç (Özbekçe), söyünç (Türkmençe), süyünç (Uygurca), süyünç (Kırgızca), höyönös (Başkurtça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 619).

¹⁶⁴² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁶⁴³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁶⁴⁴ Bu isim, Kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Ezrak Al-Fânki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 105; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101.

- yazılmıştır.¹⁶⁴⁵ Emîr Sevinç ismi, kaynakta “Emîr Sevinç b. Yunus b. Siyâvuş b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁴⁶ Emîr Sevinç, Hâni hakimi Cemâlüddin Sevti b. Hüsâmeddin Timurtaş’ın hizmetinde bulunmuştur.¹⁶⁴⁷ Emîr Sevinç, Artuklu Beyliği’nin bir üyesi olan Şîr-bârik’in kızıyla evlenmiş ve bu evlilikten Şâh Melik adlı bir oğlu olmuştur.¹⁶⁴⁸ 12. yüzyılın ilk yarısında, Güneydoğu Anadolu’da yaşayan Emîr Sevinç’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
2. Şemseddin Sevinç: Bu şahsa ait bu isim, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹⁶⁴⁹ Bu isim, kronikte “شمس الدين سيونج (Şemseddin Sevinç)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁵⁰ Sevinç ismi, kaynakta “Şemseddin Sevinç b. Ebî Sâid b. el-Vezir Ebî Mansûr el-Cüveynî” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶⁵¹ Şemseddin Sevinç, Necmeddin Alpi (1154-1176) tarafından hâcibliğe getirilmiş ve ardından Şebahtan (شباختان) kendisine iktâ olarak verilmiştir.¹⁶⁵² Sevinç, 560/1165 yılında Musul’da ölmüş ve cansız bedeni Mardin’e getirilip defnedilmiştir.¹⁶⁵³
3. Sevinç: Bu şahsa ait bu isim, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹⁶⁵⁴ Bu isim, kronikte “سيونج (Sevinç)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁵⁵ Sevinç ismi, kaynakta “Sevinç b. Şîr-bârik (ö. 1170) b. Ali b. Alp Yaruk b Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶⁵⁶ Şîr-bârik’in en büyük oğlu olan Sevinç, el-Melik Rıdvan’ın kızı Safiye Hatun ile evlenmiş, fakat yaşamı boyunca bir çocuğu olmadığı kronikte belirtilmiştir.¹⁶⁵⁷ 12. yüzyılın ikinci yarısında, Mardin’de yaşayan Sevinç’in ölüm tarihi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
4. Sevinç: Bu şahsa ait bu isim, Amasya – Taşova – AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655/1257 tarihli Arapça vakfiyesinde geçmektedir.¹⁶⁵⁸ Bu isim, “سونج (Sevinç)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁵⁹ Vakfiye metninde “Arslan Doğmuş b. Sevinç” olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁶⁰ Oğlu Arslan Doğmuş, vakfiyenin

¹⁶⁴⁵ Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 105.

¹⁶⁴⁶ Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101.

¹⁶⁴⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 736-737.

¹⁶⁴⁸ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 736.

¹⁶⁴⁹ Bu isim, kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 113; Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 108).

¹⁶⁵⁰ Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 113.

¹⁶⁵¹ Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 113.

¹⁶⁵² Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 108.

¹⁶⁵³ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 736.

¹⁶⁵⁴ Bu isim, kronikte sadece iki kez zikredilmiştir (bkz. Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 105; Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101).

¹⁶⁵⁵ Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 105.

¹⁶⁵⁶ Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 105.

¹⁶⁵⁷ Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101.

¹⁶⁵⁸ Bu isim, vakfiyede iki kez zikredilmiştir (bkz. S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43, 68).

¹⁶⁵⁹ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 68.

¹⁶⁶⁰ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43.

şahitlerinden biridir.¹⁶⁶¹ Fakat, Sevinç'in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1257'de Amasya'da oluşturulan vakfiyeye dayanılarak, bu şahısın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Amasya'da yaşamış olduğu ortaya çıkmaktadır.

5. Sevinç: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁶⁶² Bu isim, “سونچ (Sevinç)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁶³ Vakfiye metninde, “Arslan Doğmuş b. Sevinç” olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁶⁴ Oğlu Arslan Doğmuş, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁶⁶⁵ Fakat, Sevinç'in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1272'de Kırşehir'de oluşturulan vakfiyeye dayanılarak, bu şahısın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşamış olduğu ortaya çıkmaktadır.

6. Sevinç Bahadır Gâzi el-İrakî: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nur el-Din'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁶⁶⁶ Bu isim, “العراقى سونچ بهادر غازى (Sevinç Bahadır Gâzi el- Irakî)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁶⁷ Sevinç Bahadır Gâzi el-İrakî, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁶⁶⁸ Fakat, Sevinç Bahadır Gâzi el-İrakî'nin yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 1272'de Kırşehir'de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahısın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

7. Sevinç: Bu şahsa ait bu isim, 697/1298 yılında Amasya mahkemesinde kaleme alınan bir senette geçmektedir.¹⁶⁶⁹ Bu isim, senette “سونچ (Sevinç)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁷⁰ Senette, “Muhammed b. Sevinç b. Ahmed” olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁷¹ Kaynaklarda, Sevinç'in yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Muhammed'in 697/1298 yılında Amasya'da düzenlenen bu senete şahitlik etmesi, Sevinç'in 13. yüzyılın ikinci yarısında Amasya'da yaşadığını göstermektedir.

116. Sökmen (سکمان):

Sök- fiili, Türkçede “sökme, çıkarmak, yarmak, çözmek”¹⁶⁷² manalarına gelmektedir. Sökmen kelimesi, Türkçede “kahramanlara verilen adlardan biri, askerlere

¹⁶⁶¹ S. Bayram, “Amasya - Taşova - AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi”, s. 43.

¹⁶⁶² Vakfiyede, bu şahsın ismi iki kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 76).

¹⁶⁶³ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 76.

¹⁶⁶⁴ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 130.

¹⁶⁶⁵ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 130.

¹⁶⁶⁶ Vakfiyede, bu şahsın ismi iki kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 80, 140).

¹⁶⁶⁷ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 80.

¹⁶⁶⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 140.

¹⁶⁶⁹ Bu isim, senette bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260).

¹⁶⁷⁰ O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁶⁷¹ O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁶⁷² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 831; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 851; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 240; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 395; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1599; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 143; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 660; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 818-819.

verilen unvanlardan biri; düşmanın saflarını yaran kişi; deriden yapılan yarım çizme¹⁶⁷³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Sökmen isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “sök-” fiili ile “-man/-men (bazı sıfatların anlamını kuvvetlendiren ek)” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.¹⁶⁷⁴

Sökmen isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁶⁷⁵ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü, kuvvetli” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁶⁷⁶ Sökmen isminin de “kahramanlara verilen isimlerden biri” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sökmen ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁶⁷⁷

Sökmen ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dört kişi tarafından ve iki farklı şekilde kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Sökmen el-Kutbî: Bu şahsa ait bu isim, İbnü’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, İbnü’l-Esir’in *et-Târîhu’l-bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eserinde, İbn Kesîr’in *el-Bidâye ve’n-nihâye* adlı eserinde, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde, *Azîmî Tarihi* adlı eserde, İbnü’l-Adîm’in *Bugyetü’l-taleb fi tarihi Haleb* adlı eseri ile *Zübdetü’l-Haleb min târihi Haleb* adlı eserinde, Ravendî’nin *Rahatu’s-sudur ve ayetü’s-surûr* adlı eserinde, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde ve Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-ebâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁶⁷⁸

¹⁶⁷³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 831; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 851; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 240; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 395; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1599; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 143; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 660; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 818-819, 821; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 665; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 737.

¹⁶⁷⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 831; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 851; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 240; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 395; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1599; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 143; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 660; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 818-819, 821; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX; C. II, s. 665; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 737; T. Tekin, *Orhun Türkçesi Grameri*, s. 92.

¹⁶⁷⁵ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁶⁷⁶ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX; C. II, s. 665; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁶⁷⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁶⁷⁸ Bu isim, İbnü’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde bir kez, İbnü’l-Esir’in *et-Târîhu’l-bâhir fi’l-devleti’l-Atâbekiyye* adlı eserinde bir kez, İbn Kesîr’in *el-Bidâye ve’n-Nihâye* adlı eserinde bir kez, İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihi Dimaşk* adlı eserinde on kez, *Azîmî Tarihi* adlı eserde beş kez, İbnü’l-Adîm’in *Zübdetü’l-Haleb min târihi Haleb* adlı eserinde bir kez ve *Bugyetü’l-Taleb fi Tarihi Haleb* adlı eserinde beş kez, Ravendî’nin *Rahatu’s-Sudur ve Ayetü’s-Surûr* adlı eserinde bir kez, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde bir kez ve Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-Ebâr* adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târikh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 121; İbnü’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi*

Bu isim, İslâmî kroniklerde “سكمان / سكمان (Sökmen el-Kutbî/Sökmen)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁷⁹ Ahlatşâhlar Beyliği’nin kurucusu olan Sökmen el-Kutbî, Selçuklu hanedanından biri olan Azerbaycan Meliki Kutbüddîn İsmail İl Arslan’ın kölesi ve aynı zamanda emîrlerinden biri olduğu için, “el-Kutbî” lakabıyla kaynaklarda yer almıştır.¹⁶⁸⁰ Sökmen el-Kutbî, 1100-1111/2 yılları arasında, Ahlatşâhlar Beyliği’nin idaresini üstlenmiştir.¹⁶⁸¹ 505/1111-2 yılında, Halep’te bulunduğu sırada hastalanmış ve Ahlat’a dönüşü sırasında Fırat Nehri’nin kıyısında bulunan Bâlis şehrinde ölmüştür.¹⁶⁸²

2. I. Sökmen: Bu şahsa ait bu isim, Diyarbakır Ulu Cami’nin kitâbesinde, Diyarbakır Muhafaza Kulesi’nin kitâbesinde, Mardin Ulu Cami’nin kitâbesinde, Diyarbakır Mesudiye Medresesi’nin kitâbesinde, Diyarbakır Kalesi’nin kitâbesinde, Harput Ulu Cami’nin kitâbesinde, *Mayyâfârikîn* ve *Âmid Tarihi* adlı eserde, İbnü’l-Esir’in *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-Bâhir fi’l-Bâhir* adlı eseri ile *el-Kâmîl fi’t-târih* adlı eserinde, *Zeylû Târihi Dımaşk* adlı eserde, *Azîmî Tarihi* adlı eserde, İbnü’l-Adîm’in *Bugyetü’t-taleb fi tarihi Haleb* adlı eseri ile *Zübdetü’l-Haleb min târihi Haleb* adlı eserinde, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde ve *Mesâlikü’l-epsâr* adlı eserde geçmektedir.¹⁶⁸³ Bu isim, kitâbelerde “سكمان (Sökmen)” şeklinde, *el-Kâmîl fi’t-târih* adlı

(*Artuklular Kısmı*), Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 155; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-Bâhir fi’l-Bâhir* (555-630 H), Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 18, 80; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 216; İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidâye ve’n-Nihâye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12, s. 444; İbnü’l-Kalânîsi, *Zeylû Târihi Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 164, 169, 174-177, 272, 282, 328, 361, 365; *Azîmî Tarihi*, *Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 31, 45, 61, 63; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi*, İbnü’l-Adîm, *Bugyetü’t-taleb fi tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 94; Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min târihi Haleb*, Seçme, Terc. ve Değerlendirme: Ali Sevim, s. 109, 113-115; Ravendî, *Rahatu’s-Sudur ve Ayetü’s-Surûr*, neşr. Muhammed İkbal, s. 299; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 294; Şihabeddîn b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Epsâr)*, s. 244).

¹⁶⁷⁹ İbnü’l-Azrak Al-Fârikî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 121; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-Bâhir fi’l-Bâhir* (555-630 H), Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 18, 80; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16, s. 216; İbnü’l-Kalânîsi, *Zeylû Târihi Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 164, 169, 174-177, 272, 282, 328, 361, 365; *Azîmî Tarihi*, *Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 31, 45, 61, 63; Ravendî, *Rahatu’s-Sudur ve Ayetü’s-Surûr*, neşr. Muhammed İkbal, s. 299.

¹⁶⁸⁰ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 738; F. Sümer, “Ahlatşahlar”, s. 24; Abdülkerim Özaydın, “Ahlatşahlar”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İlmi Müşavir ve Redaktör, Hakkı Dursun Yıldız, C. 8, İstanbul 1992, s. 195-196.

¹⁶⁸¹ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 738-739; F. Sümer, “Ahlatşahlar”, s. 24-25; A. Özaydın, “Ahlatşahlar”, s. 195-196.

¹⁶⁸² F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 739; F. Sümer, “Ahlatşahlar”, s. 24-25; A. Özaydın, “Ahlatşahlar”, s. 195-196.

¹⁶⁸³ Bu isim, Toplam altı kitabede altı kez, İbnü’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn* ve *Âmid Tarihi* adlı eserinde altı kez, İbnü’l-Esir’in *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-Bâhir fi’l-Bâhir* adlı eserinde bir kez ve *el-Kâmîl fi’t-târih* adlı eserinde dört kez, İbnü’l-Kalânîsi’nin *Zeylû Târihi Dımaşk* adlı eserinde on üç kez, *Azîmî Tarihi* adlı eserde beş kez, İbnü’l-Adîm’in *Zübdetü’l-Haleb min târihi Haleb* adlı eserinde bir kez ve *Bugyetü’t-taleb fi tarihi Haleb* adlı eserinde beş kez, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde bir kez ve Şihabeddîn b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü’l-epsâr* adlı eserinde beş kez zikredilmiştir (bkz. E. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 126, 144-145, 148-149, 226, 254-255; C. 10, s. 29-30, 31; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 34-37, 44-45, 47-50, 57-58, 59-60, 82-84; M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 138; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; İbnü’l-Azrak Al-Fârikî, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 1, 2, 47, 102, 103; İbnü’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn* ve *Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 29, 31, 60, 99; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fi’l-Bâhir fi’l-Bâhir* (555-630 H), Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 16; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fi’t-târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 244-245; İbnü’l-Esir, *el-Kâmîl fi’t-târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s.

eserde “سُكْمَان (Sökmen)” şeklinde, diğer İslâmî kroniklerde “سكمان (Sökmen)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁸⁴ Sökmen ismi kaynaklarda, “Sökmen b. Artuk” olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁸⁵ Hısnıkeyfâ Artuklu Beyliği’nin kurucusu ve ilk hükümdarıdır.¹⁶⁸⁶ Sökmen, 1102-1104/5 yılları arasında Hısnıkeyfâ Artuklu Beyliği’nin idaresini üstlenmiştir.¹⁶⁸⁷ Difteri hastalığına yakalanan Sökmen, 498/1104-5 yılında ölmüş ve ardından cansız bedeni Hısnıkeyfâ’ya defnedilmiştir.¹⁶⁸⁸

3. II. Sökmen: Bu şahsa ait bu isim, Niğdeli Kadı Ahmed’in *el-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserinde, *Bugyetü’t-Taleb fi tarihi Haleb* adlı eserde, Ahmed b. Mahmud’un *Selçuknâme* adlı eserinde ve *Mesâlikü’l-ebâr* adlı eserde geçmektedir.¹⁶⁸⁹ Bu isim, Kadı Ahmed’in eserinde “سكمان (Sökmen)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁹⁰ Kroniklerde, “Sökmen b. İbrahim b. Sökmen” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶⁹¹ Sökmen, 522-585/1128-1185 yılları arasında, Ahlatşâhlar Beyliği’nin idaresinde bulunmuş ve

63, 76, 82, 188; İbnü’l Esîr, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi’t-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özyayın, Redaktör: Mertol Tulum, C. 10, s. 276, 289, 315; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 132-138, 143, 146, 147, 158, 176; A. Sevim, “İbnü’l-Kalânîsî Zeylû Tarih-i Dimaşk Adlı Eserinde Selçuklularla İlgili Bilgiler I (H.436-500=1044/45-1106/07)”, s. 26, 27, 30, 32, 33; *Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44)*, Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 26, 27, 38, 40, 58; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 67, 89, 90; Kemâlüddîn İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb min Târihi Haleb’de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, Seçme, Terc. ve Değerlendirme: Ali Sevim, s. 77, 78, 80, 86-89, 94, 103, 105, 186; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 219; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebâr)*, s. 225, 230, 233, 238, 241).

¹⁶⁸⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 126, 144-145, 148-149, 226, 254-255; C. 10, s. 29-30, 31; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 34-37, 44-45, 47-50, 57-58, 59-60, 82-84; M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 138; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 1, 2, 47, 102, 103; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fi’d-devleti’l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 16; İbnü’l Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 244-245; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 63, 76, 82, 188; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 132-138, 143, 146, 147, 158, 176.

¹⁶⁸⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 126, 144-145, 148-149, 226, 254-255; C. 10, s. 29-30, 31; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 34-37, 44-45, 47-50, 57-58, 59-60, 82-84; M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 138; M. Z. Oral, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, s. 141; İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 1, 2, 47, 102, 103; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fi’d-devleti’l Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 16; İbnü’l Esîr, *el-Kâmil fi’t-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 10, s. 244-245; İbnü’l-Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9, s. 63, 76, 82, 188; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 132-138, 143, 146, 147, 158, 176.

¹⁶⁸⁶ Ali Sevim, “Sökmen b. Artuk”, *DİA*, C. 37, Ankara 2009, s. 292-294; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 737; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 157-159.

¹⁶⁸⁷ A. Sevim, “Sökmen b. Artuk”, s. 292-294; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 737; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 157-159.

¹⁶⁸⁸ A. Sevim, “Sökmen b. Artuk”, s. 294; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 737; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 158.

¹⁶⁸⁹ Bu isim, yukarıda zikredilen dört kronikte de bir kez zikredilmiştir (bkz. Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 378; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 454; *Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü’l-Adîm, Bugyetü’t-Taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler)*, çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, s. 186; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 219; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebâr)*, s. 244).

¹⁶⁹⁰ Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 378.

¹⁶⁹¹ Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 219; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebâr)*, s. 244.

onun zamanında beylik en ihtişamlı dönemini yaşamıştır.¹⁶⁹² Ahlatşâhı Sökmen, 9 Rebiü'l-âhir 581/11 Temmuz 1185 yılında ölmüştür.¹⁶⁹³

4. Kutbüddin II. Sökmen: Bu şahsa ait bu isim, Diyarbakır şehrinde bulunan Mesudiye Medresesi'nin kitâbesinde, iç kalenin bir kapısı olan Fetih Kapısı'nın kitâbesinde ve Zinciriye (Sincariye) Medresesi'nin kitâbesinde, dönemin Artuklu sikkelerinde, *el-Kâmil fi't-tarih* adlı eserde, Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî'nin *Camiü't-Tevârih* adlı eserinde ve Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus)'in *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹⁶⁹⁴ Bu isim, kitâbelerde “قطب الدين أبوالمظفر / أبوالمظفر سكمّان” (Kutbüddin Ebû'l-Muzaffer/Ebû'l-Feth Sökmen)” şeklinde, sikkelerde “قطب الدين سكمّان” (Kutbüddin Sökmen)” şeklinde, İbnü'l-Esir ve Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî'de “قطب الدين سكمّان” (Kutbüddin Sökmen)” şeklinde yazılmıştır.¹⁶⁹⁵ Kutbüddin II. Sökmen ismi, kitâbelerde ve Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî'nin eserinde, “Kutbüddin Ebû'l-Muzaffer/Ebû'l-Feth Sökmen b. Nûruddin Muhammed b. Kara Arslan b. Davud b. Sökmen b. Artuk” şeklinde, dönemin sikkelerinde, “Kutbüddin Sökmen b. Muhammed b. Kara Arslan” ile “Kutbüddin Sökmen b. Muhammed b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁶⁹⁶ Kutbüddin Sökmen, 1185-1200 yılları arasında, Hısnıkeyfâ Artuklu Beyliği'nin hükümdarlığını yapmıştır.¹⁶⁹⁷ Kutbüddin II. Sökmen, 597/1200 yılında, Hısnıkeyfâ bulunan Artuklu Sarayı'ndan düşmesi neticesinde ölmüştür.¹⁶⁹⁸

¹⁶⁹² F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 71-77; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 108.

¹⁶⁹³ F. Sümer, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu'da Türk Beylikleri*, s. 77; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 115.

¹⁶⁹⁴ Bu isim, toplam üç kitâbede üç kez, toplam dört sikkede dört kez, İbnü'l-Esir'de iki kez, Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî'nin eserinde üç kez, Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus)'in eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 226-227, 230; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 63-64, 71-72; M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 138; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, s. 101, 140; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumans*, s. 19-20; Mustafa Kemal Şahin, “Aydın Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, *Sanat Tarihi Dergisi*, s. XV, Y. 2006, s. 137; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 339; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özeydin, Redaktör: Mertol Tulum, C. 11, s. 407; Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. I, s. 355; Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, s. 436).

¹⁶⁹⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 226-227, 230; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 63-64, 71-72; M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 138; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, s. 101, 140; M. K. Şahin, “Aydın Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, s. 137; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumans*, s. 19-20; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 339; Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. I, s. 355.

¹⁶⁹⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 226-227, 230; H. Karaçam, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, s. 63-64, 71-72; M. Akok, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, s. 138; Z. Sönmez, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, s. 101, 140; M. K. Şahin, “Aydın Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, s. 137; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumans*, s. 19-20; Reşidü'd-dîn Fazlûllâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rüşen - Mustafa Müsevî, C. I, s. 355.

¹⁶⁹⁷ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 415.

¹⁶⁹⁸ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 415; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 189.

117. Sunkur (سنقر):

Sunkur/Sonkur/Sonkar/Sunur/Songur/Sungur kelimesi, Türkçede “yırtıcı ve avcı kuşlardan biri; doğan, beyaz doğan, kartal; şahin, doğan türünden bir kuş türü”¹⁶⁹⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Sunkur isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe “so(/u)n (yabanî)” kelimesi ile “-ka(/u)r” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.¹⁷⁰⁰ Sunkur kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁷⁰¹

Sunkur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁷⁰² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Sunkur ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁰³

Sunkur ismi, Selçuklu Anadolu’sunda sekiz kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Emîr Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹⁷⁰⁴ Bu isim, kronikte “امير سنقر (Emîr Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁰⁵ Kaynakta, “Emîr Sunkur b. Emîr Şems” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁷⁰⁶ Emîr Sunkur, 512/1118 yılında, Meyyâfârikîn’i Necmeddin İl-Gazi’ye teslim eden Emîr Şems’in üç oğlundan biridir.¹⁷⁰⁷ 12. yüzyılın ilk yarısında, Meyyâfârikîn’de yaşadığı anlaşılan Emîr Sunkur’un yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

¹⁶⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401-402; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1999, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 669.

¹⁷⁰⁰ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669.

¹⁷⁰¹ Sunkur kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Sungur (Türkçe), ~songur (Osmanlı Türkçesi), sonkor (Oyrat Türkçesi), sunkar (Kazakça ve Uyğurca), sunkâr (Türkmence), şunkâr (Özbekçe), şunkar (Kırgızca), şumkar (Kırkızca ve Tarançi Türkçesi) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 377).

¹⁷⁰² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁷⁰³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁷⁰⁴ Bu isim, kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Ezrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 3; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 31).

¹⁷⁰⁵ İbnu’l-Ezrak Al-Fârîki, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Ed. Ahmet Savran, s. 3.

¹⁷⁰⁶ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 31.

¹⁷⁰⁷ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 31.

2. Sunkur Yusuf: Bu şahsa ait bu isim, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserde geçmektedir.¹⁷⁰⁸ Bu isim, kronikte “سنقر يوسف (Sunkur Yusuf)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁰⁹ Sunkur Yusuf ismi, kaynakta “Sunkur Yusuf b. Emîr Şems” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁷¹⁰ Yusuf Sunkur, 512/1118 yılında, Meyyâfârikîn’i Necmeddin İl-Gazi’ye teslim eden Emîr Şems’in üç oğlundan biridir.¹⁷¹¹ 12. yüzyılın ilk yarısında, Meyyâfârikîn’de yaşadığı anlaşılan Yusuf Sunkur’un yaşamı hakkında kaynaklarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
3. Emîr Sinânüddin Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁷¹² Bu isim, kronikte “امير سنان الدين سنقر (Emîr Sinânüddin Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷¹³ 1220 yılında, Sultan I. Alâeddin Keykûbâd (1220-1237) Konya’da tahta çıktıktan sonra, Emîr Sinânüddin Sunkur’u orduya sü-başı olarak atamıştır.¹⁷¹⁴ 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu’da yaşayan Emîr Sinânüddin Sunkur’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
4. Lâlâ Seyfeddin Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁷¹⁵ Bu isim, kronikte “لالا سيف الدين سنقر (Lâlâ Seyfeddin Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷¹⁶ Sultan I. Alâeddin Keykûbâd (1220-1237) tarafından ele geçirilen Harput (Harbirt), Palû ile birlikte 16 kale, Lâlâ Seyfeddin Sunkur’a iktâ olarak verilmiştir.¹⁷¹⁷ 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu’da yaşayan Lâlâ Seyfeddin Sunkur’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
5. Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, Antalya Kalesi’nin 622/1225 tarihinde yazılan kitâbesinde geçmektedir.¹⁷¹⁸ Bu isim, kitâbede “سنقر (Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷¹⁹ Sunkur hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, Antalya Kalesi’nin 622/1225 tarihli kitabesine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Antalya’da yaşadığı veya bulunduğu ortaya çıkmaktadır.
6. Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, 663/1264 tarihinde, Sahib Ata Fahreddin Ali tarafından oluşturulan Sivas Gökmedrese vakfiyesinde geçmektedir.¹⁷²⁰ Vakfiye metninde, Sunkur’un Sivas’ta kendisine ait bir mülkün olduğu ve bunu vakfettiği yazılmıştır.¹⁷²¹ Sunkur’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak,

¹⁷⁰⁸ Bu isim, kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 3; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 31).

¹⁷⁰⁹ İbnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 3.

¹⁷¹⁰ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 31.

¹⁷¹¹ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 31.

¹⁷¹² Bu isim, kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 88; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 41).

¹⁷¹³ *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 88.

¹⁷¹⁴ *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 41.

¹⁷¹⁵ Bu isim, kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 90; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 42).

¹⁷¹⁶ *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 90.

¹⁷¹⁷ *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 42.

¹⁷¹⁸ Bu isim kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 230).

¹⁷¹⁹ Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 230.

¹⁷²⁰ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. S. Bayram – A. H. Karabacak, “Sahib Ata Fahrü’-d-dîn Ali’nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, s. 58).

¹⁷²¹ S. Bayram – A. H. Karabacak, “Sahib Ata Fahrü’-d-dîn Ali’nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, s. 58.

663/1264 tarihinde Sivas'ta oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Sivas'ta yaşadığı anlaşılmaktadır.

7. Sunkur: Bu şahsa ait bu isim, 669/1270-1 yılında Antalya'da düzenlenmiş olan Mübârizeddin Er-Tokuş vakfiyesinde geçmektedir.¹⁷²² Bu isim, vakfiye metninde “سنقر (Sunkur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷²³ Vakfiyede, “Sunkur b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁷²⁴ Sunkur, vakfiyemin şahitlerinden biridir.¹⁷²⁵ Fakat, Sunkur'un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 669/1270-1 yılında Antalya'da düzenlenmiş olan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Antalya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

8. Emîr Seyfeddin Sunkur Ağa: Bu şahsa ait bu isim, Niğde'de bulunan Sunkur Bey Cami'nin kitâbesinde ve *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.¹⁷²⁶ Bu isim, kitâde “سيف الدين سنقر اغا (Emîr Seyfeddin Sunkur Ağa)” şeklinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde “سنقر اغا (Sunkur Ağa)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷²⁷ İlhanlı Hükümdarı Abaka Han (1265-1282) tarafından, Anadolu'da yeniden İlhanlı hakimiyetini tesis etmek için, yedi Moğol Fırkası gönderilmiştir.¹⁷²⁸ Sunkur Ağa, gönderilen bu fırkalardan birinin komutanıdır.¹⁷²⁹ 13. yüzyılın son yarısında Niğde'de görev yapan Emîr Seyfeddin Sunkur Ağa'nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

118. Sunkurca (سنقرجه):

Sunkur/Sonqur/Sonkar/Sunur/Songur/Sungur kelimesi, Türkçede “yırtıcı ve avcı kuşlardan biri; doğan, beyaz doğan, kartal; şahin, doğan türünden bir kuş türü”¹⁷³⁰ manalarına gelmektedir. Sunkurca kelimesi, Türkçede “doğan benzer, doğan gibi, kartal gibi, şahin gibi, sunkur gibi; küçük doğan, küçük beyaz doğan”¹⁷³¹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Sunkurca isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede

¹⁷²² Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429).

¹⁷²³ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429.

¹⁷²⁴ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429.

¹⁷²⁵ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, s. 429.

¹⁷²⁶ Bu isim, kitâbede ve kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Z. Oral, “San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 62; *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 133; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 69).

¹⁷²⁷ M. Z. Oral, “San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 62; *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 133.

¹⁷²⁸ M. Z. Oral, “San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 62.

¹⁷²⁹ M. Z. Oral, “San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, s. 62.

¹⁷³⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401-402; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 669.

¹⁷³¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401-402; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 667, 669; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 739.

genellikle bağımsız olarak bulunan ve içerdiği anlam itibarıyla yırtıcı bir kuş sınıfına giren “Sonkur” kelimesi ile “-ca (isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan ek)” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁷³²

Sunkurca isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁷³³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Sunkurca ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷³⁴

Sunkurca ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Seyfeddin Sunkurca: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁷³⁵ Bu isim, vakfiye metninde “سيف الدين سنقرجه (Seyfeddin Sunkurca)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷³⁶ Vakfiye metninde, “Seyfeddin Sunkurca b. Abdullah” olarak kaydedilmiştir.¹⁷³⁷ Seyfeddin Sunkurca, vakfin azatlısıdır ve ayrıca senede 360 dirhem almak koşuluyla cemaate 5 vakit namaz kıldırma, vakfin türbesinde bulunma, vakfedilen kitapları muhâfaza etmekle görevlendirilmiştir.¹⁷³⁸ 13. yüzyılın ikinci yarısında, Kırşehir’de yaşayan Seyfeddin Sunkurca’nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

119. Sülemiş (سولمیش):

Süle-/Süla- fiili, Türkçede “asker sevk etmek, ordu sevk etmek, gaza yapmak, hücum etmek”¹⁷³⁹ manalarına gelmektedir. Sülemiş kelimesi, Türkçede “asker sevk

¹⁷³² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 836; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 555; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-Idrak li-lisân al-Atrâk*, s. 92; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 243; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1582; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 669; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 401-402; Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 378; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 838; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 667, 669; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 739; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 45.

¹⁷³³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁷³⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁷³⁵ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 248).

¹⁷³⁶ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 248.

¹⁷³⁷ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133, 248.

¹⁷³⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 133.

¹⁷³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 838; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 853; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 825;

etmiş, ordu sevk etmiş, gaza yapmış, hücum etmiş”¹⁷⁴⁰ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Sülemiş isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “süle-/süla- [sü (asker, ordu) + lı/lü (isimden fiil yapan ek)]” fiili ile ona eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁷⁴¹

Sülemiş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir gelenektir.¹⁷⁴² Sülemiş isminin de “hücum etmiş” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sülemiş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁴³

Sülemiş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Sülemiş: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eser ile Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁷⁴⁴ Bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde “سلمش (Sülemiş)” şeklinde yazılırken; *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserde “سولميش (Sülemiş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁴⁵ Baycu Noyan’ın torunu olan Sülemiş, 13. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu’da görev yapan Moğol komutanlarından biridir.¹⁷⁴⁶ Sülemiş, 1298 yılında, Gazan Han’a karşı isyan etmiş ve ardından isyanın bastırılması üzerine Memlûklere sığınmıştır.¹⁷⁴⁷ 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu’da yaşadığı anlaşılan Sülemiş’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 679; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 421.

¹⁷⁴⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 838; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 853; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 825; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 679; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 421.

¹⁷⁴¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 838; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 853; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 98; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 825; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 679; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 421; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 219.

¹⁷⁴² L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁷⁴³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁷⁴⁴ Bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde sekiz kez zikredilmiştir (bkz. *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 132; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 69; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 205, 239, 241, 244, 246, 253, 270, 277; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, çev. Mürsel Öztürk, s. 164, 193, 194, 196, 198, 203, 218, 226).

¹⁷⁴⁵ *Târih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 132; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l AHBÂR*, neşr. Osman Turan, s. 205, 239, 241, 244, 246, 253, 270, 277.

¹⁷⁴⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 632-633; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 204; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 306; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412.

¹⁷⁴⁷ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 693; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412.

120. Süli (سولى):

Sü kelimesi, Türkçede “asker, çeri, leşker, askerler, ordu, savaş birliği; güç kuvvet”¹⁷⁴⁸ manalarına gelmektedir. Süli kelimesi, Türkçede “kölelere verilen adlardan; askerli, ordulu; güçlü, kuvvetli”¹⁷⁴⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Süli isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede genellikle başka kelimeler veya eklerle sık kullanılan “sü” kelimesi ile isimden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-li, lu” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁷⁵⁰

Süli isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁷⁵¹ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi, oldukça yaygın bir âdettir.¹⁷⁵² Süli isminin de “güçlü” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Süli ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁵³

Süli ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Süli: Bu şahsa ait bu isim, Amasya’da bulunan Medrese-i Halifet Gâzi’nin 606/1209-10 tarihli kitâbesinde geçmektedir.¹⁷⁵⁴ Bu isim, kitâbede “سولى (Süli)” şeklinde

¹⁷⁴⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 839; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 665; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 677; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 36.

¹⁷⁴⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 839; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 665; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 677; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 36.

¹⁷⁵⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 839; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 77; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 665; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 677; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 36; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 44.

¹⁷⁵¹ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁷⁵² L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁷⁵³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁷⁵⁴ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 41-42; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 94; Sadi S. Kucur, *Sivas, Tokat ve Amasya’da Selçuklu ve Beylikler Devri Vakıfları -Vakfiyelere Göre-*, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993, s. 34).

yazılmıştır.¹⁷⁵⁵ Kitâbede, “Mübârizeddin Halifet Alp b. Süli” olarak kaydedilmiştir.¹⁷⁵⁶ Süli’nin yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.¹⁷⁵⁷ Ancak, Amasya’da 606/1209-10 yılında oluşturulan bu kitâbeye dayanılarak, Suli adlı bu şahsın 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Amasya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

121. Sûtaş (سوتااش):

Sü kelimesi, Türkçede “Asker, çeri, leşker, askerler, ordu, savaş birliği; güç kuvvet”¹⁷⁵⁸ manalarına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş, kaya”¹⁷⁵⁹ manalarına gelmektedir. Sûtaş isminin manası ise, “taş gibi asker, sağlam asker, kaya gibi güçlü asker” şeklinde izah edilebilir.¹⁷⁶⁰ Yapısal olarak Sûtaş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle başka kelimeler veya eklerle sık kullanılan “sü” kelimesi ile Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “taş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁷⁶¹

¹⁷⁵⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 41-42; İ. İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 94

¹⁷⁵⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 41-42; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 94; S. S. Kucur, *Sivas, Tokat ve Amasya'da Selçuklu ve Beylikler Devri Vakıfları - Vakfiyelere Göre-*, s. 34.

¹⁷⁵⁷ Ancak, Süli’nin oğlu Mübârizü’l-dîn Halifet Alp, önceleri Danişmendli Beyliği’nin bir emîri iken; daha sonra Selçuklu Devleti’nin hizmetine girmiş olan bir emîrdir (bkz. R. Yinanç, “Selçuklu Medreselerinden Amasya Hilafet Gazi Medresesi ve Vakıfları”, s. 6; S. S. Kucur, *Sivas, Tokat ve Amasya'da Selçuklu ve Beylikler Devri Vakıfları - Vakfiyelere Göre-*, s. 34).

¹⁷⁵⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 839; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 665; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 677; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 36.

¹⁷⁵⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 55.

¹⁷⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 839, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 665, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; C. II, s. 677; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 36.

¹⁷⁶¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 839, 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 852, 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 140, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 244, 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126, 167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s.

Sütaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Eski Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁷⁶² Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.¹⁷⁶³ Sütaş isminin de “kaya gibi güçlü asker” manasına gelmesi, bu âdetle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Sütaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁶⁴

Sütaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır.

1. Bedreddin Sütaş: Bu şahsa ait bu isim, Konya şehrinin sınırları içerisinde bulunan Kürt Köyü Mescid kitâbesinde geçmektedir.¹⁷⁶⁵ Bu isim, kitâbede “بدر الدين سوتاش” (Bedreddin Sütaş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁶⁶ Kitâbede, I. Alâeddin Keykubâd (1220-1237) döneminde, Kubâdâbâd Sarayı’nın valisi olarak görev yaptığı belirtilmiştir.¹⁷⁶⁷ 13. yüzyılın ilk yarısında, Konya-Beyşehir’de yaşayan Bedreddin Sütaş’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

122. Şâh Kutlu (شاه قتلو):

Şâh kelimesi, Farsçada “şah, padişah, kral, damat, tanrı, İran hükümdarı, aşk”¹⁷⁶⁸ manalarını içermektedir. Kutlu/Kutluğ kelimesi, Türkçede “talihli, bahtlı, şanslı, uğurlu, bereketli; bir erkek adı”¹⁷⁶⁹ manalarına gelmektedir. Şâh Kutlu isminin manası ise,

567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 412, 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 665, 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36; C. II, s. 677; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 36.

¹⁷⁶² O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36

¹⁷⁶³ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

¹⁷⁶⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁷⁶⁵ Bu isim, kitâbede yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 67).

¹⁷⁶⁶ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 67.

¹⁷⁶⁷ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 67.

¹⁷⁶⁸ M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

¹⁷⁶⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 508-510.

“uğurlu olanların efendisi, talihli olanların şâhı” şeklinde izah edilebilir.¹⁷⁷⁰ Yapısal olarak Şâh Kutlu isminin izahı, şu şekildedir: Farsça kökenli “şâh” sıfatı ile Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “kutlu/kutluğ [kut + lu/luğ (isimden isim yapan ek)]” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁷⁷¹

Şâh Kutlu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁷⁷² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Şâh Kutlu isminin de “uğurlu olanların efendisi” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Şâh Kutlu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁷³

Şâh Kutlu ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Şâh Kutlu: Bu şahsa ait bu isim, Aksaray’da bulunan bir mezartaşı kitâbesinde geçmektedir.¹⁷⁷⁴ Bu isim, kitâbede “شاه قتلو (Şâh Boğa)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁷⁵ Şâh Kutlu ismi, kitâbede “Mal Hatun bint. Şâh Kutlu” olarak kaydedilmiştir.¹⁷⁷⁶ Şâh Kutlu hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, kızı Mal Hatun’un 730/1329-30 yılında, Aksaray’da ölmesi ve mezartaşının ona ait olması, Şâh Kutlu adındaki bu şahsın 14. yüzyılın ilk yarısında Aksaray’da yaşadığını göstermektedir.

¹⁷⁷⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 508-510; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

¹⁷⁷¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 751-752; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 846; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 134; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 312; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 152; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 766; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 83; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 165; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 91; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1539; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 103; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 287-292; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 471; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 606; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXIX-LXXX; C. II, s. 510, 682; J. P. Roux, *Eski Türk Mitolojisi*, s. 90-92; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 51.

¹⁷⁷² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁷⁷³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁷⁷⁴ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530).

¹⁷⁷⁵ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

¹⁷⁷⁶ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. II, s. 1530.

123. Tanrıverdi ([تکروردی]):

Tengri/Teñri/Tenri/Tänri/Tanrı kelimesi, Türkçede “Tanrı, yaradan, yaratıcı, Allah; gök, sema”¹⁷⁷⁷ manalarına gelmektedir. Bır-/Bir-/Ber-/Vir-/Vér/Ver- fiili, Türkçede “vermek, sunmak, sağlamak, birisine eriştirmek, iletmek; bırakmak, bağışlamak”¹⁷⁷⁸ manalarına gelmektedir. Tanrıverdi isminin manası ise, “tanrı verdi, tanrı bağışladı, tanrı bıraktı” şeklinde izah edilebilir.¹⁷⁷⁹ Yapısal olarak Tanrıverdi isminin izahı, şu şekildedir: “Tengri/teñri/tenri/tänri/tanrı” kelimesi ile içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “bır-/bir-/ber-/vir-/vér/ver-” fiili ve fiile eklenen “-d(i) (görülen geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁷⁸⁰ Tanrı kelimesi ile ver- fiili bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁷⁸¹

Tanrıverdi isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Çocuk

¹⁷⁷⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 861; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 339; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 571; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 270; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432-433; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 523; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 723-724.

¹⁷⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 589; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 776; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 172; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 437; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 302; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 132; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 833; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 354-355; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 740; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 166.

¹⁷⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 589, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 776, 861; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 339; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 172; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 437, 571; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 270, 302; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 132; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432-433; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706, 833; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 354-355, 523; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 723-724, 740; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 166.

¹⁷⁸⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti't Türk*, s. 589, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 776, 861; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 339; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 172; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 437, 571; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 270, 302; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 132; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432-433; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706, 833; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 354-355, 523; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX; C. II, s. 723-724, 740; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 166; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 218.

¹⁷⁸¹ Tanrı isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Teñri (Baraba Türkçesi), teññiri (Kumuk Türkçesi), teñir (Uygurca, Kırgızca ve Sagay Türkçesi), teñeri (Oyrat Türkçesi ve Altay Türkçesi), teñere (Tellafer Ağzı), tegre (Şor Türkçesi), tegri (Lebet, Şor Türkçesi ve Sagay Türkçesi), tēñri (Kazakça ve Kırgızca), tanrı (Türkçe ve Azerice), tañrı (Türkmençe), tãñrı (Başkurtça, Kazakça, Tatar Kazan Türkçesi ve Uygurca), tãngri (Özbekçe) vb (Bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706). Ver- fiilinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Bēr- (Türkmençe), ber- (Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmençe), bār- (Uygurca), bir- (Başkurtça ve Kırım Kazan Türkçesi), biār- (Yakutça), ver- (Türkçe ve Azerice) vb (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 833).

doğmuyorsa veya sonradan doğmuş, fakat çelimsiz (güçsüz, hasta vb.) ise, kötü ruhların veya nazar değmesinin etkisini ortadan kaldırmak için “Tanrıverdi, Tanrıvermiş, Allahbirmiş” gibi bir takım koruyucu adların çocuklara isim olarak takılması oldukça yaygın bir âdettir.¹⁷⁸² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Tanrıverdi ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Theophoric (Tanrı adını kapsayan) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁸³

Tanrıverdi ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Tanrıverdi: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.¹⁷⁸⁴ Bu isim, vakfiye metninde “تکروردی [ی]” (Tengriverdi)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁸⁵ Vakfiye metninde “Tanrıverdi b. (?) Hacı” olarak kaydedilmiştir.¹⁷⁸⁶ Tanrıverdi, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁷⁸⁷ Tanrıverdi’nin yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan vakfiyeye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Konya’da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

124. Tanrı Bermiş/Tanrıvermiş (تنکری برمش):

Tengri/Teñri/Tenri/Tänrı/Tanrı kelimesi, Türkçede “Tanrı, yaradan, yaratıcı, Allah; gök, sema”¹⁷⁸⁸ manalarına gelmektedir. Bîr-/Bir-/Ber-/Vir-/Vér/Ver- fiili, Türkçede “vermek, sunmak, sağlamak, birisine erişirmek, iletmek; bırakmak, bağışlamak”¹⁷⁸⁹ manalarına gelmektedir. Tanrıvermiş isminin manası ise, “tanrı vermiş, tanrı bağışlamış, tanrı bırakmış” şeklinde izah edilebilir.¹⁷⁹⁰ Yapısal olarak Tanrıvermiş

¹⁷⁸² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI; C. II, s. 723-724.

¹⁷⁸³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI; C. II, s. 723-724.

¹⁷⁸⁴ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 100, 119).

¹⁷⁸⁵ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 100.

¹⁷⁸⁶ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 100, 119.

¹⁷⁸⁷ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 119.

¹⁷⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 861; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 339; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 571; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 270; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432-433; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 523; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 723-724.

¹⁷⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 589; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 776; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 172; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 437; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 302; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 132; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 833; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 354-355; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 740; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 166.

¹⁷⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 589, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 776, 861; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 339; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*,

isminin izahı, şu şekildedir: “tengri/teñri/tenri/tänrı/tanrı” kelimesi ile içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “bır-/bir-/ber-/vir-/vér-/ver-” fiili ve fiile eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁷⁹¹ Tanrı kelimesi ile ver- fiili bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁷⁹²

Tanrıvermiş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Çocuk doğmuyorsa veya sonradan doğmuş, fakat çelimsiz (güçsüz, hasta vb.) ise, kötü ruhların veya nazar değmesinin etkisini ortadan kaldırmak için “Tanrıverdi, Tanrıvermiş, Allahbirmiş” gibi bir takım koruyucu adların çocuklara isim olarak takılması oldukça yaygın bir âdettir.¹⁷⁹³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Tanrıvermiş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Theophoric (Tanrı adını kapsayan) Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁷⁹⁴

Tanrıvermiş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Emîr Tanrıvermiş: Bu şahsa ait bu isim, Anna Komnena’nın *Alexiad* adlı eserinde geçmektedir.¹⁷⁹⁵ Emîr Tanrıvermiş, 11. yüzyılın son çeyreğinde, Efes şehrinin

haz. Fikret Turan, s. 172; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 437, 571; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 270, 302; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 132; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432-433; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706, 833; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 354-355, 523; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 723-724, 740; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 166.

¹⁷⁹¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 589, 868; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 776, 861; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 120, 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 339; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 172; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 437, 571; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 270, 302; *Abuşka Lügati* veya *Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 132; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1629; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 432-433; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706, 833; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 354-355, 523; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXX; C. II, s. 723-724, 740; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 166; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 219.

¹⁷⁹² Tanrı isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Teñri (Baraba Türkçesi), teñjiri (Kumuk Türkçesi), teñir (Uygurca, Kırgızca ve Sagay Türkçesi), teñeri (Oyrat Türkçesi ve Altay Türkçesi), teñere (Tellafer Ağzı), tegre (Şor Türkçesi), tegri (Lebet, Şor Türkçesi ve Sagay Türkçesi), tēñri (Kazakça ve Kırgızca), tanrı (Türkçe ve Azerice), tañrı (Türkmence), tãñrı (Başkurtça, Kazakça, Tatar Kazan Türkçesi ve Uygurca), tãngri (Özbekçe) vb (Bkz T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 706). Ver- fiilinin, Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Bēr- (Türkmence), ber- (Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmence), bār- (Uygurca), bir- (Başkurtça ve Kırım Kazan Türkçesi), biäar- (Yakutça), ver- (Türkçe ve Azerice) vb (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 833).

¹⁷⁹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI; C. II, s. 723-724.

¹⁷⁹⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL-XLI; C. II, s. 723-724.

¹⁷⁹⁵ Bu isim, kronikte iki kez zikredilmiştir (bkz. Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirtin Sonrası*, s. 336, 338).

yönetimini üstlenen Türkmen beylerinden biridir.¹⁷⁹⁶ 1098 yılında, Bizans Devleti tarafından Efes şehiri teslim alınmış ve Emîr Tanrıvermiş kayıplara karışmıştır.¹⁷⁹⁷ Emîr Tanrıvermiş'in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Cemâlüddin Tengri Birmiş: Bu şahsa ait bu isim, Kayseri şehrinde bulunan ve 580/1235 tarihli Hasbek Kadı (Mesud Gülzar) Kümbeti'nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁷⁹⁸ Bu isim, kitâbede “جمالالدين تنكري برمش (Cemâlüddin Tengri Birmiş)” şeklinde yazılmıştır.¹⁷⁹⁹ Kitâbede, “Cemâlüddin Tengri Birmiş b. Emîrü'l-sifehsâlar Davud” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸⁰⁰ Cemâlüddin Tengri Birmiş'in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 580/1235 yılında, Kayseri'de yazılan kitabeye dayanılarak bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Kayseri'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

125. Taybuga/Tayboğa (طايبوغا):

Tay kelimesi, Türkçede “tay, at yavrusu, üç yaşına kadar olan at yavrusu; büyük, ulu, dağ; bir unvan niteleyicisi”¹⁸⁰¹ manalarına gelmektedir. Buga/Buka/Bugha/Boğa/Boğa kelimesi, Türkçede “ineğin erkeği, tohumluk erkek hayvan: boğa”¹⁸⁰² manasına gelmektedir. Taybuga/Tayboğa isminin manası ise, “tay-boğa, güçlü boğa, ulu boğa” şeklinde izah edilebilir.¹⁸⁰³ Yapısal olarak Taybuga isminin

¹⁷⁹⁶ Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirtin Sonrası*, s. 336, 338; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 124.

¹⁷⁹⁷ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 125.

¹⁷⁹⁸ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 21; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, s. 162-163; M. Çayırdağ, “Kayseri’de Selçuklu Ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları”, s. 498-499).

¹⁷⁹⁹ H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 21. Ancak, H. Erkiletlioğlu’nun Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar) adlı eseri ile Mehmet Çayırdağ’ın makalesinde bu isim, “جمالالدين تنكري برمش” şeklinde farklı okunmuştur.

¹⁸⁰⁰ H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 21; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, s. 162-163; M. Çayırdağ, “Kayseri’de Selçuklu Ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları”, s. 498-499.

¹⁸⁰¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikâyeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 100; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 266; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 718; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 438; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299.

¹⁸⁰² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 599; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Arğunşah - Galip Güner, s. 444; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172.

¹⁸⁰³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikâyeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13, 100; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36, 266; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Arğunşah - Galip Güner, s. 444; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 22, 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98, 718; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 76, 438; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112, 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172; C. II, s. 700.

izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan “tay” kelimesi ile “buga” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁸⁰⁴

Taybuga isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁸⁰⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Taybuga ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸⁰⁶

Taybuga ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şeklinde kullanılmıştır.

1. Taybuga: Bu şahsa ait bu isim, Sinop’ta bulunan ve Seyit Bilal Türbesi olarak meşhur olan Tayboğa Türbesi’nin kitâbesinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserlerinde geçmektedir.¹⁸⁰⁷ Bu isim, kitâbede “الأميرطاي بوجا” (El-Emîr Taybuğa)” şeklinde, kroniklerde “طايبوغا” (Tayboğa)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁰⁸ Kitâbede, “Tayboğa b. İlbasmış b. قجفا (bu isim, tam olarak okunamadı) b. Oğulbek b. Ebû Bekir” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸⁰⁹ Tayboğa, 13. yüzyılın son çeyreğinde, Sinop’ta “muhâfız kuvvetler kumandanı (tutgavulu)” olarak görev yapmıştır.¹⁸¹⁰ Taybuga’nın ölümü hakkında

¹⁸⁰⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 864; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 855; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122, 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13, 100; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36, 266; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 22, 154; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98, 718; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 76, 438; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112, 566; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 298-299; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172; C. II, s. 700.

¹⁸⁰⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁸⁰⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁸⁰⁷ Bu isim, hem kitâbede hem de kroniklerde birer kez zikredilmiştir (bkz. M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 729; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 664; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 333).

¹⁸⁰⁸ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 729; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 333.

¹⁸⁰⁹ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259.

¹⁸¹⁰ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 546, 587; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 741.

kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, türbe kitâbesinin 679/1280-1 tarihli olması, onun bu tarihte Sinop'ta öldüğünü ortaya koymaktadır.¹⁸¹¹

126. Tekin Timur (تكين تمور):

Tekin/Tegin/Tigin kelimesi, Türkçede “köle; Karahanlı sülalesine mensup olanların unvanı, Hakanını oğlu ya da erkek torununa verilen unvan, şehzade, prens”¹⁸¹² manalarına gelmektedir. Timur/Timir/Temur/Demur/Demir kelimesi, Türkçede “sert, katı ve dayanıklı bir elementin adı: demir”¹⁸¹³ manasına gelmektedir. Tekin Timur isminin manası ise, “sehzade demir, değerli demir, köle demir; dayanıklı şehzade” şeklinde izah edilebilir.¹⁸¹⁴ Yapısal olarak Tekin Timur isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren “tekin/tegin/tigin” kelimesi ile “timur/temur/demur/demir” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁸¹⁵

Tekin Timur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini, çocuğa ad olarak verme âdeti,

¹⁸¹¹ M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 145; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 258-259

¹⁸¹² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 879; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 863; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 721; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 727; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484.

¹⁸¹³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 733.

¹⁸¹⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 868, 879; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139, 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203, 721; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 727, 733.

¹⁸¹⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 868, 879; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139, 446; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203, 721; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 484, 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 727, 733.

Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁸¹⁶ Ayrıca, Tekin isminin siyasi literatürde kullanılan bir sıfat olması, onun rütbe veya unvanların isim olarak verilme geleneğiyle de ilişkisini göstermektedir.¹⁸¹⁷ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Tekin Timur ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfi Adlar" ile "Rütbe ve Unvan Adları" sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸¹⁸

Tekin Timur ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Tekin Timur: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserinde geçmektedir.¹⁸¹⁹ Bu isim, kronikte "تكين تيمور (Tekin Timur)" şeklinde yazılmıştır.¹⁸²⁰ 684/1285 yılında, İlhanlı Hükümdarı Argun, Türkmenleri tenkil maksadıyla kardeşi Geyhâtû'yu 20.000 kişilik kuvvetle Anadolu'ya göndermiştir.¹⁸²¹ Gönderilen bu kuvvetin komutanlarından biri ise, Tekin Timur'dur.¹⁸²² 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu'da görev yapan Tekin Timur'un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

127. Terkenşâh (تركانشاه):

Terken¹⁸²³ kelimesi, Türkçede "karahanlılarda bir bölgeye hükmeden hâna hitap şekli; kağanın kısmen altında olan önemli bir unvan, Tarkan'a alternatif bir unvan; bir ülkenin yöneticisi, egemen, hükümdâr, melik; kraliçe; güzel kız; bir çeşit ok; at arabası"¹⁸²⁴ manalarına gelmektedir. Şâh kelimesi, Farsçada "şah, padişah, kral, damat, tanrı, İran hükümdarı, aşk"¹⁸²⁵ manalarına gelmektedir. Terkenşâh isminin manası ise, "yöneticilerin şâhı, unvanların en büyüğü" şeklinde izah edilebilir.¹⁸²⁶ Yapısal olarak

¹⁸¹⁶ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁸¹⁷ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 75; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-LII.

¹⁸¹⁸ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-LII.

¹⁸¹⁹ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 127; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 65).

¹⁸²⁰ *Tarih-i Âl-i Sekçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 127.

¹⁸²¹ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 603.

¹⁸²² *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 65.

¹⁸²³ Terken isminin Türkân şeklinde okunuşu yanlıştır. Türkçe kelimeler Arap harfleriyle yazılırken, o kelimenin içinde bulunan ünlüler (a = elif, e = elif, i/i = ye, o/ö, u/ü = vav) yazılır fakat, Arapça ve Farsçada olduğu gibi uzun okunmazlar. Çünkü, Türkçede "ilk hecedeki aslî uzun ünlü" dışında uzun ünlü yoktur (bkz. T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 502; Osman Turan, "Terken Ünvanı (Türkan Değil Terken)", *Türk Hukuk ve Tarih Dergisi*, C. I, Ankara 1944, s. 67-73).

¹⁸²⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 817; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 454, 502, 506; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 544; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 741; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 200; O. Turan, "Terken Ünvanı (Türkan Değil Terken)", s. 67-73. Kâşgarlı Mahmud, "Ey Kendisine itaat edilen!" manasına gelen "terken" kelimesinin Karahanlı sülalesine mensup olanlar ile "han" sülalesine mensup olanların bir unvanı olduğunu belirtir (Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 191).

¹⁸²⁵ M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

¹⁸²⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 817; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 454, 502, 506; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 544; L. Rásonyi – İ. Baski,

Terkenşâh isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir unvan sınıfına giren “Terken [terke- + n (filden sıfat yapan ek)]” kelimesi ile ona eklenen “şâh” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁸²⁷

Terkenşâh isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁸²⁸ Ayrıca, Terken isminin siyasi literatürde kullanılan bir sıfat olması, onun rütbe veya unvanların isim olarak verilme geleneğiyle de ilişkisini göstermektedir.¹⁸²⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Terkenşâh isminin de “yöneticilerin şâhi” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Terkenşâh ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” ile “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸³⁰

Terkenşâh ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Terkenşâh: Bu şahsa ait bu isim, I. İzzeddin Keykâvus tarafından Sivas’a yaptırılan dârü’ş-şifanın vakfiyesinde geçmektedir.¹⁸³¹ Vakfiyede, “Terkenşâh b. Boğur” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸³² Terkenşâh, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁸³³ Terkenşâh’ın yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 614/1217 yılında, Sivas’ta oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Sivas’ta yaşadığını anlaşılmaktadır.

2. Bedreddin Terkenşâh: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁸³⁴ Bu isim, vakfiye metninde “برالدين ترکنشاه (Bedreddin Terkenşâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸³⁵ Bedreddin Terkenşâh’ın Konya şehrinin dışında kendisine ait bir mülkün olduğu, vakfiye metninde belirtilmiştir.¹⁸³⁶ Bedreddin Terkenşâh’ın yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında oluşturulan vakfiye

Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names, C. II, s. 741; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 200; O. Turan, “Terken Ünvanı (Türkan Değil Terken)”, s. 67-73; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857.

¹⁸²⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 817; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 454, 502, 506; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 544; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 741; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 200; O. Turan, “Terken Ünvanı (Türkan Değil Terken)”, s. 67-73; M. Kanar, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, s. 857; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 147.

¹⁸²⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹⁸²⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI- LII.

¹⁸³⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI- LII.

¹⁸³¹ Bu isim, vakfiyede metninde yalnızca bir kere zikredilmiştir (bkz. R. Yınanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37).

¹⁸³² R. Yınanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37.

¹⁸³³ R. Yınanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37.

¹⁸³⁴ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 117, 227).

¹⁸³⁵ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 227.

¹⁸³⁶ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 117.

metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Konya’da yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

3. Şihâbeddin Terkenşâh: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.¹⁸³⁷ Bu isim, vakfiye metninde “شهاب الدين ترکانشاه” (Şihâbeddin Terkenşâh) şeklinde yazılmıştır.¹⁸³⁸ Şihâbeddin Terkenşâh’ın Konya şehrinin dışında kendisine ait bir mülkün olduğu, vakfiye metninde belirtilmiştir.¹⁸³⁹ Şihâbeddin Terkenşâh’ın yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı ortaya çıkmaktadır.

128. Tıgrāk (طغراق):

Tıgrāk¹⁸⁴⁰/Tırāk kelimesi, Türkçede “deri; sert, çetin, katı, dayanıklı, sert adam; çabuk, çevik, hızlı atik; yılmaz, yiğit, bahadır; kavak ağacının bir çeşidi”¹⁸⁴¹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Tıgrāk/Tırāk isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdği anlam itibariyle bir fiil sınıfına giren “tıgra- (dayanıklı olmak, sağlam olmak)” fiili ile fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-(ı, u)k, -(ı, u)h” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁸⁴²

Tıgrāk/tırāk isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.¹⁸⁴³ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman, dayanıklı, sağlam, güçlü, kuvvetli” manalarına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.¹⁸⁴⁴ Tıgrāk isminin de “dayanıklı, bahadır” manalarına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda,

¹⁸³⁷ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 117, 227).

¹⁸³⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 227.

¹⁸³⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 117.

¹⁸⁴⁰ Bu isim, Tuğrak şeklinde okunursa anlamı değişebilir. Tuğrak/Tugrag kelimesi, Türkçede: “Meliğin mührü ve imzası; savaş ve binicilik gününde askere verilen at; tören atı; posta atı habercisi” manalarına gelmektedir (bkz. Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 898).

¹⁸⁴¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 875; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 273; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 841; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 471-472; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 743.

¹⁸⁴² ¹⁸⁴² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 875; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 273; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 841; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 471-472; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 743; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 127.

¹⁸⁴³ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

¹⁸⁴⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

Tıgrāk ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸⁴⁵

Tıgrāk/Tırāk ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Hacı Tıgrāk: Bu şahsa ait bu isim, Amasya şehrinde bulunan ve 631/1234-5 tarihli Tuğrakiye Medresesi'nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁸⁴⁶ Bu isim, kitâbede “حاجى طغراق” (Hacı Tıgrāk) şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁴⁷ Hacı Tıgrāk, I. Alâeddin Keykubâd (1220-1237) zamanında “emîr-i şikâr” olarak görev yapmıştır.¹⁸⁴⁸ Hacı Tıgrāk hakkında kaynaklarda başka bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 631/1234-5 tarihinde, Amasya'da oluşturulan kitâbeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Amasya'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

129. Timur (تيمور):

Timur/Timir/Temur/Demur/Demir kelimesi, Türkçede “sert, katı ve dayanıklı bir elementin adı: demir”¹⁸⁴⁹ manasına gelmektedir. Yapısal olarak Timur isminin izahı tespit edilemedi.

Timur isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini, çocuğa ad olarak verme geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁸⁵⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Timur isminin de “demir” manasına gelmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Timur ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸⁵¹

Timur ismi, Selçuklu Anadolu'sunda üç kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Timur: Bu şahsa ait bu isim, 657/1258 yılında, Aksaray'da düzenlenen ve Aksaray şehrinin sınırları içerisinde bulunan Gelveri (Güzelyurt köyü) köyünün satın alınması ile

¹⁸⁴⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

¹⁸⁴⁶ Bu isim, kitâbede toplam bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 93).

¹⁸⁴⁷ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 93.

¹⁸⁴⁸ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 93; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 743.

¹⁸⁴⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 868; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 262; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 101; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 59; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 127; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 570; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 190; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 37; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 139; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 202-203; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 508; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 508; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 733.

¹⁸⁵⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁸⁵¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

ilgili bir satış hüccetinde (şirânâme) geçmektedir.¹⁸⁵² Bu isim, hüccette “تمور (Timur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁵³ Timur ismi, hüccette “Ebû Bekir b. Timur b. Hacı Ali” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸⁵⁴ Timur’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Ebû Bekir, satış hüccetinin şahitlerinden biridir.¹⁸⁵⁵ Bu bilgiye dayanılarak, Timur’un 13. yüzyılın ilk yarısında, Aksaray’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

2. Hüseyin Timur: Bu şahsa ait bu isim, Ahlat’ta bulunan ve 678/1279-80 tarihli, Hüseyin Timur Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁸⁵⁶ Bu isim, kitâbede “حسين تيمور (Hüseyin Timur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁵⁷ Hüseyin Timur ismi, kaynakta “Hüseyin Timur b. Buğatay Aka” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸⁵⁸ Hüseyin Timur, Moğollar zamanında Ahlat’ta valilik yapan Bugatay Aga’nın oğludur.¹⁸⁵⁹ 13. yüzyılın ikinci yarısında Ahlat’ta yaşayan Hüseyin Timur’un 678/1279-80 tarihinde ölmüş (şehid edilmiş) olduğu kitâbede belirtilmiştir.¹⁸⁶⁰

3. Kör Timur: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l ahbâr* adlı eserinde geçmektedir.¹⁸⁶¹ Bu isim, kronikte “کور تيمور (Kör Timur)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁶² Sultan III. Alâü’dîn Keykûbad (1298-1302) döneminde, Anadolu’da görev yapan bir Moğol komutanıdır.¹⁸⁶³ Ayrıca, İlhanlı Devleti tarafından, Anadolu’daki emlak işlerini düzenleme görevi ona verilmiştir.¹⁸⁶⁴ 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu’da yaşayan Kör Timur’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

130. Toğan/Doğan Arslan (طوغان ارسلان):

Toğan/Toğan/Toghan/Doğan kelimesi, Türkçede “kuş avlamada kullanılan küçük bir yırtıcı kuş; doğan kuşu, akbaba, çaylak, çakır”¹⁸⁶⁵ manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan;

¹⁸⁵² Bu isim, hüccete bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 368).

¹⁸⁵³ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 368.

¹⁸⁵⁴ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 368.

¹⁸⁵⁵ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 368.

¹⁸⁵⁶ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263).

¹⁸⁵⁷ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263.

¹⁸⁵⁸ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263.

¹⁸⁵⁹ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 57, 65, 94; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 140

¹⁸⁶⁰ H. Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263.

¹⁸⁶¹ Bu isimi kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 231, 232; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 186).

¹⁸⁶² Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 231, 232.

¹⁸⁶³ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 186; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 635.

¹⁸⁶⁴ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 186.

¹⁸⁶⁵ H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 104; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 278; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 273; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1641; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 470-471; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 142, 461; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 755-757.

hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”¹⁸⁶⁶ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Toğan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede bir fiil sınıfına giren “doğ-/toğ-” fiili ile Türkçede genellikle fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-an” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁸⁶⁷ Yapısal olarak Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Arslan isminin yapısı konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşler, “arsıl (sarı) + -an = Arslan (sarı canavar)”¹⁸⁶⁸ ya da “as/arıs + lan = Aslan/Arıslan”¹⁸⁶⁹ şeklinde türetilmiş bir isim olarak özetlenebilir.

Toğan Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁸⁷⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Toğan Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸⁷¹

Toğan Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Şemsüddeve Toğan Arslan: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde ve İbnü’l-Kalânîsî’nin *Zeylû Târihî Dımaşk* adlı eserinde geçmektedir.¹⁸⁷² Bu isim, kroniklerde “شمش الدولة طغان أرسلان” (Şemsüddeve Toğan

¹⁸⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş.-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

¹⁸⁶⁷ H. H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 104; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 278; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 273; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1641; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 470-471; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 142, 461; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXV; II, s. 755-757; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 124.

¹⁸⁶⁸ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38.

¹⁸⁶⁹ H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 21.

¹⁸⁷⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁸⁷¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁸⁷² Bu isim, kronikte üç kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târih Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Edited by Ahmet Savran, s. 8, 85, 109; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 7, 87, 105; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihî Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 205, 209, 267).

Arslan)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁷³ *Zeylû Târihi Dımaşk* adlı eserde “Şemsüddeve Toğan Arslan b. Hüsâmüddeve Tüm(?)Tekin (تمتكين)” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸⁷⁴ Bitlis ve Erzen’e hakim olan Dilmaçoğlu Beyliği’ni, 1104-1137 yılları arasında yönetmiştir.¹⁸⁷⁵ Şemsüddeve Toğan Arslan, 532/1137-1138 yılında ölmüştür.¹⁸⁷⁶

2. Toğan Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Eskişehir’de bulunan ve 645/Ekim 1247 tarihli Doğan Arslan Mescidi’nin kitâbesinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁸⁷⁷ Bu isim, kitâbede “طوغان ارسلان (Toğan Arslan)” şeklinde yazılırken, İbn-i Bîbî’de “طغان (Toğan)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁷⁸ II. Gıyâseddin Keyhüsrev (1237-46)’in emîr-i âlemidir ve ayrıca 1238 yılında Sâdeddin Köpek’i öldüren kişi olarak bilinir.¹⁸⁷⁹ 13. yüzyılın ikinci çeyreğinde, Konya ve Eskişehir’de yaşadığı anlaşılan Toğan Arslan’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

131. Toğan/Doğan (طغان):

Toğan/Toğan/Toghan/Doğan kelimesi, Türkçede “kuş avlamada kullanılan küçük bir yırtıcı kuş; doğan kuşu, akbaba, çaylak, çakır”¹⁸⁸⁰ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Toğan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede bir fiil sınıfına giren “doğ-/toğ-” fiili ile Türkçede genellikle fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-an” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁸⁸¹

¹⁸⁷³ İbnü’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Edited by Ahmet Savran, s. 8, 85, 109; İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 205, 209, 267.

¹⁸⁷⁴ İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dımaşk*, neşr. H. F. Amedroz, s. 205, 209, 267.

¹⁸⁷⁵ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 743-745; Ali Sevim, “Dilmaçoğulları”, *DİA*, C. 9, Ankara 1994, s. 301-302.

¹⁸⁷⁶ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 745; A. Sevim, “Dilmaçoğulları”, s. 302.

¹⁸⁷⁷ Bu isim, kitâbe ve kroniklerde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Avcı, *Eskişehir’deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, s. 45; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 481; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 464; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 218; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 161).

¹⁸⁷⁸ A. Avcı, *Eskişehir’deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, s. 45; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 481; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 218.

¹⁸⁷⁹ A. Avcı, *Eskişehir’deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, s. 45; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 464; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 432; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 189.

¹⁸⁸⁰ H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 104; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 278; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 273; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1641; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 470-471; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 142, 461; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 755-757.

¹⁸⁸¹ H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 104; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 278; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 273; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1641; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 635; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 470-471; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 142, 461; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken*

Toğan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁸⁸² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Toğan ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁸⁸³

Toğan ismi, Selçuklu Anadolu'sunda dört kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Toğanşâh: Bu şahsa ait bu isim, 657/1258 yılında, Aksaray'da düzenlenen ve Aksaray şehrinin sınırları içerisinde bulunan Gelveri (Güzelyurt köyü) köyünün satın alınması ile ilgili bir satış hüccetinde (şirânâme) geçmektedir.¹⁸⁸⁴ Bu isim, hüccette “طغانشاه (Toğanşâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁸⁵ Toğanşâh ismi, hüccette “ايدبك [Aydı Bey(?)] b. Toğanşâh” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁸⁸⁶ Toğanşâh'ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu satış hüccetinin şahitlerinden biridir.¹⁸⁸⁷ Satış hüccetinde verilen bu bilgiye dayanılarak, Toğanşâh'ın 13. yüzyılın ilk yarısında Aksaray'da yaşadığı anlaşılmaktadır.
2. Toğanşâh: Bu şahsa ait bu isim, 697/1298 yılında Amasya mahkemesinde kaleme alınan bir senette geçmektedir.¹⁸⁸⁸ Bu isim, senette “طغانشاه (Toğanşâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁸⁹ Senette, “Hacı Hafız Murad b. Muhammed b. Toğanşâh” olarak kaydedilmiştir.¹⁸⁹⁰ Kaynaklarda, Toğanşâh'ın yaşamı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, torunu Hacı Hafız Murad'ın 697/1298 yılında Amasya'da düzenlenen bu senete şahitlik etmesi, Toğanşâh'ın 13. yüzyılın ilk yarısında Amasya'da yaşadığını göstermektedir.
3. Toğan Paşa: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddin Ahmed el-Eflakî el-Ârifî'nin *Menâkibü'l-Ârifin* adlı eserinde geçmektedir.¹⁸⁹¹ Bu isim, Eflakî'de “طغان پاشا (Toğan Paşa)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁹² 1277-1335/6 yılları arasında, Ladik şehrinde hüküm süren Şücaeddin İnanç Bey'in kardeşi ve aynı zamanda Mevlevî tarikatının bir

Bilgisi Sözlüğü, s. 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXV; II, s. 755-757; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 124.

¹⁸⁸² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁸⁸³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁸⁸⁴ Bu isim, hüccete bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 368).

¹⁸⁸⁵ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 368.

¹⁸⁸⁶ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 368.

¹⁸⁸⁷ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 368.

¹⁸⁸⁸ Bu isim, senette bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 258-260).

¹⁸⁸⁹ O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 258-260.

¹⁸⁹⁰ O. Turan, “Selçuklu Türkiye'sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 258-260.

¹⁸⁹¹ Bu isim, Eflakî'de iki kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü'd-din Âhmed el-Eflakî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 864, 949; Ahmet Eflakî, *Âriflerin Menâkibi (Menakib al-Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 253).

¹⁸⁹² Şemsü'd-din Âhmed el-Eflakî, *Menâkibü'l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 864, 949.

mürididir.¹⁸⁹³ Hakkında kaynaklarda başka bir malumata rastlanılamayan Toğan Paşa'nın 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Ladik'te yaşadığı anlaşılmaktadır.

4. Toğan: Bu şahsa ait bu isim, 700/1301 yılında, Samsun'da düzenlenen bir köy satış senedinde geçmektedir.¹⁸⁹⁴ Bu isim, satış senedinde “طغان (Toğan)” şeklinde yazılmıştır.¹⁸⁹⁵ Bu şahıs, köy satış senedinin muhtevasına şahitlik edenlerden biridir.¹⁸⁹⁶ Hakkında başka bir malumat tespit edilmemekle birlikte, 700/1301 yılında, Samsun'da düzenlenen bu köy satış senedine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Samsun'da yaşadığı anlaşılmaktadır.

132. Toğur Bey (طغر بك):

Toğur-/Toğur-/Doğur- fiili, Türkçede “doğmak, doğurmak, çıkmak, dünyaya getirmek, veladet; doğru dürüst, emin”¹⁸⁹⁷ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”¹⁸⁹⁸ manalarına gelmektedir. Toğur Bey isminin manası ise, “bey doğmuş, bey gelmiş; dürüst bey, doğru bey, emin bey” şeklinde izah edilebilir.¹⁸⁹⁹ Yapısal olarak Toğur Bey isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibariyle bir fiil sınıfına giren “toğur-/doğur- [toğ-/doğ- + -(ı, u)r (filden fiil türeten ek)]” fiili ile “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁹⁰⁰

¹⁸⁹³ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menakıbeli (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 253; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 535.

¹⁸⁹⁴ Bu isim, satış senedinde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 128-129).

¹⁸⁹⁵ O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 128-129.

¹⁸⁹⁶ O. Turan, “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, s. 128-129.

¹⁸⁹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 578, 846; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 63, 279; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 158; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 465, 472; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 217; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758.

¹⁸⁹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

¹⁸⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 90, 436, 578, 846; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 63, 279; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; Şeyh İmam el-Berdahî, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 158; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 465, 472; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 217; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758.

¹⁹⁰⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 888; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 143; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 866; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 129; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 90, 436, 578, 846; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 35; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 63, 279; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s.

Toğur Bey isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁹⁰¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Toğur Bey isminin de “dürüst bey” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Toğur Bey ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹⁰²

Toğur Bey ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Toğur Bey: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹⁰³ Bu isim, kronikte “طغر بك (Toğur Bey)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁰⁴ Toğur Bey ismi, kaynakta “Toğur Bey b. Sevinç b. Şîr-bârik b. Ali b. Alp Yaruk b Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁰⁵ 12. yüzyılın ilk yarısında, Hısnıkeyfâ’da yaşayan Toğur Bey, belirtilmeyen bir tarihte Hısnıkeyfâ’da ölmüş ve cansız bedeni Mayyâfârikîn gömülmüştür.

133. Tuğrul Arslan (طغرل ارسلان):

Tuğrul/Toğrul/Toghrl kelimesi, Türkçede “çakır, doğan cinsi yırtıcı bir kuş: tuğrul kuşu; erkek adı, bir unvan”¹⁹⁰⁶ manalarına gelmektedir. Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”¹⁹⁰⁷ manalarına gelmektedir. Yapısal

272; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 158; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323, 465, 472; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 217; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 161.

¹⁹⁰¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

¹⁹⁰² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

¹⁹⁰³ Bu isim, Kronikte iki kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 106; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101).

¹⁹⁰⁴ İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 106.

¹⁹⁰⁵ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 101.

¹⁹⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 888; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 283; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 463; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 743; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 472; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 409-410; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758-759.

¹⁹⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş,-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren,

olarak Tuğrul/Toğrul/Toghrl isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “toğru- (doğrulamak, yönelmek)” fiili ile Türkçede fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-(ı, u)l” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁹⁰⁸ Yapısal olarak Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Arslan isminin yapısı konusunda farklı görüşler vardır. Bu görüşler, “arsıl (sarı) + -an = Arslan (sarı canavar)”¹⁹⁰⁹ ya da “as/arıs + lan = Aslan/Arıslan”¹⁹¹⁰ şeklinde türetilmiş bir isim olarak özetlenebilir.

Tuğrul Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biri ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁹¹¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, László Rásonyi, “Tuğrul” isminin 13. yüzyılda Türkler arasında çok yaygın olarak kullanıldığını belirtir.¹⁹¹² Bu bağlamda, Tuğrul Arslan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹¹³

Tuğrul Arslan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Tuğrul Arslan: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarih* adlı eserinde ve Süryanî Patrik Mihail’in *Vakainâme* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹¹⁴ Bu isim, İbnu’l-Ezrak’da “سلطان طغرل بك” (Sultan Tuğrul Beg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹¹⁵ I. Kılıç Arslan’ın (1092-1107) oğullarından biri olan Tuğrul Arslan, babasının ölümü üzerine Selçuklu Emîri Bozmuş tarafından Malatya’da sultan olarak ilan edilmiştir.¹⁹¹⁶ Fakat, Tuğrul Arslan’ın küçük olmasından dolayı Malatya şehri, hem atabeyi hem üvey babası

Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

¹⁹⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 888; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 283; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 463; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 743; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 472; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 409-410; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758-759; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 117.

¹⁹⁰⁹ T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38.

¹⁹¹⁰ H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 21.

¹⁹¹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁹¹² . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL.

¹⁹¹³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁹¹⁴ Bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın eserinde bir kez, Süryanî Patrik Mihail’in eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 25; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 45; *Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195)*, Türkçeye terc. Hrnt D. Andreasyan, s. 57, 71).

¹⁹¹⁵ İbnu’l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 25.

¹⁹¹⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 176; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 745.

olan Artuklu Belek ve annesi tarafından idare edilmiştir.¹⁹¹⁷ Belek'in 1124 yılında ölümü üzerine Malatya şehri, Emîr Gâzi tarafından ele geçirilmiş ve ardından Tuğrul Arslan, Hısnıkeyfâ Artuklu Beyi Davud'a sığınmıştır.¹⁹¹⁸ 12. yüzyılın ilk yarısında, Malatya ve Hısnıkeyfâ'da yaşayan Tuğrul Arslan'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

134. Tuğrul/Togrıl (طغرل):

Tuğrul/Toğrul/Toghır kelimesi, Türkçe'de "çakır, doğan cinsi yırtıcı bir kuş: tuğrul kuşu; erkek adı, bir unvan"¹⁹¹⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Tuğrul/Toğrul/Toghır isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçe'de içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren "toğru- (doğrulamak, yönelmek)" fiili ile Türkçe'de genellikle fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan "-(ı, u)l" ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁹²⁰

Tuğrul isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁹²¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ayrıca, László Rásonyi, "Tuğrul" isminin 13. yüzyılda Türkler arasında çok yaygın olarak kullanıldığını belirtir.¹⁹²² Bu bağlamda, Tuğrul ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Koruyucu Adlar" ile "Totemistik Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹²³

¹⁹¹⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 745.

¹⁹¹⁸ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 196; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 745.

¹⁹¹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 888; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 283; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 463; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 743; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 472; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 409-410; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758-759.

¹⁹²⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 888; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 283; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 463; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 743; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 472; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 409-410; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 758-759; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 117.

¹⁹²¹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁹²² L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL.

¹⁹²³ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

Tuğrul ismi, Selçuklu Anadolu'sunda altı kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Tuğrul Bey Ebû'l Muzaffer Gâzi: Bu şahsa ait bu isim, Erzurum şehrinde bulunan ve Tepsi Minare (Saat Kulesi) olarak adlandırılan yapının kitâbesinde geçmektedir.¹⁹²⁴ Bu isim, kitâbede “اينانچ يابغو الب طغرل بيك ابن المظفر غازى” (İnanç Yabgu (Beygu) Alp Tuğrul Bey Ebû'l Muzaffer Gâzi)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹²⁵ Kitâbede, “İnanç Yabgu (Beyğû) Alp Tuğrul Bey Ebû'l Muzaffer Gâzi b. Ebû'l-Kasım” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹²⁶ Tuğrul Bey Ebû'l Muzaffer Gâzi, 517-526 (1123/4-1132/3) yılları arasında Saltuklu Beyliği'nin idaresini üstlenmiştir.¹⁹²⁷ 526/1132-3 yılında vefat etmiştir.¹⁹²⁸

2. Mugîsüddîn Tuğrul Şâh: Bu şahsa ait bu isim, İspir'de bulunan Tuğrulşâh Cami'nin kitâbesinde, Bayburt Sur Kulesi'nin kitâbesinde, Isparta şehrinde bulunan Uluborlu Ulu Cami kitâbesinde, Mugîsüddîn Tuğrul Şâh tarafından bastırılan sikkelerde, Niğdeli Kadı Ahmed'in *el-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk* adlı eserinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin *Müsâmeretü'l âhbâr* adlı eserinde, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde, İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil fi't-târih* adlı eserinde ve Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹²⁹ Bu isim, kitâbelerde “طغرل / طغرلشاه” (Mugîsü'd-dünya ve'd-dîn Tuğrul/Tuğrulşâh)” şeklinde, sikkelerde “طغرل / طغرلشاه” (Mugîsü'd-dünya ve'd-dîn Tuğrul)” şeklinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin eserinde, İbn-i Bîbî'nin eserlerinde ve İbnü'l-Esir'in eserinde “طغرلشاه / مغيث الدين طغرلشاه” (Mugîsüddîn Tuğrulşâh/Tuğrulşâh)” şeklinde ve Niğdeli Kadı

¹⁹²⁴ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 1-2; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 137; A. Boran, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 18; F. Kara, *Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri*, s. 366).

¹⁹²⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 1-2; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 137; A. Boran, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 18; F. Kara, *Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri*, s. 366.

¹⁹²⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 1-2; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 137; A. Boran, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, s. 18; F. Kara, *Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri*, s. 366.

¹⁹²⁷ A. Özeydin, “Saltuklular”, s. 54.

¹⁹²⁸ A. Özeydin, “Saltuklular”, s. 54.

¹⁹²⁹ Bu isim, toplam üç kitâbede üç kez, toplam on üç sikkede on iki kez, Niğdeli Kadı Ahmed'in eserinde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin eserinde bir kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde altı kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde ise on kez, İbnü'l-Esir'in eserinde üç kez ve Ahmed b. Mahmud'un *Selçuknâme* adlı eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 94-97; C. 11, s. 26-27; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s. 126; İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 109-110; Ş. Duymaz, “Uluborlu Alâeddin Cami”, s. 71; Scott Redford, “Kâğıt, Taş, Makas: Alâeddin Keykubâd, İsmetü'd-Dünyâ Ve'd-Dîn ve Selçuklu Tarih Yazımı”, s. 123, 129; Y. İzmirli, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 64, 66, 68; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22, 40, 70, 73, 114, 203, 354; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 50, 68, 101, 103, 143, 227, 360; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11, 27, 28, 57, 59, 60, 66, 102, 104, 187; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 20, 21, 30, 31, 41, 43, 70, 111; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahabâr*, neşr. Osman Turan, s. 31; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahabâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 22; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefik ve'l-hâfidü'l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 134, 295, 312; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 478; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi)*, terc. Ahmet Ağırakça - Abdülkerim, Redaktör: Mertol Tulum, C.12, s. 454; Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, s. 301, 303).

Ahmed'in eserinde “مغيث الدين طغرل (Mugîsüddîn Tuğrul)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹³⁰ Mugîsüddîn Tuğrul Şâh'ın ismi, kaynaklarda, “Mugîsüddîn Tuğrul Şâh b. Kılıç Arslan” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹³¹ Sultan II. Kılıç Arslan'ın on bir oğlundan biri olan Mugîsüddîn Tuğrul Şâh, 1186 yılında, babası tarafından Elbistan'a melik olarak atanmıştır.¹⁹³² Selçuklu Sultanı Süleymanşâh tarafından Saltuklu Beyliği, 1202 yılında ortadan kaldırılmış ve ardından Elbistan Meliki Mugîsüddîn Tuğrul Şâh buraya melik olarak atanmıştır.¹⁹³³ Erzurum Meliki Mugîsüddîn Tuğrul Şâh, 622/1225 yılında Erzurum'da ölmüştür.¹⁹³⁴

3. Sinânüddin Tuğrul: Bu şahsa ait bu isim, Sinop'ta bulunan ve 612/1215-6 tarihinde oluşturulan kale kitâbesinde geçmektedir.¹⁹³⁵ Bu isim, kitâbede “سنان الدين طغرل (Sinânüddin Tuğrul)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹³⁶ Türkiye Selçuklu Devleti'nde “emîr-i dâd” olarak görev yapan Sinânüddin Tuğrul, I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) döneminin önemli emîrilerinden biridir.¹⁹³⁷ 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Sinânüddin Tuğrul'un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

4. Hâs Tuğrul: Bu şahsa ait bu isim, Antalya'da bulunan kale kitâbesi (622/1225) ile Yivli Minare Hamamı'nın kitâbesinde (622/1225), İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹³⁸ Bu isim, kitâbelerde “طغرل (Tuğrul)” şeklinde, kroniklerde ise

¹⁹³⁰ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 94-97; C. 11, s. 26-27; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 126; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 109-110; Ş. Duymaz, “Uluborlu Alâeddin Cami”, s. 71; Scott Redford, “Kâğıt, Taş, Makas: Alâeddin Keykubâd, İsmetü'd-Dünyâ Ve'd-Din ve Selçuklu Tarih Yazımı”, s. 123, 129; Y. İzmirli, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 64, 66, 68; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22, 40, 70, 73, 114, 203, 354; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11, 27, 28, 57, 59, 60, 66, 102, 104, 187; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 31; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; İbnü'l Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 134, 295, 312; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 478.

¹⁹³¹ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 94-97; C. 11, s. 26-27; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 126; İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi*, s. 109-110; Ş. Duymaz, “Uluborlu Alâeddin Cami”, s. 71; Scott Redford, “Kâğıt, Taş, Makas: Alâeddin Keykubâd, İsmetü'd-Dünyâ Ve'd-Din ve Selçuklu Tarih Yazımı”, s. 123, 129; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 22, 40, 70, 73, 114, 203, 354; Y. İzmirli, *Anadolu Selçuklu Paraları*, s. 64, 66, 68; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 11, 27, 28, 57, 59, 60, 66, 102, 104, 187; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 31; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360; İbnü'l Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 12, s. 134, 295, 312; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Târih*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 10, s. 478.

¹⁹³² O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 242, 253, 682; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 205; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 55.

¹⁹³³ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 683.

¹⁹³⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 374.

¹⁹³⁵ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 114; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 112).

¹⁹³⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 114; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 112.

¹⁹³⁷ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 114; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop'ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 112.

¹⁹³⁸ Bu isim, toplam iki kitâbede iki kez, İbn Bîbî'nin iki eserinde de birer kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 229, 231; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın*

“خاص طغرل (Hâs Tuğrul)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹³⁹ 631/1234 yılında, Sultan Alâeddin Keykubâd’ın emriyle Selçuklu kuvvetleri Harput’tu ele geçirmiş ve ardından Sultan sancağını kale burcuna asma görevi, Hâs Tuğrul’a verilmiştir.¹⁹⁴⁰ 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu’da yaşayan Hâs Tuğrul’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

5. Tuğrulşâh: Bu şahsa ait bu isim, 652/1254 tarihinde düzenlenen Konya Daru’ş-şifası’nın Arapça vakfiyesinde geçmektedir.¹⁹⁴¹ Bu isim, vakfiye metninde “طغرلشاه (Tuğrulşâh)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁴² Vakfiyede, “Kemâlüddin Oğulbeg b. Tuğrulşâh” olarak kaydedilmiştir.¹⁹⁴³ Oğlu Kemâlüddin Oğulbeg, vakfiye metnini tanzim etmiş olan bir Selçuklu emîridir.¹⁹⁴⁴ Fakat, Tuğrulşâh hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 652/1254 tarihinde, Konya düzenlenen vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreğinde Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

6. Tuğrul: Bu şahsa ait bu isim, 697/1298 yılında Amasya mahkemesinde kaleme alınan bir senette geçmektedir.¹⁹⁴⁵ Bu isim, senette “طغرل (Tuğrul)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁴⁶ Senette, “Tuğrul b. Abdullah” olarak kaydedilmiştir.¹⁹⁴⁷ Tuğrul, düzenlenen senetin şahitlerinden biridir.¹⁹⁴⁸ Kaynaklarda, Tuğrul hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 697/1298 yılında Amasya’da düzenlenen bir senete şahitlik etmesi, Tuğrul’un 13. yüzyılın ikinci yarısında Amasya’da yaşadığını göstermektedir.

135. Tuman/Duman (طومان):

Tuman/Duman kelimesi, Türkçede “duman, sis, karanlık, göze inen perde”¹⁹⁴⁹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Tuman/Duman isminin izahı ise, şu şekildedir:

Sonuna Kadar), s. 65, 134, 142; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 445; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 432; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 198).

¹⁹³⁹ E. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 10, s. 229, 231; L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 65, 134, 142; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 445; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 198.

¹⁹⁴⁰ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 432; O. Turan, *Selçuklular Zamani Türkiye*, s. 401-402; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 745.

¹⁹⁴¹ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78).

¹⁹⁴² İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78.

¹⁹⁴³ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78.

¹⁹⁴⁴ İ. H. Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, s. 78.

¹⁹⁴⁵ Bu isim, senette bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260).

¹⁹⁴⁶ O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁹⁴⁷ O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁹⁴⁸ O. Turan, “Selçuklu Türkiye’sinde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, s. 259-260.

¹⁹⁴⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 899; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 802; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 283; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 490; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 230; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 507; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 792; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746; A. Zeki Velidi Togan, *Oğuz Destanı, Resîdeddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili*, İstanbul 1983, s. 103; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 92.

Türkçede içerdiği anlam itibariyle bir fiil sınıfına giren “tu-/du- (tıkamak, engel olmak, kapamak)” fiili ile Türkçede fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-man/-men” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.¹⁹⁵⁰ Tuman kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.¹⁹⁵¹

Tuman/Duman isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Doğum sırasında veya doğumdan sonra göze çarpan ya da işitilen ilk nesnenin, hayvanın ve bitkinin (alet, yemek, içecek, karga, kabak vb.) ismi veya çocuğun ilk yaptığı eylemin (çıkardığı ses, yaptığı hareket) ismini, çocuğa ad olarak verme âdeti, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.¹⁹⁵² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Tuman isminin de “sis” anlamına gelmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Tuman/duman ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tasadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹⁵³

Tuman/Duman ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Tuman Bey: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â’rifî’nin *Menâkibü’l-ârifin* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹⁵⁴ Bu isim, edebi eserde “طومان بك” (Tuman Beg)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁵⁵ Tuman Bey’in ismi, kaynakta “Tuman Beg b. Kılavuz” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁵⁶ Erzurum’da ikamet eden Tuman Bey, Gazan Han (1295-1304)’ın emîr-i şikârı olarak görev yapmıştır.¹⁹⁵⁷ Ayrıca, Mevlâna’nın müritlerinden biridir.¹⁹⁵⁸ 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu’da ya yaşayan Tuman Bey’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

¹⁹⁵⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 899; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 803, 802; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 283; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 490; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 230; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 507; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 792; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 119; A. Z. V. Togan, *Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili*, s. 103; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 92.

¹⁹⁵¹ Tuman isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Tuman (Uygurca, Doğu Türkçesi, Çağtayca, Kırgızca, Kazakça, Özbekçe), toman (Başkurtça, Tatar Kazan Türkçesi), duman (Türkmençe), duman (Gagavuzca, Azerice, Türkçe) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 230).

¹⁹⁵² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁹⁵³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII- LII.

¹⁹⁵⁴ Bu isim, edebi eserde iki kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 844, 846; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 239, 241).

¹⁹⁵⁵ Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 844, 846.

¹⁹⁵⁶ Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî, *Menâkibü’l-Ârifin*, s. 844, 846.

¹⁹⁵⁷ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. II, s. 239, 241; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 637.

¹⁹⁵⁸ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 726; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 637.

136. Turan (توران):

Tur-/Dur- fiili, Türkçede “durmak, bir yerde sabit kalmak; ayağa kalkmak”¹⁹⁵⁹ manalarına gelmektedir. Turan/Tûran/Duran isminin manası ise, “duran, yaşayan, hayatta kalan, var olan; Türklerle meskun ülkeler”¹⁹⁶⁰ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Turan/Duran isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “tur-/dur-” fiili ile fiilden yeni bir isim türetmekte kullanılan “-an” ekinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.¹⁹⁶¹

Turan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Çocuk doğmuyorsa veya sonradan doğmuş, fakat çelimsiz (güçsüz, hasta vb.) ise, kötü ruhların veya nazar değmesinin etkisini ortadan kaldırmak için, “Turan, Durmuş, Dursun” gibi bir takım koruyucu adların çocuklara isim olarak takılması oldukça yaygın bir âdettir.¹⁹⁶² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Turan/Duran ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹⁶³

Turan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Turan Melek Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Sivas şehrinde bulunan ve 626/1228-9 tarihli Divriği Dâru’ş-Şifâsı’nın kitâbesinde geçmektedir.¹⁹⁶⁴ Bu isim, kitâbede “ملك

¹⁹⁵⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 900-901; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 65; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 583; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 491; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 231; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 529-531.

¹⁹⁶⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 900-901; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 65; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 583; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 491; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 231; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 529-531; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 796; J. P. Roux, *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*, s. 32.

¹⁹⁶¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 900-901; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 65; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 583; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 491; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 231; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 529-531; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXV; C. II, s. 796; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 124; J. P. Roux, *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*, s. 32.

¹⁹⁶² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV-XLV.

¹⁹⁶³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV-XLV.

¹⁹⁶⁴ Bu isim, iki kitâbede toplam iki kez zikredilmiştir (bkz. A. Kemali, *Erzincan Tarihî, Coğrafi, İktimai, Etnoğrafi, İdari, İhsai Tetkikat Tecrübesi*, s. 248; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 1).

توران (Turan Melek)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁶⁵ Kitâbede, “Turan Melek bint Fâhrüddin Behrâmşâh” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁶⁶ Mengücekli Beyliği’nin kollarından biri olan Erzincan kolunun beyi Fâhrüddin Behrâmşâh (1168-1225)’in kızıdır.¹⁹⁶⁷ Ayrıca, Mengücekli Beyliği’nin diğer bir kolu olan Divriği kolunun beyi Hüsâmeddin Ahmedşâh (1228-1242)’in hanımıdır.¹⁹⁶⁸ 13. yüzyılın ilk yarısında, Divriği ve Erzincan’da yaşayan Turan Melek Hatun’un ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

137. Turhan (طورخان):

Tur-/Dur- fiili, Türkçede “durmak, bir yerde sabit kalmak; ayağa kalkmak”¹⁹⁶⁹ manalarına gelmektedir. Han/Kan kelimesi, Türkçede “kan, han, kağan, hükümdâr, imparator, bey, Türk devletlerinde hükümdar unvanı”¹⁹⁷⁰ manalarına gelmektedir. Turhan/Durhan isminin manası ise, “duran han, yaşayan han, hayatta kalan han, var olan bey; soylu ve seçkin kimse, aristokrat, asilzade, lider, başbuğ, reis, saygı duyulan adam; bir unvan; eski Türklerde vergi ödemeyen, hükümdâr huzuruna izinsiz girebilen saygın kişi”¹⁹⁷¹ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Turhan/Durhan isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “tur-/dur-” fiili ile içerdiği anlam itibarıyla bir unvan sınıfına giren “han/kan” kelimesinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁹⁷²

¹⁹⁶⁵ A. Kemali, *Erzincan Tarihi, Coğrafi, İktimai, Etnoğrafi, İdari, İhsai Tetkikat Tecrübesi*, s. 248; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 1.

¹⁹⁶⁶ A. Kemali, *Erzincan Tarihi, Coğrafi, İktimai, Etnoğrafi, İdari, İhsai Tetkikat Tecrübesi*, s. 248; E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 11, s. 1.

¹⁹⁶⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 11; O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, s. 84

¹⁹⁶⁸ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, s. 11, 13; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 84.

¹⁹⁶⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 900-901; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lüğati*, haz. Fikret Turan, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 65; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 583; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 491; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 231; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 529-531.

¹⁹⁷⁰ M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 314; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 207.

¹⁹⁷¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 900-901; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lüğati*, haz. Fikret Turan, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 65, 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490, 583; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 491; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 207, 491, 314; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 529-531; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 799.

¹⁹⁷² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 900-901; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 870; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 128; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 280; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 68; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lüğati*, haz. Fikret Turan, s. 130; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 65, 91; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 490, 583; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 88, 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1471; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 160; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 491; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 207,

Turhan/Durhan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.¹⁹⁷³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Turhan/Durhan isminin de “saygı duyulan adam” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Turhan/Durhan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹⁷⁴

Turhan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından kullanılmıştır:

1. Turhan: Bu şahsa ait bu isim, I. İzzeddin Keykâvus tarafından Sivas’a yaptırılan dârü’ş-şifanın vakfiyesinde geçmektedir.¹⁹⁷⁵ Vakfiyede, “Turhan b. Gâzi” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁷⁶ Turhan, vakfiyenin şahitlerinden biridir.¹⁹⁷⁷ Fakat, Turhan hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 614/1217 yılında Sivas’ta oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Sivas’ta yaşadığı anlaşılmaktadır.

138. Turumtay (طرمتای):

Turumtay/Torumtay kelimesi, Türkçede “karagöz cinsinden alıcı bir kuş, yırtıcı kuşların erkeği, yırtıcı ve avcı kuşlardan biri, şahin cinsinden bir kuş türü, atmaca, kerkenez, çaylak, örümcekkuşu, bozdoğan; kişi adı ve unvanı, bir kölenin adı”¹⁹⁷⁸ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Turumtay isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçe “torum” kelimesi ile Moğolca “tay (yardımıyla, ile birlikte; sahip olma, birlik, ilişki, sınırlandırma bildirme)” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁹⁷⁹

491, 314; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 529-531; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 799.

¹⁹⁷³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74.

¹⁹⁷⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII.

¹⁹⁷⁵ Bu isim, vakfiyede metninde yalnızca bir kere zikredilmiştir (bkz. R. Yınanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37).

¹⁹⁷⁶ R. Yınanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37.

¹⁹⁷⁷ R. Yınanç, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, s. 37.

¹⁹⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 903; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 281; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1652; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 495; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 757; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 550; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 603, 803; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746. Bu kelime hem Moğolcada hem Türklükte vardır (bkz. F. D. Lessing, *Moğolca - Türkçe Sözlük*, s. 982; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 477, 478, 495). Onun için, kelimenin kökeni konusunda net bir malumat tespit edilemedi.

¹⁹⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 903; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 281; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1652; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 438, 495; T. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 757; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 550; L. Rásonyi – İ. Baski,

Turumtay isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.¹⁹⁸⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Turumtay ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Koruyucu Adlar" ile "Totemistik Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹⁸¹

Turumtay ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve üç farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Seyfeddin Turumtay: Bu şahsa ait bu isim, Amasya şehrinde bulunan Torumtay Medresesi ile Torumtay Türbesi'nin kitâbesinde, Turumtay vakfiyesinde, Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655/1257 tarihli Arapça vakfiyesinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹⁸² Bu isim, kitâbelerde "طرمطای (Turumtay)" şeklinde, Turumtay vakfiyesinde "طرمطای (Turumtay)" şeklinde, Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin vakfiyesinde "طرمطای (Turumtay)" şeklinde, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde "طرنطایی (Turuntayî)" şeklinde ve İbn-i Bîbî'nin eserlerinde "سيف الدين طرمطای (Seyfeddin Turumtay)" şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁸³ Turumtay ismi, kitâbelerde ve vakfiye metnlerinde, "Turumtay b. Abdullah" olarak kaydedilmiştir.¹⁹⁸⁴ II. Gıyâseddin Keyhüsrev dönemini ile müşterek

Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names, C. II, s. 603, 803; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746.

¹⁹⁸⁰ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁹⁸¹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

¹⁹⁸² Bu isim, kitâbede toplam iki kez, Torumtay vakfiyesinin metninde iki kez, Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin vakfiyesinin metninde bir kez, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde bir kez, İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserinde on bir kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde on iki kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 245-246; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 95; İ. Kayaoğlu, "Turumtay Vakfiyesi", s. 93, 104, 108; S. Bayram, "Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi", s. 43, 68; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 101; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkuner, s. 48; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 545, 587, 590, 592, 599, 608, 631, 655, 662-664; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 515, 549, 551-553, 559, 569, 583, 603, 603, 608, 610; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 267-269, 272, 277, 293, 306, 310, 313, 322; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 198, 199, 202, 229, 233, 235).

¹⁹⁸³ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 245-246; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 95; İ. Kayaoğlu, "Turumtay Vakfiyesi", s. 93, 104, 108; S. Bayram, "Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H. / 1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi", s. 43, 68; *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 101; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fi'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 545, 587, 590, 592, 599, 608, 631, 655, 662-664; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 267-269, 272, 277, 293, 306, 310, 313, 322.

¹⁹⁸⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 245-246; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 95; ; S. Bayram, "Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai'nin 655 H./1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H./1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi", s. 43, 68.

saltanat döneminin önemli devlet adamlarından biri olan Seyfeddin Turumtay, Selçuklu Devleti'nde "Malatya valiliği" ve "melikü'l-ümerâlık" yapmış bir Selçuklu emîridir.¹⁹⁸⁵ Seyfeddin Turumtay, 1278 yılında ölmüş ve cansız bedeni Amasya'da yaptırdığı medresesinin haziresine gömülmüştür.¹⁹⁸⁶

139. Türkeri (ترکری):

Türk kelimesi, Türkçede "Türklerin atası kabul edilen ve aynı zamanda Hz. Nuh'un oğlunun ismi; köylü, göçebe, kır insanı, şehirden uzak çadır ve barakada yaşayan; miğfer, olgunluk çağı, türemiş, güçlü, kuvvetli, töreli, törü (kanun, âdet, kanunla düzelmiş, birlik kazanmış halk), Türk (hem etnik hem de cins isim)"¹⁹⁸⁷ manalarına gelmektedir. Er/İr kelimesi, Türkçede "adam, er, koca, erkek adam, yetişkin; yiğit, kahraman, güçlü; asker; ermek erişmek, yetişmek, varmak, ulaşmak"¹⁹⁸⁸ manalarına gelmektedir. Türkeri isminin manası ise, "bir milletin eri, bir milletin kahramanı, bir milletin askeri" şeklinde izah edilebilir.¹⁹⁸⁹ Yapısal olarak Türkeri isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede neredeyse tamamen bağımsız bir şekilde bulunan "Türk" kelimesi ile hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan "er" kelimesi ve ona eklenen "i/î" ekinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.¹⁹⁹⁰

¹⁹⁸⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 471; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746; N. Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdare Mekanizmasının Rolü*, s. 205; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 242.

¹⁹⁸⁶ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 746.

¹⁹⁸⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 911; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 287; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 169; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 780; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 501-502; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 542-543; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 811; İ. Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, s. 43-44; İbrahim Kafesoğlu, "Tarihte "Türk" adı", *TÜRKLER*, C. I, Ankara 2002, s. 426-428; Osman Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul 2015, s. 45-46; Sait Başer, *Yahya Kemal'de Türk Müslümanlığı*, İstanbul 2011, s. 24.

¹⁹⁸⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 640-641; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259.

¹⁹⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 640-641, 911; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74, 287; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132, 169; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256, 780; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162, 501-502; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 542-543; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259; İ. Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, s. 43-44; İ. Kafesoğlu, "Tarihte "Türk" adı", s. 426-428; O. Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, s. 45-46; S. Başer, *Yahya Kemal'de Türk Müslümanlığı*, s. 24.

¹⁹⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 640-641, 911; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 125; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 270; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 74, 287; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 132, 169; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 467; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 51; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 83; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 51; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 256, 780; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 162, 501-502; S. G.

Türkeri isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, doğum sonrası odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini, ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.¹⁹⁹¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Türkeri isminin de “bir milletin eri” manasına gelmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Türkeri ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfî Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.¹⁹⁹²

Türkeri ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Türkeri ez-Zevâk: Bu şahsa ait bu isim, Antalya’da bulunan ve 630/1232-33 tarihli Şeyh Şüca Türbesi’nin kitâbesinde geçmektedir.¹⁹⁹³ Bu isim, kitâbede “ترکری الزواق” (Türk-eri ez-Zevâk) şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁹⁴ Kitâbede, “Türkeri ez-Zevâk b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.¹⁹⁹⁵ Türkeri ez-Zevâk, türbenin banisidir.¹⁹⁹⁶ Türkeri ez-Zevâk’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 630/1232-33 tarihinde, Antalya’da yazılan Türbe kitabesine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Antalya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

2. Seyfeddin Türkeri: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.¹⁹⁹⁷ Bu isim, kroniklerde “سیف الدین ترکی (Seyfeddin Türkeri)” şeklinde yazılmıştır.¹⁹⁹⁸ II. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminin önemli emîrlerinden biri olan Seyfeddin Türkeri, Selçuklu Devleti’nde “kadılık”, “çaşnigîrlık”, “Sivas ve Kayseri sü-başılığı” gibi önemli mevkilerde görev yapmıştır.¹⁹⁹⁹ 622/1254 yılında, Seyfeddin Türkeri öldürülmüştür.²⁰⁰⁰

3. Seyfeddin Türkeri: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde geçmektedir.²⁰⁰¹ Bu isim, kronikte “سیف الدین ترکی (Seyfeddin Türkeri)” şeklinde

Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 102, 542-543; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 731; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 259; İ. Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, s. 43-44; İ. Kafesoğlu, “Tarihte ‘Türk’ adı”, s. 426-428; O. Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, s. 45-46; S. Başer, *Yahya Kemal’de Türk Müslümanlığı*, s. 24

¹⁹⁹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁹⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

¹⁹⁹³ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 35, 131).

¹⁹⁹⁴ L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 35, 131.

¹⁹⁹⁵ L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 35, 131.

¹⁹⁹⁶ L. Yılmaz, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, s. 35, 131.

¹⁹⁹⁷ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde beş kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde altı kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 588, 590, 604, 606; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 459, 551, 256, 564; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 240, 267-269, 275, 276; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 204).

¹⁹⁹⁸ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 588, 590, 604, 606; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 240, 267-269, 275, 276.

¹⁹⁹⁹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 459; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 486-487, 490; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁰⁰ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁰¹ Bu isim, Kronikte sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 124; *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 65)

yazılmıştır.²⁰⁰² Seyfeddin Türkeri, Karamanlı Türkmenlere komutanlık yapan emîrlerden biridir.²⁰⁰³ 690/1291-2 yılında, Lârende yakınlarında Selçuklu askerleri ile Karamanlı askerler arasında yapılan savaşta ölmüştür.²⁰⁰⁴

140. Tüz Beg (توز بك):

Tüz/Düz kelimesi, Türkçede “eşit, denk, düz, düzgün, nizamlı, uyumlu, barışık, eşit, aynı düzeyde, dengeli, dürüst, doğru, gerçeğe uygun, töreye, yasaya uygun davranan; güçlü, zengin, ünlü”²⁰⁰⁵ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi, soylu, büyük”²⁰⁰⁶ manalarına gelmektedir. Tüz Beg isminin manası ise, “dürüst bey, töreye uyan bey, nizamlı bey; güçlü bey, zengin bey” şeklinde izah edilebilir.²⁰⁰⁷ Yapısal olarak Tüz Beg isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “tüz/düz” kelimesi ile Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşan bir birleşik isimdir.²⁰⁰⁸

Tüz Beg isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak,

²⁰⁰² *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 124.

²⁰⁰³ *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 65; Faruk Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁰⁴ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁰⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 914; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 873; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 267; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 267; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 587, 859; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 288; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1657-1658; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 571; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 783; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 502-503; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 812; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁰⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

²⁰⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 914; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 873; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 267; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 267; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 587, 859; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 288; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1657-1658; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 571; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 783; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 502-503; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 812; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 580, 914; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 873; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 267; M. Güzel, *Abuşka Lügati*, s. 267; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 587, 859; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 288; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 101; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1657-1658; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 571; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 30; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 783; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 502-503; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 812; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.²⁰⁰⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Tüz Beg isminin de “dürüst bey” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Tüz Beg ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰¹⁰

Tüz Beg ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Tüz Beg: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.²⁰¹¹ Bu isim, kroniklerde “توز بك (Tüz Beg)” şeklinde yazılmıştır.²⁰¹² Tüz Beg, II. Rükneddin Süleymanşâh (1196-1204) döneminin emîrlerinden biridir.²⁰¹³ Tüz Beg, III. Kılıç Arslan (1204-1205)’ın tahta çıkarılmasında önemli rol oynamıştır.²⁰¹⁴ 11. yüzyılın son çeyreği ile 12. yüzyılın ilk çeyreğinde, Konya ve Tokat’ta yaşayan Tüz Beg’in ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

141. Uğurlu (اغرلو):

Uğur/Oğur kelimesi, Türkçede “bir işte imkan ve fırsat; devlet, hükümdarlık devri; karşılık, bedel; hayır, bereket, kısmet, şans, mes’ûd, sadet, bahtiyâr, talih, kutlu; yön, cihet, istikamet”²⁰¹⁵ manalarına gelmektedir. Uğurlu kelimesi, Türkçede “uğurlu olan, iylik getirdiğine inanılan kimse, kutlu, hayırlı, talihli, sadetli” anlamlarına gelmektedir.²⁰¹⁶ Yapısal olarak Uğurlu isminin izahı ise, şu şekildedir: “Uğur” kelimesi ile Orhun Türkçesinden itibaren “sahip olma” anlamında sıfatlar türeten “-lı/-lu(g)” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.²⁰¹⁷

²⁰⁰⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

²⁰¹⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

²⁰¹¹ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserine bir kez, İbn Bîbî’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 75; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 106; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 23, 61; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 31).

²⁰¹² İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 75; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 23, 61.

²⁰¹³ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 288; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰¹⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 288; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰¹⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 918-919; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 345; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1557; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 89; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 422; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 791; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 576.

²⁰¹⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 918-919; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 345; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1557; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 89; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 422; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 791; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 576.

²⁰¹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 918-919; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 345; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1557; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 77; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 89; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*,

Uğurlu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.²⁰¹⁸ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Uğurlu isminin de “uğurlu olan” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilgili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Uğurlu ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰¹⁹

Uğurlu ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dört kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Uğurlu: Bu şahsa ait bu isim, 647/1247-48 yılında, Konya’da oluşturulan Celâleddin Karatay vakfiyesinde geçmektedir.²⁰²⁰ Bu isim, vakfiye metninde “اغرلو (Uğurlu)” şeklinde yazılmıştır.²⁰²¹ Vakfiye metninde, “Uğurlu b. İlig şeklinde kaydedilmiştir.²⁰²² Uğurlu, vakfiyenin şahitlerinden biridir.²⁰²³ Fakat, Uğurlu’nun hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 647/1247-48 yılında Konya’da oluşturulan vakfiyeye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ilk yarısında Konya’da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.
2. Uğurlu: Bu şahsa ait bu isim, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l âhbâr* adlı eserinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.²⁰²⁴ Bu isim, kroniklerde “اغرلو (Uğurlu)” şeklinde yazılmıştır.²⁰²⁵ II. İzzeddin Keykâvus (1246-1249/1249-1254/1254-1262) döneminin önemli emîrlerinden biri olan Uğurlu, Selçuklu Devleti’nde “camedâr” ve “emîr-i âhûr” gibi önemli mevkilerde görev yapmıştır.²⁰²⁶ 13. yüzyılın ortalarında yaşayan Uğurlu’nun ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

s. 422; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 791; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. LXXXIX; C. II, s. 576; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 75-76; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 83.

²⁰¹⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

²⁰¹⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

²⁰²⁰ Bu isim, vakfiye metninde yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 101, 119).

²⁰²¹ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 101.

²⁰²² O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 101, 119.

²⁰²³ O. Turan, “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, s. 119.

²⁰²⁴ Bu isim, Aksarayî’nin eserinde iki kere, İbn Bîbî’nin iki eserinde de dört kez zikredilmiştir (bkz. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 42, 60; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 32, 56; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 627, 637, 639, 642; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 580, 589-590; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 291, 297, 298; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 217, 223).

²⁰²⁵ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 42, 60; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 627, 637, 639, 642; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 291, 297, 298.

²⁰²⁶ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 32, 56; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 580, 589-590; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc.

3. Uğurlu eş-Şarabî: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin'in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.²⁰²⁷ Bu isim, vakfiye metninde “اغلو الشرابى (Uğurlu eş-Şarabî)” şeklinde yazılmıştır.²⁰²⁸ Uğurlu eş-Şarabî, vakfin azatlılarından biridir.²⁰²⁹ Uğurlu el-Şarabî'nin hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında Kırşehir'de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

4. Şücâüddin Uğurlu: Bu şahsa ait bu isim, 702/13 Ağustos 1302 yılında, Aksaray'da düzenlenen Sultan Hatun senedinde geçmektedir.²⁰³⁰ Bu isim, senette “شجاع لدين اغلو (Şücâüddin Uğurlu)” şeklinde yazılmıştır.²⁰³¹ Senette, “Şücâüddin Uğurlu b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.²⁰³² Senette, “bey” olarak nitelendirilen Şücâüddin Uğurlu, satışa konu olan bölgenin (Tokat'ta bulunan bir bölge) satıcısıdır.²⁰³³ Fakat, Şücâüddin Uğurlu'nun hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, senedin 702/13 Ağustos 1302 tarihinde yazılması, bu şahsın 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde Tokat'ta yaşadığını ortaya koymaktadır.

142. Uluğ (الغ):

Uluğ/Uluğ/Ulu kelimesi, Türkçede “yüce, ulu, büyük, yüksek, erdemleri bakımından çok büyük, saygı duyulan, şerefli, güçlü” anlamlarına gelmektedir.²⁰³⁴ Yapısal olarak Uluğ isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçe “ul” kelimesi ile “-lu(g) (isimden isim veya isimden sıfat yapan ek)” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.²⁰³⁵ Uluğ kelimesi bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²⁰³⁶

Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 217, 223; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 517; C. Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, s. 580).

²⁰²⁷ Bu isim, vakfiye metninde bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 135, 252).

²⁰²⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 252.

²⁰²⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din'in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 135.

²⁰³⁰ Bu isim, senette yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387).

²⁰³¹ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387.

²⁰³² M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387.

²⁰³³ M. Z. Oral, “Sultan Hatun Senedi”, s. 386, 387.

²⁰³⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 921; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 875; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 147; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 346; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 153; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 110; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 169; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 588; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 292; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 102; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1666; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 136; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 793; T. Gülensoy - P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 507; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 817.

²⁰³⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 921; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 875; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 147; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 346; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 153; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 110; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 169; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 107; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 588; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 292; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 102; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1666; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 162; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 136; T.

Uluğ isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.²⁰³⁷ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Uluğ isminin de “erdemleri bakımından çok büyük kimse” anlamına gelmesi, bu ad verme geleneği ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Uluğ ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰³⁸

Uluğ ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Seyfeddin Uluğ: Bu şahsa ait bu isim, Konya’da bulunan ve 612/1215-6 tarihli Gömse Seyfeddin Ferruh Kervansarayı’nın kitâbeseinde geçmektedir.²⁰³⁹ Bu isim, kitâbede “سيف الدين الغ (Seyfeddin Uluğ)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁴⁰ Kitâbede, “Seyfeddin Uluğ b. İli Bey” şeklinde kaydedilmiştir.²⁰⁴¹ I. İzzeddin Keykâvus (1211-1220) döneminde, “burç beyi” olarak görev yapmıştır.²⁰⁴² 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Konya’da yaşayan Seyfeddin Uluğ’nun ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

143. Ur Beg (اربی):

Ur-/Ûr-/Vur- fiili, Türkçede “vurmak, dövmek, çarpmak; yerleştirmek, koymak, yere koymak, sürmek; yarmak, kesmek; giymek, takmak; tahkim etmek”²⁰⁴³ manalarına gelmektedir. Beg/Bek/Big sıfatı, Türkçede “bey, emîr, kadının kocası, reis, zevç; efendi,

Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 793; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 507; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 817; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 53, 77; T. Tekin, *Orhon Türkçesinin Grameri*, s. 83.

²⁰³⁶ Uluğ isminin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Ulu (Azerice), ulı (Kazakça ve Türkmen), ulū (Kırgızca), uluğ (Doğu Türkçesi, Şor Türkçesi, Soyon Türkçesi ve Hakas Türkçesi), uluğ, uluğvar (Uygurca), uluk (Tarançi Türkçesi), olı (Tatar Kazan Türkçesi), olo (Başkurtça) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 793).

²⁰³⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

²⁰³⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

²⁰³⁹ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 35).

²⁰⁴⁰ R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 35.

²⁰⁴¹ R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 35.

²⁰⁴² R. Duran, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta’mir)*, s. 35.

²⁰⁴³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 922; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 876; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 147; *Eski Oğuzca Sözlük, Başşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 170; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 589; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 112; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 293; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 98-99; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzum Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 102; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1661; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 163; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 194-195; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 797; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 508; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 104.

soylu, büyük”²⁰⁴⁴ manalarına gelmektedir. Ur Beg isminin manası ise, “vurucu, iyi savaşan bey; siper, mevzi”²⁰⁴⁵ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Ur Beg isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “ur-/ür-/vur-” fiili ile Türkçede içerdiği anlam bakımından bir sıfat sınıfına giren ve neredeyse tamamen başka kelimelerle birleşerek kullanılan “beg” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁰⁴⁶

Ur Beg isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Erkek çocuklarına olan özlemlemleri belirtmek veya bu özlemleme kavuşulduğunu herkese duyurmak için, “Kız Yeter, Oğul Gerek, Oğul Durdu, Oğul Dursun, Oğul, Oğulbeg” gibi bir takım adların çocuklarına ad olarak takılmaları, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.²⁰⁴⁷ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Ur Beg isminin de “vurucu, iyi savaşan bey” manasına gelmesi ve bir erkek çocuk yerine, bir kadına isim olarak verilmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Ur Beg ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰⁴⁸

Ur Beg ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Urbey Hatun: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁴⁹ Bu isim, kronikte “اربی خاتون (Urbey Hatun)”²⁰⁵⁰ şeklinde

²⁰⁴⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 580; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 322-323; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73.

²⁰⁴⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 580, 922; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 876; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 147; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 170; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 589; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 112; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 293; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 98-99; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 102; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1661; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 163; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 194-195, 322-323; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 797; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 508; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 104; ; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 582.

²⁰⁴⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânu Lugâti’t Türk*, s. 580, 922; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 876; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 119, 147; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lûgati*, haz. Fikret Turan, s. 170; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 436, 589; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 17, 112; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 26, 293; *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 98-99; B. Sarica, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 77, 102; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1391, 1661; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 163; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 194-195, 322-323; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 30; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 73, 797; T. Gülensoy - P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 508; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 104; ; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 582.

²⁰⁴⁷ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLII.

²⁰⁴⁸ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLII.

²⁰⁴⁹ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 119; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 60).

yazılmıştır.²⁰⁵¹ Urbey Hatun, Sultan II. Mes'ûd (1284-1296/1302-1310)'un hanımıdır.²⁰⁵² 13. yüzyılın son çeyreğinde, Anadolu'da yaşayan Urbey Hatun'un yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

144. Yağan (يغان):

Yağan kelimesi, Türkçede “fil; güreşte üçüncüye verilen unvan”²⁰⁵³ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Yağan isminin izahı konusunda net bir bilgi tespit edilemedi. Ancak, “yağ- (yağmak)” fiili ile “-an (fiilden isim türeten ek)” ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isim olma olasılığı yüksektir.²⁰⁵⁴

Yağan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.²⁰⁵⁵ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Yağan ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰⁵⁶

Yağan ismi, Selçuklu Anadolu'sunda iki kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Yağan: Bu şahsa ait bu isim, Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus)'in *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁵⁷ Yağan, Danişmend Gazi'nin oğlu Emir Gazi'nin oğludur.²⁰⁵⁸ 12. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yaşayan Yağan, 1135 yılında, kardeşi Melik Muhammed tarafından öldürülmüştür.²⁰⁵⁹

²⁰⁵⁰ Bu isim, edisyon metninde “اوربنی خاتون (Urbēni Hatun)” şeklinde yazılırken; yazma nüshada “اربی خاتون (Urbey Hatun)” şeklinde yazılmıştır (bkz. *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 119; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 130).

²⁰⁵¹ *Târih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâli, s. 119.

²⁰⁵² *Târih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 130; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 98.

²⁰⁵³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 940; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 520; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 904; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 322; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747.

²⁰⁵⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 940; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 520; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 904; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 322; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 124; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 92.

²⁰⁵⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²⁰⁵⁶ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²⁰⁵⁷ Bu isim, kronikte eserinde de bir kez zikredilmiştir (bkz. Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 367).

²⁰⁵⁸ Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 367; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 103.

²⁰⁵⁹ Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 367; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 747; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu'nun Fatihleri*, s. 150, 159, 197.

2. Yağan Tayşi: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁶⁰ Bu isim, kronikte “یغان طایشی (Yağan Tayşi)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁶¹ Yağan Tayşi, Celâleddin Hârizimşâh'ın kız kardeşinin oğludur.²⁰⁶² 13. yüzyılın ilk yarısında, Anadolu'da yaşayan Yağan Tayşi'nin yaşamı ve ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

145. Yağı Basan/Yağıbasan (یاغی بسان):

Yağı/Yağı/Yağı kelimesi Türkçede “düşman, hasım”²⁰⁶³ manalarına gelmektedir. Bas- fiili, Türkçede “basmak, bastırmak, üzerine çökmek, ezmek, akın yapmak, çökmek, gece baskını yapmak, ansızın hücum etmek”²⁰⁶⁴ manalarına gelmektedir. Yağı Basan isminin manası ise “düşmanı basan, düşmanı yenen” şeklinde izah edilebilir.²⁰⁶⁵ Yapısal olarak Yağı Basan isminin izahı, şu şekildedir: Yağı/yagı [ya- (yaklaşmak) + - ğ/ + ı (fiilden isim yapan ek)] kelimesi ile “basan [bas- (basmak) + -an (fiilden isim yapan ek)]” kelimesinin birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²⁰⁶⁶ Yağı kelimesi bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²⁰⁶⁷

²⁰⁶⁰ Bu isim, İbn Bîbî'nin eserinde de bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 502; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 484).

²⁰⁶¹ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 502

²⁰⁶² İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'îyye fî'l-umûri'l-'Alâ'îyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 484; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 447.

²⁰⁶³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 940; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 882; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 148; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 349; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 306; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1671; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 844; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 521; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 898; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 322-323; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 748.

²⁰⁶⁴ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 575; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 653; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205.

²⁰⁶⁵ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 575, 940; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 882; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 148; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249, 349; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 306; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 653; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1671; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65, 844; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 521; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 898; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 322-323; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 748.

²⁰⁶⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 575, 940; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 771, 882; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 118, 148; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 249, 349; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 15; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 24, 306; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 653; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1671; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 65, 844; T. Gülensoy – P. Küçük, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 205, 521; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 898; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 322-323; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 748; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 124

²⁰⁶⁷ Yağı kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Yağı (Türkmence), yav (Noğayca), yâv (Özbekçe), yığ (Kuğu Türkçesi, Kumandı Türkçesi), you (Kurdakça), yū/yuu (Altayca), yau

Yağı Basan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Türk ad verme geleneğinde, yeni doğan çocukta bulunulması arzu edilen bir takım nitelikler vardır. Bu niteliklerden biri ise, hemen hemen bütün Türk tarihinde görülen “savaşçı” özelliğidir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmezse ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.²⁰⁶⁸ Bu sebeptendir ki, eski Türk ad verme geleneğinde yeni doğan çocuğa isim verilirken “savaşçı, alp, yiğit, kahraman” manasına gelen birtakım adların tercih edilmesi oldukça yaygın bir âdettir.²⁰⁶⁹ Yağı Basan isminin de “düşmanı basan” manasına gelmesi, bu gelenekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Yağı Basan ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰⁷⁰

Yağı Basan ismi, Selçuklu Anadolu’sunda dört kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Yağı Basan: Bu şahsa ait bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁷¹ Bu isim, kronikte “ياغي بسان (Yağı Basan)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁷² Yağı Basan, Artuklu Beyi Necmeddin İlgazi (1108-1122)’nin kızı olan Seferî Hatun ile Dilmaçoğlu Beyliği’nin hükümdarı Hüsâmeddin Kurtî (1137-1143)’nin oğludur.²⁰⁷³ Yağı Basan, Dilmaçoğlu Beyi Fâhrüddin Devletşâh (1145-1192)’ın hizmetinde bulunmuştur.²⁰⁷⁴ 12. yüzyılın ilk yarısında, Erzen ve Bitlis yörelerinde yaşayan Yağı Basan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Nizâmeddin Yağıbasan: Bu şahsa ait bu isim, Tokat şehrinde bulunan Yağıbasan Medresesi’nin kitâbesinde, Kayseri Ulu Cami’nin (Cami-i Kebir) kitâbesinde, Kayseri’de bulunan Kölük/Küllük Cami’nin kitâbesinde, Nizâmeddin Yağıbasan tarafından kullanılan sikkelerde, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde, Niğdeli Kadı Ahmed’in *el-Veledü’s-şefîk ve l-hâfidü l-halîk* adlı eserinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü l-Ahbâr* adlı eserinde, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü l-Alâ’iyye fi l-umûri l-Alâ’iyye* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin *Mesâlikü l-ebâr* adlı eserinde, Ioannes Kinnamos’un *Historia* adlı eserinde ve Niketas Khoniates’in *Historia* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁷⁵ Bu isim, kitâbelerde

(Tatar Kazan Türkçesi), cõ/coo (Kırgızca), çã/çaa (Şor Türkçesi ve Sagay Türkçesi), jau (Kazakça), şağ (Şor Türkçesi) (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 844).

²⁰⁶⁸ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36.

²⁰⁶⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLIV.

²⁰⁷⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI-XLIII, XLIV.

²⁰⁷¹ Bu isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 109; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 105).

²⁰⁷² İbnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târih Mayyâfârikîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 109.

²⁰⁷³ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 105.

²⁰⁷⁴ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârikîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 105.

²⁰⁷⁵ Bu isim, üç kitâbede toplam üç kez, dört sikkede dört kez, İbnu’l-Ezrak’ın eserinde bir kez, Niğdeli Kadı Ahmed’in eserinde iki kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin eserinde iki kez, İbn Bîbî’nin eserinde bir kez, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî’nin eserinde bir kez, Ioannes Kinnamos’un eserinde altı kez ve Niketas Khoniates’in eserinde üç kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 11, s. 180-81; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 28, 38; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 4,

“el-Melik Nizâmeddin Yağıbasan/Yağıbasan)” şeklinde, sikkelerde “نظام الدين ياغي بسان (Nizâmeddin Yağıbasan)” şeklinde, İslâmî kroniklerde “ياغي بسان / نظام الدين ياغيسان (Nizâmeddin Yağıbasan/ Yağıbasan)” şeklinde ve gayrimüslim kroniklerde “Iagupasan/Yagupasan (Yağıbasan)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁷⁶ Bu isim, kaynaklarda “Nizâmeddin Yağıbasan b. Emîr Gâzi b. ed-Dânişmend” şeklinde, “Atsuz Elti Hatun bint. Muzafferüddin Mahmud b. Yağıbasan” şeklinde ve “Dânişmend oğlu (پسر) Yağıbasan” şeklinde kaydedilmiştir.²⁰⁷⁷ Nizâmeddin Yağıbasan, 1143-1164 yılları arasında Dânişmendli Beyliği’nin kollarından biri olan Sivas kolunun hükümdarlığını yapmıştır.²⁰⁷⁸ Dânişmendli Beyliği’nin son güçlü hükümdarı olan Nizâmeddin Yağıbasan, II. Kılıç Arslan’a karşı, Çankırı Meliki Şahinşâh’tan yardım almak için gittiği Çankırı’da, 12 Ramazan 559/4 Ağustos 1164 yılında ölmüştür.²⁰⁷⁹

3. Yağıbasan: Bu şahsa ait bu isim, II. İzzeddin Keykâvus’a ait bir temlîknâmede geçmektedir.²⁰⁸⁰ Bu isim, temlîknâmede “ياغي بسان (Yağıbasan)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁸¹ Temlîknâmede, “Ebû’l-Hasan Ali b. Yağıbasan b. Ebû Salim” şeklinde kaydedilmiştir.²⁰⁸² Yağıbasan’ın oğlu Ebû’l-Hasan Ali, “emîr”, “sipahsâlâr” ve “tercüman” sıfatlarıyla zikredilmiş ve adı geçen bölgeyi (Amasya’ya bağlı İlarşan köyü) satın alan kişi olarak belirtilmiştir.²⁰⁸³ Fakat, Yağıbasan hakkında kaynaklarda

59; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 165, 166, 185, 188, 190; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 88-89; Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 118; Ibnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısım)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 112; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360, 361; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 29, 32; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 22, 39; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 76; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 107; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-Ebsâr)*, s. 288; *Ioannes Kinnamos’un Historia’sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, s. 36, 79, 129, 134, 145, 209; *Niketas Khoniates, Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, s. 80, 81, 84).

²⁰⁷⁶ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 11, s. 180-81; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 28, 38; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 4, 59; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 165, 166, 185, 188, 190; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 88-89; Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 118; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360, 361; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 439; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü’l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 29, 32; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 76; *Ioannes Kinnamos’un Historia’sı (1118-1176)*, Yayına haz. Işın Demirkent, s. 36, 79, 129, 134, 145, 209; *Niketas Khoniates, Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, s. 80, 81, 84.

²⁰⁷⁷ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 11, s. 180-81; H. Erkiletlioğlu, *Kayseri Kitâbeleri*, s. 28, 38; İ. H. Uzunçarşılı, *Kitâbeler*, s. 4, 59; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 165, 166, 185, 188, 190; A. Tevhid, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu, Kısım-ı Rabi’*, s. 88-89; Ibnu’l-Azrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 118; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü’ş-şefîk ve’l-hâfidü’l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 360, 361.

²⁰⁷⁸ M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 120.

²⁰⁷⁹ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 680; M. Kesik, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu’nun Fatihleri*, s. 128; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 748; A. Özaydın, “Dânişmendliler”, s. 472.

²⁰⁸⁰ Bu isim, temlîknâmede bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 166, 171).

²⁰⁸¹ O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 166.

²⁰⁸² O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 166, 171.

²⁰⁸³ O. Turan, “II. İzzeddin Keykâvus’e Aid, Bir Temlik-Nâme”, s. 157, 166, 171.

herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu hakkında verilen malumata dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ortalarında Amasya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

4. Yağıbasan: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddin Ahmed el-Eflakî el-Â’rifi’nin *Menâkibü’l-ârifin* adlı eserde geçmektedir.²⁰⁸⁴ Bu isim, edebi eserde “ياغيسان” (Yağıbasan)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁸⁵ Yağıbasan, eserde “Selâhü’-d-dîn Feridun b. Yağıbasan” olarak kaydedilmiştir.²⁰⁸⁶ Yağıbasan’ın oğlu olan Selâhü’-d-dîn Feridun Konya’da yaşamış, Mevlanâ’nın ilk halifelerinden biri olmuş ve ayrıca kuyumculuk işiyle uğraşmıştır.²⁰⁸⁷ Fakat, Yağıbasan hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Selâhü’-d-dîn Feridun hakkında verilen malumata dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ortalarında Konya’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

146. Yalavaç (Galabatzés / يلاواج²⁰⁸⁸):

Yalavaç/Yalawaç/Yalabaç/Yalvaç kelimesi Türkçede “elçi, elçi olarak gönderilen kimse, sefir, peygamber, resul, nebi, haberci, müjdeleyici”²⁰⁸⁹ anlamlarına gelmektedir. Yapısal olarak Yalavaç/Yalawaç/Yalabaç/Yalvaç isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam bakımından bir fiil sınıfına giren “yala- (töhmets altında bırakmak, suçlamak, itham etmek)” fiili ile ona eklenen “-waç/vaç” ekin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.²⁰⁹⁰

Yalavaç/Yalawaç/Yalabaç/Yalvaç isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Türk ad verme geleneğinde, doğum sonrası odaya veya çadıra ilk giren kimsenin adı, unvanı, rütbesi, lakabı, bağlı bulunduğu kavmin veya milletin ismini, ad olarak takma geleneği oldukça yaygın bir âdettir.²⁰⁹¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yalavaç isminin de “elçi olarak gönderilen kimse” anlamına gelmesi, bu gelenekle ilişkili

²⁰⁸⁴ Bu ismin edebi eserde kaç kere zikredilmiş olduğu belirlenemedi (bkz. Şemsü’-d-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifi, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 1197).

²⁰⁸⁵ Şemsü’-d-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifi, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 1197.

²⁰⁸⁶ Şemsü’-d-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifi, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 1197.

²⁰⁸⁷ F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 748.

²⁰⁸⁸ Bu ismin Arap harfleriyle yazılışı, László Rásonyi ile İmre Baski’nin eserinden alındı (bkz. L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 327).

²⁰⁸⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 944; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 883; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 149; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 118; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 307; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 857; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 521; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 921; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 327.

²⁰⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 944; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 883; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 149; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 118; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 307; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 857; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 521; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 921; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXII, 327.

²⁰⁹¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Yalavaç ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Tesadüfi Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²⁰⁹²

Yalavaç ismi Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından kullanılmıştır.

1. Yalavaç: Bu şahsa ait bu isim, Anna Komnena'nın *Alexiad* adlı eserinde geçmektedir.²⁰⁹³ Bu isim, kronikte “Galabatzés (Yalavaç)” şeklinde yazılmıştır.²⁰⁹⁴ Yalavaç, İzmir ve civarına hakim olan Emîr Çaka'nın kardeşidir.²⁰⁹⁵ Bizans kuvvetlerine karşı, 1092 yılında Midilli'yi savunma görevi Çaka Bey tarafından, Yalavaç'a verilmiştir.²⁰⁹⁶ 11. yüzyılın son çeyreğinde, Batı Ege bölgesinde yaşayan Yalavaç'ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

147. Yarukaba (يرقابہ):

Yaruk kelimesi, Türkçede “ışık, ışıklı, açık, aydınlık, parlaklık, nur, ay ışığı, rûşen; nur yüzlü; neşeli, iyimser”²⁰⁹⁷ manalarına gelmektedir. Aba/Apa kelimesi, Türkçede “baba, ayı, abla, ecdat, büyükbaba, ağabey, ata, amca, emmi; unvan ve rütbe adı”²⁰⁹⁸ manalarına gelmektedir. Yarukaba isminin manası ise, “nur yüzlü baba, nur yüzlü ecdat, parlak yüzlü ata” şeklinde izah edilebilir.²⁰⁹⁹ Yapısal olarak Yarukaba isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede genellikle bağımsız olarak bulunan “yaruk” kelimesi ile Türkçede çoğunlukla başka isimlerle kullanılan “aba/apa” sıfatının birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²¹⁰⁰

²⁰⁹² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75, L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LII.

²⁰⁹³ Bu isim, kronikte bir kez zikredilmiştir (bkz. Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirtin Sonrası*, s. 266).

²⁰⁹⁴ Anna Komnena, *Alexiad*, *Malazgirtin Sonrası*, s. 266.

²⁰⁹⁵ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 118; Müteba İlgürel, “Çaka Bey”, *DİA*, C. 8, Ankara 1993, s. 187

²⁰⁹⁶ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 118; M. İlgürel, “Çaka Bey”, s. 187.

²⁰⁹⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 886; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 121; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1785; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 523; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 882; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 962-963; László Rásonyi - İmre Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 335.

²⁰⁹⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 538; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1.

²⁰⁹⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 538, 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 886; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1, 121; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1, 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357, 1785; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 5, 962-963; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3, 882; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29, 523; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1; C. II, s. 335.

²¹⁰⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 538, 956; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 762, 886; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 116; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 1, 121; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 1, 312; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 877; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 478; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 392; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357, 1785; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-*

Yarukaba isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuğun göze çarpan bir özelliği -vücut parçası, rengi vb.- ruhlar aleminden alınan bir işaret olarak kabul edilir.²¹⁰¹ Bundan dolayı, bir çocuğa isim verilirken, o özelliğini anımsatacak bir ismin tercih edilmesi ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir âdettir.²¹⁰² Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Yarukaba ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Tesadüfi Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.²¹⁰³

Yarukaba ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Şemseddin Yarukaba: Bu şahsa ait bu isim, II. İzzeddin Keykâvus'a ait bir temlîknâmede geçmektedir.²¹⁰⁴ Bu isim, temlîknâmede "شمس الدين يرقابه" (Şemseddin Yarukaba)" şeklinde yazılmıştır.²¹⁰⁵ Şemseddin Yarukaba, temlîknâmenin şahitlerinden biridir ve ayrıca, kendisinin "emîr-i dâd" unvanı ile birlikte zikredilmesi, onun II. İzzeddin Keykâvus döneminin emîrlerinden biri olduğunu göstermektedir.²¹⁰⁶ 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yaşayan Şemseddin Yarukaba'nın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat tespit edilemedi.

148. Yavaş (يواش):

Yavaş/Yawaş kelimesi Türkçede "yavaş, uysal, sakin, sabırlı, ağırbaşlı, yumuşak huylu insan, huysuz olmayan, iyi, barışsever"²¹⁰⁷ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Yavaş/Yawaş isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam bakımından bir fiil sınıfına giren "yava-/yawa- (yavaş olmak, yavaştırmak)" fiili ile ona eklenen "-(ı, u)ş (filden isim türeten ek)" ekin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.²¹⁰⁸

Century Turkish, s. 5, 962-963; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 185; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 3, 882; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 3, 29, 523; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 1; C. II, s. 335.

²¹⁰¹ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75.

²¹⁰² L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²¹⁰³ L. Rásonyi, "Türklükte Kadın Adları", s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII-LI.

²¹⁰⁴ Bu isim, temlîknâmede bir kez zikredilmiştir (bkz. O. Turan, "II. İzzeddin Keykâvus'e Aid, Bir Temlik-Nâme", s. 168, 173).

²¹⁰⁵ O. Turan, "II. İzzeddin Keykâvus'e Aid, Bir Temlik-Nâme", s. 168.

²¹⁰⁶ O. Turan, "II. İzzeddin Keykâvus'e Aid, Bir Temlik-Nâme", s. 168, 173.

²¹⁰⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 960; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 123; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 315; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1692; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 171; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 880; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 895; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 749; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 339.

²¹⁰⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 960; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 123; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 315; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1692; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 84; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 171; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 880; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 895; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs*

Yavaş/Yavaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir²¹⁰⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yavaş/Yavaş isminin de “yumuşak huylu insan” anlamına gelmesi bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Yavaş/Yavaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²¹¹⁰

Yavaş/Yavaş ismi Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Necmeddin Yavaş: Bu şahsa ait bu isim, Sinop’ta bulunan ve 612/1215-6 tarihli kale kitâbesinde geçmektedir.²¹¹¹ Bu isim, kitâbede “نجم الدين يواش القيصريوى (Necmeddin Yavaş el-Kayserivî)” şeklinde yazılmıştır.²¹¹² Kayserili olan Necmeddin Yavaş, Sinop’taki kale kitâbesinin yazarıdır.²¹¹³ Fakat, Necmeddin Yavaş el-Kayserivî’nin yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 612/1215-6 yılında Sinop’ta yazılan kale kitâbesine dayanılarak, bu şahsın 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde Kayseri ve Sinop’ta yaşadığı anlaşılmaktadır.
2. Bedreddin Yavaş: Bu şahsa ait bu isim, Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â’rifî’nin *Menâkibü’l-ârifin* adlı eserinde geçmektedir.²¹¹⁴ Bu isim, kaynakta “يواش نقاش مولوى (Bedreddin Yavaş Nakkâş Mevlevî)” şeklinde yazılmıştır.²¹¹⁵ Mevlâna’nın çok sevdiği müritlerinden biri olan Bedreddin Yavaş, Konya’da yaşamış ve nakkâşlık mesleğini icra etmiştir.²¹¹⁶ 13. yüzyılın ortalarında, Konya’da yaşayan Bedreddin Yavaş’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.
3. Yavaş Hatun: Bu şahsa ait bu isim, Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nûreddin’in 1272 tarihli Arapça – Moğolca vakfiyesinde geçmektedir.²¹¹⁷ Bu isim, vakfiye metninde “يواش خاتون

Adları, C. II, s. 749; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. LXXXI; C. II, s. 339; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 130; T. Tekin *Orhon Türkçesinin Grameri*, s. 93.

²¹⁰⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

²¹¹⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; . Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

²¹¹¹ Bu isim, kitâbede sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 116, 117; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 124-125; Z. Bayburtluoğlu, *Anadolu’da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, s. 234-235).

²¹¹² E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 116, 117; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 124-126; Z. Bayburtluoğlu, *Anadolu’da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, s. 234-235.

²¹¹³ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 10, s. 116, 117; M. Ş. Ülkütaşır, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, s. 124-126.

²¹¹⁴ Bu isim, Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî’nin eserinde üç kez zikredilmiştir (bkz. Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 74, 190, 244; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkabeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 154).

²¹¹⁵ Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 74, 190, 244.

²¹¹⁶ Şemsü’l-dîn Âhmed el-Eflakî el-Â’rifî, *Menâkibü’l-Ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, s. 74, 190, 244; Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkabeleri (Menakıb al- Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, s. 154; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, II, s. 749.

²¹¹⁷ Bu isim, vakfiye metninde sadece bir kez zikredilmiştir (bkz. A. Temir, *Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 110, 253).

(Yavaş Hatun)” şeklinde yazılmıştır.²¹¹⁸ Yavaş Hatun’un Kırşehir civarında kendisine ait bir mülkünün olduğu vakfiyede belirtilmiştir.²¹¹⁹ Fakat, Yavaş Hatun’un yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 670/1272 yılında Kırşehir’de oluşturulan vakfiye metnine dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kırşehir’de yaşadığı anlaşılmaktadır.

149. Yavlak Arslan (بولق ارسلان):

Yavlak/Yawlak/Yablak kelimesi Türkçede “ters huylu insan, kötü, sert, katı, uğursuz, fena, değersiz, yavuz, düşkün, her şeyin kötüsü, perişan, düşmanlık, düşmanca, korkunç; pek, çok, çok fazla; güçlü; acayip, tuhaf, şaşırtıcı, yabansı, alışılmamış; düşmanın çok bulunduğu yer”²¹²⁰ manalarına gelmektedir. . Arslan kelimesi, Türkçede “çok koyu sarı renkli yırtıcı bir memeli türün ismi: arslan; hükümdara verilen ad ve unvan, güçlü, kuvvetli, kahraman, büyük”²¹²¹ manalarına gelmektedir. Yavlak Arslan isminin manası ise, “kötü arslan, kötü huylu arslan; korku verici arslan, güçlü arslan” şeklinde izah edilebilir.²¹²² Yapısal olarak Yavlak Arslan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibariyle bir sıfat sınıfına giren “yavlak/yawlak/yablak [yaw/yab (yumuşak huylu olmak) + lag/lak (isimden isim yapan ek) ya da yaw/yab + -la (isimden isim yapan ek) + -(u)k (isimden isim yapan ek)]” kelimesi ile Türkçede genellikle bağımsız bir yapıda bulunan ve içerdiği anlam itibariyle bir yırtıcı hayvan sınıfına giren “Arslan” kelimesinin anlamsal olarak birleşmesiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²¹²³

²¹¹⁸ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 253.

²¹¹⁹ A. Temir, *Kırşehir Emiri Caca oğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, s. 110.

²¹²⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 960; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 881; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 148; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 128; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 315; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1692; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 876-877; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 519, 525; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 895; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 320-321; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 749.

²¹²¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; Anıl Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76.

²¹²² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 960; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 881; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 148; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 76-77, 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 128; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 315; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1692; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü’l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü’s-Sinâ’a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 876-877; T. Gülensoy – P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 519, 525; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 895; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76, 320-321; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 749.

²¹²³ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 557, 960; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 881; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 148; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 116; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa

Yavlak Arslan isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.²¹²⁴ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Yavlak Arslan ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” ile “Totemistik Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²¹²⁵

Yavlak Arslan ismi, Selçuklu Anadolu'sunda üç kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Hüsâmeddin Yavlak Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Mardin Ulu Cami'nin kitâbesinde, Artuklular döneminde kullanılan sikkelerde, İbnü'l-Esir'in *et-Târîhu'l-bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekkiye* adlı eseri ile *el-Kâmil fi't-târîh* adlı eserinde, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'nin *Mesâlikü'l-ebâr* adlı eserinde ve Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus)'in *Ebû'l-Farac Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²¹²⁶ Bu isim, kitâbede, “حسا الدين يولق ارسلان (el-Melik Hüsâmeddin Yavlak Arslan)” şeklinde, sikkelerde “حسا الدين ملك دياربكر يولق ارسلان / حسا الدين يولق ارسلان (Hüsâmeddin Yavlak Arslan/Hüsâmeddin Melik-i Diyârbekir Yavlak Arslan)” şeklinde ve İbnü'l-Esir'de “حسا الدين يولق ارسلان (Hüsâmeddin Yavlak Arslan)” şeklinde yazılmıştır.²¹²⁷ Kaynaklarda, “el-Melik Hüsâmeddin Yavlak Arslan b. İlğazi b. Alpi b. Timurtaş b. İlğazi b. Artuk”, “el-Melik Hüsâmeddin Yavlak Arslan b. İlğazi”, “Hüsâmeddin Yavlak Arslan b. İlğazi b. Artuk” ve “Hüsâmeddin Melik-i Diyârbekir Yavlak Arslan b. İlğazi

Argunşah - Galip Güner, s. 76-77, 423; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 6, 128; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 13, 315; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, s. 74; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1370, 1692; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 9; A. Çelik, *Kâmilü's-Sinâ'a (Giriş.-İnceleme-Metin-Dizin)*, s. 172; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 20-23; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lûgati*, C. I, s. 200-201; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 238, 876-877; T. Gülensoy - P. Küçükler, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 54, 519, 525; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 37-38, 895; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 76, 320-321; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 749; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 52-54.

²¹²⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²¹²⁵ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²¹²⁶ Bu isim, kitâbede bir kez, toplam dört sikkede dört kez, İbnü'l-Esir'in eserinde de bir kez, Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî'nin eserinde bir kez ve Gegory Abû'l-Farac'ın eserinde bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 148-149; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 23-24; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 28, 30-31; İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 194; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târîh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 335; Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü'l-Ebâr)*, s. 307, 326; Gegory Abû'l-Farac, *Ebû'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 434).

²¹²⁷ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 9, s. 148-149; M. Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 23-24; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, s. 28, 30-31; İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-Bâhir fi'd-devleti'l-Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 194; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târîh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11, s. 335.

b. Artuk” şeklinde kaydedilmiştir.²¹²⁸ Hüsâmeddin Yavlak Arslan, Mardin Artuklu Beyliği’ni 580-598/1184-5-1201-2 yılları arasında yönetmiş olan bir Artuklu emîridir.²¹²⁹ Hüsâmeddin Yavlak Arslan, 1202 yılında ölmüş ve yerinde kardeşi Artuk Arslan geçmiştir.²¹³⁰

2. Hüsâmeddin Yavlak Arslan: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.²¹³¹ Bu isim, kroniklerde “حسام الدين يولق ارسلان” (Hüsâmeddin Yavlak Arslan) şeklinde yazılmıştır.²¹³² I. Gıyâseddin Keyhüsrev (1192-1196/1205-1211) döneminin önemli emîrlerinden biri olan Hüsâmeddin Yavlak Arslan, Konya’da sipâhîlik (sipâhiyan-ı kadim-i mahruse-i Konya) yapmıştır.²¹³³ Hüsâmeddin Yavlak Arslan, 603/1207 yılında, Antalya şehrinin ele geçirilmesinde önemli rol oynamıştır.²¹³⁴ 12. yüzyılın son çeyreği ile 13. yüzyılın ilk çeyreğinde, Konya ve Antalya’da yaşayan Hüsâmeddin Yavlak Arslan’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

3. Müzafferüddin Yavlak Arslan: Bu şahsa ait bu isim, Kastamonu’da bulunan ve 729/1328-29 tarihli Taşkoprü Medresesi’nin kitâbesinde, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eser ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde geçmektedir.²¹³⁵ Bu isim, kroniklerde ve kitâbede “مظفر الدين يُولق ارسلان” (Müzafferüddin Yavlak Arslan) şeklinde yazılmıştır.²¹³⁶ Kitâbede, “Müzafferüddin Yavlak Arslan b. Alp Yürek” şeklinde kaydedilmiştir.²¹³⁷ Müzafferüddin Yavlak Arslan, Kastamonu merkezli tesis edilmiş olan Çobanoğulları Beyliği’nin hükümdârlarından biridir.

²¹²⁸ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d’épigraphie arabe*, C. 9, s. 148-149; Mustafa Polat, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, s. 23-24; S. Lane-Poole, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtakı Turkumâns*, s. 28, 30-31; İbnü’l-Esir, *et-Târihu’l-Bâhir fî’l-devleti’l-Atâbekkiye (555-630 H)*, Ed. ve notlar: A. A. Tolaymat (M.A), s. 194.

²¹²⁹ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 416; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 750.

²¹³⁰ C. Alptekin, “Artuklular”, s. 416; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 750.

²¹³¹ Bu isim, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde bir kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 98; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 127; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 34, 84; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 37).

²¹³² İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 98; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 34, 84.

²¹³³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 127; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 307 F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 749.

²¹³⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 307; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 749.

²¹³⁵ Bu isim, kitâbede bir kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde bir kez, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde iki kez zikredilmiştir (bkz. C. Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşkoprü’de Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, s. 50; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 747; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 674; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 336, 337; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 255). Bu medresenin ilk inşa tarihi Yavlak Arslan’ın ölüm tarihi olan 1291 yılından öncedir, verimli bir şekilde hizmet vermeye başladığı tarih ise 1329’dur (bkz. C. Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşkoprü’de Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, s. 49).

²¹³⁶ C. Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşkoprü’de Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, s. 50; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 747; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 336, 337.

²¹³⁷ C. Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşkoprü’de Çobanoğlu Müzafferüddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, s. 50

Müzafferüddin Yavlak Arslan, Moğol Komutanı Giray tarafından 691/1292 yılında öldürülmüş.²¹³⁸

150. Yavtaş (ياوتاش):

Yawı/Yavı/Yaw/Yav/Yağ/Yağ kelimesi, Türkçede “düşman, hasım; harp, savaş; iç yağ, yağ”²¹³⁹ manalarına gelmektedir. Taş/Daş kelimesi, Türkçede “rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı bir maddenin adı: taş, kaya”²¹⁴⁰ manalarına gelmektedir. Yavtaş isminin manası ise, “düşman taşı, harp taşı, yağ taşı” şeklinde izah edilebilir.²¹⁴¹ Yapısal olarak Yavtaş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçe “yawı/yavı/yaw/yav/yağ (-ğ/v değişmesi)” kelimesi ile Türkçede hem bağımsız olarak bulunan hem de birleşik isimlerle çok kullanılan “taş” kelimesinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik isimdir.²¹⁴²

Yavtaş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir:

²¹³⁸ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 626-627; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 750; C. Yakupoğlu, “Kastamonu-Taşköprü’de Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, s. 41-47.

²¹³⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 940; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 315; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 881; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1692; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 167; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 894; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 895; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 437-439; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 338-339; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 750.

²¹⁴⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 860; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 153; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 55.

²¹⁴¹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 860, 940; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264, 315; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567, 881; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622, 1692; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 153, 167; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712, 894; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557, 895; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396, 437-439; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 338-339; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 497-498, 750.

²¹⁴² Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 860, 940; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 858; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 142; O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 340; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 99; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 264, 315; *Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati*, haz. Fikret Turan, s. 126,167; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 567, 881; M. Güzelidir, *Abuşka Lügati*, s. 219; *Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, s. 164; B. Sarıca, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lügat, Nisâb-ı Türkî*, s. 98; F. Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1622, 1692; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi’ü'l-Fürs*, s. 153, 167; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 437; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 712, 894; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 556-557, 895; H. Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, s. 396, 437-439; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 36, 338-339; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 497-498, 750.

Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden biriside şudur: Çocuğun ömrünün uzun olması veya nazar değmesine mani olmak için, çocuklara Türk ebeveynler tarafından sık sık çirkin adlar takılmıştır.²¹⁴³ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yavtaş isminin de “düşman taşı, düşman taş” manalarına gelmesi, bu gelenekle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Yavtaş ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Koruyucu Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²¹⁴⁴

Yavtaş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda üç kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Mübârizeddin Yavtaş: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde geçmektedir.²¹⁴⁵ Bu isim, kronikte “مبارز الدين يوتاش (Mübârizeddin Yavtaş)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁴⁶ Mübârizeddin Yavtaş, II. Gıyâseddin Keyhüsrev (1237-1246) döneminde, Niksar (Nekisar) sü-başılığı yapmıştır.²¹⁴⁷ 13. yüzyılın ilk yarısında, Niksar’da yaşayan Mübârizeddin Yavtaş’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

2. Yavtaş: Bu şahsa ait bu isim, 657/1258 yılında, Aksaray’da düzenlenen ve Aksaray şehrinin sınırları içerisinde bulunan Gelveri (Güzelyurt köyü) köyünün satın alınması ile ilgili bir satış hüccetinde (şirânâme) geçmektedir.²¹⁴⁸ Bu isim, hüccette “يوتاش (Yavtaş)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁴⁹ Yavtaş, satış hüccetinin şahitlerinden biridir.²¹⁵⁰ Fakat, Yavtaş’ın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 657/1258 yılında, Aksaray’da oluşturulan bir köy satış hüccetinde şahit olarak zikredilmesi, Yavtaş’ın 13. yüzyılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde Aksaray’da yaşadığı sonucuna varılmaktadır.

3. Şemseddin Yavtaş: Bu şahsa ait bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde, Niğdeli Kadı Ahmed’in *el-Veledü’ş-şefik ve’l-hâfidü’l-halîk* adlı eserinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin *Müsâmeretü’l ahhâr* adlı eserinde, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserde, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde, Mevlânâ Celâleddin’in *Mektuplar*’ında ve Gegory Abû’l-Farac (Bar Hebraeus)’in *Ebû’l-Farac Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²¹⁵¹ Bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı

²¹⁴³ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 72, 74-74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV.

²¹⁴⁴ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 72, 74-74; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV.

²¹⁴⁵ Bu isim, kronikte yalnızca bir kez zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye, Önsöz ve Fihristi* haz. Adnan Sadık Erzi, s. 491; İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 472-473).

²¹⁴⁶ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 491.

²¹⁴⁷ İbn Bîbî, *el-Evâmirü’li-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 472-473; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 438.

²¹⁴⁸ Bu isim, hüccete bir kez zikredilmiştir (bkz. İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I, s. 367, 373).

²¹⁴⁹ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 367, 373.

²¹⁵⁰ İ. H. Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, s. 367, 373.

²¹⁵¹ Bu isim, *Anonim Selçuknâme* adlı eserde bir kez, Niğdeli Kadı Ahmed’in eserinde bir kez, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî’nin eserinde dört kez, İbn Bîbî’nin *el-Evâmirü’l-‘Alâ’iyye fî’l-umûri’l-‘Alâ’iyye* adlı eserinde on

eser ile Niğdeli Kadı Ahmed'in eserinde “ياوتاش (Yavtaş)” şeklinde, Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî'nin eserinde “يوتاش (Yavtaş)” şeklinde, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eserde “شمس الدين يوتاش / يوتاش (Şemseddin Yavtaş)” şeklinde ve *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserde “شمس الدين يوتاش (Şemseddin Yavtaş)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁵² Alâeddin Keykubâd (1220-1237)'ın büyük kölelerinden biri olan Şemseddin Yavtaş, 13. yüzyılın ortalarında yaşamış ve Anadolu Selçuklu Devleti'nde “Konya sü-başılığı” ile “melikü'l-ümerâlık” yapmış bir Selçuklu emîridir.²¹⁵³ Şemseddin Yavtaş'ın ölüm tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, 654/1256 yılında vuku bulan Sultan Hanı muharebesinden sonra isminin kaynaklarda zikredilmemesi, onun bu savaştan sonra ölmüş olabileceği sonucuna varılmaktadır.²¹⁵⁴

151. Yılan Boğu (بلان²¹⁵⁵ نوغو):

Yılan kelimesi, Türkçede “sürüngelemlerden, ayaksız, ince ve uzun olan canlıların genel adı: yılan”²¹⁵⁶ manasına gelmektedir. Buga/Buka/Bugha/Boğa/Boğa kelimesi, Türkçede “ineğin erkeği, tohumluk erkek hayvan: boğa”²¹⁵⁷ manasına gelmektedir. Yapısal olarak Yılan isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “yıl- (kaymak, sürünmek)” fiili ile “-an (fiilden isim türeten ek)”

bir kez, İbn Bîbî'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde on kez, Mevlânâ Celâleddin'in eserinde bir kez ve *Ebü'l-Farac Tarihi* adlı eserde bir kez zikredilmiştir (bkz. *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 94; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 45; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 564, 595-597, 604, 607, 616, 618, 620, 627, 629; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 528, 556, 557, 562, 564, 568, 571, 573, 575, 579-581; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 223, 259, 261, 270, 271, 275, 280, 284, 286, 292; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 192, 193, 200, 201, 208, 211, 212, 218; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 37, 40, 42; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, çev. Mürsel Öztürk, s. 28, 31, 32, 39; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 365; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, inceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, s. 443; Mevlânâ Celâleddin, *Mektuplar*, s. 259; Gegory Abû'l-Farac, *Ebü'l-Farac Tarihi*, C. II, s. 562).

²¹⁵² *Tarih-i Âl-i Selçuk Dar Ânâtoli*, neşr. Nâdir Celâlî, s. 94; *Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkun, s. 45; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 564, 595-597, 604, 607, 616, 618, 620, 627, 629; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 223, 259, 261, 270, 271, 275, 280, 284, 286, 292; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l Ahbâr*, neşr. Osman Turan, s. 37, 40, 42; Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, s. 365.

²¹⁵³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye, Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 528; O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 480; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 750.

²¹⁵⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanı Türkiye*, s. 532; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. II, s. 750.

²¹⁵⁵ Bu isim, “بوغو (boğu / boğa)” şeklinde yazılması gerekirken; kronikte “نوغو (noğu)” şeklinde yazılmıştır.

²¹⁵⁶ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 971; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 894; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 608; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 126; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 321; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1700; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 933; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 930; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 347.

²¹⁵⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 599; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 122; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 444; A. Caferoğlu, *Ebü Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 13; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 33, 36; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1403; Şeyh İmam el-Berdahi, *Câmi'ü'l-Fürs*, s. 22; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 97-98; A. Tietze, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I, s. 364; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 112; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 172.

ekinin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.²¹⁵⁸ Yapısal olarak, Buga isminin izahı tespit edilemedi. Yılan kelimesi ile Buga kelimesi, bazı yapısal ve anlamsal değişiklikler geçirse de bugün hâla Türkçenin birçok şive ve lehçesinde kullanılmaktadır.²¹⁵⁹

Yılan Boğu isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Kötü ruhların yeni doğan çocuğa zarar vermesine mani olmak için, Türk ad verme geleneğinde bir takım tedbirler alınmış ve alınan bu tedbirler zaman içerisinde birçok ad verme geleneğini oluşturmuştur. Oluşturulan bu geleneklerden birisi ise, şudur: Ruhları dâhi korkutan kudretli hayvan adlarının, yahut bunlarla sıkı ilişkili olan adların çocuklara isim olarak verilmesidir.²¹⁶⁰ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Yılan Boğu ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu "Koruyucu Adlar" ile "Totemistik Adlar" sınıfına dâhil edilebilir.²¹⁶¹

Yılan Boğu ismi, Selçuklu Anadolu'sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Yılan Boğu: Bu şahsa ait bu isim, İbn-i Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye* adlı eseri ile *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)* adlı eserinde geçmektedir.²¹⁶² Bu isim, kroniklerde “يلان نوغو (Yılan Boğu)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁶³ 1230'da meydana gelen Yassı Çimen savaşından sonra, I. Alâeddin Keykubâd'ın hizmetine giren Hârezimli komutanlardan biridir.²¹⁶⁴ Yılan Boğu, Selçuklu hizmetine girmesinden dolayı, Niğde şehri kendisine ikta olarak verilmiştir.²¹⁶⁵ 13. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yaşayan Yılan Boğu'nun ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

²¹⁵⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 971; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 894; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 608; A. Caferoğlu, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, s. 126; R. Toparlı - H. Vural - R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 321; F. Rahimi, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1700; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 933; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 930; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. II, s. 347; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 124

²¹⁵⁹ Yılan kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: ~Yılan (Başkurtça, Tatar Kazan Türkçesi ve Uyğurca), yılan (Türkmençe), cılan (Kırgızca), ilan (Azerice ve Kerkük Türkçesi), çılan (Kumandı Türkçesi), jılan (Kazakça), yılan (Uygurca), ilân (Özbekçe); Buga kelimesinin Türkçenin diğer şive ve lehçelerindeki kullanım biçimleri şu şekildedir: Türkiye Türkçesi: Boğa, Karacay Balkar Türkçesi: Boğa, Kumuk Türkçesi: Boğa, Başkurtça: Boğa, Macarca: Bika (bkz. T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 57-58, 933).

²¹⁶⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²¹⁶¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74; L. Rásonyi - İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIV.

²¹⁶² Bu isim, İbn Bîbî'nin iki eserinde de iki zikredilmiştir (bkz. İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 430, 435; İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 420, 423; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 188, 192; İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, s. 137, 140).

²¹⁶³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, s. 430, 435; İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, s. 188, 192.

²¹⁶⁴ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 420, 423; O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 398.

²¹⁶⁵ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, s. 420, 423.

152. Yinal/İnal (ينال):

Yinal/Yinäl/İnal²¹⁶⁶/İnäl/Yınan/İnan kelimesi, Türkçede “anası hatun kökenden, babası ortalık adamı olan bütün gençlere verilen isim; soylu, asil, izzetli; inanılır, güvenilir, mutemet kişi; veliaht, veliaht prens”²¹⁶⁷ manalarına gelmektedir. Yapısal olarak Yinal/inal isminin izahı ise, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam bakımından bir fiil sınıfına giren “İna- (emanet etmek, güvenmek, inanmak)” fiili ile ona eklenen “-l (fiilden isim türeten ek)” ekin eklenmesi sonucu türetilmiş bir isimdir.²¹⁶⁸

Yinal isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç vb.” manalarına gelmektedir.²¹⁶⁹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında zaman, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yinal isminin de “güvenilir” anlamına gelmesi, bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Yinal ismi, László Rásonyi’nin eski Türk ad verme geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²¹⁷⁰

Yinal ismi Selçuklu Anadolu’sunda iki kişi tarafından ve iki farklı yazım şekliyle kullanılmıştır. Bu ismi kullananlar sırayla şu şekildedir:

1. Yusuf Yinal: Bu şahsa ait isim, İbnu’l-Ezrak’ın *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi* adlı eserinde geçmektedir.²¹⁷¹ Bu isim, kronikte “الحاجب يوسف ينال (el- Hâcib Yusuf Yinal)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁷² Hüsâmeddin Timur-Taş (1122-1152) zamanında, Meyyafarikin’de valilik yapmış ve Dârâ altındaki Serce Kalesi kendisine ikta olarak verilmiştir.²¹⁷³ 12. yüzyılın ortalarında Meyyafârîkin’de yaşayan Yusuf Yinal’ın ölümü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

²¹⁶⁶ Yinal kelimesi, eski Türkçede “y” sesinin “i” sesi ile yer değiştirmesi sebebiyle “İnal” olarak telaffuz edilmiştir (bkz. A. Küçük, “Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)”, s. 156).

²¹⁶⁷ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 656; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 344; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 211; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 184; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 34; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 317-318; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 91; Gerhard Doerfer, *Türkische Und Mongolische Elemente Im Neupersischen*, C. IV, Wiesbaden 1975, s. 197-198.

²¹⁶⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti’t Türk*, s. 656; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 82; Ferhad Rahimi, *Fethali Kaçar’ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1478; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 344; T. Gülensoy – P. Küçüker, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, s. 211; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 184; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 34; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. 317-318; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 117; T. Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, s. 9; G. Doerfer, *Türkische Und Mongolische Elemente Im Neupersischen*, C. IV, s. 197-198.

²¹⁶⁹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

²¹⁷⁰ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

²¹⁷¹ Bu isim, kronikte yalnızca iki kez zikredilmiştir (İbnu’l-Ezrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102, 117; İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97, 112).

²¹⁷² İbnu’l-Ezrak Al-Fârîki, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, Ed. Ahmet Savran, s. 102, 117.

²¹⁷³ İbnu’l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısmı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, s. 97, 112.

2. İnal Aga: Bu şahsa ait bu isim, Ahlat'ta bulunan ve 680/1281-2 tarihli, Bugatay Aga Türbesi'nin kitâbesinde geçmektedir.²¹⁷⁴ Bu isim, kitâbede “الامير المرحوم اينال اقا” (el-Emîr el-Merhum İnal Aga)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁷⁵ Kitâbede, “Buğatay Aga b. İnal Aga” şeklinde kaydedilmiştir.²¹⁷⁶ İnal Aga'nın yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, oğlu Bugatay Aga, Moğollar zamanında Ahlat'ta idarî, malî ve siyasî yetkilere sahip bir vali olarak görev yapmış ve 680/1281-2 tarihinde Ahlat'ta ölmüştür.²¹⁷⁷ Bu malumata dayanılarak, İnal Aga'nın 13. yüzyılda Ahlat'ta yaşadığı sonucuna varılmaktadır.

153. Yitirmiş (يترمش):

Yit- fiili, Türkçede “yitmek, yitirmek; ortadan kaybolmak, yok olmak”²¹⁷⁸ manalarına gelmektedir. Yitirmiş kelimesinin manası ise, “yitirmiş, kaybetmiş, kaybolmuş” şeklinde izah edilebilir.²¹⁷⁹ Yapısal olarak Yitirmiş isminin izahı, şu şekildedir: Türkçede içerdiği anlam itibarıyla bir fiil sınıfına giren “yitir- [yit- + -(1, u)r (fiilden fiil türeten ek)]” fiili ile ona eklenen “-miş (rivayet geçmiş zaman kipi)” fiil kipinin birleşmesiyle türetilmiş bir isimdir.²¹⁸⁰

Yitirmiş isminin Türk ad verme geleneğindeki yeri, şu şekilde izah edilebilir: Yeni doğan çocuklara karşı sevgi ve muhabbeti doğrudan göstermek için, anlamı güzel olan bir takım isimler, Türk ebeveynler tarafından çocuklara ad olarak takılmıştır. Takılan bu isimler, ebeveynlerin sevinçli duygularını yansıttığı gibi hüznü duygularını da yansıtmaktadır. Bu isimler, genellikle “güzel, ince, değerli, iyi şans, uğur, fazilet, erdem, ahlak, sağlık, zengin, zenginlik, büyüklük, güç, acıma vb.” manalarına gelmektedir.²¹⁸¹ Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığında, bu anlayışın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yitirmiş isminin de “kaybetmiş (bir yakını gibi)” anlamına gelmesi, bu ad verme geleneği ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Yitirmiş ismi, László Rásonyi'nin eski Türk ad verme

²¹⁷⁴ Bu isim, iki kitâbede toplam iki kez zikredilmiştir (bkz. H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 269).

²¹⁷⁵ H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 269.

²¹⁷⁶ H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 269.

²¹⁷⁷ H. Önkâl, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, s. 263, 269.

²¹⁷⁸ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 978; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 893; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 151; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 324-325; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 942-943; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 893.

²¹⁷⁹ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 978; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 893; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 151; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 324-325; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 942-943; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 893.

²¹⁸⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 978; H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 893; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 151; R. Toparlı – H. Vural – R. Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, s. 324-325; *Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, s. 90, 98, -99; T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, s. 942-943; S. G. Clauson, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, s. 893; A. V. Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, s. 219.

²¹⁸¹ L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 75.

geleneğini inceleyerek oluşturduğu “Arzulanan Şeyler ya da Amaçlı Adlar” sınıfına dâhil edilebilir.²¹⁸²

Yitirmiş ismi, Selçuklu Anadolu’sunda bir kişi tarafından ve aynı yazım şekliyle kullanılmıştır:

1. Yitirmiş: Bu şahsa ait bu isim, Afyonkarahisar’ın Bolvadin ilçesinde bulunan ve 677/1278 tarihinde oluşturulan Alaca Cami’nin kitâbesinde geçmektedir.²¹⁸³ Bu isim, kitâbede “يترمش (Yitirmiş)” şeklinde yazılmıştır.²¹⁸⁴ Yitirmiş ismi, kitâbede “Yitirmiş (?) b. Abdullah” şeklinde kaydedilmiştir.²¹⁸⁵ Yitirmiş’in yaşamı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, 677/1278 tarihinde, Afyonkarahisar’da yazılan bu kitabeye dayanılarak, bu şahsın 13. yüzyılın ikinci yarısında Afyonkarahisar’da yaşadığı anlaşılmaktadır.

²¹⁸² L. Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 74-75; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLIII, XLVII.

²¹⁸³ Bu isim, kitâbede bir kez zikredilmiştir (bkz. E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 246-247).

²¹⁸⁴ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 246-247.

²¹⁸⁵ E. Combe, J. Souvaget, G. Wiet, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. 12, s. 246-247.

İKİNCİ BÖLÜM

SELÇUKLU ANADOLUSU'NDA KULLANILAN TÜRKÇE ŞAHIS ADLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2. 1. Selçuklu Anadolu'su'nda Kullanılan Türkçe Şahıs Adlarının Kökeni ve Yapısı

2. 1. 1. Kökenine Göre Adlar

Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimlerin kökenine bakıldığında zaman, bu isimlerin Türkçe kelime ve eklerden oluşan isimler, Türkçe – Farsça kelime ve eklerden oluşan isimler, Türkçe – Arapça kelime ve eklerden oluşan isimler ve Türkçe – Moğolca kelime ve eklerden oluşan isimler şeklinde dört gruba ayrıldığı görülmektedir. Tespit edilen 153 ismin 143'ü Türkçe kelime ve eklerden, 6 tanesi Türkçe – Farsça kelime ve eklerden, 3 tanesi Türkçe – Arapça kelime ve eklerden, 1 tanesi Türkçe – Moğolca kelime ve eklerden oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin büyük çoğunluğu, Türkçe ve Farsça kökenli kelime ve eklerden oluştuğu görülmektedir. İkinci sırada, Farsça kökenli kelime ve eklerin olmasının birçok sebebi vardır. Bu sebeplerden birisi ise, şudur: İran coğrafyası üzerinde teşekkül eden başta Selçuklular olmak üzere Türk siyasi yapısı, kadim Fars devlet geleneğinden ve bürokrasi uygulamalarından etkilenmiş ve Selçuklular bu etkiyi doğrudan veya dolaylı olarak Anadolu'ya taşımıştır.

Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimlerin kökenlerine göre kullanılan şekilleri, aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Kökenine Göre Adlar			
Türkçe – Türkçe	Türkçe – Farsça	Türkçe – Arapça	Türkçe - Moğolca
Abı – şga (Türkçe + Türkçe)	Ak – şebe (Türkçe + Farsça)	İl – gâzi (Türkçe + Arapça)	Turum – tay (Türkçe + Moğolca)
Ak – bal (Türkçe + Türkçe)	Armağan – şâh (Türkçe + Farsça)	Sel – çük (Arapça + Türkçe)	
Ak – buga (Türkçe + Türkçe)	Erdem – şâh (Türkçe + Farsça)	Tur-an – Melek (Türkçe + Arapça)	
Ak – kuş (Türkçe + Türkçe)	Argun + şâh (Türkçe + Farsça)		
Ak – sunkur (Türkçe + Türkçe)	Şâh – Kutlu (Farsça + Türkçe)		
Ak – taş (Türkçe + Türkçe)	Terken – şâh (Türkçe + Farsça)		
Alın – cak (Türkçe + Türkçe)			
Alp – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Alp – i (Türkçe + Türkçe)			
Alp – Kara (Türkçe + Türkçe)			
Alp – Sarı (Türkçe + Türkçe)			
Alp – taş (Türkçe + Türkçe)			
Alp – Yarık (Türkçe + Türkçe)			
Alp – Yürek (Türkçe + Türkçe)			
Altun – aba (Türkçe + Türkçe)			
Altun – baş (Türkçe + Türkçe)			
Altun – taş (Türkçe + Türkçe)			
Arı – kuş (Türkçe + Türkçe)			
Arslan – Doğmuş (Türkçe + Türkçe)			
Ars – lan (Türkçe + Türkçe)			
Artuk – Arslan (Türkçe + Türkçe)			

Art – uk (Türkçe + Türkçe)			
Atsuz – Elti (Türkçe + Türkçe)			
Ay – aba (Türkçe + Türkçe)			
Ay – az (Türkçe + Türkçe)			
Ay – beg (Türkçe + Türkçe)			
Ay – doğdu (Türkçe + Türkçe)			
Ay – doğmuş (Türkçe + Türkçe)			
Ay – gelmiş (Türkçe + Türkçe)			
Bala – ban (Türkçe + Türkçe)			
Bal – ak (Türkçe + Türkçe)			
Baran – kuş (Türkçe + Türkçe)			
Bay – timur (Türkçe + Türkçe)			
Bay – an (Türkçe + Türkçe)			
Bay – car (Türkçe + Türkçe)			
Bay – cu (Türkçe + Türkçe)			
Bay – nal (Türkçe + Türkçe)			
Bayram			
Beg – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Bek – taş (Türkçe + Türkçe)			
Bek – timur (Türkçe + Türkçe)			
Bel – ek (Türkçe + Türkçe)			
Berki – yaruk (Türkçe + Türkçe)			
Bey – gelmiş (Türkçe + Türkçe)			
Buga – tay (Türkçe + Türkçe)			
Buga			
Buğday			

Bun – suz (Türkçe + Türkçe)			
Çal – ış (Türkçe + Türkçe)			
Çav – ılı (Türkçe + Türkçe)			
Çay – lak (Türkçe + Türkçe)			
Çoban			
Çub – uk (Türkçe + Türkçe)			
Demir – taş (Türkçe + Türkçe)			
Doğ – du (Türkçe + Türkçe)			
El – ti (Türkçe + Türkçe)			
Er – beki (Türkçe + Türkçe)			
Er – tokuş (Türkçe + Türkçe)			
Esen Tekin			
Gir – ay (Türkçe + Türkçe)			
Gök – tay (Türkçe + Türkçe)			
Göm – eç (Türkçe + Türkçe)			
Güç – begi (Türkçe + Türkçe)			
Gümüş – tekin (Türkçe + Türkçe)			
Gü - müş(Türkçe + Türkçe)			
Gün – doğdu (Türkçe + Türkçe)			
Gün – eri (Türkçe + Türkçe)			
İl – aldı (Türkçe + Türkçe)			
İl – almış (Türkçe + Türkçe)			
İl – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
İl – basar (Türkçe + Türkçe)			
İl – basmış (Türkçe + Türkçe)			

İl – beg (Türkçe + Türkçe)			
İl – bizim (Türkçe + Türkçe)			
İl – Deniz (Türkçe + Türkçe)			
İl – düz (Türkçe + Türkçe)			
İl – han (Türkçe + Türkçe)			
İl – ig (Türkçe + Türkçe)			
İnan – ç (Türkçe + Türkçe)			
Kara – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Kara – ca (Türkçe + Türkçe)			
Kara – man (Türkçe + Türkçe)			
Kara – Sunkur (Türkçe + Türkçe)			
Kara – taş (Türkçe + Türkçe)			
Kara – tay (Türkçe + Türkçe)			
Kayı – Aba (Türkçe + Türkçe)			
Kayır – Han (Türkçe + Türkçe)			
Kay – maz (Türkçe + Türkçe)			
Kılıç – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Kız – ıl (Türkçe + Türkçe)			
Köpek			
Kutlu – Boğa (Türkçe + Türkçe)			
Kut – luğ (Türkçe + Türkçe)			
Kutlu – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Kut – luca (Türkçe + Türkçe)			
Kül – lüg (Türkçe + Türkçe)			

Kül – müş (Türkçe + Türkçe)			
Küçlü – Han (Türkçe + Türkçe)			
Mengü – Timur (Türkçe + Türkçe)			
Mengü – cek (Türkçe + Türkçe)			
Oğul – beg (Türkçe + Türkçe)			
Oğ – uz (Türkçe + Türkçe)			
Salt – uk (Türkçe + Türkçe)			
Sal – ur (Türkçe + Türkçe)			
San – car (Türkçe + Türkçe)			
Sarı – ca (Türkçe + Türkçe)			
Saru – Han (Türkçe + Türkçe)			
Satıl – mış (Türkçe + Türkçe)			
Sev – inç (Türkçe + Türkçe)			
Sök – men (Türkçe + Türkçe)			
Sun – kur (Türkçe + Türkçe)			
Sunkur – ca (Türkçe + Türkçe)			
Süle – mış (Türkçe + Türkçe)			
Sü – li (Türkçe + Türkçe)			
Sü – taş (Türkçe + Türkçe)			
Tanrı – verdi (Türkçe + Türkçe)			
Tanrı – bermiş (Türkçe + Türkçe)			
Tay – buga (Türkçe + Türkçe)			
Tekin – Timur (Türkçe + Türkçe)			
Tığra – k (Türkçe + Türkçe)			
Timur			

Toğan - Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Toğ – an (Türkçe + Türkçe)			
Togur – Beg (Türkçe + Türkçe)			
Tuğrul Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Tuğru – l (Türkçe + Türkçe)			
Tum – an (Türkçe + Türkçe)			
Tur – han (Türkçe + Türkçe)			
Türk – eri (Türkçe + Türkçe)			
Tüz – beg (Türkçe + Türkçe)			
Uğur – lu (Türkçe + Türkçe)			
Ul – uğ (Türkçe + Türkçe)			
Ur – beg (Türkçe + Türkçe)			
Yağ – an (Türkçe + Türkçe)			
Yağı – Basan (Türkçe + Türkçe)			
Yala – vaç (Türkçe + Türkçe)			
Yaruk – aba (Türkçe + Türkçe)			
Yava – ş (Türkçe + Türkçe)			
Yavlak – Arslan (Türkçe + Türkçe)			
Yav – taş (Türkçe + Türkçe)			
Yılan – Boğu (Türkçe + Türkçe)			
Yına – l (Türkçe + Türkçe)			
Yitir – miş (Türkçe + Türkçe)			

2. 1. 2. Yapısına Göre Adlar

Türkçenin kelime yapısı incelendiği zaman, “basit kelimeler”, “türemiş kelimeler” ve “birleşik kelimeler” şeklinde üçe ayrıldığı görülmektedir.²¹⁸⁶ Herhangi bir yapım eki almamış olan ve daha basit kök veya ek öğelerine ayrılmayan kelimelere “basit kelimeler” denir.²¹⁸⁷ Kelimenin kök ve gövdelerine yapım ekleri (isimden isim yapan ekler, fiilden isim yapan ekler, isimden fiil yapan ekler ve fiilden fiil yapan ekler şeklinde dörde ayrılır) getirilerek türetilen kelimelere “türemiş kelimeler” denir.²¹⁸⁸ İki veya daha fazla kelimenin anlamca veya yapıca kaynaşması sonucu oluşan kelimelere “birleşik kelimeler” denir.²¹⁸⁹

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan Türkçe isimlerin yapısı ve kullanım şekilleri incelendiği zaman, bu isimlerin “basit isimler”, “türemiş isimler”, “birleşik isimler”, “iki veya daha fazla kelimeden oluşan isimler” ve “yapısal izahı tespit edilemeyen isimler” şeklinde beş gruba ayrıldığı görülmektedir.

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan isimlerin üç tanesi, basit isimler kategorisine girmektedir. Ancak, bunlar kök halinde bulunmayıp, bir çekim eki ile birlikte kullanıldıkları görülmektedir. Kullanılan bu çekim ekleri ise, genellikle “-di”, “-miş” gibi zaman bildiren eklerden oluşmaktadır. Ayrıca, “Doğdu”, “Külmüş” gibi basit isimlerin tamamının bir eylemi belirten isimlerden oluşması oldukça dikkat çekicidir.

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan isimlerin 54 tanesi, türemiş isimler kategorisine girmektedir. Kullanılan bu isimlerin çoğu (Abuşga, Ayaz, Gümüş gibi isimler) bir yapım eki alarak oluşurken, bazı isimlerin (Satılmış, Sülemiş, Kutluca gibi isimler) birden fazla yapım eki ile çekim eki aldıkları görülmektedir.

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan isimlerin 83 tanesi, birleşik isimler kategorisine girmektedir. Kullanılan bu isimlerin çoğu (Akbal, Ayaba, Göktay gibi isimler) hem yapısal hem de anlamsal bir kaynaşmaya uğradığı görülürken, bazı isimlerin (Aruk Arslan, Yavlak Arslan gibi isimler) sadece anlamsal bir kaynaşmaya uğradığı görülmektedir.

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan isimlerin 6 tanesi, iki veya daha fazla kelimeden oluşan isimler kategorisine girmektedir. Bu isimlerin sadece iki tanesi (Atsuz Elti Hatun, Esen Tekin Hatun) üç adet isimden oluştuğu görülmektedir.

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan 7 adet ismin yapısal izahı tespit edilemedi. Yapısal izahı tespit edilemeyen isimlerin (Bayram, Buğday, Timur, Köpek gibi isimler) hem Selçuklu Anadolu’sunda hem de günümüz Türk coğrafyasında yaygın olarak kullanılan isim veya kelimelerden oluştuğu görülmektedir.

²¹⁸⁶ Y. Kartallıoğlu – H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 42-49

²¹⁸⁷ Y. Kartallıoğlu – H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 42

²¹⁸⁸ Y. Kartallıoğlu – H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 42

²¹⁸⁹ Y. Kartallıoğlu – H. Yıldırım, “Türkiye Türkçesi”, s. 49

Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimlerin yapısına göre kullanım şekilleri aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Basit İsimler			Türemiş İsimler				Birleşik İsimler			İki ve Daha Fazla İsimden Oluşan İsimler			Yapısal İzahı Tespit Edilemeyen İsimler
Kök	Çekim Eki	İsim	Kök	Yapım Eki	Çekim Eki	İsim	İsim	İsim	Birleşik İsim	İsim	İsim	İsim	
Dog-	-du	Dogdu	Abı-	(u)şka		Abışga	Ak	Bal	Akbal	Atsuz	Elti	Atsuz Elti Hatun	Baynal
Kay-	-maz	Kaymaz	Alın-	-cak		Alıncak	Ak	Buga	Akbuga	Esen	Tekin	Esen Tekin Hatun	Bayram
Kül-	-müş	Külmüş	Alp-	-i		Alpi	Ak	Kuş	Akkuş	Kılıç	Arslan	Kılıç Arslan	Buga
			Arsıl/As/Arıs	- an/ lan		Arıslan/Aslan/Arslan	Ak	Sunkur	Aksunkur	Togan	Arslan	Togan Arslan	Buğday

			Art-	-(u)k		Artuk	Ak	Şebe	Akşebe	Tuğrul	Arslan	Tuğrul Arslan	Çoban
			Aya-	-s/z		Ayaz	Ak	Taş	Aktaş	Yılan	Boğu	Yılan Boğu	Köpek
			Bala-	-man		Balaban	Alp	Arslan	Alp Arslan				Timur
			Bala-	-(u)k		Balak	Alp	Kara	Alpkara				
			Bay-	-an		Bayan	Alp	Saru	Alpsaru				
			Bay-	-car		Baycar	Alp	Taş	Alptaş				
			Bay-	-cu		Baycu	Alp	Yaruk	Alp Yaruk				
			Bel/Bele-	-(u)k		Belek	Alp	Yürek	Alp Yürek				
			Bun/Mun/Mung-	-suz		Bunsuz	Altun	Aba	Altunaba				
			Çal-	-(ı)ş		Çalış	Altun	Baş	Altunbaş				
			Çav/Çaw-	-lı		Çavlı	Altun	Taş	Altuntaş				
			Çay-	-lak		Çaylak	Argun	Şâh	Argunşâh				
			Çıp-	-(u)k		Çubuk	Arı	Kuş	Arıkuş				
			İl/El-	-ti		Elti	Armağan (Armak + an)	Şâh	Armağanşâh				
			Ker-	eyden		Giray/Kiray	Arslan	Doğmuş (Doğ + muş)	Arslan Doğmuş				

			Göm-/Köm-	-maç		Gömeç	Artuk	Arslan	Artuk Arslan				
			Gü-/Kü-	- m + -(ü)ş		Gümüş/Kümüş	Ay	Aba	Ayaba				
			İl-	(l)ig		İlig	Ay	Beg	Aybeg				
			İnan-	-ç		İnanç	Ay	Doğdu	Aydoğdu				
			Kara-	-ca		Karaca	Ay	Doğmuş	Aydoğmuş				
			Kara-	-man		Karaman	Ay	Gelmiş	Aygelmiş				
			Kız-	-(ı)l		Kızıl	Baran	Kuş	Barankuş				
			Kut-	-lu(g)		Kutluğ/Kutluca	Bay	Timur	Bay Timur				
			Kut-	-lu + ca		Kutluca	Beg	Arslan	Beg Arslan				
			Kü-	-lü(k)		Küllük	Beg	Taş	Bektaş				
			Mengü/Mengkü /Menü/Bengü/ Benggü	-cek		Mengücek	Beg	Timur	Begtimur				
			Ogh/Oh/Ok	-(u)z		Oğuz	Berk	Yaruk	Berkiyaruk				
			Sal-/Salt-	-tuk/ (u)k		Saltuk	Beg	Gelmiş (Gel + - Miş)	Beygelmiş				

			Sanç-	-(a)r		Sancar	Buga	Tay	Bugatay				
			Sar(u)(g)-	-ca		Saruca	Demir (Timur/ Timir/ Temur/ Demur/ Demir)	Taş	Demirtaş				
			Sat-	-(u)l	-mış	Satılmış	Er	Beki (Beg + i)	Erbeki				
			Sal-/Se(y)l-	-ç(ü)k		Salçuk/Selçük	Erdem (Er +de + m)	Şâh	Erdemşâh				
			Sev-	-(ı, u)n + -ç		Sevinç	Er	Tokuş (Tokı + (u)ş)	Ertokuş				
			Sök-	- man /men		Sökmen	Kök/Gök	Tay	Göktay				
			So(/u)n-	ka(/u)r		Sunkur	Güç/Küç	Begi (Beg + i)	Güçbegi				

			Sunkur/Sonqur/ Sonkar/Sunur/ Songur/Sungur	-(ca)		Sunkurca	Gümüş	Tekin	Gümüştekin				
			Sü-	-le	-miş	Sülemiş	Gün/Kün	Doğdu (Doğ + du)	Gündoğdu				
			Sü-	-li		Süli	Gün/Kün	Eri (Er + i)	Güneri				
			Tıgra-	-(ı, u) k/h		Tığrak	İl	Aldı (Al + dı)	İlaldı				
			Toğ-/doğ-	-(a)n		Toğan	İl	Almış (Al + mış)	İlalmış				
			Toğru-	-(ı, u)l		Tuğrul/Toğrıl/Toghırıl	İl	Arslan	İl Arslan				
			Tu-/Du-	-man		Tuman/Duman	İl	Basar (Bas + ar)	İlbasar				

			Tur- / Dur-	-an		Turan/Duran	İl	Basmış (Bas + mış)	İlbasmış				
			Uğur-	-lu		Uğurlu	İl	Beg	İlbeg				
			Ul-	-lu(g)		Uluğ	İl	Bizim (Biz + (i)m)	İlbizim				
			Yağ-	-an		Yağan	İl	Deniz	İldeniz				
			Yala-	-waç / vaç		Yalavaç/Yalawaç/ Yalabaç/Yalvaç	İl	Düz	İldüz				
			Yava-/Yawa-	-(ı, u)ş		Yavaş	İl	Gâzi	İlgâzi				
			İna-	-l		Yinal/Yınäl/İnal1/ İnä1/Yınan/İnan	İl	Han	İlhan				
			Yit-	-(i, u)r	-miş	Yitirmiş	Kara	Arslan	Kara Arslan				
							Kara	Sunkur	Kara Sunkur				
							Kara	Taş	Karataş				
							Kara	Tay	Karatay				
							Kayı	Aba	Kayı Aba				
							Kayır	Han	Kayır Han				
							Kutlu	Boğa	Kutlu Boğa				
							Kutlu	Arslan	Kutlu Arslan				

							Küçlü/ Güçlüg	Han	Küçlü Han				
							Mengü/ Mengkü /Menü/ Bengü/ Benggü	Timur/ Temur/ Demir	Mengü Timur				
							Oğul (ok + kul/oğ + (u)l)	Beg	Oğulbeg				
							Salur (Sal + (u)r)/ Salgur	Beg	Salur Beg/ Salgur Beg				
							Sar(u)(g)	Han / Kan	Saru Han				
							Sü	Taş	Sütaş				
							Şâh	Kutlu	Şâh Kutlu				
							Tengri/ Teñri/ Tenri/ Tänri/ Tanrı	Verdi (Bîr-/ bir-/ber-/ vir-/vér /ver + di)	Tanrıverdi				

							Tengri/ Teñri/ Tenri/ Tänri/ Tanrı	Bermiş (Bîr- /bir/ber- /vir- /vér/ver + miş)	Tanrıbermiş				
							Tay	Buga	Taybuga				
							Tekin	Timur	Tekin Timur				
							Terken (Terke- + n)	Şâh	Tekenşâh				
							Toğur- /Doğur- [toğ-/ doğ- + - (i, u) r]	Beg	Toğur Beg				
							Tur/Dur	Han	Turhan				
							Torum	Tay	Turumtay/ Torumtay				
							Türk	Eri (Er + i)	Türkeri				
							Tüz/Düz	Beg	Tüz Beg				
							Ur-/Ūr- /Vur-	Beg	Ur Beg				

							Yağı (Ya + - ğ + ı)	Basan (Bas + an)	Yağı Basan				
							Yaruk	Aba/Apa	Yarukaba				
							Yavlak/ Yawlak/ Yablak	Arslan	Yavlak Arslan				
							Yawı/ Yavı/ Yaw/ Yav/ Yağ/ Yağ	Taş	Yavtaş				

2. 2. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Adların Anlam Bakımından Sınıflandırılması

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe isimlerin ifade ettiği anlamlara bakıldığı zaman, bu isimlerin doğal ve fizikî koşulları yansıtan adlar, bir eylemi yansıtan adlar, anne – babanın duygusunu, sevgisini ve iyi dileklerini yansıtan adlar, doğadaki elementleri ve bitkileri yansıtan adlar, insanın fizikî özelliklerini yansıtan adlar, doğadaki renkleri yansıtan adlar, bir milletin veya boyun ismini yansıtan adlar, unvan ve saygı bildiren adlar, bir yiyeceğin ismini yansıtan adlar, bitki ve bitki kalıntılarını yansıtan adlar ve hayvan adları şeklinde on iki gruba ayrıldığı görülmektedir. Ancak, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe adların anlam bakımından birçok özelliği yansıtması, bu sınıflar arasında mutlak bir ayrımın yapılmasını engellemektedir. Çünkü, Altunaba gibi isimler hem duygu ve iyi dilekleri yansıtan adlar grubuna hem de unvan ve saygı bildiren adlar grubuna girmektedir. Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe adlarda görülen bu özelliğin temel sebebi ise, kullanılan kelimelerin birçok anlamı ifade etmesi ve birden fazla kelimeler ile oluşan birleşik isimlerin yeni anlamlar oluşturmasıdır.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 12 adet isim, doğal ve fizikî koşulları yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu adlar incelendiği zaman, “Ay”, “Güneş”, “Gök” gibi fizikî evrende bulunan bir takım gök cisimlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Ayrıca, bir takım gök cisimlerini ifade eden bu isimler tek başlarına kullanılmamış, başka bir kelimeyle anlamca veya yapıca birleşerek yeni bir isim oluşturulmuştur. Oluşturulan bu isimler, gök cisimlerin hareketlerini (Aydoğdu, Gündoğdu gibi) yansıtmıştır.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 13 adet isim, bir eylemi yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Kullanılan bu isimler incelendiği zaman, “Külmüş”, “Yitirmiş”, “Doğdu” gibi adların bir insanın eylemini yansıttığı görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 63 adet isim, anne – babanın duygusunu, sevgisini ve iyi dileklerini yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu adlar incelendiği zaman, anne – babanın isteklerini, duygulu hislerini ve arzularını ifade eden ve çoğunlukla soyut anlayışlar ile oluşturulmuş adlar görülmektedir. Şahıs isimlerine yansıyan bu istekler, birçok amaç taşısa da çoğunlukla sevinci (Tanrıverdi, Bayram, Sevinç, Bay Timur vb.), cesareti (İlalmış, İlbasmış vb.) ve arzuyu (Uğurlu, Kutluca vb.) yansıttığı görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 22 adet isim, doğadaki elementleri ve bitkileri yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, bu adların 12'sinin “Altunaba”, “Gümüş” gibi değerli elementleri yansıtan isimlerden oluşmasına rağmen, 11'inin “Karataş” gibi değerli olmayan elementlerden oluştuğu görülmektedir. Ancak, “Altuntaş”, “Demirtaş” gibi isimler hem değerli elementler hem de değerli olmayan elementler sınıfına girmektedir. Bunun temel sebebi ise, bu isimlerin birleşik

yapıda olması (yani birleşik isim) ve bununla birlikte birçok anlamı ihtiva etmesidir. Ayrıca, tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan isimlere bakıldığı zaman, birçok element isminin şahıs adı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu isimlerin Türkler tarafından kullanılmasının birçok sebebi vardır. Bu sebepler, destanlar, hikayeler gibi sözlü anlatılardan veya yazılı metinlerden tespit etmek mümkündür. Ancak, kullanılan bu elementler arasında dEmîrin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Onun Türk mitolojisindeki yerini ve önemini Kâşgarlı Mahmud şu şekilde açıklamaktadır: “Kırgız, Yabaku, Kıpçak ve diğerleri bir insana yemin ettirdikleri veya ondan bir söz aldıkları zaman yalın kılıcı yanlamasına onun önüne koyarlar ve “bu kok kırsu.n, kızıl çıksu.n” derler; “eğer sözünü tutmazsan bu demir mavi girsın kızıl çıksın, yani kanlı olarak çıksın” demektir. Bu, “o (adam) demirle öldürülecektir ve demir ondan intikam almış olacaktır” anlamına gelir; çünkü onlar dEmîri yüceltirler.”²¹⁹⁰ Ayrıca, Anadolu folklorunda da dEmîrin önemli ve saygın bir yeri vardır. Bu yeri, Pertev Naili Boratav şu şekilde açıklamaktadır: “... Demir korku ve saygı çağrıştırır; doğaüstü yaratıkların neden olduğu zararlı büyülerden kurtarma gücü barındırır; bu nedenle, Al-Bastı'nın darbelerinden korumak için loğusa kadınların yakınlarına demir eşyalar konur. Demir aletler (bıçak, makas) elden ele verilmemelidir; ancak yere konduktan sonra ele alınmalıdır. Bu kurala uymayan ve bu tür aletleri birinin elinden alan kişi, aletin üzerine tükürür gibi yaparak ritüel bir davranışı yerine getirmek zorundadır. İnsanın vücudunda taşıdığı bir demir nesnenin, yazın en sıcak günlerinde yüzme esnasında (deniz, göl veya nehirde) oluşabilecek lekelerden koruduğuna inanılır...”²¹⁹¹

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 14 adet isim, insanın fizikî özelliklerini yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu adlar incelendiği zaman, insanın yüzünün (Gümüştekin, Ayaz vb.), saçının (Kızıl, Saruca vb.) veya bedeninin (Karaman, Karaca vb.) rengini belirten adlardan oluştuğu görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 15 adet isim, doğadaki renkleri yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “ak”, “kara”, “sarı” ve “kızıl” gibi renklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ancak, “Kızıl”, “Karaca” gibi bazı isimler yapısal ve anlamsal olarak tek başına kullanılmasına rağmen, renk belirten isimlerin büyük çoğunluğunun (Alpkara, Alpsaru gibi isimler) anlamsal ve yapısal olarak birleşik yapıda olduğu görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 4 adet isim, bir milletin veya boyun ismini yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu adlar incelendiği zaman, “Kayıaba”, “Oğuz”, “Salgur”, “Türkeri” gibi adların ön planda olduğu görülmektedir. Ayrıca, Faruk Sümer, Türk tarihinde, soy ve kavim adları aynı boya mensup şahıslar tarafından kullanıldığı gibi, başka boylara mensup kişiler tarafından kullanıldığını belirtmektedir.²¹⁹² Bu isimler, Selçuklu Anadolu'sunda da aynı anlayışın yaşandığını gösteren kanıtlar olmuştur.

²¹⁹⁰ Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâti't Türk*, s. 155.

²¹⁹¹ Pertev N. Boratav, *Türk Mitolojisi Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*, çev. Recep Özbay, Ankara 2012, s. 54-55

²¹⁹² F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 19; C. II, s. 733.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 39 adet isim, unvan ve saygı bildiren adlar sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “alp”, “beg”, “han” ve “tekin” gibi unvanların ön planda olduğu görülmektedir. Ancak, bu unvan adları Selçuklu Anadolu'sunda tek başına kullanılmamış, aksine başka ek ve kelimeler (Alpkara, Aybeg, İlhan gibi isimler) ile kullanılmıştır.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 3 adet isim, bir yiyeceğin ismini yansıtan adlar sınıfına girmektedir. Bu adlar incelendiği zaman, “bal”, “buğday” gibi toplumda önemli olan ve değer verilen yiyecekler olduğu görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 1 adet isim, bitki ve bitki kalıntılarını yansıtan adlar sınıfına girmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 36 adet isim, hayvan adlar sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Balak”, “Akkuş”, “Yağan” gibi yırtıcı olmayan hayvan adlarının isim olarak verildiği gibi, “Aksunkur”, “Arslan”, “Tuğrul” gibi yırtıcı olan hayvan adlarının da isim olarak verildiği görülmektedir. Tarih boyunca Türkler tarafından kullanılan Türkçe isimlere bakıldığında, birçok hayvan isminin şahıs adı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu isimlerin Türkler tarafından kullanılmasının birçok sebebi vardır. Bu sebeplerden birisi ise, şudur: Hayvanların insanlardan daha çabuk, daha hızlı, daha güçlü, daha cesur olması ve insanların güçlü hayvanların olumlu yanlarını örnek almaya çalışmasıdır.²¹⁹³ Mesela, Oğuznâme’de Oğuz Kağan’ın kişiliğinden bahsedilirken “Ayakları öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi, omuzları samur omzu gibi, göğsü ayı göğsü gibi idi” şeklinde bahsedilmesi bu görüşü desteklemektedir.²¹⁹⁴ Ayrıca, bu görüşü destekleyen bir başka örnek ise, Kutadgu Bilig’de geçmektedir. Yusuf Hâs Hacib, iyi bir sü-başı olmak için şu hayvansal özellikler sahip olunması gerektiğini belirtir:

“Yağıda kör arslan yüreki gerek
Karuştukta esri bileki gerek

Tonuz teg titimlig böri teg küçi
Adığlayu azğın kotoz teg öçi

Yana alçı bolsa kızıl tilkü teg
Titir buğrası teg kör öç sürse kek

Sakızğanda sakrak kerek tutsa öz
Kaya kuzunu teg yırak tutsa köz

Uluğ tutsa hamyet kür arslanlayu
Ügi teg usuz bolsa tünle sayu”²¹⁹⁵

²¹⁹³ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX

²¹⁹⁴ S. Divitçioğlu, *Oğuz’dan Selçuklu’ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, s. 25

²¹⁹⁵ Yusuf Hâs Hâcib, *Kutadgu Bilig (Metin)*, haz. Mustafa S. Kaçalın, Y. 2008 (e kitap)

(Özetle: Yüreği arslan yüreği, bileği kaplan bileği, domuz gibi kuvvetli, ayı gibi azgın, kotuz gibi kinci, buğra gibi öç süren, saksağan gibi saf, kuzgun gibi keskin gözlü, arslan gibi hamiyetli, baykuş gibi uyanık.)²¹⁹⁶

²¹⁹⁶ S. Divitçioğlu, *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, s. 25-26.

Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimlerin anlamlarına göre kullanım şekilleri, aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Bitkiler ve Kalıntıları	Hayvan Adları		Doğadaki Elementleri Yansıtan Adlar	İnsanın Fizikî Özelliklerini Yansıtan Adlar	Doğadaki Renkleri Yansıtan Adlar	Bir Milletin veya Boyun İsmi Yansıtan Adlar	Unvan ve Saygı Bildiren Adlar	Bir Yiyeceğin İsmi Yansıtan Adlar	Bir Eylemi Yansıtan Adlar	Anne – Babanın Duygusunu, Sevgisini ve İyi Dileklerini Yansıtan Adlar	Doğal ve Fizikî Koşulları Yansıtan Adlar
	Yurtçu Olan Hayvan Adları	Yurtçu Olmayan Hayvan Adları									
Buğday	Ak Sunkur	Akbuga		Abışga	Alpkara	Kayıaba	Alpi	Akbal		Alp Yürek	Akşebe
Çubuk	Alp Arslan	Akkuş		Alıncak	Alpsaru	Oğuz	Alpkara	Buğday		Altunaba	Ayaba
	Argun	Arıkuş		Altuntaş	Alpkara	Salur/Salgur Beg	Alpsaru	Kömeç/ Gömeç		Altunbaş	Aybeg

Aydoğdu	Doğdu	Altuntaş	Baytimur	Bektaş	Alpsaru	Akkuş	Türkeri	Alptaş		Balak	Arslan Doğmuş	
Aydoğmuş	Gündoğdu	Artuk	Bektimur	Demirtaş	Alpyaruk	Ak Sunkur		Alpyaruk		Barankuş	Arslan	
Aygelmiş	Kaymaz	Atsuz Elti	Demirtaş	Karataş	Ayaz/Ayas	Kara Arslan		Alp Yürek		Bugatay	Aruk Arslan	
Göktay	Külmüş	Aybeg	Gümüştekin	Kayır Han	Berkiyaruk	Karaca		Altunaba		Buga	Balaban	
Gündoğdu	Satılmış	Bay Timur	Gümüş	Sütaş	Gümüştekin	Karaman		Ayaba		Göktay	Beg Arslan	
Güneri	Sülemiş	Bayan	Kılıç Arslan	Yavtaş	Karaca	Kara Sunkur		Aybeg		Karatay	Çavlı	
İldeniz	Toğur Beg	Baycar	Mengü Timur		Karaman	Karataş		Bayan		Köpek	Çaylak	
Selçük	Turan	Baycu	Tekin Timur		Kızıl	Karatay		Beg Arslan		Kutlu Boğa	İl Arslan	
Tuman	Turhan	Baynal	Timur		Sarıca	Kızıl		Bektaş		Taybuga	Kara Arslan	
	Yitirmiş	Bayram			Saruhan	Saruca		Bektimur		Yağan	Kara Sunkur	
		Belek			Yarukaba	Saruhan		Bey Gelmiş			Kılıç Arslan	
		Berkiyaruk						Çoban			Kutlu Arslan	
		Bunsuz						Elti			Sunkur	
		Çalış						Erbeki			Sunkurca	
		Erbeki						Erdemşâh			Toğan Arslam	

		Erdemşâh						Esen Tekin			Tuğrul Arslan	
		Ertokuş						Güçbeği			Tuğrul	
		Esen Tekin						İlbeg			Turumtay	
		Giray						İlgazi			Yavlak Arslan	
		Güçbeği						İlhan			Yılan Bogu	
		İlaldı						Kayıaba				
		İlalmış						Kayır Han				
		İlbasar						Küçlü Han				
		İlbasmış						Oğulbeg				
		İlbeg						Saruhan				
		İlbizim						Sökmen				
		İldeniz						Süli				
		İldüz						Şâh Kutlu				
		İlgazi						Tekin Timur				
		İlhan						Terkenşâh				
		İlig						Turhan				
		İnanç						Tüzbeg				
		Kaymaz						Ur Beg				
		Kutlu Boğa						Yağan				
		Kutluğ						Yalavaç				
		Kutlu Arslan						Yarukaba				

		Kutluca										
		Küllük										
		Küçlü Han										
		Mengü Timur										
		Mengücek										
		Oğulbeg										
		Saltuk										
		Sancar										
		Sevinç										
		Sökmen										
		Sülemiş										
		Süli										
		Şâh Kutlu										
		Tanrı Verdi										
		Tanrı Bermiş										
		Tığrak										
		Togur Beg										
		Turhan										
		Tüzbeg										
		Uğurlu										
		Uluğ										
		Ur Bey										
		Yağı Basan										
		Yavaş										

		Yavtaş										
		Yinal										

2. 3. Selçuklu Anadolu'su'nda Kullanılan Türkçe Adların Ad Verme Geleneklerine Göre Sınıflandırılması

Türk özel adlarını köken bilimi, anlam bilimi ve ses bilimi açısından inceleyen onomastik ve toponomi uzmanı László Rásonyi, Türklerde ad verme geleneklerini ilk olarak “totemistik adlar, amaçlı adlar, tesadüfi adlar, teofor adlar, anne – babanın duygularını, sevgisini ve şefkatini gösteren adlar (hypochoristica), kişilere bağlı olarak verilen adlar ve unvan adları” şeklinde yedi ana başlık altında incelemiştir.²¹⁹⁷ Daha sonraki yaptığı çalışmalar neticesinde, bu kategoriye “hatıra adları, arzulanan şeyler ve amaçlı adlar, tesadüfi adlar” şeklinde üç ana başlık ve kırk iki alt başlık altında incelemiştir.²¹⁹⁸ Ancak, László Rásonyi, yaptığı bu tasnif arasında mutlak bir ayrımın olmadığını belirtir.²¹⁹⁹

Bu çalışmada, Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe adların ad verme gelenekleri ile ilişkisi “totemistik adlar, teofor adlar, tesadüfi adlar, koruyucu adlar, arzulanan şeyler ve amaçlı adlar ve rütbe ve unvan adları şeklinde altı ana başlık altında incelenmiştir. İncelenen bu başlıklar arasında mutlak ayrım yoktur. Çünkü, anlam bakımından Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe isimler birçok ad verme geleneğine girmektedir.

2. 3. 1. Totemistik Adlar

Avrupalılar tarafından yanlış anlaşılmış olan ve temelde Kuzey Amerikan Kızılderililerine ait bir terim olan “totem” kelimesi, insanların saygı duyduğu ve birtakım güçlere (Totem olarak ortaya çıkan şeylerin özellik olarak insanlardan daha hızlı, daha güçlü, daha cesur ve daha dayanıklı olması gibi) sahip olduğu inanılan bitki ve hayvanları kapsayan bir terimdir.²²⁰⁰ Bugün, Avusturalya, Okyanusya (Orta ve Güney Pasifik'teki adalar), Endonezya, Afrika ve Güney Amerika'da yaygın olan totemizm, eski Türk insanların totemine büyük oranda benzerlik gösterse de, eski Türk insanların totemlerini başka kültürlerden alıp almadığını veya başka kültürlerden etkilenip etkilenmediğini belirlemek oldukça zordur.²²⁰¹

Türk tarihinde varolan totem anlayışlarını tespit etmek için, ilk bakılacak kaynaklardan birisi destanlardır. Destanlarda abartılı bir anlatım olsa da tarihi bir gerçekliği ortaya koyması bakımından, konar-göçer bir hayatı benimseyen ve çok az yazılı kaynak bırakan Türkler için, hayati bir öneme sahiptir. Türkler tarafından oluşturulan destanlar incelendiği zaman, özellikle “kurt motifi” ön plana çıkmaktadır.

²¹⁹⁷ László Rásonyi, “Türklükte Kadın Adları”, s. 73-75; Erdal Çoban, “Laszlo Rasonyi”, *DİA*, C. 34, Y. 2007, s. 460. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde bulunan “László Rásonyi” maddesi eksik bilgiler içermektedir. Özellikle, László Rásonyi'nin Türk şahıs adları ile ilgili oluşturduğu tasnif, daha sonra yaptığı çalışmalar neticesinde değişmiştir. Bu sebeple bu maddenin yeniden yazılması elzemdir.

²¹⁹⁸ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

²¹⁹⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX-LII.

²²⁰⁰ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX.

²²⁰¹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX.

Kurt motifini en iyi gösteren destan, Kök-Türkler'in türeyişini anlatan "Bozkurt Destanı"dır. Destanda geçen kurt motifi şu şekildedir:

"... Daha sonra Lin adını taşıyan bir memleket tarafından mağlup edildiler. (Mağlûbiyetten sonra Göktürkler), bu memleket tarafından, soyca öldürüldüler. (Tamamen öldürülen Göktürkler içinde), yalnızca on yaşında bir çocuk kalmıştı. (Lin memleketinin) askerleri, çocuğun çok küçük olduğunu görünce (ona acımışlar ve) onu öldürmemişlerdi. Yalnızca çocuğun ayaklarını kesmişler ve bir bataklık içindeki otlar arasına bırakarak (gitmişlerdi). (Bu sırada) çocuğun etrafında dişi bir kurt peyda oldu ve ona et vererek (çocuğu) besledi. Çocuk, bu şekilde büyüdüktan sonra da, dişi kurtla karı-koca hayatı yaşamağa başladı. Kurt da çocuktan bu yolla gebe kaldı. (Göktürkleri mağlub eden ve hepsini kılıçtan geçiren Lin memleketinin) kralı, bu çocuğun halâ yaşadığını duydu ve onun da öldürülmesi için askerlerini gönderdi. Çocuğu öldürmek için gelen askerler, kurtla (çocuğu) yanyana gördüler. Askerler kurdu öldürmek istediler. Fakat kurt (onları görünce) hemen kaçtı ve Kao-ch-'ang (Turfan) memleketinin kuzeyindeki dağa gitti. Bu dağda, derin bir mağara vardı. Mağaranın içinde de büyük bir ova bulunuyordu. Ova, baştan başa ot ve çayırarla kaplı idi. Çevresi de birkaç yüz milden fazla değildi. Dört yanı, çok dik dağlarla çevrili idi. Kurt, kaçarak bu mağaranın içine girdi ve orada on tane çocuk doğurdu. Zamanla bu on çocuk büyüdü ve dışarıdan kızlar getirerek, onlarla evlendiler. Bu suretle evlendikleri kızlar gebe kaldı ve bunların her birinden de bir soy türedi. (İşte Kök-Türk Devleti'nin kurucularının geldikleri) A-şi-na ailesi de (bu On-boy'dan) biridir. Onların oğulları ve torunları çoğaldılar ve yavaş yavaş yüz aile haline geldiler. Bir kaç nesil geçtikten sonra, hep birilte mağaradan çıktılar. Ju-ju'lara (yani Juan-juan Devleti'ne) tabi oldular. Altay (Chinshan) eteklerinde yerleştiler. Bundan sonra da Juan-juan Devleti'nin demircileri oldular. . . "2202

Eski Türk insanlarına ait hayvan totemleri hakkında en değerli bilgilerden birisini de Reşîdü'd-dîn Fazlullah'ın vekayî-nâmesinde görmek mümkündür.²²⁰³ Reşîdü'd-dîn Fazlullah, Bozok ve Üçok olarak örgütlenmiş olan her Oğuz boyunun bir yırtıcı kuşla özdeşleşmiş olduğunu belirtir.²²⁰⁴ Yani her boyun kendine ait bir "Ongun (= Totem: İlkel toplumlarda, toplumun ondan türediği sanılarak kutlu tutulan hayvan)"u vardır.²²⁰⁵ Reşîdü'd-dîn Fazlullah'a göre Gün Han'ın ongunu "şahin", Ay Han'ın ongunu "kartal", Yıldız Han'ın ongunu "tavşancıl", Gök Han'ın ongunu "sungur", Dağ Han'ın ongunu "uç/üç kuş", Deniz Han'ın ongunu "çakır" dır.²²⁰⁶ Ayrıca, László Rásonyi, kabilelerin kendi ongununu avlamaktan sakındığını belirtir.²²⁰⁷ Bu duruma benzer bir örnek, 926 yılında İdil Bulgarlar'ın ülkesine giden İbn Fadlan'ın yazdığı seyahat-nâmede şu şekilde görülmektedir:

²²⁰² B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 20-21.

²²⁰³ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX.

²²⁰⁴ S. Divitçioğlu, *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, s. 36.

²²⁰⁵ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX.

²²⁰⁶ S. Divitçioğlu, *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, s. 36; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX; B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 218-219.

²²⁰⁷ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XXXIX.

“... Onlar köpeklerin ulumasını uğura yorarlar, sevinirler, “Bu sene bolluk, bereket, sulh yılı olacak” derler. Onların ülkesinde çok fazla yılan gördüm. Hatta ağacın bir dalında 10 veya daha fazla yılanın dolandığını gördüm. Onlar yılanları öldürmezler, yılanlarda onlara zarar vermez.”²²⁰⁸ Türk tarihinde bunlara benzer görülen “Totem” inançları, Türklerin ad veya ad verme törenlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği görülmektedir.

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan toplam 34 adet isim, “Totemistik Adlar” sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Balaban”, “Togan”, “Tuğrul”, “Turumtay”, “Arslan”, “Buga” gibi hayvan isimlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Kullanılan bu isimlerin 23 tanesi yırtıcı hayvan isimlerinden, 9 tanesi yırtıcı olmayan hayvan isimlerinden ve 1 tanesi bitki isminden oluştuğu görülmektedir.

2. 3. 2. Teofor (Theophoric = Tanrı Adını Kapsayan) Adlar

Türk ad verme geleneğinin en önemli sınıfını oluşturan ve Hint – Avrupa kökenli insanlara göre, Türk insanları arasında oldukça yaygın kullanılan Teofor (Theophoric) Adlar, temelde tüm Türkçe isimlerin atası olarak görülebilir.²²⁰⁹ Bu isimler genellikle, “Tāñrı – berdi”, “Tāñrı – bermiş”, “Tāñrı – bergen”, “Allah – berdi”, “Hüda – berdi”, “Ay – doğdu”, “Kün – dogdu” gibi doğrudan veya dolaylı olarak ve çoğunlukla “Tanrı” ile ilgili adlardan oluşmaktadır.²²¹⁰ Bu isimlerin en yaygın tipleri, “Berdi” ve “Bulmuş” kelimeleri ile oluşan isimlerdir.²²¹¹ Özellikle “Bulmuş” kelimesi, Türklerin bilinen en eski yazılı kaynaklarından birisi olan Orhun abidelerinde “Tāñgritāg Tāñgridä Bolmuş Türk Bilge Kagan” şeklinde geçmesi, bu anlayışı yansıtan bir atıftır.²²¹²

Teofor (Theophoric) Adlar, sadece “Tanrı” ile ilgili adlardan oluşmaz, aynı zamanda antik animizmi hatırlatan adları da ihtiva eder.²²¹³ Yani, hayvan (kurt, köpek, ayı vb.), balık, bitkiler, Dünya, sular, gezegenler vb. kültürleri içerisine alır ve bu kültürleri ihtiva etmesinden dolayı, doğrudan veya dolaylı olarak birçok ismi (diğer ad verme geleneğinde bulunan isimler) de içine alır.²²¹⁴

Eski Türk insanların oluşturduğu kültürler hakkında bazı değerli bilgileri Oğuz Kağan Destanı başta olmak üzere, birçok destanda bulmak mümkündür. Mesela, Oğuz Kağan Destanı’nda geçen doğa kültürü şu şekildedir:

“...Kene künlerden bir kün Oğuz Kağan bir yirde dengrinin çalpargında irdi karanguluk kelti kökdün bir kök yaruk düştü kün dün ayaydın koğulguluğrak irdi Oğuz Kağan yürüdi kördi kim uşbu yaruknung arasında bir kız bar irdi yalguz oldurur irdi yahşi

²²⁰⁸ Ramazan Şeşen, *İbn Fadlan Seyahatnamesi*, İstanbul 2010, s. 28.

²²⁰⁹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL.

²²¹⁰ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL – XLI.

²²¹¹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL – XLI.

²²¹² H. N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, s. 22; M. Ergin, *Orhun Abideleri*, s. 35; L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XL – XLI.

²²¹³ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI.

²²¹⁴ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI.

körüklüğ bir kız irdi anung başında adaşluğ yaruklug bir mengi bar irdi aldun kaşuk deg irdi oşul kız andağ körüklüğ irdi kim külse kök dengri küle durur ığlasa kök dengri ığlaya durur Oğuz Kağan anı anung birle yaddı dilegüsin aldı döl boğaz boldı künlerdin song keçelerdin song yarudı üç irkek oğulnu doğurdu birincisigene kün ad koydılar ikincisige ay ad koydılar üçüncüsige yulduz ad kaydılar kene bir kün Oğuz Kağan avga kıddi bir köl arasında alındın bir ıgaç kördi bu ıgaçnung kabucakında bir kız bar irdi çalguz oldurur irdi anung kösü kökdün kökre irdi anung saçı müren osuği deg anmg dişü üncü deg irdi andağ körüklüğ irdi kim yıning yıl küni anı körse ay ay ah ah öler biz dep süddin kumuz bola dururlar Oğuz Kağan anı kördükde usı kiddy çürekige adaş düşli anı sevdi aldı döl boğaz boldı künlerdin song keçelerdin song yarudı üç irkek oğulnu doğurdu birincisige kök ad koydılar ikincisige dağ ad koydılar üçüncüsige dengiz ad koydılar... (Gene günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrı'ya yalvarmakta idi. Karanlık bastı. Gökten bir mavi ışık indi. Güneş'ten ve Ay'dan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki, o ışığın içinde bir kız yalnız o turuyor. Çok güzel bir kızdı. Alnında yalım gibi parlak bir beni vardı. O kız öyle güzeldi ki gülse Gök Tanrı gülüyor, ağlasa Gök Tanrı ağlıyor [sanılırdı], Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti, sevdi, aldı. Onunla yattı ve dileğini aldı, döl boğaz oldu. Kız gebe kaldı. Günlerden ve gecelerden sonra yarıldı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gün(eş) adını koydular, İkincisine Ay adını koydular, üçüncüsüne Yıldız adını koydular. Gene bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Önündeki bir göl ortasında bir ağaç gördü. Bu ağacın kovuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Gözü gökten [maviden] daha mavi idi. Saçları ırmak gibi dalgalı, dişleri inci gibi idi. Öyle güzeldi ki, yeryüzünün halkı onu görse “Ay, ay, ah ah! Ölüyoruz” der ve “süt içerken kımız içmiş gibi olurlardı” (esrik olurlardı). Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti, yüreğine kor düştü; onu sevdi, aldı. Onunla yattı ve dileğini aldı, döl boğaz oldu. Günlerden ve gecelerden sonra yarıldı ve üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gök adını koydular, ikincisine Dağ adını koydular, üçüncüsüne Deniz adını koydular) ”²²¹⁵

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 45 adet isim, “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Aydoğdu”, “Aydoğmuş”, “Aygelmış”, “Tanrıverdi”, “Tanrıvermiş”, “Arslan” gibi isimlerin ön planda olduğu görülmektedir.

2. 3. 3. Arzulanan Şeyler ve Amaçlı Adlar

İyi kaderi çektiğine inanılan ve Türk tarihinde çok fazla örneği ile karşılaşılan bu adlar, sağlığı, güzelliği, gücü, kaliteyi, şans, başarıyı, uzun ve mutlu bir yaşamı amaçlayan ve çoğunlukla ebeveynlerin bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkan

²²¹⁵ S. Divitçioğlu, *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, s. 28 – 29; B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 117 – 118.

adlardan oluşmaktadır.²²¹⁶ Türkler tarafından kullanılan adlar incelendiği zaman, hemen hemen bütün Türk tarihinde “savaşçı” ve “kahramanlık” özelliklerini doğrudan veya dolaylı olarak ortaya koyan binlerce isim ile karşılaşılacaktır. Çünkü, konar – göçer bir hayatı benimseyen Türkler, yaşam şartlarından dolayı yeni doğan çocuklarında bulunmasını istediği en büyük özellik “alplik”tir. Mesela, Dede Korkut hikayelerinde, “bir oğlan baş kesip kan dökmese ad koymazlardı.” ifadesi bu anlayışı yansıtan bir atıftır.²²¹⁷ Alplik anlayışını yansıtan bir başka örneği ise, “Oğuznâme” ile “Manas Destanı”nda görmek mümkündür. Alplik anlayışı Oğuznâmede (Oğuz Kağan iktidarı oğullarına devretmeden önceki yaptığı konuşmadır.) şu şekilde geçmektedir:

“... Ey Oğullarım!
Ne vuruşmalar gördüm.
Ne çok sınırlar aştım.
Ben ne kargılar ile ne okları fırlattım.
Ne çok atla yürüdüm.
Ne düşmanlar ağılattım.
Nice dostlar güldürdüm.
Ben ödedim çok şükür
Borcumu Gök (Kök) Tanrıya.”²²¹⁸

Alplik anlayışı, Manas Destanı’nda şu şekilde geçmektedir:

“... Ama Temir Han buna kızar: “Manas henüz daha kan döktü, baş aldı mı ki?” diye bağırır. Yakup-Han da bu sözü duyunca yerinden fırlar: “Manas’ın kırmızı savaş bayrağını açıp, dağlar gibi yürüdüğünü, fırtınalar gibi kükrediğim, yurtlar basıp, iller aldığını duymadın mı?” diye cevap verir. Ayrıca da ilâve eder: “Kızını vermezsen, elbette biz savaşır ve kızı senin elinden harp ganimeti olarak alınız.” diye de tehdit eder. Temir Han bunu duyunca, hemen at gönderir, ileri gelen beyleri, başı tuğlu beyleri çağırır ve evine toplar. “Yakup Han geldi, benden kızımı istedi. Siz ne dersiniz?” diye onlardan sorar. Hanlar, beyler bu sözü duyunca, “verelim” derler. “Manas, savaşçıdır, kuvvetlidir.” derler. “Gelir de, kızla beraber pek çok şeyi de alır, gider.” derler...”²²¹⁹

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan toplam 66 adet isim, “Arzulanan Şeyler ve Amaçlı Adlar” sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Altunbaş”, “Gümüş”, “Kutlu”, “Sevinç”, “Uğurlu”, “Yağbasan” gibi isimlerin ön planda olduğu görülmektedir.

²²¹⁶ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI – XLVIII. László Rásonyi ve İmre Baski, “Arzulanan Şeyler ve Amaçlı Adlar” sınıfını 3 ana başlık 22 alt başlık halinde incelemiştir.

²²¹⁷ O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36. Kahramanlık kazanan bir çocuğa genellikle bir tören neticesinde isim verilir ve isim verilirken yaptığı kahramanlığa uygun olmasına dikkat edilir. “Alplik Töreni” diyebileceğimiz bu törenlerin en önemlilerinden birisini Dede Korkut hikayelerinde görmek mümkündür (bkz. O. Ş. Gökyay, *Dede Korkut Hikayeleri*, s. 36-37).

²²¹⁸ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 127; J. P. Roux, *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*, s. 270.

²²¹⁹ B. Ögel, *Türk Mitolojisi*, C. I, s. 516.

2. 3. 4. Koruyucu Adlar

Türk ad verme geleneğinin en önemli sınıflarından birisini oluşturan Koruyucu Adlar, Türk ebeveynlerinin zararlı ve kötü ruhlara karşı çocuklarını korumak için oluşturduğu ve hâla bugün birçok Türk coğrafyasında yaşayan bir savunma mekanizmasının yansımasıyla ortaya çıkan adlardan oluşmaktadır.²²²⁰ Bu adların verilmesinin temel sebebi, kötü ruhları yanıltmak, korkutmak veya onların yeni doğan çocuğa tassallut olmasına mani olmaktır.²²²¹ Bu adlar genellikle, korkunç hayvan adları (Arslan, Toğan vb.), tiksinti duyulan veya değersiz görülen adlar (Tezzek, İtayak vb.), horlanan ya da hakir görülen insan ve hayvan adları (İtalmaz vb.), kötü ruhları şaşırtan adlar (Temel, Yaşar, Atsız, Bolmaz vb.) ve kötü ruhlarla mücadeleyi amaçlayan adlar (Tâñrı – berdi, Tâñrı – bermiş, Tâñrı – bergen, Allah – berdi, Hüda – berdi, Allah – verdi vb.)’dan oluşmaktadır.²²²²

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan toplam 37 adet isim, “Koruyucu Adlar” sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Arslan”, “Togan”, “Tâñrıberdi”, “Boğa”, “Satılmış”, “Turan” gibi isimlerin ön planda olduğu görülmektedir.

2. 3. 5. Tesadüfî Adlar (İşaret İsimleri)

Birçok farklı yolla meydana gelen ve birçok alt sınıfa sahip olan bu isimler, yeni doğan çocuğun fizikî özelliğini, toplumsal konumunu, doğduğu ortam ve zamanı doğrudan veya dolaylı olarak yansıtan ve çoğunlukla tesadüfî durumlar neticesinde verilmiş adlardan oluşmaktadır.²²²³ Çocuğun göze çarpan bir özelliği (rengi, vücut kusurları vb.), çocuğun doğumda söylediği ilk kelimesi veya hareketi, doğumda görülen ilk obje (alet, silah vb.), doğumdan sonra görülen veya ismi zikeredilen ilk hayvan, doğumdan sonra görülen veya ismi zikeredilen ilk bitki (çiçek, ağaç, meyve vb.), doğumdan sonra görülen ilk insan, doğum zamanında meydana gelen astronomik ve meteorolojik olaylar, doğum zamanı (gün, ay, yıl vb.), doğum sırasında meydana gelen tarihsel olaylar (aile fertlerinden birinin ölmesi, savaş vb.) bu adların verilmesinde temel etken olmuştur.²²²⁴

Selçuklu Anadolu’sunda kullanılan toplam 59 adet isim, “Tesadüfî Adlar” sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Ayaz”, “Bayram”, “Gümüş”, “Karaca”, “Timur”, “Tuman” gibi isimlerin ön planda olduğu görülmektedir.

²²²⁰ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV – XLVI.

²²²¹ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV – XLVI.

²²²² L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLV – XLVI; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, C. I, s. 18 – 19.

²²²³ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII – LII.

²²²⁴ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLVIII – LII.

2. 3. 6. Rütbe ve Unvan Adları

Bazı büyük savaşçıların, yani herkesçe tanınan insanların rütbe veya unvanlarını (Tarkan, Tekin, Alp, Beg vb. unvanlar), isim olarak çocuklara (yalın veya başka kelimelerle birleştirerek) verme geleneği, Türk ad verme geleneğinde oldukça yaygın bir gelenek olduğu görülmektedir.²²²⁵

Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan toplam 24 adet isim, “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına girmektedir. Bu isimler incelendiği zaman, “Alp”, “Alp Kara”, “Bektaş”, “Tekin Timur” gibi isimlerin ön planda olduğu görülmektedir.

²²²⁵ L. Rásonyi – İ. Baski, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I, s. XLI, XLIV.

Selçuklu Anadolu'su'nda kullanılan Türkçe adların ad verme geleneklerine göre sınıflandırılması, aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Totemistik Adlar	Teofor (Theophoric = Tanrı Adını Kapsayan) Adlar	Arzulanan Şeyler ve Amaçlı Adlar	Koruyucu Adlar	Tesadüfî Adlar (İşaret İsimleri)	Rütbe ve Unvan Adları
Akbuga	Akbuga	Akşebe	Akbuga	Abuşga	Alp Arslan
Akkuş	Akkuş	Alpi	Akkuş	Akbal	Alpi
Aksunkur	Aksunkur	Alp Yürek	Aksunkur	Aktaş	Alp Kara
Alp Arslan	Alp Arslan	Altunaba	Alp Arslan	Alıncak	Alp Saru
Argun	Argun	Altunbaş	Argun	Alp Kara	Alptaş
Arıkuş	Arıkuş	Altuntaş	Arıkuş	Alp Saru	Alp Yaruk
Arslan Doğmuş	Arslan Doğmuş	Armağanşâh	Arslan Doğmuş	Alptaş	Alp Yürek
Arslan	Arslan	Artuk	Arslan	Alp Yaruk	Altunaba
Artuk Arslan	Artuk Arslan	Bay Timur	Artuk Arslan	Arıkuş	Bektaş
Balaban	Ayaba	Bayan	Atsuz Elti	Armağanşâh	Bek Timur
Beg Arslan	Aybeg	Baycar	Balaban	Ayaba	Beygelmiş
Bugatay	Aydoğdu	Baycu	Beg Arslan	Ayaz	Çoban
Buga	Aydoğmuş	Baynal	Bugatay	Aybeg	Erbeki
Buğday	Aygelmiş	Bayram	Buga	Aydoğdu	Esen Tekin
Çavlı	Balaban	Belek	Çavlı	Aydoğmuş	Güçbeki
Çaylak	Bayan	Bunsuz	Çaylak	Aygelmiş	İlbeg
İl Arslan	Beg Arslan	Çalış	İl Arslan	Balak	İlhan
Kara Arslan	Bugatay	Erbeki	Kara Arslan	Barankuş	Kayıba
Kara Sunkur	Buga	Erdemşâh	Kara Sunkur	Bayram	Kayır Han
Kılıç Arslan	Buğday	Ertokuş	Kılıç Arslan	Bektaş	Küçlü Han
Köpek	Çavlı	Esen Tekin	Kutlu Boğa	Bek Timur	Saruhan
Kutlu Boğa	Çaylak	Giray	Kutlu Arslan	Belek	Tekin Timur
Kutlu Arslan	Doğdu	Güçbegi	Satılmış	Berkiyaruk	Terkenşâh

Sunkur	Gündoğdu	Gümüştekin	Sunkur	Beygelmiş	Urbeg
Sunkurca	Güneri	Gümüş	Sunkurca	Buğday	
Taybuga	İl Arslan	İlaldı	Tanrıverdi	Çalış	
Toğan Arslan	Kara Arslan	İlalmış	Tanrıvermiş	Çoban	
Toğan	Kara Sunkur	İlbasar	Taybuga	Çubuk	
Tuğrul Arslan	Kılıç Arslan	İlbasmış	Toğan Arslan	Demirtaş	
Tuğrul	Köpek	İlbeg	Toğan	Doğdu	
Turumtay	Kutlu Boğa	İlbizim	Tuğrul Arslan	Elti	
Yağan	Kutlu Arslan	İldeniz	Tuğrul	Giray	
Yavlak Arslan	Sunkur	İldüz	Turan	Göktay	
Yılan Bogu	Sunkurca	İlgazi	Turumtay	Gömeç	
	Taybuga	İlig	Yağan	Gümüş	
	Tanrıverdi	İnanç	Yavlak Arslan	Gündoğdu	
	Tanrıvermiş	Kaymaz	Yavtaş	Güneri	
	Taybuga	Kutlu Boğa	Yılan Bogu	İlhan	
	Toğan Arslan	Kutlu		Karaca	
	Toğan	Kutlu Arslan		Karaman	
	Tuğrul Arslan	Kutluca		Karataş	
	Tuğrul	Küllüg		Karatay	
	Yağan	Güçlü Han		Kayaba	
	Yavlak Arslan	Mengü Timur		Kayır Han	
	Yılan Bogu	Mengücek		Kızıl	
		Oğulbeg		Köpek	
		Saltuk		Külmüş	
		Sancar		Mengü Timur	
		Sevinç		Oğuz	
		Sökmen		Salgur Bey	
		Sülemiş		Saruca	
		Süli		Saruhan	

		Sütaş		Selçük	
		Şâh Kutlu		Tekin Timur	
		Terkenşâh		Timur	
		Tığrak		Tuman	
		Toğur Bey		Türkeri	
		Turhan		Yalavaç	
		Tüzbeg		Yarukaba	
		Uğurlu			
		Uluğ			
		Urbey			
		Yağıbasan			
		Yavaş			
		Yinal			
		Yitirmiş			

2. 4. Selçuklu Anadolu'sunda Türkçe Adları Kullanan İnsanların Toplumsal Konumu

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan toplam 16 adet isim Türkiye Selçuklu hânedanı üyesine, 77 adet isim Türkiye Selçuklu emîrlere, 26 adet isim Artuklu hânedanı üyesine, 9 adet isim Artuklu emîrlere, 4 adet isim Dânişmendli hânedanı üyesine, 2 adet isim Dânişmendli emîrlere, 1 adet isim Çubukoğulları hânedanı üyesine, 1 adet isim Çubukoğulları Emîrine, 1 adet isim İnaloğulları hânedanı üyesine, 2 adet isim İnaçoğulları hânedanı üyesine, 3 adet isim Dilmaçoğlu hânedanı üyesine, 4 adet isim Ahlatşâhlar hânedanı üyesine, 3 adet isim Saltukoğulları hânedanı üyesine, 3 adet isim Mengücekoğulları hânedanı üyesine, 3 adet isim Karamanoğulları hânedanı üyesine, 2 adet isim Karamanoğulları emîrlere, 1 adet isim Çaka Beyliği'nin Emîrine, 2 adet isim Çobanoğulları hânedanı üyesine, 1 adet isim Hârizimşahlar hânedanı üyesine, 1 adet isim İlhanlı hânedanı üyesine, 25 adet isim Moğol komutanlarına, 3 adet isim Türkiye Selçuklu âlimlerine, 7 adet isim köle iken azatlı olanlara, 1 adet isim bir vakfın mütevellisi ve nazırına, 1 adet isim berberlik yapan bir şahsa, 1 adet isim nakkaşlık yapan şahsa, 1 adet isim bir vakfın sorumlusuna, 1 adet isim bir vakfın aşçısına, 1 adet isim bir tüccara, 1 adet isim bir sarrafa, 2 adet isim bir ahîye, 24 adet isim bir vakfiye, temlik-nâme, satış senedi veya mülk-nâmenin şahitlerine, 1 adet isim bir kitabı istinsah eden bir müstensihe, 3 adet isim kölelere aittir. Toplumsal konumu belirlenen kişi sayısı 233'dir. Toplumsal konumu ile ilgili herhangi bir malumat bulunmayan şahıs sayısı ise, 66'dır.

Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumlarına bakıldığı zaman, “Türkiye Selçuklu hanedanı ve komutanları”, “Anadolu'da kurulan Türk beylikleri ve hanedan üyeleri”, “Moğol komutanları”, “âlim”, “berber”, “nakkaş”, “ahî”, bir vakfın mütevellisi ve nazır”, “bir vakfın şahidi”, “bir vakfın aşçısı”, “sarraf”, “tüccar”, “köle” gibi toplumun birçok kesimini ihtiva ettiği görülmektedir. Ancak, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe şahıs adları ve bunları kullanan kişiler hakkında bilgi veren kaynakların siyasî tarih odaklı olması nedeniyle, toplumsal konumları tespit edilen kişilerin daha çok devlet erkânı olmasına sebebiyet verdiği görülmektedir. Ayrıca, vakfiye, temlik-nâme, satış senedi gibi siyasî tarih odaklı olmayan kaynaklar, kullanılan birçok Türkçe isim hakkında bilgi verse de, Türkçe adları kullanan insanların toplumsal yapısını yansıtmada yeterli olmadığı görülmektedir.

Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumlarına göre sınıflandırılması, aşağıdaki tablo 1’de şu şekilde gösterilmiştir:

Mengücekoğulları Hânedan Üyesine	Mengücek Ahmed Gazi (Büyük Selçuklu emîri ve beyliğın ilk hükümdarı)
Saltukoğulları Hânedan Üyeleri	Ebü’l-Kasım İzzeddinI. Saltuk (Saltuklu Beyliğının emîri ve ilk hükümdarı)
Ahlatşâhlar Hânedan Üyeleri	Seyfeddin / İzzeddinBalaban [Ahlatşâhlar Beyliğının emîri (1207- 1208)]
Dılmaçoğlu Hânedan Üyeleri	Şemseddin Yakut Arslan [Dılmaçoğlu Beyliğının emîri (1143-1145)]
İnaçoğulları Hânedan Üyeleri	Şücâüddin İnanç Bey [Beyliğın emîri (1277- 1335/6)]
İnalogulları Hânedan Üyeleri	Sa’düddevle İlaladı [Beyliğın emîri (1110-1142)]
Çubukoğulları Emirleri	Kutluğ Bey
Çubukoğulları Hânedan Üyeleri	Emîr Çubuk (Büyük Selçuklu emîri ve beyliğın kurucusu)
Dânişmendli Emîrleri	Esedüddin Arslan Doğmuş
Dânişmendli Hânedan Üyeleri	Atsuz Elti Hatun (Sivas kolunun emîri olan Nizamü’d-în Yağbasa n’ın oğlu Muzaffer üddin Mahmud ,un kızıdır)
Artuklu Emîrleri	Sa’düddevle Altıntaş (Necmeddin Alpi’nin hâcibi)
Artuklu Hânedan Üyeleri	Necmeddin Alpi [Mardin kolunun emîri (1154- 1176)]
Türkiye Selçuklu Emîrleri	Alpkara (Ladik Şehrinin başkomutanı)
Türkiye Selçuklu Hânedan Üyeleri	Nizâmeddin Argunşâh (II. Kılıç Arslan’ın oğlu)

Selçukşâh (Erzincan kolunun emîri olan Fahreddin Behramşâh'ın oğlu)	Turan Melek Hatun (Erzincan kolunun emîri olan Fahreddin Behramşâh'ın kızı)
'İzzeddinII. Saltuk [Saltuklu Beyliğinin emîri (1132-1168)]	Tuğrul Bey Ebû'l Muzaffer Gâzi [Saltuklu Beyliğinin emîri (1123/4-1132/3)]
Seyfeddin Bektimur [Ahlatşâhlar Beyliğinin emîri (1185/6-1193/4)]	İnanç Hatun (Ahlatşâhlar Beyliğinin emîri olan Sökmen el-Kutbi'nin hanımı)
Şemsüddeyle Toğan Arslan [Dilmaçoğlu Beyliğinin emîri (1104-1137)]	Yağı Basan (Dilmaçoğlu Beyliğinin emîri olanHüsâmeddin Kurî (1137-1143)'nin oğludur.)
Toğan Paşa (Şücâüddin İnanç Bey'in kardeşi ve Bir Mevlevî müridi)	
Aydoğdu	
Gümüştekin Ahmed Gazi (Dânişmendli Beyliğinin emîri)	Yağan (Danışmend Gazi'nin oğlu olanEmir Gazi'nin oğludur.)
Emineddin Altuntaş (Mardin ve beldeleri divanının emîri)	Sârumü'd-devle Ayygelmiş (Necmeddin Alpi'nin hâcibi ve Meyyâfarîkin valisi)
Alptaş (Artuk Bey'in oğlu)	Alp Yaruk (Artuk Bey'in oğlu)
Sârimüddin Alpsaru	Hüsâmeddin Aktaş (şârebsâlar)
Arslanşâh (II. Kılıç Arslan'ın oğlu)	Nâsrüddin Berkiyaruk (II. Kılıç Arslan'ın oğlu)

İzzeddin I. Kılıç Arslan (1092-1107)	Şemseddin Altunaba (çaşnığır, melik'ül-ümerâsı ve atabey)	Arslan Doğmuş (Hısnı Keyfâ ve Amid kolunun beyi olan Davud Bey'in oğlu)	Balak	Nizâmeddin Y ağıbasan (Sivas kolunun emîri)								Sökmen el-Kutbî [Ahlatşâhlar Beyliğinin emîri (1100 - 1111/2)]		
İzzeddin II. Kılıç Arslan (1155-1192)	Şemseddin Altunaba (Amid sipehsâları)	Arslan Doğmuş (Artuk Bey'in oğlu olan Bektaş'ın oğlu)	El-Hâcib Barankuş (Meyyâfârîkin valisi)											

İzzeddin Kılıç Arslan (1204-1205)	Mübârizeddin Armağanşâh (üstâdü'd-dâr, atabeg ve Amasya sü-başı)	Arslan (Artuk Bey'in oğlu olan Abdü'l-Cebbâr'ın oğlu)	El-Hâcib Bayram (Meyyâfârîkin valisi)										
İzzeddin Kılıç Arslan (I. Alâeddin Keykûbad'ın oğlu)	Fahreddin Arslan Doğmuş (emîr-i âhûr ve atabek)	Artuk Arslan [(Mardin kolunun emîri (1201/2-1239/40)]	Emîr Kaymaz (Meyyâfârîkin valisi)										
Sancarşâh (II. Kılıç Arslan'ın oğlu)	Arslan (emîrül-sipahsâlar)	Artuk Bey (Büyük Selçuklu emîri)	Şemseddin Sevinç (Necmeddin Alpi'nin hâcibi)										

Rükneddin IV. Kılıç Arslan (1254-1257, 1254-1262, 1262-1266)	Nâsrüddin Arslan	Necmeddin Ayaz (Mardin kolunun emîri Necmeddin I. İlgâzi'nin oğlu)	Yusuf Yinal (Meyyâf ârîkin valisi)										
Selçukî Hatun (I. İzzeddin Keykâvus'un hanımı)	Seyfeddin Ayaba (emîr-i çaşniğîr, emîr-i candâr ve beylerbeyi)	Balak (Artuk Bey'in oğlu olan Abdü'l- Cebbâr'ın oğlu olan Arslan'ın oğlu)											
Selçukî Hatun (II. Gıyâseddin Keyhüsrev'i n kızı)	Ayas Akçe	Bekdaş (Artuk Bey'in oğlu)											

Selçukî Hatun (Rükneddin IV. Kılıç Arslan'ın kızı)	Esedüddin Ayaz (Honas Valiliği, emîr-i ahûr)	Belek Gazi (Artuk Bey'in oğlu olan Behram'ın oğlu ve Harput kolunun kurucusu)											
Tuğrul Arslan (I. Kılıç Arslan'ın oğlu)	‘Îmâdü’ddîn Ayas (emîr-i ahûr)	Belek (Artuk Bey'in oğlu olan Bekdaş'ın oğlu)											
Kömeç / Gömeç Hatun (IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın hanımı ve III. Gıyâseddin Keyhüsrev'in ise annesi)	Fahreddin Ayaz (Şarabsâlar ve Sivas Sübaşısı)	Hüsâmeddin Timurtaş [(Mardin kolunun emîri (1122-1164)]											

Mugîsüddîn Tuğrul Şâh (II. Kılıç Arslan'ın oğlu)	Atabeg Ayaz (atabey ve vakıf mütevellisi)	İlbizim (Mardin kolunun emîri olan Necmeddin I. İlgazi'in oğlu)											
Urbey Hatun (II. Mes'ûd'un kızı)	Fahreddin Ayaz (Kayseri sü- başısı)	Necmeddin I. İlgazi [Mardin kolunun emîri (1108- 1122)]											
	Fahreddin Ayaz (IV. Rükneddin Kılıç Arslan'ın kölesi ve Malatya valisi)	Kutbü'dîn II. İlgazi [Mardin kolunun emîri (1176- 1184)]											

	İzzeddin Hâs Balaban	Fahreddin Kara Arslan [(Hısnı Keyfâ ve Amid kolunun emîri (1144/5- 1166/7)]											
	Hüsameddin Baycar	Kara Arslan [(Mardin kolunun emîri (1259- 1291/2)]											
	Mübârizeddin Bayram	Köpek (Artuk Bey'in oğlu olan Abdü'l- Cebbâr'ın oğlu Süleyman'ı n oğludur)											

	Belek Rindî	Emîr Sevinç (Artuk Bey'in oğlu olan Siyâvuş'un oğlu Yunus'un oğludur)											
	Emîr Beygelmiş	Sevinç (Artuk Bey'in oğlu olan Alp Yaruk'un oğlu olan Ali'nin oğlu olan Şîr- bârik'in oğludur)											
	Seyfeddin Çalış (emîr- i dâd)	I. Sökmen [(Hısmı Keyfâ ve Amid kolunun emîri (1102- 1104/5)]											

	Mübârizedd in Çavlı (çaşnıgır, Malatya sü- başısı, Erzurum sü- başısı ve melikü'l- ümerâ)	Kutbüddin II. Sökmen [(Hısnı Keyfâ ve Amid kolunun emîri (1185- 1200)]											
	Çaylak (Akşehir sü- başısı)	Toğur Bey (Artuk Bey'in oğlu olan Alp Yaruk'un oğlu olan Ali'nin oğlu olan Şîr- bârik'in oğlu olan Sevinç'in oğludur)											
	Emîr Çoban	Hüsâmeddi n Yavlak Arslan [(Mardin kolunun emîri (1184/5- 1201/2)]											

	Hüsâmeddi n Çoban (melikü'l- ümerâ ve Kastamonu sipehdârı)												
	Seyfeddin Erbegi												
	Erdemşâh (Mugîsüddi n Tuğrulşâh'ı n atabeyi)												
	Mübârizedd in Ertokuş (Antalya ve havalisinin valisi ve sü- başılık görevi)												
	Seyfû'd- devle Ertokuş (Malatya ser-leşkeri)												
	Fahreddin Güçbegi												
	Hüsâmeddi n Gündogdu												
	İlarslan												

	Seyfeddin İldeniz (Kırşehir ve Aksaray valisi)												
	İlhan												
	Necmeddin/ Ziyâüddin Kara Arslan (emîr-i devâtlık ve vezirlik [sâhib])												
	Hüsâmeddi n Karaca (emîr-i candâr ve Sivas sü- başısı)												
	Seyfeddin Kara Sunkur (Denizli Valisi)												

	Celâleddin Karatay (emîr-i devât, sipehsâlâr, emîr-i taşt- hâne, emîr-i hazîne-i hassa ve atabey)												
	Seyfeddin Hâss Kayı- aba												
	Hüsâmeddi n Kayır Han (Sivas sü- başısı)												
	Sinânüddin Kaymaz (Ahlat sü- başısı)												
	Samsâmüdd in Kaymaz (camedâr)												

	Seyfeddin Kızıl (melikü'l-ümerâ ve Kastamonu havâlisinin uç beyi)												
	Kızıl Hamid (mültezim)												
	Sâdeddin Köpek (dîvân tercümanı, emîr-i şikâr", emîr-i mimarlık ve melikü'l-ümerâ)												
	Sadrüddîn Kutlu-şîr												
	Bahâeddin Kutluca /Kutluğca (Kayseri sübaşısı ve beylerbeyi)												
	Küçlü Han												

	Oğulbeg (emîr-i âhur)												
	Kemâlüddin Oğulbeg												
	Sinânüddin Oğulbeg (emîr-i taş)												
	Şemseddin Has Oğuz (melikü'l- ümerâ)												
	Sancar (emîr-i câmedâr)												
	Sirâcüddin Sarica (çaşnığır ve melikü'l- ümerâ)												
	Saruca Müşrif (emîr-i divân-ı işrâf)												
	Saruhan												
	Sinânüddin Sunkur (sü- başı)												

	Seyfeddin Sunkur (atabey)												
	Bedreddin Sütaş (Kubâdâbâd Sarayının valisi)												
	Tanrıvermiş (Efes Şehrinin emîri)												
	Taybuga (Sinop muhâfız kuvvetler kumandanı[tutgavulu])												
	Hacı Tıgrāk (emîr-i şikâr)												
	Toğan Arslan (emîr-i âlem)												
	Sinânüddin Tuğrul (emîr-i dâd)												
	Hâs Tuğrul												

	Seyfeddin Turumtay (Malatya valisi ve melikü'l- ümerâ)												
	Seyfeddin Türkeri (kadı, çaşnigîr, Sivas ve Kayseri sü- başısı)												
	Tüz Beg												
	Uğurlu (camedâr ve emîr-i âhûr)												
	Seyfeddin Uluğ (burç beyi)												
	Şemseddin Yarukaba (emîr-i dâd)												

	Hüsâmeddin n Yavlak Arslan [Konya’da sipâhilik(sip âhiyan-ı kadim-i mahruse-i Konya)]												
	Mübârizedd in Yavtaş [Niksar (Nekisar) sü-başı												
	Şemseddin Yavtaş (Konya sü- başı ve melikü’l- ümerâ)												
	Yılan Boğu												

Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumlarına göre sınıflandırılması, aşağıdaki tablo 2’de şu şekilde gösterilmiştir:

Karamanoğulları Hânedan Üyeleri	Karamanoğulları Emîri	Çaka Beyliği Hânedan Üyeleri	Çobanoğulları Hânedan Üyesi	Hârizimşahlar Hânedan Üyesi	İlhanlı Hânedan Üyesi	Türkiye Selçuklu Âlimi	Köle İken Azatlı Olanlar	Bir Vakfın Mütevelli si ve Nazırına	Bir Vakfın Sorumlusu
Bunsuz (Karamanoğlu Mehmed Bey’in kardeşi)	Salur Beg	Yalavaç (İzmir ve civarına hakim olan Emîr Çaka’nın kardeşi ve Midilli savunma emîri)	Muzafferüddin Alp Yürek (Çobanoğulları Beyliği’nin kurucusu olan Çoban Bey’in oğlu ve Müzaferüddin Yavlak Arslan’ın babası)	Yağın Tayşı (Celâleddin Hârizimşah’ın kız kardeşinin oğludur)	İldüz Hatun (İlhanlı hükümdarı Sultan Olcayto’nun hanımı)	Seyid Nûreddin Alp Arslan (Şeyh, âlim ve fâkih)	Aktaş	Necîbüddi n Ayaz (Altunaba vakfiyesin in mütevellis i ve nâzır)	Seyfeddin Sunkurca (Cemaate 5 vakit namaz kıldırma, vakfın türbesinde bulunma, vakfedilen kitapları muhâfaza etmekle görevlendiril miş bir kişidir)
Günerî Bey (Karamanoğlu Mehmed Bey’in kardeşi)	Seyfeddin Türkeri		Müzaferüddin Yavlak Arslan (Çobanoğulları Beyliği’nin emîrlerinden birisi)			Hacı Bektaş-ı Velî (Şeyh, âlim ve fâkih)	Altunbaş		

Kerimü'd-dîn Karaman (Karamanoğulları Beyliği'nin kurucusu)						Kerimü'd- dîn Bektimur (Sûfî, âlim ve fâkih)	Hüsâmedd in Altuntaş		
							Arıkuş		
							Aybeg		
							Seyfeddin Sunkurca		
							Uğurlu el- Şarabî		

Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumlarına göre sınıflandırılması, aşağıdaki tablo 3’te şu şekilde gösterilmiştir:

Anadolu’da Görev Yapan Moğol Komutanları	Berber	Nakkâş	Bir Vakfın Aşçısı	Tüccar	Sarraf	Ahî	Bir Vakfiye, Temlik- Nâme, Satış Senedi veya Mülk- Nâmenin Şahitleri	Köle	Toplumsal Konumu Tespit Edilemeyenler	
Abışga	Çoban Dellâk	Bedreddin Yavaş	Kutlu el- Tabbah	Ayaz	Kızıl	Ahî Çoban	Akkuş	Akkuş	Akşebe	Oğulbeg
Akbal						Ahî Çoban	Aksunkur	Bayram	Güç Arslan	Oğulbeg
Akbuga							Altunbaş	Demirtaş	Pulad Arslan	Bedreddin Oğulbeg
Alıncak							Arslandoğmuş		Arslan	Oğulbeg
Bay Timur							Arslandoğmuş		Artuk	Oğuz
Bayan							Yek Arsan		Ayaz eş-Şerâ	Sinânüddin Oğuz
Baycu Noyan							Beg Arslan		Hacı Ayaz	A’limü’ d- dîn Sancar Tufî
Baycu							Çoban		Aydoğmuş	Sârımüddin Sarica
Baynal (Yargucu)							Emîr Arslan		Çoban	Satılmış
Bugatay Aga /Aka (Ahlat Valisi)							Hacı Arslan		Doğdu	Sevinç

Buga							Kutluca		Elti	Sevinç
Buğday (Vergi tahsildarı)							Kutluca		Esen Tekin Hatun	Sunkur
Çoban Noyan							Kutlu el-Tabah		Gümüş	Sunkur
Timurtaş Noyan (Anadolu'daki umumî vali)							Esedüddin Oğulbeg		İlalmış	Emîr Sunkur
Giray							Oğulbeg		İlbasmış	Yusuf Sunkur
Göktay							Sevinç Bahadır Gâzi el- Irakî		İlbeg	Süli
İlbasar							Sunkur		İlig	Şâh Kutlu
Kutluğ-şâh							Tanrıverdi		İnanç Melek Hatun	Cemâlüddin Tengri Birmiş
Mengü Timur (Ayrıca Moğol şehzadesi)							Terkenşâh		Kara Arslan	Bedreddin Terkenşâh
Emîr Seyfeddin Sunkur Ağa							Togan		Kara Sunkur	Şihâbeddin Terkenşâh
Sülemiş (ayrıca Baycu Noyan'ın torunu)							Tuğrul		Karataş	Timur

Tekin Timur							Turhan		Kayı-aba	Togaşâh
Hüseyin Timur (Ahlat Valisi Bugatay Aga'nın oğlu)							Uğurlu		Kaymaz	Togaşâh
Kör Timur (Anadolu'daki emlâk me'muru)							Yavtaş		Kaymaz	Tuğrulşâh
Tuman Bey (emîr-i şikâr)									Kutlu Boğa	Türkeri ez- Zevâk
									Bahâeddin Kutluğ	Şücâüddin Uğurlu
									Kutlu Bey	Yağıbasan
									Kutlu Hatun	Yağıbasan
									Ali Kutluğ	Necmeddin Yavaş el- Kayserivî
									Kutluca	Yavaş Hatun
									Necmeddin Kutlu Beg	Yinal/İnal Aga

									Küllüg	Yitirmiş
									Külmüş Hatun	

2. 5. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe İsimlerin Yüzyıllara Göre Sınıflandırılması

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe adların yüzyıllara göre dağılımı incelendiği zaman, tespit edilen 15 ismin 11. yüzyılda, 63 ismin 12. yüzyılda, 214 ismin 13. yüzyılda, 7 ismin 14. yüzyılda kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, tespit edilen bu isimlerin 9 tanesi hem 11. yüzyıl hem de 12. yüzyıla, 14 tanesi hem 12. yüzyıl hem de 13. yüzyıla, 12 tanesi hem 13. yüzyıl hem de 14. yüzyıla girmektedir. Ancak, bir ismin hangi yüzyılda kullanıldığı tespit edilemedi. Tespit edilen Türkçe isimlerin en fazlasının 13. yüzyılda olmasının birçok sebebi vardır. Bu sebeplerden en önemlisi şudur: 13. yüzyılda devletin kurumsal olarak yerleşik ve sabit bir yapıya bürünmesi ve dolayısıyla tarih yazımına kaynaklık edecek birçok kaynağın ortaya çıkmasıdır.

11. yüzyılda kullanılan Türkçe isimler incelendiği zaman, Sökmen, Gümüş gibi isimlerin ön planda olduğu, 12. yüzyılda kullanılan Türkçe isimler incelendiği zaman, Altuntaş, Yavlak Arslan, Kaymaz gibi isimlerin ön planda olduğu, 13. yüzyılda kullanılan Türkçe isimler incelendiği zaman ise, Aktaş, Altuntaş, Arslan, Arslandoğmuş, Ayaz, Oğulbeg, Kızıl, Sunkur, Tuğrul gibi isimlerin ön planda olduğu görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe isimlerin yüzyıllara göre sınıflandırılması, aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

XI. Yüzyılda Kullanılan Türkçe İsimler	XII. Yüzyılda Kullanılan Türkçe İsimler	XIII. Yüzyılda Kullanılan Türkçe İsimler			XIV. Yüzyılda Kullanılan Türkçe İsimler	Kullanıldığı Yüzyıl Tespit Edilemeyen İsimler
Artuk Bey	Necmeddin Alpi	Abışga (12-14. yüzyıl arası)	Göktay	Tanrıverdi	Hüsameddin Altuntaş	Esedüddin Arslan Doğmuş
Emîr Çubuk	Alp Kara	Akbal	Gömeç Hatun	Cemâlüddin Tengri Birmiş	Timur Noyan	
Gümüştekin Ahmed Gazi (11-12. yüzyıl arası)	Alptaş	Akbuga	Fahreddin Güçbegi	Taybuga	Doğdu	

Gümüş Hatun (11-12. yüzyıl arası)	Alp Yaruk	Akkuş	Hüsâmedd in Gündogdu (13 -14. yüzyıl arası)	Tekin Timur	İlbeg	
Necmeddin İlgazi (11-12. yüzyıl arası)	Sa'düddeve Altuntaş	Aksunkur Siyâbî	Güneri Bey	Terkenşâh	İnanç Melek Hatun	
İzzeddinI. Kılıç Arslan (11-12. yüzyıl arası)	Emineddin Altuntaş	Aksunkur	İlalmış	Bedreddin Terkenşâh	Saruca Müşrif	
Mengücek Ahmed Gazi (11-12. yüzyıl arası)	Arslan Doğmuş	Akşebe	İlbasar	Şihâbeddin Terkenşâh	Şâh Kutlu	
Ebû'l-Kasım İzzeddinI. Saltuk	Arslan Doğmuş	Hüsâmedd in Aktaş	İlbasmış	Hacı Tıgrāk		
Sökmen el-Kutbî (11-12. yüzyıl arası)	Arslan	Aktaş	İldüz (13 - 14. yüzyıl arası)	Timur		
I. Sökmen (11-12. yüzyıl arası)	Yakut Arslan	Alıncak	İlig	Hüseyin Timur		
İnanç Hatun (11-12. yüzyıl arası)	Arslanşâh	Seyid Nûreddin Alp Arslan (12 -14. yüzyıl arası)	Şücâüddin İnanç Bey	Kör Timur		
Emîr Tanrıvermiş	Güç Arslan (12 -13. yüzyıl arası)	Alp Saru	Necmeddin / Ziyâüddin Kara Arslan	Toğan Arslan		
Tuğrul Arslan (11-12. yüzyıl arası)	Artuk (12 -13. yüzyıl arası)	Alp Yürek	Kara Arslan	Toğanşâh		
Tüz Beg (11-12. yüzyıl arası)	Necmeddin Ayaz	Şemseddin Altunaba	Hüsâmedd in Karaca	Toğanşâh		
Yalavaç	Necîbüddin Ayaz (12 -13. yüzyıl arası)	Şemseddin Altunaba	Kerimü'd-dîn Karaman	Toğan Paşa		

	Aydoğdu	Altunbaş	Kara Sunkur	Toğan (13-14. yüzyıl arası)		
	Aygelmış	Altunbaş	Seyfeddin Kara Sunkur	Mugîsüddî n Tuğrul Şâh		
	Seyfeddin / İzzeddin Balaban	Nizâmeddin Argunşâh	Kara Arslan	Sinânüddin Tuğrul		
	Balak	Arıkuş	Karataş	Hâs Tuğrul		
	Barankuş	Mübârizeddin Armağanşâh	Celâleddin Karatay	Tuğrul		
	El- Hâcib Bayram	Fahreddin Arslan Doğmuş	Seyfeddin Hâss Kayı-aba	Tuğrulşâh		
	Bekdaş	Arslan Doğmuş	Kayı-aba	Tuman Bey		
	Seyfeddin Bektimur	Arslan Doğmuş	Hüsâmeddin Kayır Han	Turan Melek Hatun		
	Belek Gazi	Arslan	Sinânüddin Kaymaz	Turhan		
	Belek	Hacı Arslan	Samsâmüddin Kaymaz	Seyfeddin Turumtay		
	Nâsrüddin Berkiyaruk	Nâsrüddin Arslan	Kaymaz	Türk-eri ez-Zevâk		
	Hüsâmeddin Timurtaş	Emîr Arslan	İzzeddin Kılıç Arslan	Seyfeddin Türkeri		
	Sa'düddeve İlaldı	Yek Arslan	Rükneddin IV. Kılıç Arslan	Seyfeddin Türkeri		
	İl Arslan	Pulad Arslan	Seyfeddin Kızıl	Uğurlu		
	İlbizim	Arslan	Kızıl Hamid	Uğurlu		

	Seyfeddin İldeniz (12 - 13. yüzyıl arası)	Arslan	Kızıl	Uğurlu el- Şarabî		
	Kutbü'dîn II. İlgazi	Artuk Arslan	Sâ'dü'd- dîn Köpek	Şücâüddin Uğurlu (13 -14. yüzyıl arası)		
	İlhan	Atsuz Elti Hatun	Kutlu Boğa	Seyfeddin Uluğ		
	Fahreddin Kara Arslan	Seyfeddin Ayaba	Bahâeddin Kutluğ	Urbey Hatun		
	Kaymaz	Ayas Akçe	Kutlu Bey	Yağan Tayşi		
	Kaymaz (12 - 13. yüzyıl arası)	Esedüddin Ayaz	Kutlu Hatun	Yağıbasan		
	İzzeddinII. Kılıç Arslan	'İmâdü'd- dîn Ayas	Ali Kutluğ	Yağıbasan		
	İzzeddin Kılıç Arslan (12 - 13. yüzyıl arası)	Ayaz eş- Şerâ	Kutlu Arslan	Şemseddin Yarukaba		
	Köpek	Fahreddin Ayaz	Necmeddi n Kutlu Beg	Bedreddin Yavaş		
	Kutluğ Bey	Atabeg Ayaz	Sadrüddîn Kutlu-şîr	Yavaş Hatun		
	Oğuz (12 -13. yüzyıl arası)	Tacir Ayaz	Kutlu el- Tabbah	Hüsâmedd in Yavlak Arslan		
	'İzzeddinII. Saltuk	Hacı Ayaz	Kutluğ- şâh (13 - 14. yüzyıl arası)	Müzafferü ddin Yavlak Arslan		
	Sancarşâh	Fahreddin Ayaz	Bahâeddin Kutluca/ Kutluğca	Mübârized din Yavtaş		
	Selçükşâh (12 -13. yüzyıl arası)	Fahreddin Ayaz	Kutluca	Yavtaş		

	Selçukî Hatun (12 -13. yüzyıl arası)	Aybeg	Kutluca	Şemseddin Yavtaş		
	Emîr Sevinç	Aydoğmuş	Kutluca (13 -14. yüzyıl arası)	Yılan Bogu		
	Şemseddin Sevinç	Seyfeddin / İzzeddinB alaban	Küllük	İnal Aga		
	Sevinç	Balak	Külmüş Hatun	Yitirmiş		
	II. Sökmen	Bay Timur	Küçlü Han			
	Kutbüddin II. Sökmen	Bayan	Mengü Timur			
	Emîr Sunkur	Hüsâmedd in Baycar	Oğulbeg			
	Sunkur Yusuf	Baycu	Oğulbeg			
	Süli (12 -13. yüzyıl arası)	Baycu	Kemâlüdd in Oğulbeg			
	Şemsüddeve Toğan Arslan	Baynal	Sinânüddi n Oğulbeg			
	Toğur Bey	Mübârized din Bayram	Esedüddin Oğulbeg			
	Tuğrul Bey Ebû'l Muzaffer Gâzi	Bayram	Oğulbeg			
	Yağan	Beg Arslan	Bedreddin Oğulbeg			
	Yağıbasan	Hacı Bektaş-ı Velî	Oğulbeg			
	Nizâmeddin Yağıbasan	Kerimü'd- dîn Bektimur	Oğulbeg			
	Necmeddin Yavaş (12 - 13. yüzyıl arası)	Belek Rindî	Şemseddin Has Oğuz			
	Hüsâmeddin Yavlak Arslan (12 -13. yüzyıl arası)	Emîr Beygelmiş	Sinânüddi n Oğuz			

	Hüsâmeddin Yavlak Arslan (12 -13. yüzyıl arası)	Bugatay Aga/Aka	Salur Beg			
	Yusuf Yinal	Buga	Sancar			
		Yargucu Buğday	A‘limü’ d- dîn Sancar Tufî			
		Bunsuz	Sirâcüddin Sarica			
		Seyfeddin Çalış	Sârimüddi n Sarica			
		Mübârized din Çavlı	Saruhan			
		Çaylak	Satılmış			
		Emîr Çoban	Selçukî Hatun			
		Hüsâmedd in Çoban	Selçukî Hatun			
		Çoban	Sevinç			
		Çoban Dellâk	Sevinç			
		Ahî Çoban	Sevinç			
		Ahî Çoban	Sevinç Bahadır Gâzi el- Irakî			
		Çoban Noyan	Emîr Sinânüddi n Sunkur			
		Demirtaş	Lâlâ Seyfeddin Sunkur			
		Elti	Sunkur			
		Seyfeddin Erbegi	Sunkur			
		Erdemşâh	Sunkur			

		Mübârized din Ertokuş	Emîr Seyfeddin Sunkur Ağa			
		Seyfû'd- devle Ertokuş	Seyfeddin Sunkurca			
		Esen Tekin Hatun	Sülemiş (13 -14. yüzyıl arası)			
		Giray	Bedreddin Sütaş			

2. 6. Selçuklu Anadolu'sunda Kullanılan Türkçe Adların Cinsiyet ve Kullanım Sayılarına Göre Sınıflandırılması

Çalışma kapsamında Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe adlar incelendiği zaman, 299 kişinin Türkçe isim kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin 283 tanesi bir erkek tarafından kullanılmış, kalan 16 isim ise, bir kadın tarafından kullanılmıştır. Ayrıca, İnanç, Kutluğ, Selçuk ve Yavaş adlı isimlerin hem erkekler hem kadınlar tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir.

Erkekler tarafından kullanılan isimler incelendiği zaman, Arslan Doğmuş (7 kişi tarafından), Arslan (12 kişi tarafından), Ayaz (12 kişi tarafından), Çoban (8 kişi tarafından), Kara Arslan (4 kişi tarafından), Kaymaz (5 kişi tarafından), Kılıç Arslan (5 kişi tarafından), Oğulbeg (9 kişi tarafından), Sevinç (7 kişi tarafından), Tuğrul (6 kişi tarafından), Sunkur (8 kişi tarafından), Uğurlu (4 kişi tarafından), Kutlu(ğ) (9 kişi tarafından) ve Yağıbasan (4 kişi tarafından) gibi isimlerin diğer isimlere oranla daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Özellikle erkekler tarafından en fazla tercih edilen isimlerin “Arslan” ve “Ayaz” adlı isimlerin olduğu görülmektedir. Ayrıca, erkekler tarafından kullanılan isimlerin 62 tanesinin bir yırtıcı hayvan (Arslan, Sunkur, Tuğrul vb.) isimlerinden oluşması oldukça dikkat çekicidir.

Kadınlar tarafından kullanılan isimler incelendiği zaman, İnaç (2 kişi tarafından) ve Selçuk (3 kişi tarafından) gibi isimlerin diğer isimlere oranla daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, kadınlar tarafından kullanılan isimler, erkekler tarafından kullanılan isimler ile anlam bakımından kıyaslandığı zaman, kadın isimlerinin daha çok duygu ağırlıklı isimlerden (Esen, İnanç, Kutluğ, Külmiş vb.) oluştuğu görülmektedir.

Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe adların cinsiyet ve kullanım sayılarına Göre Sınıflandırılması, aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Erkekler Tarafından Kullanılan Adlar ve Sayıları				Kadınlar Tarafından Kullanılan Adlar ve Sayıları	Hem Erkek Hem Kadınlar Tarafından Kullanılan Adlar ve Sayıları
Abuşga (1)	Bayan (1)	İlbeg (1)	Sökmen (3)	Atsuz Elti (1)	İnanç (1 erkek 2 kadın tarafından)
Akbal (1)	Baycar (1)	İbizim (1)	Sunkur (8)	Elti (1)	Kutluğ (7 erkek 1 kadın tarafından)

Akbuga (1)	Baycu (2)	İldeniz (1)	Sunkurca (1)	Esen Tekin (1)	Selçük (1 erkek 3 kadın tarafından)
Akkuş (1)	Baynal (1)	İlgâzi (2)	Sülemiş (1)	Gömeç (1)	Yavaş (2 erkek 1 kadın tarafından)
Ak Sunkur (2)	Bayram (3)	İlhan (1)	Süli (1)	Gümüş (1)	
Akşebe (1)	Beg Arslan (1)	İlig (1)	Sütaş (1)	İldüz (1)	
Aktaş (2)	Bektaş (2)	İnanç (1)	Şâh Kutlu (1)	İnanç (2)	
Alıncak (1)	Bektimur (3)	Kara Arslan (4)	Tanrıverdi (1)	Kutluğ (1)	
Alp Arslan (1)	Belek (3)	Karaca (1)	Tanrıvermiş (2)	Külmüş (1)	
Alpi (1)	Berkiyaruk (1)	Karaman (1)	Taybuga (1)	Selçük (3)	
Alp Kara (1)	Beygelmiş (1)	Kara Sunkur (2)	Tekin Timur (1)	Turan (1)	
Alp Saru (1)	Bugatay Aka (1)	Karataş (1)	Terkenşâh (3)	Urbey (1)	
Alptaş (1)	Buga (1)	Karatay (1)	Tığrak (1)	Yavaş (1)	
Alp Yaruk (1)	Buğday (1)	Kayı-aba (2)	Timur (3)		
Alp Yürek (1)	Bunsuz (1)	Kayır Han (1)	Toğan Arslan (2)		
Altunaba (2)	Çalış (1)	Kaymaz (5)	Toğan (4)		

Altunbaş (2)	Çavlı (1)	Kılıç Arslan (5)	Togur Beg (1)		
Altuntaş (3)	Çaylak (1)	Kızıl (3)	Tuğrul Arslan (1)		
Argunşâh (1)	Çoban (8)	Kutluğ (9)	Tuğrul (6)		
Arıkuş (1)	Çubuk (1)	Kutlu Arslan (1)	Tuman Bey (1)		
Armağanşâh (1)	Timurtaş (3)	Kutlu Boğa (1)	Turhan (1)		
Arslan Doğmuş (7)	Doğdu (1)	Kutluğca (4)	Turumtay (1)		
Arslan (12)	Erbeki (1)	Küllüg (1)	Türkeri (3)		
Artuk Arslan (1)	Erdemşâh (1)	Küçlü Han (1)	Tüz Beg (1)		
Artuk (2)	Ertokuş (1)	Mengü Timur (1)	Uğurlu (4)		
Ayaba (1)	Giray (1)	Mengücek (1)	Uluğ (1)		
Ayaz (12)	Göktay (1)	Oğulbeg (9)	Yağan (2)		
Aybeg (1)	Güçbegi (1)	Oğuz (3)	Yağbasan (4)		
Aydoğdu (1)	Gümüştekin (1)	Saltuk (2)	Yalavaç (1)		
Aydoğmuş (1)	Gündoğdu (1)	Salgur Beg (1)	Yarukaba (1)		
Aygelmiş (1)	Güneri (1)	Sancar (3)	Yavaş (2)		
Balaban (2)	İlaldı (1)	Saruca (3)	Yavlak Arslan (3)		
Balak (2)	İlalmış (1)	Saruhan (1)	Yavtaş (3)		

Barankuş (1)	İlarslan (1)	Satılmış (1)	Yılan Boğu (1)		
Bay Timur (1)	İlbasar (1)	Selçük (1)	Yinal (2)		
	İlbasmış (1)	Sevinç (7)	Yitirmiş (1)		

2. 7. Tespit Edildikleri Kaynak Türlerine Göre Şahıs Adları

Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurumsal olarak geç bir zamanda yerleşik ve sabit bir yapıya bürünmesi, Bizans ve Hacılar ile mücadele, Moğol işgali gibi sebepler, Selçuklu Anadolu'suna ışık tutacak kaynakların ve dolayısıyla tarih yazımına kaynaklık edecek birçok kaynağın ortaya çıkmasını doğrudan veya dolaylı olarak engellemiştir. Ancak, kaynak miktarı sınırlı olsa da mevcut dönemi anlatan birçok kaynağın (Müslim ve Gayrimüslim vekayî-nâmeler, vakfiyeler, temlik-nâmeler, satış senetleri, kitabeler, meskûkât eserleri vb.) analitik bir yöntemle incelenmesi, dönemi anlamak ve aktarmada büyük katkı sağlamaktadır. Bu çalışma kapsamında, birçok kaynak ve kaynak türü incelenmiş, tespit edilen Türkçe isimler analitik yöntemler ile kayıt altına alınmıştır.

Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe şahıs adları hakkında en fazla bilgi içeren kaynak türü vekayî-nâmelerdir. İslamî vekayî-nâmelerde, toplamda 155 Türkçe isim tespit edilirken, gayrimüslim vekayî-nâmelerde, 25 Türkçe isim tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin büyük çoğunluğunun, erkek devlet me'murlarına ait olduğu görülmüştür.

İncelenen kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin ikinci kaynak türü kitâbî (epigrafi/epigraphy) eserlerdir. Kitâbî eserlerinde, toplamda 85 Türkçe isim tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin büyük çoğunluğu, Türkiye Selçuklu hükümdarlarına, Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinin yöneticilerine, binayı yaptıran baniye ve onların atalarına (babası, dedesi vb.) aittir. Sınırlı sayıda olsa da kitâbeyi yazan kişilerin adları geçmektedir.

Faydalanılan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin üçüncü kaynak türü vakfiyelerdir. Vakfiyelerde, toplamda 65 Türkçe isim tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin büyük çoğunluğu, sıradan insanlara (tüccar, tacir, âlim vb.) aittir.

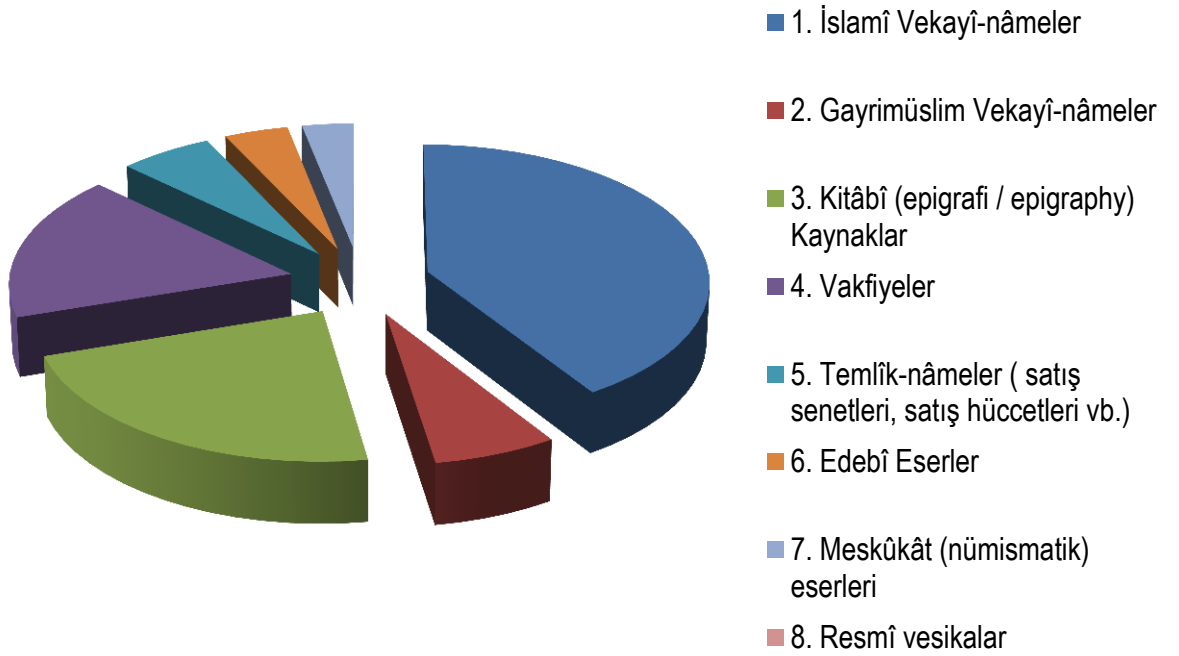
Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin dördüncü kaynak türü temlik-nâmelerdir (temlik-nâmeler, satış senetleri, satış hüccetleri vb.). Temlik-nâmelerde, toplamda 22 Türkçe isim tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin büyük çoğunluğu, sıradan insanlara (tüccar, tacir, âlim vb.) aittir.

İncelenen kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin beşinci kaynak türü edebî eserlerdir. Edebî eserlerde, toplamda 15 Türkçe isim tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin büyük çoğunluğu, sıradan insanlara (tüccar, tacir, âlim, sûfî, âhi vb.) aittir.

Yararlanılan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin altıncı kaynak türü meskûkât (nümismatik) eserleridir. Meskûkât eserlerinde, toplamda 12 Türkçe isim tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin büyük çoğunluğu, Türkiye Selçuklu hükümdarlarına ve Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinin yöneticilerine aittir.

Araştırmaya konu olan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en fakir kaynak türüleri resmî vesikalardır (mektuplar). Resmî vesikalarda toplamda 2 adet Türkçe isim tespit edilmiştir.

Türkçe İsimlerin Tespit Edildikleri Kaynak Türlerine Göre Sınıflandırılması

SONUÇ

Dünyadaki tüm varlıkları diğer türdeşlerinden ayırmak, varlıkları sınıflandırıp, onları somutlaştırmak ve kendilerine yabancı gelen varlıkları işaretlemek için, insanlar tarafından ad vermeye başlandığı genel kabuldür. Ancak, insanoğlunun ad ve ad verme gelenekleri konusunda ortak eğilimleri olduğu gibi, toplumdan topluma birbirinden farklı birçok ad verme geleneğinin olduğu bilinmektedir. Onun için, kişilere verilen adlar ve ad verme sırasındaki bir takım törenler, bir milletin dinî, siyasî, sosyal ve kültürel yapısını yansıtan en önemli öğelerden birisi olarak kabul edilir. Her milletin kendine has ad ve ad verme törenlerinin araştırılması sadece tarih çalışmaları için değil, aynı zamanda dil bilimi, sosyoloji, folklor, etnografi gibi bilim dalları açısından da çok önemlidir.

Türk ad verme geleneğinin tarihi incelendiği zaman ise, İslâmiyet öncesi Türk ad verme geleneği ve İslâmiyet tesirindeki Türk ad verme geleneği şeklinde iki kısma ayrıldığı görülmektedir. Ancak, İslamiyet öncesi Türklerde var olan bu geleneklerin İslamiyet öncesi yaşayan bütün Türklere teşmil etmek (sıradan insanlar dahil) veya İslamiyet ile birlikte nasıl bir serüven geçirdiğini takip etmek oldukça zordur. Fakat, destanlar, hikayeler gibi sözlü anlatılarda geçen Türkçe adlar ile İslâm devrinde yazılan tarihi kaynaklarda geçen ve Türkler tarafından kullanılan Türkçe adların derlenmesi ve Türkologların etnografik araştırmalarıyla topladıkları bilimsel materyallerin incelenmesi, bazı değerlendirmeler yapmayı mümkün kılmaktadır. Özellikle, tespit edilen isimlerin ifade ettiği anlamlar vasıtasıyla; bir şahsın doğduğu muhtemel zamanı (Bayram isminde olduğu gibi), doğduğu muhtemel mekanı (Selçük isminde olduğu gibi), toplumsal konumunu (Ayaz ve Gümüştekin isimlerinde olduğu gibi), fiziksel özelliklerini (Karaca ve Saruca isimlerinde olduğu gibi), dinî anlayışını (Tanrı-birdi ve Tanrı-vermiş isimlerinde olduğu gibi) ve ailesinin çocukta bulunmasını istediği nitelikleri (Sökmen ve Arslan isimlerinde olduğu gibi) tespit etmek mümkündür.

Bu çalışmada, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan Türkçe isimlerin kökeni, yapısı, anlamı, ad verme gelenekleri ile ilişkisi, Türkçe adları kullanan insanların toplumsal konumu, Türkçe adları kullanan insanların yaşadıkları yüzyıllara göre dağılımı, tespit edildikleri kaynak türlerine göre Türkçe adlar, Türkçe adları kullananların cinsiyeti ve kullanım sayıları şeklinde dokuz başlık altında ele alınmıştır.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen 153 ismin 143'ü Türkçe kelime ve eklerden, 6 tanesi Türkçe – Farsça kelime ve eklerden, 3 tanesi Türkçe – Arapça kelime ve eklerden, 1 tanesi Türkçe – Moğolca kelime ve eklerden oluşmaktadır. Çalışma

kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin büyük çoğunluğu, Türkçe kökenli kelime ve eklerden oluştuğu görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin 3 tanesi basit isimler, 54 tanesi türemiş isimler, 83 tanesi birleşik isimler ve 6 tanesi iki veya daha fazla kelimeden oluşan isimler sınıfına girmektedir. Ayrıca, Selçuklu Anadolu'sunda kullanılan 7 adet ismin yapısal izahı tespit edilemedi.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin 12 tanesinin doğal ve fizikî koşulları yansıtan adlar sınıfına, 13 tanesinin bir eylemi yansıtan adlar sınıfına, 63 tanesinin anne – babanın duygusunu, sevgisini ve iyi dileklerini yansıtan adlar sınıfına, 22 tanesinin doğadaki elementleri ve bitkileri yansıtan adlar sınıfına, 14 tanesinin insanın fizikî özelliklerini yansıtan adlar sınıfına, 15 tanesinin doğadaki renkleri yansıtan adlar sınıfına, 4 tanesinin bir milletin veya boyun ismini yansıtan adlar sınıfına, 39 tanesinin unvan ve saygı bildiren adlar sınıfına, 3 tanesinin bir yiyeceğin ismini yansıtan adlar sınıfına, 1 tanesinin bitki ve bitki kalıntılarını yansıtan adlar sınıfına ve 36 tanesinin hayvan adlar sınıfına girdiği tespit edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin 34 tanesinin “Totemistik Adlar” sınıfına, 45 tanesinin “Teofor (Theophoric) Adlar” sınıfına, 66 tanesinin “Arzulanan Şeyler ve Amaçlı Adlar” sınıfına, 37 tanesinin “Koruyucu Adlar” sınıfına, 59 tanesinin “Tesadüfî Adlar” sınıfına ve 24 tanesinin “Rütbe ve Unvan Adları” sınıfına girdiği tespit edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin 16 tanesinin Türkiye Selçuklu hânedanı üyesine, 77 tanesinin Türkiye Selçuklu emîrlere, 26 tanesinin Artuklu hânedanı üyesine, 9 tanesinin Artuklu emîrlere, 4 tanesinin Dânişmendli hânedanı üyesine, 2 tanesinin Dânişmendli emîrlere, 1 tanesinin Çubukoğulları hânedanı üyesine, 1 tanesinin Çubukoğulları Emîrine, 1 tanesinin İnaloğulları hânedanı üyesine, 2 tanesinin İnaçoğulları hânedanı üyesine, 3 tanesinin Dilmaçoğlu hânedanı üyesine, 4 tanesinin Ahlatşâhlar hânedanı üyesine, 3 tanesinin Saltukoğulları hânedanı üyesine, 3 tanesinin Mengücekoğulları hânedanı üyesine, 3 tanesinin Karamanoğulları hânedanı üyesine, 2 tanesinin Karamanoğulları emîrlere, 1 tanesinin Çaka Beyliği'nin Emîrine, 2 tanesinin Çobanoğulları hânedanı üyesine, 1 tanesinin Hârizimşahlar hânedanı üyesine, 1 tanesinin İlhanlı hânedanı üyesine, 25 tanesinin Moğol komutanlarına, 3 tanesinin Türkiye Selçuklu âlimlerine, 7 tanesinin köle iken azatlı olanlara, 1 tanesinin bir vakfın mütevellisi ve nazırına, 1 tanesinin berberlik yapan bir şahısa, 1 tanesinin nakkaşlık yapan şahısa, 1 tanesinin bir vakfın sorumlusuna, 1 tanesinin bir vakfın aşçısına, 1 tanesinin bir tüccara, 1 tanesinin bir sarrafa, 2 tanesinin bir ahîye, 23 tanesinin bir vakfiye, temlik-nâme, satış senedi veya mülk-nâmenin şahitlerine, 1 tanesinin bir kitabı istinsah eden bir müstensih, 3 tanesinin kölelere ait olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal konumu belirlenen kişi sayısı 233'dir. Toplumsal konumu ile ilgili herhangi bir malumat bulunmayan şahıs sayısı ise, 66'dır.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin yüzyıllara göre dağılımı incelendiği zaman, tespit edilen 15 ismin 11. yüzyılda, 63 ismin 12. yüzyılda, 214 ismin 13. yüzyılda, 7 ismin 14 yüzyılda kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, tespit edilen bu isimlerin 9 tanesi hem 11. yüzyıl hem de 12. yüzyıla, 14 tanesi hem 12. yüzyıl hem de

13. yüzyıla, 12 tanesi hem 13. yüzyıl hem de 14. yüzyıla girdiği tespit edilmiştir. Ancak, bir ismin hangi yüzyılda kullanıldığı tespit edilemedi.

Bu çalışma kapsamında, Selçuklu Anadolu'sunda Türkçe isimleri kullanan kişilerin sayısının 299 olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu isimlerin 283 tanesi bir erkek tarafından kullanılmış, kalan 16 isim ise, bir kadın tarafından kullanılmıştır. Ayrıca, İnanc, Kutluğ, Selçuk ve Yavaş adlı isimlerin hem erkekler hem kadınlar tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Erkekler tarafından kullanılan isimler incelendiği zaman, Arslan Doğmuş (7 kişi tarafından), Arslan (12 kişi tarafından), Ayaz (12 kişi tarafından), Çoban (8 kişi tarafından), Kara Arslan (4 kişi tarafından), Kaymaz (5 kişi tarafından), Kılıç Arslan (5 kişi tarafından), Oğulbeg (9 kişi tarafından), Sevinç (7 kişi tarafından), Tuğrul (6 kişi tarafından), Sunkur (8 kişi tarafından), Uğurlu (4 kişi tarafından), Kutlu(ğ) (9 kişi tarafından) ve Yağlıbasan (4 kişi tarafından) gibi isimlerin diğer isimlere oranla daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Özellikle erkekler tarafından en fazla tercih edilen isimlerin “Arslan” ve “Ayaz” adlı isimlerin olduğu görülmektedir. Ayrıca, erkekler tarafından kullanılan isimlerin 62 tanesinin yırtıcı hayvan (Arslan, Sunkur, Tuğrul vb.) isimlerinden oluşması oldukça dikkat çekicidir.

Bu çalışma kapsamında tespit edilen Türkçe isimlerin kaynaklara göre dağılımı incelendiği zaman, Türkçe şahıs adları hakkında en fazla bilgi içeren kaynak türü vekayî-nâmeler olduğu tespit edilmiştir. İslamî vekayî-nâmelerde, toplamda 155 Türkçe isim tespit edilirken, gayrimüslim vekayî-nâmelerde, 25 Türkçe isim tespit edilmiştir. Türkçe isim bakımından en zengin ikinci kaynak türü kitâbî (epigrafi/epigraphy) eserlerdir. Kitâbî eserlerde, toplamda 85 Türkçe isim tespit edilmiştir. Türkçe isim bakımından en zengin üçüncü kaynak türü vakfiyelerdir. Vakfiyelerde, toplamda 65 Türkçe isim tespit edilmiştir. Araştırmaya konu olan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin dördüncü kaynak türü temlik-nâmelerdir (temlik-nâmeler, satış senetleri, satış hüccetleri vb.). Temlik-nâmelerde, toplamda 22 Türkçe isim tespit edilmiştir. Taranan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en zengin beşinci kaynak türü edebî eserlerdir. Edebî eserlerde, toplamda 15 Türkçe isim tespit edilmiştir. Türkçe isim bakımından en zengin altıncı kaynak türü meskûkât (nümismatik) eserleridir. Meskûkât eserlerinde, toplamda 12 Türkçe isim tespit edilmiştir. Yararlanılan kaynaklar içerisinde Türkçe isim bakımından en fakir kaynak türü resmî vesikalardır (mektuplar). Resmî vesikalarda toplamda 2 adet Türkçe isim tespit edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, haz. Besim Atalay, Ankara 1970.
- Acun, Hakkı, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara 2007.
- Ahmed b. Mahmud, *Selçuknâme*, haz. Erdoğan Merçil, Ankara 2015.
- Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri (Menakıb al-Ârifin)*, terc. Tahsin Yazıcı, C. I, İstanbul 1973.
- Akok, Mahmut, “Diyarbakır Ulu Cami Mimari Manzumesi”, *Vakıflar Dergisi*, S. VIII, Ankara 1969, s. 113-140.
- Ali Emirî, *Mardin Mülûk-i Artukiyye Tarihi Kitabeleri Vesair Vesaik-i Mühimme*, Dersaadet Kadir Matbaası, İstanbul 1331.
- Alparslan, Ali, “Kitabe”, *DİA*, C. XXVI, Ankara 2002, s. 76-81.
- Alptekin, Coşkun, “Artuklular”, *DİA*, C. III, Y. 1991, s. 415-418.
- Anna Komnena, *Alexiad, Malazgirtin Sonrası*, terc. Bilge Umar, İstanbul 1996.
- Aras, M. Özgü, “Ad Koyma”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (NEÜİFD)*, C. 1, S. 1, Y. 1985, s. 118-119.
- Arık, Sezai, *Kayseri Arkeoloji Müzesinde Bulunan Bir Grup Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2018.
- Ardıçoğlu, Nureddin, “Harput Artuk Oğullarına Ait Kitabeler”, *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, C. VI, İstanbul 1939, s. 41-48.
- Artuk, İbrahim, “Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memlûklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı”, *V. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1960, s. 216-22.
- Atalay, Besim, *Türk Adları*, İstanbul 1936.
- Avcı, Abdülhamit, *Eskişehir’deki Selçuklu Eserleri ve Kitabeleri*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2017.

Azîmî Tarihi, Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-538=1038/39-1143/44), Metin, çev. Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, Ankara 2006.

Balta, Nevin, “Gaziantep’te Çocuklara Ad Verme Geleneği”, *Folklor/Edebiyat*, C. 19, S. 76, Y. 2013, s. 195-206.

Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974.

Boratav, Pertev N. , *Türk Mitolojisi Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*, çev. Recep Özbay, Ankara 2012.

Barthold, V. V., *Orta-Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, terc. Râgıp Hulusi Özdem, Yay. haz. Kâzım Yaşar Koprman - İsmail Aka, Ankara 2013.

Başer, Sait, *Yahya Kemal’de Türk Müslümanlığı*, İstanbul 2011.

Baybars el-Mansûrî, *et-Tuhfetü'l-mulûkiyye fi'd-devleti't-Turkiyye - Türk Devleti Konusunda Sultânlara Armağan - (1152-1312)*, terc. Hüseyin Polat, Ankara 2016.

Bayburtluoğlu, Zafer, *Anadolu’da Selçuklu Dönemi Yapı Sanatçıları*, Erzurum 1993.

Baykara, Tuncer, “İnançoğulları”, *DİA*, C. 22, Ankara 2000, s. 263-364.

Bayram, Sadi, “Amasya-Taşova-AlpArslan Beldesi Seyyid Nureddin AlpArslan Er-Rufai’nin 655 H./1257 M. Tarihli Arapça Vakfiyesi Tercümesi İle 966 H. / 1588 M. Tarihli Seyyid Fettah Velî Silsile - Namesi” *Vakıflar Dergisi*, C. XXIII, S. XXIII, Ankara 1994, s. 31-75.

—————, “Arşivlerde Kayıtlı Mardin’de Yapılmış En Eski Vakıflar: İmam Zeynel Abidin’in 1158 M. Tarihli ve Artukoğulları’ndan Kutbuddini İlgazi İbni Melik Necmeddin İbni Emir Timurtaş 1178 M. Tarihli Vakfiyeleri”, *Makalelerle Mardin I*, İstanbul 2007, s. 289-306.

Bayram, Sadi – Karabacak, Ahmet Hamdi, “Sahib Ata Fahreddin Alî’nin Konya, İmaret ve Sivas Gökmedrese Vakfiyeleri”, *Vakıflar Dergisi*, C. 13, S. 13, Ankara 1981, s. 31-69.

Berchem, Max Van, “Arabishche Inschriften”, *Materialien zur älteren Geschichte Armeniens und Mesopotamiens*, Emittieren C. F. Lehmann – Haupt, Berlin 1906, s. 125-160.

Berchem, Max Van – Edhem, Halil, *Matériaux Pour Un Corpus Inscriptionum Arabicarum: Troisième Partie, Asie Mineure, Sivas, Diwriği*, C. I, Cairo 1917.

Bezer, Gülay Ögün, “Harput’ta Bir Türkmen Beyliği Çubukoğulları”, *Belleten*, C. LXI, S. 230, s. 67-92.

Biyografilerle Selçuklular Tarihi, İbnü'l-Adîm, Bugyetü't-taleb fi tarihi Haleb (Seçmeler), çev. Notlar, ve Açıklamalar: Ali Sevim, Ankara 1982.

- Boran, Ali, *Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri*, Ankara 2001.
- Bosworth, C. Edmund, "Terken Khātūn" *EP*, C. X, s. 419.
- , "Khātūn", *Encyclopædia Iranica*, C. XVI, s. 129-130.
- , "Čāgrī Beg Dāwūd", *Encyclopædia Iranica*, C. IV, s. 617-618.
- , "Alptıgın", *Encyclopædia Iranica*, C. I/9, s. 898.
- , "Altuntaş", *Encyclopædia Iranica*, C. I/9, s. 914-915.
- Bündâri, *Irak ve Horasan Selçukluları Tarihi*, neşr. M. Th. Houtsma, Türkçe terc. Kıvameddin Burslan, İstanbul 1943.
- Caferoğlu, Ahmet, *Ebû Hayyân, Kitâb al-İdrak li-lisân al-Atrâk*, İstanbul 1931.
- , "Türk Onomastiğinde "Köpek" Kültü", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, C. II, Ankara 1961, s. 1-11.
- , *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1968.
- Cahen, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, çev. Erol Üyepazarcı, İstanbul 2012.
- Çoban, Erdal, "Laszlo Rasonyi", *DİA*, C. 34, Y. 2007, s. 459-460.
- Çakır, Emine, "Toplumsal Bellekte Ad Verme Geleneği ve İdeoloji: Satuk Buğra Han" *Millî Folklor*, 119, Güz 2018, s. 31-47.
- Çayırdağ, Mehmet, Kayseri'de Selçuklu Ve Beylikler Dönemine Ait Bazı Kitâbe ve Mezartaşları, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul 1984 s. 495-532.
- Çelik, Anıl, *Kāmilü's-Sinā'a (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Bursa 2014.
- Clauson, Sir Gerard, *Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford 1972.
- Codex Cumanicus*, haz. Mustafa Argunşah - Galip Güner, İstanbul 2015.
- Combe, Eduard – Souvaget, Jean – Wiet, Gaston, *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe*, C. I-XV, l'Institut Français d'Archéologie Orientale, Cairo 1931-1956.
- Çelik, Rıfat İlhan, *Tevârih-i Âl-i Selçûk'un Transkribi ve Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.
- Çulpan, Cevdet, *Türk Taş Köprüleri, Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna Kadar*, Ankara 2002.

Demir, Hilal, *Nevşehir'in Kozaklı İlçesinde Ad Verme Geleneği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

Demirkent, Işın, "Kılıçarslan I", *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 396-399.

Deniz, Ahu, *Habîbü's-Siyer Adlı Eserin Selçuklular İle İlgili Kısımın Çeviri ve Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.

Dîvân-ı Kebîr, haz. Abdülbâkî Gölpınarlı, Ankara 1992.

Divitçioğlu, Sencer, *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Kanat ve Devlet)*, İstanbul 2005.

—————, *Ortaçağ Türk Toplamları Hakkında*, İstanbul 2004.

Doerfer, Gerhard, *Türkische Und Mongolische Elemente Im Neupersischen*, C. IV, Wiesbaden 1975, s. 197-198.

Duran, Remzi, *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitâbeleri (İnşa ve Ta'mir)*, Ankara 2001.

Durbilmez, Bayram – Tekin, Fatma, "Nevşehir Yöresi Yerleşim Adları Üzerine Bir Değerlendirme", *Folklor/Edebiyat*, C. 20, s. 77, Y. 2014, s. 113-132.

Duymaz, Şevki, "Uluborlu Alâeddin Cami", *Vakıflar Dergisi*, C. 32, S. 32, Ankara 2005, s. 65-90.

Ebü'l-Ferec İbnü'l-İbrî, *Târîhu Muhtasari'd-Düvel*, terc. Şerafeddin Yaltkaya, Ankara 2011.

Engineri, Melisa, *Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinin Seramik Yüzeylere Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2015.

Eren, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1999.

Erdağı, Deniz, *Anadolu Selçuklu Vakıflarına Birkaç Örnek*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kars 2011.

Erdemir, Yaşar, *Alâeddin Camii ve Türbeleri*, Konya 2009.

Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı I, Giriş – Metin – Faksimile*, Ankara 1989

—————, *Orhun Abideleri*, Ankara 2013.

Ergüzel, Sehire, *Tokat'ta Müslüman Şahıs İsimleri (1455-1642)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

Erkiletlioğlu, Halit, *Kayseri Kitâbeleri*, Kayseri 2001.

—————, *Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar)*, Kayseri 1993.

Erkiletlioğlu, Halit – Güler, Oğuz, *Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri*, Kayseri 1996.

Esen, Minara Aliyeva, “Ahıska Türklerinde Kişi Adları”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 16, Y. 2009, s. 167-185.

Eski Oğuzca Sözlük, Bahşayış Lügati, haz. Fikret Turan, İstanbul 2001.

Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul 1991.

Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr, *Mevlânâ ve Etrafındakiler, Risâle*, terc. Tahsin Tazıcı, İstanbul 1977.

Fîhi Mâ Fih, Türkçe terc. Abdalbaki Gölpınarlı, İstanbul 1959.

Gabain, A Von, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Ankara 1988

Galip, İsmail, *Takvim-i Meskûkât-Selçukiye*, İstanbul 1309.

Gegory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus), *Ebû'l-Farac Tarihi*, Süryaniceden İngilizceye terc. Ernest A Wallis Budge, Türkçe terc. Ömer Rıza Doğrul, C. I-II, Ankara 1999.

Göde, Kemal, Halil Edhem (*Eldem*) ve Kayseri Şehri – Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm –, Kayseri 2012.

Golden, Peter B., *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, Çorum 2006.

Gökyay, Orhan Şaik, *Dede Korkut Hikayeleri*, İstanbul 2006.

Gül, Bülent, “Hayvan Adları İle Kurulan Türk ve Moğol Kişi Adları”, *Türkbilig*, 2006/12 s. 185-19.

Gülensoy, Tuncer – Küçüker, Paki, *Eski Türk - Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, İstanbul 2015.

Gülensoy, Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, İstanbul 2018.

Gündüz, Tufan, “Oğuzlar”, *TÜRKLER*, C. II, Ankara 2002, s. 453-478.

Güner, Galip, “Memlûk-Kıpçak Sözlük ve Gramerlerinde Kişi Adları”, *Dil Araştırmaları*, Güz 2018/23, s. 103-123.

Güzeldir, Muharrem, *Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks)*, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum 2002.

Hatiboğlu, Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, Ankara 1981.

Huart, Clement, *Épigraphie Arabe d'Asie Mineure*, Paris 1895.

Humphreys, R. Stephen, *İslam Tarihi Metodolojisi – Bir Sosyal Tarih Uygulaması –*, çev. Murtaza Bedir – Fuat Aydın, İstanbul 2016, s. 92-99.

Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176), Yayına haz. Işın Demirkent, Ankara 2001.

İbn Bîbî, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Muhtasar Selçuknâme)*, neşr. M. Th. Houtsma, Leiden 1902.

İbn Bîbî, *Selçuknâme*, terc. Mükrimin Halil Yinanç, haz. Refet Yinanç - Ömer Özkan, İstanbul 2017.

İbn Bîbî (el-Hüseyin b. Muhammed b. 'Alî el-Ca'feri er-Rugadî), *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-umûri'l-'Alâ'iyye*, Önsöz ve Fihristi haz. Adnan Sadık Erzi, Tıpkıbasım, Ankara 1956.

İbn Bîbî (el-Hüseyin b. Muhammed b. Alî el-Ca'feri er-Rugadî), *el-Evâmirü'li-Alâ'iyye fî'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, *Selçukname II*, terc. Mürsel Öztürk, Ankara 2014.

İbn Kesîr, *Büyük İslâm Tarihi (el-Bidaye ve'n-Nihaye)*, terc. Mehmet Keskin, C. 12-13, İstanbul 2017.

İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Tahkik: Dr. Abdullah b. Abdül-Hasan et-Türkî, C. 16-17, Y. 1999.

İbnu'l-Azrak Al-Fârîkî, *Târîkh Mayyâfârîkîn wa Âmid*, ed. Ahmet Savran, Erzurum 1987.

İbnü'l Esîr, *el-Kâmil fî't-târîh*, neşr. C. Johannes Tornberg, C. 11-12, Leiden 1867.

İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-târîh*, neşr. Dr. Muhammed Yusuf el-Dokâk, C. 9-10, Beyrut 2003.

İbnü'l-Esir, *et-Târîhu'l-bâhir fî'd-devleti'l-Atâbekiyye (555-630 H)*, Edited and Annotated by. A. A. Tolaymat (M.A), Kahire 1963.

İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fî't-Târîh Tercümesi)*, terc. Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C. 10-11 İstanbul 1987.

İbnü'l Esîr, *İslâm Tarihi (el-Kâmil fî't-Târîh Tercümesi)*, terc. Ahmet Ağırakça-Abdülkerim Özaydın, Redaktör: Mertol Tulum, C. 12 İstanbul 1987.

İbnü'l-Ezrak, *Mayyâfârîkîn ve Âmid Tarihi (Artuklular Kısımı)*, Araştırma, İnceleme ve Notlarla terc. Ahmet Savran, Erzurum 1992.

İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târîhî Dimaşk*, neşr. H. F. Amedroz, Leyden 1908.

İbnü-Mühennâ Lûgati, haz. Aptullah Battal, İstanbul 1934.

İlgürel, Müçteba, “Çaka Bey”, *DİA*, C. 8, Ankara 1993, s. 186-188.

- İnalcık, Halil, “Giray”, *DİA*, C. 14, Ankara 1996, s. 76-78.
- İpşirli, Mehmet, “Temliknâme”, *DİA*, C. 40, İstanbul 2011, s. 430-431.
- İzmirlier, Yılmaz, *Anadolu Selçuklu Paraları*, İstanbul 2010.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Selçuklu Tarihi*, İstanbul 1972.
- , “Tarihte “Türk” adı”, *TÜRKLER*, C. I, Ankara 2002, s. 426-428.
- , *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 2010.
- , *Kutad-gu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*, İstanbul 1980.
- Kanar, Mehmet, *Büyük Farsça - Türkçe Sözlük*, İstanbul 2016.
- Kara, Funda, Saltuklu Dönemi Erzurum Kitabeleri, *Türk Dünyası, Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 43, Y. 2017, s. 368-369.
- Karaçam, Hüseyin, *Artuklu Kitabeleri (1102-1409)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.
- Karamağaralı, Beyhan, *Ahlat Mezartaşları*, Ankara 1972.
- Kartallıoğlu, Yavuz – Yıldırım, Hüseyin, “Türkiye Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, Ed. Ahmet B. Ercilasun, Ankara 2007, s. 31-80.
- Kâşgarlı Mahmud, *Dîvânü Lugâtî't Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)*, haz. Ahmet B. Ercilasun - Ziyat Akkoyunlu, Ankara 2014.
- Kayaoğlu, İsmet, “Turumtay Vakfiyesi”, *Vakıflar Dergisi*, C. 12, S. XII, Ankara 1978, s. 91-112.
- Kaymaz, Nejat, *Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü*, Ankara 2011.
- Kemali, Ali, *Erzincan Tarihî, Coğrafi, İçtimai, Etnoğrafi, İdarî, İhsâî Tetkikat Tecrübesi*, Erzincan 1932.
- Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb min târîhi Haleb'de Selçuklular (H.447-521=1055-1127)*, Seçme, terc. ve Değerlendirme: Ali Sevim, Ankara 2014.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2000.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, *Müsâmeretü'l âhbâr*, neşr. Osman Turan, Ankara 1999.
- Kesik, Muharrem, “Sâdeddin Köpek”, *DİA*, C. 35, Ankara 2008, s. 392-393.

—————, *Dânişmendliler (1085-1179), Orta Anadolu'nun Fatihleri*, İstanbul 2017.

Kucur, Sadi S., *Sivas, Tokat ve Amasya'da Selçuklu ve Beylikler Devri Vakıfları -Vakfiyelere Göre-*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993.

Konyalı, İ. Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Yeniden Gözden Geçiren: Ali Bektaş - Muhammed Ali Orak, Konya 2007.

—————, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*, İstanbul 1960.

—————, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi (Ermenek ve Mut Âbideleri)*, İstanbul 1967.

—————, *Âbideleri ve Kitâbeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, İstanbul 1974, C. I-II.

Köprülü, M. Fuad, “Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları”, *Belleten*, C. VII, S. 27, Y. 1943, s. 379-485.

—————, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul 2017.

Köymen, Mehmet Altay, “Selçuklu Devri Kaynakları Olarak Vakfiyeler”, *Studi Preottomani e Ottomani, Atti del Convegno di Napoli (24-26 settembre 1974) / CIEPO Konferansları*, Napoli 1976, s. 153-163.

Cihat Güler, Mehmet Özer, Mehmet Öztemel, *Selçuklu Tarihçiliği'ne Başlarken*, ed. Ayşe Dudu Kuşçu, Konya 2017.

Küçükdağ – Arabacı, Yusuf – Caner, *Selçuklular ve Konya*, Konya 2016.

Kütük, Ahmet, *Selçuklu Dünyasının Antroponimik Haritası (Selçuklu Çağında Ad Koyma Geleneği Hakkında Bazı Tespitler)*, *USAD*, S. 6, Y. Bahar 2017, s. 147-180.

Lane-Poole, Stanley, *Catalogue of the Oriental Coins in the British Museum*, Vol. IX, London 1889.

—————, *The International Numismata Orientalia - Coins of the Urtaki Turkumâns*, London 1875.

Lloyd, Seton – Rice, D. Storm, *Alanya ('Alâ'ıyya)*, Terc. Nermin Sinemoğlu, Ankara 1964.

Lessing, Ferdinan D., *Moğolca - Türkçe Sözlük*, çev. Günay Karaağaç, Ankara 2017.

Mecâlis-i Sab'a: Yedi Öğüt, Türkçe terc. Mehmet Hulusi, İstanbul 2001.

Mevlânâ'nın Rubaileri, Türkçe terc. Nuri Gençosman, İstanbul 1997.

Mevlânâ Celâleddin, Mektuplar, terc. Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul 1963.

Mevlânâ Celaledîn-i Rumî, *Mesnevi*, Türkçe terc. Veled İzbudak - Gözden Geçiren Abdalbaki Gölpınarlı, C. I-VI, İstanbul 2001.

Minhâc-i Sirâc el-Cüzcânî, Tabakât-ı Nâsirî (Gazneliler, Selçuklular, Atabegliler ve Harzemşâhlar), terc. ve Notlar: Erkan Göksu, Ankara 2015.

Minhac Sirâc Cüzcânî, *Tabakat-ı Nasirî*, On İkinci Tabaka: Selçuklular, terc. Akbar A. Aghdam, *Tarih Okulu*, S. VIII, Eylül-Aralık 2010, s. 111-140.

Muhammed bin Hâvendşâh b. Mahmud Mîrhând, *Ravzatu's-Safâ fî Sîreti'l Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-ı Selçûkiyye)*, terc. ve Notlar: Erkan Göksu, Ankara 2015.

Muhammad Mahdi Xân, *Sanglax, A Persian Guide to the Turkish Language*, Introduction and Indices: Sir Gerard Clauson, London 1960.

Nafiz, Rıdvan – (Uzunçarşılı), İsmail Hakkı, *Sivas Şehri*, İstanbul 1346/1928.

Niğdeli Kadı Ahmed, *el-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak)*, neşr. Ali Ertuğrul, C. II, Ankara 2015.

Niğdeli Kadı Ahmed, *el-Veledü's-şefîk ve'l-hâfidü'l-halîk (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak)*, İnceleme-terc. Ali Ertuğrul, C. I, Ankara 2015.

Niketas Khoniates, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, terc. Fikret Işıltan, Ankara 1995.

Ocak, Ahmet Yaşar, “Hacı Bektâş-ı Velî”, *DİA*, C. 14, Ankara 1996, 455-458.

Oksak, Nurcan Aras, *Azerbaycan Türkçesindeki Kişi Adları Ve Kişi Adlarının Veriliş Çeşitliliği*, Kafkas Üniversitesi Sosyalbilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kars 2012.

Oral, M. Zeki, “Harput Ulu Cami Duvarındaki Vergi Kitabesi”, *VI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1967, s. 140-145.

—————, “San’at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçileri”, *Vakıflar Dergisi*, C. 5, S. 5, Ankara 1962, S. 22-78.

—————, “Sultan Hatun Senedi”, *Belleten*, C. XIX, S. 75, Y. 1955, s. 385-394.

Orkun, Hüseyin Namık, *Eski Türk Yazıtları*, Ankara 2011.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi*, C. I-II, Ankara 2010.

—————, *İslâmiyetten Önce Türk Kültür Tarihi – Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre –*, Ankara 1984.

Öncü, Sıddık, *Mardin Müzesindeki Türkiye Selçukluları İle Tâbi Artuklular El-Cezîre Zengîlerinin Sikkeleri (467-708/1075-1308)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul 2017.

Önder, Mehmet, *Tarihî - Turistik Konya Rehberi*, Konya 1950.

—————, “Konya’da Selçuklu Köşkü ve Koruması”, Antalya 3. Selçuklu Semineri, İstanbul 1989, s. 104-110

Önge, Yılmaz, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, Ankara 1997.

Önkal, Hakkı, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Erzurum Atatürk Üniversitesi, İslâmî İlimler Fakültesi, Doktora Tezi, Erzurum 1977.

Örenek, Sedat Veyis, “Türk Folklorunda Ad Seçme ve Ad Koyma”, *Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı*, İstanbul 1975.

Özaydın, Abdülkerim, “Ahlatşahlar”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İlmi Müşavir ve Redaktör, Hakkı Dursun Yıldız, C. 8, İstanbul 1992, s. 194-208.

—————, “Dânişmendliler”, *DİA*, C. 8, Ankara 1993, s. 469-474.

—————, “Kılıçarslan II”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 399-403.

—————, “Saltuklular”, *DİA*, C. 36, Ankara 2009, s. 54-56.

—————, “Selçuk Bey”, *DİA*, C. 36, Ankara 2009, s. 364-365.

—————, “Gazî”, *DİA*, C. 13, Ankara 1996, s. 443-445.

Özgören, Emre, *Selçuklu Anadolu’sunda Kullanılan Türkçe Yer Adlarının Tespiti, Tahlili Ve Değerlendirmesi (1075-1318)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Özgüdenli, Osman G. – Öztürk, Göksel – Koç, Aylin, “Toktamış Adı Hakkında”, *Osmanlı Araştırmaları*, XXIV, Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı, 3, ed. Halil İnalcık,, İsmail E. Erünsal, Heat W. Lowry, Feridun Emecen, Klaus Kreiser İstanbul 2004, s. 321-332.

Özgüdenli, Osman Gazi, “Selçukluların Kökeni”, *Selçuklu Tarihi El Kitabı*, Ed. Refik Turan, Ankara 2016, s. 19-37.

—————, “Ortaçağ Tarihi Araştırmalarına Giriş”, *Tarih Metodu*, Ed. Zekeriya Kurşun, Eskişehir 2011, s. 101-127.

—————, “Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış”, *Ortaçağ’da Türkler, Moğollar, İranlılar (Kaynaklar ve Araştırmalar)*, İstanbul 2020, s. 377-394.

—————, “Türk Ad Verme Geleneklerine Kısa Bir Bakış”, *Bozkırdan Batıya Prof. Dr.Hüseyin Salman’a Armağan*, Ed. Güler Yarcı, İstanbul 2017, s. 75-94.

—————, *Turco – Iranica: Ortaçağ Türk-İran Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 2006.

- , “Vakfiye”, *DİA*, C. 42, İstanbul 2012, s. 465-467.
- , *Selçuklular I, Büyük Selçuklu Devleti Tarihi (1040-1157)*, İstanbul 2015.
- Özşahin, Murat, *Başkurt Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2017.
- Pilancı, Hülya, *Anadolu'daki Türkçe Yer Adları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1996.
- Polat, Mustafa, *Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan XII. ve XV. Yüzyıllara Ait Beylikler Dönemi Sikkeleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van 2010.
- Radloff, Wilhelm, *Manas Destanı, Kırgız Türkçesi Metin*, Türkiye Türkçesi Çerivi, Yayına haz. Emine Gürsoy – Naskali, Ankara 1995.
- Rahimi, Ferhad, *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, C. II, s. 1357.
- Rásonyi, László – Baski, İmre, *Onomasticon Turcicum: Turcic Personal Names*, C. I-II, Bloomington 2007.
- Rásonyi, László, “Selçuk Adının Menşesine Dair”, *Belleten*, C. III, s. 10, Ankara 1939, s. 377-384.
- , “Türklükte Kadın Adları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Y. 1961.
- , *Tuna Köprüleri*, Cev. Hicran Akın, Ankara 1984.
- Reşîdü'd-dîn Fazlullah, *Cami'ü't-Tevârih (Selçuklu Devleti)*, terc. Erkan Göksu - H. Hüseyin Güneş, İstanbul 2010.
- Roux, Jean Paul, *Eski Türk Mitolojisi*, Ankara 2011.
- , *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*, çev. Aykut Kazancıgil, İstanbul 1999.
- Ravendî, *Rahatu's-Sudur ve Ayetü's-Surûr*, neşr. Muhammed İkbâl, Leyden 1921.
- Redford, Scott, “Kâğıt, Taş, Makas: Alâeddîn Keykubâd, İsmetü'd-Dünyâ Ve'd-Dîn ve Selçuklu Tarih Yazımı”, *Anadolu Selçukluları Ortaçağ Ortadoğusu'nda Saray ve Toplum*, ed. A. C. S. Peacock – Sara Nur Yıldız, çev. A. Sait Aykut, İstanbul 2017, s. 121-135.
- Reşîdü'd-dîn Fazlullâh Hemedânî, *Camiü't-Tevârih*, neşr. Muhammed Rûşen - Mustafa Müsevî, C. II, Tahran 1373.
- Sahillioğlu, Halil, “İkinci Keykâvus'un Bir Mülknâmesi”, *Vakıflar Dergisi*, C. 8, S. 8, Ankara 1973, s. 57-66.

Sarıca, Bedri, *Çağatayca - Farsça Manzûm Bir Lûgat, Nisâb-ı Türkî*, Ankara 2014.

Seren, Burcu, *Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Özel Adlar*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2019.

Sevim, Ali, “Artuk b. Eksük”, *DİA*, C. 3, İstanbul 1999, s. 414-415.

—————, “Dilmaçoğulları”, *DİA*, C. 9, Ankara 1994, s. 301-302.

—————, “İnaloğulları”, *DİA*, C. 22, Ankara 2000, s. 257-258.

—————, “İbnü’l-Kalânîsî Zeylû Tarih-i Dımaşk Adlı Eserinde Selçuklularla İlgili Bilgiler I (H.436-500=1044/45-1106/07)”, *Belgeler*, C. XXIX, S. 33 Ankara 2008, s.1-42.

—————, “Kılıçarslan III”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 403-404.

—————, “Necmeddin İlgazi”, *DİA*, C. 22, Ankara 2000, s. 89-90.

—————, “Sökmen b. Artuk”, *DİA*, C. 37, Ankara 2009, s. 292-294.

Sıbt İbnu’l-Cevzî, *Mir’âtü’z-Zamân fî Tarîhi’l-Âyân’da Selçuklular*, Seçme, Terc. ve Değerlendirme: Ali Sevim, Ankara 2011 .

Sönmez, Zeki, *Başlangıçtan 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara 1995.

Kaymak, Suat, *Türkiye Selçukluları ve Erken Beylikler Epigrafisine Giriş (1065-1350): Bir Bibliyografya Denemesi*, İstanbul 2013.

Sümer, Faruk, “Karamanoğulları”, *DİA*, C. 24, Ankara 2001, s. 454-460.

—————, “Kayı”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 77-78.

—————, “Keykubad I”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 358-359.

—————, “Kılıçarslan IV”, *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 404-405.

—————, “Mengüçüklüler”, *DİA*, C. 29, Ankara 2004, s. 138-142.

—————, “Oğuzlar”, *DİA*, C. XXXIII, Ankara 2007, s. 325-330.

—————, *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri – Boy Teskilsâtı – Destanları*, Ankara 1972.

—————, *Selçuklular Devrinde Doğu Anadolu’da Türk Beylikleri*, Ankara 1990.

—————, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs adları*, C. II, İstanbul 1999.

Süryanî Patrik Mihailin Vakainamesi (İkinci Kısım/1042-1195), Türkçeye terc. Hrant D. Andreasyan, Y. 1944.

Şahin, Mustafa Kemal, “Aydın Müzesi’nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, *Sanat Tarihi Dergisi*, S. XV, Y. 2006, s. 43-83.

Şeyh İmam el-Berdahi, *Cāmi’ü’l-Fürs*, haz. Hatice Şahin, C. II, Harvard Üniversitesi 2006.

Şemseddîn Ahmed el-Eflakî el-Â’rifi, *Menâkibü’l-ârifin*, C. II, neşr. Tahsin Yazıcı, Ankara 198.

Şeşen, Ramazan, *İbn Fadlan Seyahatnamesi*, İstanbul 2010.

Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî, *Gördüklerim ve Duyduklarım (Mesâlikü’l-ebsâr)*, çev. ve Notlar: Ahsen Batur, İstanbul 2014.

Taneri, Aydın, “Celâleddin Karatay”, *DİA*, C. 7, Ankara 1993, s. 251-252.

Tarım, Cevat Hakkı, *Tarihte Kırşehir-Gülşehir ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler*, İstanbul 1948.

Tārih-i Âl-i Sekçuk Dar Ānātoli, neşr. Nâdir Celâlî, Tahran 1999.

Tarih-i Âl-i Selçuk, Anonim *Selçuknâme*, terc. ve Notlar: Halil İbrahim Gök-Fahrettin Çoşkuner, Ankara 2014.

Tekin, Oğuz, “Meskûkât”, *DİA*, C. 29, Ankara 2004, s. 317-318.

Tekin, Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul 2003.

Temir, Ahmet, *Kırşehir Emîri Cacaoğlu Nur el-Din’in 1272 Tarihli Arapça - Moğolca Vakfiyesi*, Ankara 1989.

Teoman, Betül – Teoman, Gültekin, Malatya’da Basılmış Danişmendli ve Anadolu Selçuklu Sikkeleri, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 1, Y. 2014, s. 49-66.

Tevhid, Ahmed, *Müze-i Hümayûn, Meskûkât-ı Kadîme-i İslâmiyye Kataloğu*, Kısım-ı Rabi’, Kostantiniyye 1321.

Tietze, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*, C. I-8.

Togan, A. Zeki Velidi, *Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi*, Tercüme ve Tahlili, İstanbul 1982.

Toparlı, Recep – Vural, Hanifi – Karaatlı, Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2014.

Turan, Osman, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 2017.

———, “II. İzzeddin Keykâvüs’e Aid Bir Temlik-Nâme”, *Zeki Velidi Toğan’a Armağan*, Ankara 2010, s.157-176.

- , *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, İstanbul 2012.
- , “Selçuklu Devri Vakfiyeleri I, Şemseddin Altun-Aba, Vakfiyesi ve Hayatı”, *Belleten*, C. XI, S. 42, Ankara 1942, s. 197-235.
- , “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi”, *Belleten*, C. XI, S. 43, Ankara 1947, s. 415-429.
- , “Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri”, *Belleten*, C. XII, S. 45, Ankara 1948, s. 17-143.
- , *Selçuklular Zamanı Türkiye*, İstanbul 2017.
- , “Selçuklu Devrine Aid Köy Satışı Hakkında Bir Vesika”, *Vakıflar Dergisi*, C. 10, S. 10, Ankara 1975, s. 127-129.
- , “Selçuklu Türkiye’nde Faizle Para İkrasına Dair Hukukî Bir Vesika”, *Belleten*, C. XVI, S. 62, Y. 1952, s. 259-260.
- , “Terken Ünvanı (Türkan Değil Terken)”, *Türk Hukuk ve Tarih Dergisi*, C. I, Ankara 1944, s. 67-73.
- , *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin-Tercüme ve Araştırmalar)*, Ankara, 2014.
- , *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul 2015.
- Tuva Türkçesi Sözlüğü*, haz. Ekrem Arıkoğlu – Klara Kuular, Ankara, 2003.
- Türkçe Sözlük*, haz. Şükrü Halûk Akalın, Ankara 2011.
- Türktaş, Mevlüt Metin, “Türklerde Ad Verme İle İlgili Bazı Tespitler”, *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 17, Y. 2019, s. 33-44.
- Uca, Alaattin, “Türktoplumunda Ad Verme Gelenegi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 23, Erzurum 2004, s. 149-150.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı, *Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, İstanbul 1932.
- , *Kitâbeler*, İstanbul 1927.
- , *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, Ankara 1988.
- Uzluk, F. Nafiz, *Anadolu Selçukluları Devleti III*, Ankara 1952.
- Ülkütaşır, M. Şakir, “Sinop’ta Selçukîler Zamanına Ait Tarihi Eserler”, *Türk Tarih, Arkeolagya ve Etnografya Dergisi*, S. V, İstanbul 1949, s. 112-151.

Ünver, Süheyl, *Selçuklu Tababeti (XI-XIV'üncü Asırlar)(Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Orta Zaman Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair)*, Ankara 2014.

Yakupoğlu, Cevdet, “Kastamonu-Taşköprü’de Çobanoğlu Muzaffereddin Yavlak Arslan Medresesi ve Camii”, *TAD*, C. 36, S. 61, Y. 2017, s. 41-47.

Yaman, Talât Mümtaz, *Kastamonu Tarihi (XVinci asrın Sonlarına Kadar)*, I, Kastamonu 1935.

Yardım, Ali, *Alanya Kitabeleri (Teshât, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*, İstanbul 2002.

Yazar, Mehmet Behçet, “Sinop Kitabeleri”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, C. 1, S. 2, İstanbul 1930, s. 35-45.

Yazıcı, Tahsin, “Dâneşmand”, *Encyclopaedia Iranica*, C. VI, s. 654-655.

Yeşildal, Ünsal Yılmaz, “Atalar Kültüne Dair İnanmaların Türklerin Ad Verme İnanç ve Gelenekleri Üzerindeki Tesiri”, *Millî Folklor*, 119, Güz 2018, s. 48-59.

Yılmaz, Leyla, *Antalya (16.Yüzyılın Sonuna Kadar)*, Ankara 2002.

Yinanç, Refet, “Selçuklu Medreselerinden Amasya Hilafet Gazi Medresesi ve Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, C. 15, S. 15, Ankara 1982, s. 5-22.

—————, “Mengüçeklere Ait Bir Vakfiye Sureti”, *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 14, Y. 1974, s. 17-21.

—————, “Sivas Abideleri ve Vakıfları (2)”, *Vakıflar Dergisi*, C. 23, S. 23, Ankara 1994, s. 5-18.

—————, “Sivas Abideleri ve Vakıfları”, *Vakıflar Dergisi*, C. 22, S. XXII, Ankara 1991, s. 15-44.

Yunus Emre Divanı, haz. Mustafa Tatcı, C. I-IV, Ankara 1997.

Yurttaş, Hüseyin – Yanık, Hafis Nevzat – Özkan, Haldun – Köşklü, Zerrin – Çiğdem, Süleyman – Kındıgılı Muhammet L. “Kemah Kitabeleri”, *Türk Dünyası, Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 43, Ankara 2017, s. 407-427.

Yûsuf Hâs Hâcib, *Kutadğu Bilig (Metin)*, haz. Mustafa S. Kaçalın, Y. 2008 (e kitap).